ROMÂNIA
MINISTERUL APĂRĂRII NAȚIONALE

BULETINUL

UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE

„CAROL I”

2
aprilie
iunie
2012

PUBLICAȚIE ȘTIINȚIFICĂ
CU PRESTIGIU RECUNOSCUT DIN DOMENIUL „ȘTIINȚE MILITARE, INFORMAȚII ȘI ORDINE PUBLICĂ” AL CNATDCU

PUBLICAȚIE FONDATĂ ÎN ANUL 1937

Responsabilitatea privind conţinutul articolelor
revine în totalitate autorilor.

BULETINUL
UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE
DE APĂRARE „CAROL I”

C U P R I N S

Particularitățile sprijinului de comunicații, informatică
şi de navigație aeriană pentru coordonarea şi controlul
activităților de pregătire, desfăşurare şi încheiere a zborului 7
Col.(r) prof.univ.dr. GHEORGHE BOARU
Lt.col. GHEORGHE NIŞULESCU

Delimitări conceptuale privind operațiile multinaționale.
Implicarea NATO şi UE în operațiile multinaționale 15
Col.drd. AUREL ILIUȚĂ

România şi Blocul Comunist 1964 – 1968. Evaluare geopolitică 27
Col.dr. LAURENȚIU-CRISTIAN DUMITRU

Analiza funcțională şi dinamică a unui robot prototip de tip 4R 38
Ing. DAN MIHAI MIRONESCU

Activarea forțelor în vederea desfăşurării operației întrunite
multinaționale 53
Col.(r) prof.univ.dr. LUCIAN STĂNCILĂ
Lt.col.drd. MARCEL-IULIAN DOGARU

Analiza stabilității Lyapunov pentru sisteme dinamice.
Algoritmi de verificare în Mathcad 60
Ing. DAN MIHAI MIRONESCU

Contextul adoptării strategiei de securitate internă
a Uniunii Europene 75
Insp.pr. de poliție asist.univ.dr. CRISTIAN-EDUARD ŞTEFAN

Aspecte privind cercetarea ştiinţifică. Dezvoltarea tehnologică
şi inovarea în sistemul de securitate 82
Conf.univ.dr. GABRIEL I. NĂSTASE
Lt.col.dr. FILOFTEIA REPEZ

Rolul militarilor în doctrina şi în operaţiile protecţiei civile 93
Col.(r) prof.univ.dr. ION DRAGOMAN
Cpt.drd. VASILE DOBRESCU

Internaţionalizarea protecţiei civile 102
Cpt.drd. VASILE DOBRESCU

Aspecte specifice ale comunicării pe timpul participării
unităților din Forțele Terestre ale armatei României
la misiuni în diferite teatre de operații 108
Col. (r) drd. CONSTANTIN AFRIM

Strategii pentru realizarea comunicării militare eficiente 115
Col. (r) drd. CONSTANTIN AFRIM

Abordări moderne ale *outsourcing*-ului în noua economie 122
Col.prof.univ.dr. GHEORGHE MINCULETE

Conflictele internaţionale şi conflictele neinternaţionale în contextul
dreptului internaţional umanitar cutumiar 131
Avocat lect.univ.dr. VALENTIN-STELIAN BĂDESCU
Avocat COSMIN IORDACHE

Ameninţări la adresa securităţii internaţionale
în contextul globalizării 141
Avocat drd. LADISLAU-LEVENTE KOBLE

Consideraţii privind aplicarea şi respectarea
dreptului internaţional umanitar cutumiar în conflictele
armate contemporane 147
Avocat lect.univ.dr. VALENTIN-STELIAN BĂDESCU
Avocat COSMIN IORDACHE

Analiza consecințelor traficului ilegal de migranți asupra securității naționale 164
Col. (r) prof.univ.dr. ROBERT MORAR

Managementul pe bază de obiective (MPO) în cadrul Ministerului Administrației şi Internelor 169
Drd. CRISTIANA NICOLETA MIHĂILĂ

Profesorul ca model de referință 175
Asist.univ. DANIELA TRUȚIA

Evoluția globalizării şi efectele ei 181
Gl.mr.dr. GABRIEL GABOR

Aspecte ale predării scrierii narative în clasele de nevorbitori nativi ai limbii engleze 195
Conf.univ.dr. ANA-MARIA CHISEGA NEGRILĂ
ANDREEA IONEL

Negocieri diplomatice pentru soluționarea conflictului transnistrean – studiu de caz – partea a II-a 202
Col.drd. NICOLAE-VALENTIN STĂNESCU
DAN-ALEXANDRU STĂNESCU
CRINA DĂNĂILĂ

Psihologie şi diplomație: perspective actuale 227
Col.drd. NICOLAE-VALENTIN STĂNESCU
VICTOR-COSTIN STĂNESCU
LUMINIȚA PERA

Comunicarea interculturală în mediul civil-militar 236
Prof.dr. ELVIRA MIHAELA TUDOR

Generațiile operațiunilor de pace 246
Asist.univ.dr. MARIAN BRABOVEANU

Consecințele pe plan doctrinar şi practic ale dezangajării/ renunțării la agenda globală de gestionare a crizelor regionale 250
Asist.univ.dr. MARIAN BRABOVEANU

Poziția companiei Vodafone pe piața din Marea Britanie 253
Drd. CRISTIANA NICOLETA MIHĂILĂ

Conceptul de efort fizic 259
Lect.univ.dr. ANDREI ION

Principiile antrenamentului sportiv 263
Lect.univ.dr. ANDREI ION

Tipul somatic şi antrenamentul 270
Lect.univ.dr. ALIN PETRACHE

Teoriile producerii oboselii 276
Lect.univ.dr. ALIN PETRACHE

PARTICULARITĂȚILE SPRIJINULUI DE COMUNICAȚII, INFORMATICĂ ŞI DE NAVIGAȚIE AERIANĂ PENTRU COORDONAREA ŞI CONTROLUL ACTIVITĂȚILOR DE PREGĂTIRE, DESFĂŞURARE ŞI ÎNCHEIERE A ZBORULUI

Col. (r) prof.univ.dr. Gheorghe BOARU [*]
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Lt.col. Gheorghe NIŞULESCU[**]
Baza 90 Transport Aerian

Sprijinul de comunicații, informatică şi de navigație aeriană pentru coordonarea şi controlul activităților de pregătire, executare şi încheiere a operațiunilor de zbor este unul dintre cei mai importanți factori pentru îndeplinirea misiunilor de zbor.

La nivelul flotilei aeriene, sprijinul de comunicații, informatică şi de navigație aeriană este materializat prin sistemul de comunicații şi informatică, de navigație aeriană şi identificare şi asigurat de către structurile de comunicații şi informatică implicate în planificarea, organizarea, realizarea şi exploatarea sistemului.

Sprijinul de comunicații, informatică şi de navigație aeriană este asigurat în toate etapele zborului de la începerea pregătirii pentru zbor şi până la finalizarea operațiunilor de încheiere a zborului.

Sistemul de comunicații şi informatică, de navigație aeriană şi identificare, ca suport tehnic al conducerii, este instrumentul principal al sprijinului de comunicații, informatică şi de navigație aeriană pentru culegerea, transmiterea, procesarea, protejarea şi difuzarea informațiilor privitoare la zbor.

Cuvinte cheie: sistem de comandă şi control; activitate de zbor; sprijin de comunicații, informatică şi de navigație aeriană; comunicații sol-aer; controlul zborului, controlul traficului aerian.

Pentru îndeplinirea misiunilor specifice în spațiul aerian al României sau în cadrul operațiilor aeriene, la care participă şi aeronave militare aparținând altor state, flotila aeriană desfăşoară activități aeronautice militare.

Activitățile aeronautice[1] cuprind totalitatea acțiunilor care se desfăşoară în legătură şi pentru executarea misiunilor de zbor.

[*] e-mail: *boarugheorghe@yahoo.com*
[**] e-mail: *giginisu65@gmail.com*

Zborul avioanelor şi elicopterelor din dotarea flotilei aeriene se execută sub coordonarea şi controlul organelor de control al traficului aerian având la bază instrucţiuni speciale (SPINS[2]), tehnici, proceduri de operare şi reglementări stricte privind activitatea de zbor.

Activitatea de zbor[3] cuprinde ansamblul de acţiuni desfăşurate în legătură cu zborul şi pentru executarea acestuia de la începerea pregătirii pentru zbor şi până la finalizarea operaţiunilor de încheiere a zborului.

Scopul final al tuturor acestor acţiuni este de a crea cadrul tehnico-organizatoric şi condiţiile necesare executării misiunilor de zbor în deplină securitate şi în conformitate cu obiectivele avute în vedere.

Pentru îndeplinirea misiunilor de zbor în condiţii de securitate la nivelul fiecărei structuri din organica flotilei se iau măsuri specifice de asigurarea condiţiilor corespunzătoare şi de punere la dispoziţia structurilor de comandă şi control şi organelor de control a traficului aerian (ATC[4]) a tuturor categoriilor de resurse: tehnice, umane, materiale şi informaţionale.

Desfăşurarea, executarea şi sprijinul logistic al activităţii de zbor se realizează prin forme specifice de asigurare[5] care cuprind: asigurarea de navigaţie, asigurarea de comunicaţii şi informatică, asigurarea cu date radar, asigurarea meteorologică, asigurarea de paraşutare, asigurarea de geniu, asigurarea controlului obiectiv.

Sprijinul de comunicaţii, informatică şi de navigaţie aeriană al activităţii de zbor constă dintr-un ansamblu de echipamente tehnice, software, metode, proceduri şi personal specializat destinate să asigure interconectarea tehnico-funcţională a tuturor compartimentelor cu competenţe privind activitatea de zbor, structurilor de comandă şi control şi organelor de control al traficului aerian în toate etapele zborului, de la începerea pregătirii pentru zbor şi până la finalizarea operaţiunilor de încheiere a zborului.

Din punct de vedere acţional, sprijinul de comunicaţii, informatică şi de navigaţie aeriană este un sprijin direct care constă în acţiunea desfăşurată de către structurile de comunicaţii şi informatică în folosul personalului cu funcţii de conducere şi competenţe privind activitatea de zbor, pentru asigurarea suportului tehnic de comunicaţii, informatică şi STNA[6], necesar pentru coordonarea şi controlul activităţilor de pregătire, desfăşurare şi încheiere a zborului.

---

[1] *F.A./Av.-1 – Regulamentul pentru zbor al aviaţiei militare*, Editura SMFA, Bucureşti, 2005, p. 126.

[2] *SPINS – Special Instructions* – Instrucţiuni speciale.

[3] *F.A./Av.-1 – Regulamentul pentru zbor al aviaţiei militare*, Editura SMFA, Bucureşti, 2005, p. 63.

[4] *ATC - Air Trafic Control – Controlul traficului aerian. F.A./Av.-1* – Regulamentul pentru zbor al aviaţiei militare, Editura SMFA, Bucureşti, 2005, p. 106.

[5] *F.A./Av.-1 – Regulamentul pentru zbor al aviaţiei militare*, Editura SMFA, Bucureşti, 2005, p. 106.

[6] *STNA* – Sistemul Terestru de Navigaţie Aeriană.

Procesul de comandă şi control a activității de zbor cuprinde ansamblul de măsuri şi acțiuni pentru planificarea, organizarea, comanda, coordonarea şi controlul pregătirii şi executării zborului în scopul îndeplinirii obiectivelor/misiunilor stabilite în condiții de securitate.

În cadrul procesului de comandă şi control, pentru îndeplinirea misiunilor stabilite, comandantul flotilei exercită conducerea activității de zbor utilizând sistemul de comandă şi control.

Sistemul de comandă şi control a zborului reprezintă un ansamblu format din: personalul cu funcții de conducere cu atribuții pe linia zborului, organele ATC, structurile de sprijin şi logistice, echipamentele şi mijloacele de comunicații, radionavigație şi informatică, infrastructura de aerodrom utilizate de către comandant pentru conducerea şi eficientizarea activității de zbor.

Sistemul de comandă şi control cuprinde, de regulă, următoarele elemente:

- lanțul de comandă format din comandant, locțiitor, şef de stat major, comandanți de escadrile, Centrul de Operații al Flotilei Aeriene (COFA). Pe timpul activității de zbor, conducerea activității de zbor se exercită nemijlocit de către: directorul de zbor, turele de serviciu din centrul de operații aeriene al flotilei, turnul de control (TWR[7]), sistemul de control de apropiere (APP[8]), controlorul aerian în poziții înaintate (CAPÎ – FAC);
- structurile de sprijin cu informații, de comunicații, informatică şi de navigație aeriană şi logistice;
- infrastructura C2.

Centrul de Operații al Flotilei Aeriene (COFA) reprezintă structura de comandă şi control principală prin care comandantul îşi exercită actul de conducere a zborului.

Acesta este subordonat funcțional Centrului de Operații Aeriene (AOC[9]) şi are atribuții atât pe linia planificării şi pregătirii activității de zbor, cât şi privind controlul traficului aerian şi al misiunilor.

Misiunea de bază a Centrului de Operații al Flotilei Aeriene (COFA) o reprezintă comanda, controlul şi managementul operațiilor curente la sol şi în zbor, care includ: operațiile curente la sol, planificarea şi evidența zborurilor, primirea şi diseminarea ordinelor şi sarcinilor adiționale la planificarea inițială a activităților[10], informarea aeronautică /meteorologică, precum şi dirijarea, monitorizarea şi coordonarea activității de zbor în zona de

---

[7] *TWR – Tower* – Turn de control.
[8] *APP – Approach control* – Controlul de apropiere.
[9] *AOC – Air Operation Center* – Centru de Operații Aeriene.
[10] *S.M.F.A. 91* – Dispoziție privind stabilirea responsabilităților centrelor de operații cu atribuții în domeniul managementului traficului aerian în spațiul aerian al României, SMFA, Bucureşti, 2008, p. 1.

responsabilitate. În COFA se asigură lucrul coordonat şi/sau independent pe mai multe elemente de conducere, iar modulele, mijloacele tehnice de comunicații, informatică şi de navigație aeriană sunt dispuse grupat într-un centru de comunicații operațional care este parte integrantă a centrului de operații. În timp de pace, acesta este dispus şi organizat, de regulă, pe aerodromul de dislocare al unității de aviație, în locurile care permit asigurarea celor mai bune condiții tehnico-funcționale care să permită conducerea, dirijarea şi coordonarea zborului în condiții de securitate. Prin COFA se primeşte Ordinul de Misiune Aeriană (ATO[11]) şi Ordinul de Control al Spațiului Aerian (ACO[12]) de la Centrul de Operații Aeriene (AOC) .

Pe timpul executării unor misiuni care necesită dislocare pe alte aerodromuri sau zone în care suportul logistic şi de comunicații este insuficient sau inexistent, flotila aeriană îşi constituie centre de operații proprii[13] utilizând mijloace de comunicații, informatică şi de navigație aeriană din dotare sau primite în sprijin de la alte unități prin grija Statului Major al Forțelor Aeriene.

În fiecare centru de operații aeriene al unei flotile trebuie să existe trei subsisteme informatice distincte: operațional, administrativ şi *intelligence*, complet separate la nivel fizic sau virtual. Datorită lucrului în timp real, schimbul de informații din domeniul operațional are o prioritate ridicată față de celelalte domenii conexe, administrativ şi *intelligence*.

Sprijinul de comunicații, informatică şi de navigație aeriană împreună cu suportul administrativ asigurate comandantului şi statului major sunt vitale pentru continuitatea şi eficiența sistemului de comandă şi control.

Sistemul de comandă şi control (C2) trebuie să îndeplinească, în procesul de planificare, organizare, coordonare şi executare a activității de zbor, următoarele funcții:

- culegerea, prelucrarea, transmiterea şi stocarea datelor;
- desfăşurarea procesului de elaborare a deciziilor pentru executarea zborului;
- desfăşurarea activității de pregătire pentru zbor şi informare a personalului navigant şi organelor ATC cu privire la misiunea de zbor;
- conducerea, coordonarea traficului aerian şi dirijarea aeronavelor pe timpul desfăşurării activității de zbor;
- recepția şi actualizarea în permanență a datelor despre situația aeriană prin difuzarea imaginii aeriene recunoscute (RAP[14]) şi a datelor radar civile.

[11] *ATO* – Air Tasking Order.
[12] *ACO* – Airspace Control Order.
[13] *F.A./Av. - 2 – Manualul pentru luptă al flotilei aeriene*, SMFA, Bucureşti, 2010, p. 11.
[14] *RAP* – Recognized Air Picture.

Sprijinul de comunicaţii, informatică şi de navigaţie aeriană pe timpul activităţii de zbor este materializat prin sistemul de comunicaţii şi informatic, de navigaţie aeriană şi identificare şi asigurat de către structurile de comunicaţii şi informatică din organica flotilei aeriene. În scopul desfăşurării în condiţii de securitate a activităţii de zbor, personalul de comunicaţii şi informatică desfăşoară activităţi organizatorice şi tehnice care se execută în toate etapele zborului de la începerea pregătirii pentru zbor, pe timpul desfăşurării activităţii de zbor şi până la finalizarea operaţiunilor de încheiere a zborului.

„*Conducerea comunicaţiilor şi informaticii* este o conducere pe bază de plan, iar rolul deosebit în executarea acesteia revine organelor de conducere a comunicaţiilor şi informaticii. Esenţial pentru actul conducerii este determinarea unei dinamici dorite, ceea ce presupune cunoaşterea în detaliu a sistemului condus, pe baza unor informaţii exacte şi complete.

Conducerea comunicaţiilor şi informaticii, evaluată ca proces cu autoreglare, are la bază circuitele informaţionale cu ajutorul cărora se stabileşte direcţia şi tendinţa factorilor de influenţă exterioară. Cu cât numărul de legături informaţionale este mai mare, cu atât şansele de organizare sunt mai mari” [15].

Prin intermediul sistemului de comunicaţii şi informatic, de navigaţie aeriană şi identificare, comanda şi controlul flotilei aeriene integrează toate structurile cu competenţe şi responsabilităţi în organizarea, coordonarea, controlul şi executarea zborului permiţându-le să funcţioneze, în conformitate cu obiectivele şi scopurile propuse, în toate etapele acestuia: pregătire, execuţie şi încheiere (incluzând refacerea capacităţii de zbor şi analiza activităţii desfăşurate).

Pentru transmiterea comenzilor, rapoartelor şi informaţilor pentru conducerea zborului şi îndeplinirea funcţiilor sistemului C2, sprijinul de comunicaţii, informatică şi de navigaţie aeriană cuprinde[16]:

- interconectarea structurilor componente, tehnice şi umane atât pe orizontală, cât şi pe verticală, pentru realizarea schimbului de informaţii la toate nivelurile de comandă şi control[17];
- informarea personalului navigant şi a organelor ATC privind starea de funcţionare, caracteristicile de lucru şi procedurile de întrebuinţare a mijloacelor de comunicaţii şi informatice, precum şi a sistemelor terestre de navigaţie aeriană;

---

[15] Gheorghe Boaru, *Perfecţionarea conducerii comunicaţiilor şi informaticii la marile unităţi operative şi tactice din Forţele Terestre*. Editura AÎSM, Bucureşti, 2002, p. 17.

[16] *F.A. / Av.- 1 – Regulamentul pentru zbor al aviaţiei militare*, Editura SMFA, Bucureşti, 2005, p. 107.

[17] *F.T. – 10 – Manualul sprijinului de comunicaţii şi informatică în operaţiile forţelor terestre*, Editura SMFT, Bucureşti, 2007, p. 12.

- pregătirea mijloacelor terestre pentru comunicații sol-sol şi sol-aer, a sistemelor terestre de navigație aeriană (STNA) şi a mijloacelor informatice din Sistemul de Comandă şi Control Aerian Național (SCCAN), a personalului care exploatează aceste mijloace, precum şi verificarea lor înainte de începerea zborului;
- recepționarea imaginii aeriene recunoscute în timp real;
- verificarea funcționării mijloacelor de înregistrare audio pe timpul desfăşurării zborului şi a calității înregistrărilor;
- urmărirea permanentă a funcționării sistemelor terestre de navigație aeriană, precum şi remedierea, în timp scurt, a eventualelor defecțiuni ale acestora;
- asigurarea cu energie electrică de la sursele proprii, în caz de avarie;
- menținerea în stare operațională a mijloacelor de comunicații şi informatice şi asigurarea unei rezerve de mijloace terestre de navigație aeriană necesare a fi folosite în cazul defectării celor de bază;
- executarea la timp şi în întregime a lucrărilor de mentenanță la mijloacele de comunicații, informatică şi STNA.

La baza funcționării sistemului C2 stau informațiile, în continuă creştere atât ca volum, cât şi ca importanță. Fluxul informațional pe timpul derulării activității de zbor trebuie să fie asigurat instantaneu atât pe verticală, în structura ierarhică de comandă şi control, cât şi pe orizontală, în cadrul relațiilor de cooperare în întreaga structură organizatorică a flotilei aeriene. Toate nivelurile ierarhice de comandă trebuie să fie capabile să-şi extragă informațiile de care au nevoie în fundamentarea deciziilor şi desfăşurării fluente şi în siguranță a activității pe aerodrom.

Pentru a asigura continuitatea fluxului de informații şi prelucrarea oportună a acestora, la nivelul flotilei aeriene s-a dezvoltat un sistem de comunicații şi informatic, de navigație aeriană şi identificare bazat pe următoarele principii:

- interoperabilitate – pentru a asigura succesul în operațiile întrunite şi aliate;
- flexibilitate – pentru rezolvarea situațiilor cu evoluție rapidă determinată de operații complexe;
- fiabilitate – pentru a fi disponibil în momentele în care este solicitat să funcționeze aşa cum a fost proiectat;
- redundanță – pentru a asigura căi de legătură alternative, sisteme şi echipamente tehnice de rezervă care să restabilească legăturile în cazul unor deranjamente/întreruperi în funcționare;
- scalabilitate – pentru a permite un volum mai mare de încărcare cu date sau de a permite mărirea sau extinderea sa;
- oportunitate – pentru reducerea timpului necesar preluării şi transmiterii informațiilor;
- mobilitate – pentru sprijinirea continuă a forțelor dislocabile.

Exploatarea întregului potențial al flotilei aeriene şi obținerea unei eficiențe depline pentru derularea în siguranță a misiunilor de zbor impun realizarea şi menținerea unui sistem de comandă şi control (C2) național care să asigure o reacție oportună şi rapidă a factorilor de conducere pentru îndeplinirea obiectivelor şi misiunilor stabilite.

Ținând seama de faptul că îndeplinirea misiunilor specifice forțelor aeriene implică realizarea unui schimb rapid de date şi comunicații vocale pe întreg spațiu aerian național a apărut necesitatea realizării unui sistem de comandă şi control aerian distribuit la scară națională şi interoperabil cu sisteme similare din NATO. Prin urmare este necesară integrarea, cel puțin la nivel operațional, a sistemului de comandă şi control al flotilei, în cadrul Sistemului de Comandă Control Aerian Național (SCCAN) care să permită ajungerea celor mai importante informații în locul unde sunt solicitate, în forma cerută, protejate şi în timp oportun.

Sistemul de Comandă Control Aerian Național (SCCAN) asigură capabilitățile de comandă şi control specifice acțiunilor în spațiul aerian, capacitatea de reacție care permite sincronizarea acțiunilor Forțelor Aeriene aflate pe teritoriul/ în spațiul aerian al României cu acțiunile celorlalte forțe ale alianței în cadrul sistemului integrat de apărare aeriană al NATO-NATINADS[18].

Atingerea acestor obiective este posibilă prin proiectarea şi realizarea unui sistem de comunicații unitar, fiabil şi flexibil care să asigure suportul tehnic de specialitate pentru exercitarea funcțiunilor de comandă şi control ca parte integrantă a Sistemului de Comandă Control Aerian Național (SCCAN).

„SCCAN, ca parte a Sistemului de Comandă şi Control (C2) al Armatei României, furnizează capabilitățile de comandă şi control specifice acțiunilor în spațiul aerian pentru a îndeplini obiectivele apărării colective în cadrul NATO, securității naționale şi rezolvării crizelor în spațiul aerian. SCCAN funcționează ca o combinație de structuri organizaționale, personal specializat, proceduri şi echipamente specifice destinate funcțiilor de planificare, conducere operațională, control şi coordonare a acțiunilor aeriene militare”[19] .

Pentru a asigura unitatea acțiunilor forțelor specializate în ducerea acțiunilor militare în spațiul aerian, SCCAN trebuie să permită şi integrarea elementelor de supraveghere aeriană şi mijloacelor de apărare aeriană ale Forțelor Terestre şi Forțelor Navale.

---

[18] *NATINADS* – NATO Integrated Air Defense System.

[19] Gheorghe Boaru, *Sistemul de comandă şi control național (SCCAN)*, Revista de Ştiință Militară, Bucureşti, 2009, p. 87.

BIBLIOGRAFIE

Doctrina Armatei României, Bucureşti, 2012.

Manualul de planificare a operațiilor, Bucureşti, 2011.

Doctrina Forţelor Aeriene, Statul Major al Forţelor Aeriene, Bucureşti, 2004.

Doctrina acţiunilor militare întrunite ale Armatei României, Bucureşti, 2001.

Alexandrescu Constantin, Alexandrescu Gelu, Boaru Gheorghe, *Sisteme informaționale – fundamente teoretice*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, Bucureşti, 2009.

Alexandrescu Constantin, Alexandrescu Gelu, Boaru Gheorghe, *Sisteme informaționale militare – servicii şi tehnologie*, Editura UNAp „Carol I”, Bucureşti, 2010.

Alexandrescu Gelu, Boaru Gheorghe, *Sistemele de comandă şi control – prezent şi perspective*, Revista de Ştiință Militară, Bucureşti, 2009.

Boaru Gheorghe, *Organizarea sistemului de transmisiuni şi de protecție a navigației aeriene al R.Av.V.*, Editura Academiei Militare, Bucureşti, 1989.

Boaru Gheorghe, *Perfecționarea conducerii comunicațiilor şi informaticii la marile unități operative şi tactice din Forțele Terestre,* Editura AÎSM, Bucureşti, 2002.

Boaru Gheorghe, *Sistemul de comandă şi control aerian național (SCCAN)*, Revista de Ştiință Militară, Bucureşti, 2009.

DELIMITĂRI CONCEPTUALE PRIVIND OPERAȚIILE MULTINAȚIONALE. IMPLICAREA NATO ŞI UE ÎN OPERAȚIILE MULTINAȚIONALE

Col.drd. Aurel ILIUȚĂ*
Spitalul Clinic de Urgență Militar Central

Mediul de securitate internațional, la început de secol XXI, se caracterizează, încă, prin instabilitate şi lipsă de predictibilitate, în condițiile în care efectele Războiului Rece încă îşi fac simțită prezența, iar în diverse regiuni ale lumii apar noi surse de tensiune care, de multe ori, sfârşesc prin confruntări violente. Singurele organisme capabile să ofere răspunsuri adecvate, în astfel de situații, sunt organizațiile internaționale de securitate, cum sunt ONU, NATO, UE sau OSCE. Prin natura lor aceste organizații au la dispoziție resursele necesare pentru a răspunde rapid şi eficient la eventualele crize. Situația existentă în mediul internațional de securitate impune existența unor puternice capabilități militare, suficient de versatile pentru a acoperi toată gama de operații militare, incluzând războiul şi operațiile de stabilitate şi sprijin. În virtutea rolului asumat de ONU, comunitatea internațională poate dispune intervenția forțelor armate pentru lichidarea efectelor conflictelor locale şi a dezastrelor umanitare, de regulă, acordând mandat unor organizații internaționale de securitate, cum sunt NATO şi UE, să acționeze în numele său. România, țară membră NATO şi UE, a participat şi, în mod sigur, va participa şi pe viitor la operații multinaționale în cadrul NATO sau al unor coaliții de forțe, la cererea organismelor internaționale de securitate sau partenerilor săi.

Cuvinte cheie: operații multinaționale; sprijin logistic; capabilitate; securitate; stabilitate.

Începutul unui nou mileniu, cel de-al treilea şi a unui nou secol cel de-al XXI-lea evidențiază o lume în continuă schimbare, un mediu de securitate profund modificat față de începutul anilor 1990, un mediu de securitate supus unor tendințe centrifuge care translatează, în scurt timp, de la bipolarism la unipolarism şi mai nou către multipolarism. Mediul internațional de securitate este marcat la momentul actual atât de manifestarea unor tendințe pozitive considerabile, cât mai ales a altora care sunt însoțite de potențiale riscuri şi amenințări.

* e-mail: *iliutaaurel@yahoo.com*

Vechea ordine mondială, bazată pe bipolarism nu mai există, în timp ce tendințele unora dintre actorii importanți ai scenei mondiale conduc sistemul de securitate global către o nouă arhitectură specifică, în care securitatea individului capătă un loc tot mai important în cadrul preocupărilor comunității internaționale.

Pe fondul luptei pentru acces la resurse energetice, dar şi de altă natură ale globului, la mecanismele de distribuție a unora dintre aceste resurse pe piețele de desfacere, dar mai ales datorită unei puternice crize identitare cu naturi diferite (civică, etnică, religioasă, culturală, ideologică etc.), la început de secol şi de mileniu lumea, aşa cum o cunoaştem astăzi, continuă să rămână puternic conflictuală. Globalizarea crizei economice care după scurt timp a devenit şi una financiară îşi continuă traseul începând să acopere şi spectrul politic din multe țări de pe mapamond. Din această perspectivă mediul de securitate internațional devine tot mai fragil, fiind într-o permanentă schimbare. Dacă unele dintre crizele apărute la nivel global, zonal au regional au un caracter previzibil, fiind rezultatul unor strategii, al unor programe puse în practică de către actori statali sau nonstatali ai scenei mondiale, altele sunt neprevăzute şi iau prin surprindere statele, organizațiile internaționale de securitate regionale şi chiar pe cele globale.

În timp ce pentru crizele cu un anume grad de predictibilitate, statele lumii şi organizațiile internaționale de securitate pot pune în practică planuri şi aloca resurse pregătite anterior, cele neprevăzute, prin modul de evoluție, adesea exponențial, solicită resurse considerabile şi alocarea unui interes major pe agenda de securitate internațională pentru perioade mari de timp. De cele mai multe ori soluționarea unor astfel de crize este anevoioasă, se derulează pe perioade lungi de timp, iar rezultatele nu sunt întocmai cu scopurile propuse.

În momentul de față, în mediul politico-militar global se apreciază că probabilitatea apariției unui conflict militar major, de mare amploare, nu mai reprezintă o opțiune care să nu fie luată în calcul. Datele ecuației de securitate luate în considerare imediat după căderea comunismului în țările Europei Centrale şi de Sud-Est sunt, la momentul actual, cu totul altele, amenințările, în special cu folosirea armelor de distrugere în masă (ADM) şi a altor mijloace asimetrice fiind multiple şi tot mai importante. Pe de altă parte, revenirea pe scena politică a lumii a unora dintre țările considerate emergente, cu pretenții în gestionarea mediului de securitate la nivel global deschide calea unor noi tensiuni, fiind de aşteptat ca în perioada următoare, îndeosebi după anul 2015, ciocnirile marilor actori de securitate, la marginile faliilor de civilizație şi de interes să devină tot mai vizibile.

Prin prisma celor prezentate şi pe baza experienței acumulate, în ultimele conflicte desfăşurate la nivel global, societatea umană, aşa cum se

prezintă în momentul de față, pare că se dezvoltă în mod neliniar. Din această perspectivă a devenit clar pentru toată lumea că gestionarea unor crize regionale, zonale sau chiar globale nu mai poate fi soluționată prin forțele unui singur stat sau al unei singure organizații internaționale de securitate.

Pe măsura adâncirii cauzelor care conduc, la acest moment, la apariția şi manifestarea crizelor, considerăm că acest tip de situații se va intensifica în perioada care urmează. Astfel, conflictele interne, pe de o parte, dar şi cele regionale şi zonale, pe de altă parte, vor fi tot mai frecvente, iar efectul lor va fi greu de controlat. În acest sens, sporirea cooperării internaționale în domenii diverse, inclusiv în cel al gestionării situațiilor de criză se impune ca o necesitate de prim rang. Societatea umană nu poate fi nepăsătoare la greutățile prin care trece o mare parte dintre semenii noştri, indiferent de tipul de criză la care, fără voia lor, sunt actori.

Prin prisma celor prezentate organizațiile internaționale de securitate şi-au dezvoltat pârghii şi mecanisme tot mai eficiente de gestionare a situațiilor de criză. Organizarea, planificarea şi desfăşurarea cu succes a unor operații cu caracter multinațional scoate în evidență nevoia de cooperare şi de coordonare a eforturilor internaționale. În acest sens, organizații internaționale de securitate precum Organizația Națiunilor Unite (*United Nations Organization/ONU*), Organizația pentru Securitate şi Cooperare în Europa (*Security and Cooperation Organisation in Europe/OSCE*), Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (*North Atlantic Treathy Organization/NATO*) sau Uniunea Europeană (*European Unioon/UE*) au realizat paşi importanți şi contribuie cu resurse şi forțe tot mai importante în prevenirea şi în soluționarea unor crize de mare amploare, în trecut şi în prezent.

În evoluția fenomenelor de securitate, criza reprezintă o etapă în care se înregistrează disfuncțiuni, moment în care sistemul sau sistemele se dereglează şi nu mai are (au) capacitatea deplină de a se autoregla, de a ieşi singure şi la timp din starea de anormalitate şi de a reveni, fie la condiția inițială, fie la o altă condiție, superioară celei de dinainte[1].

Din punct de vedere etimologic, sintagma *criză* provine din limba greacă (*krisis*) unde avea conotația de *judecată* sau de *decizie*. Ulterior, în limba latină, termenul a fost vehiculat ca şi *crisis*, iar mai târziu, în limba franceză a fost remarcat ca şi *crise.* O criză nu poate exista decât dacă se manifestă între cel puțin doi protagonişti, indiferent de nivelul societal la care se regăsesc, unul dintre ei fiind obligat să ia o anumită decizie pentru rezolvarea situației apărute.

[1] Gh. Văduva, M.Şt. Dinu, *Crizele politico-militare ale începutului de mileniu*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, Bucureşti, 2005, p. 16.

În cadrul NATO, definiția crizei arată că ea poate „... fi o situație manifestată la nivel național sau internațional, ce este caracterizată de existența unei amenințări la adresa valorilor, intereselor sau scopurilor principale ale părților implicate”[2], în timp ce în cadrul Uniunii Europene, conceptul de criză este întrebuințat pentru a defini anumite „... situații postconflict, în care mediul este volatil, pacea este foarte fragilă, iar decidenții politici se află în situația de a răspunde la criză, nu de a o preveni”[3].

Spre deosebire de NATO, la nivelul UE se urmăreşte clarificarea conceptuală a termenului abordat, în raportul *EU Crisis Response Capability* fiind exprimată opinia că utilizarea termenului criză este limitată la situațiile prezentate mai sus. Astfel, în întrebuințarea conceptuală a acestei sintagme, se ia în calcul atât prevenirea conflictelor, în contextul prevenirii apariției violenței, dar şi ulterior, după escaladarea sau revenirea la normalitate, la încheierea perioadei de conflict.

Aşa cum exemplificam anterior, implicarea organizațiilor internaționale de securitate în prevenirea şi în soluționarea crizelor moderne s-a materializat cel mai adesea prin organizarea, planificarea şi desfăşurarea unor operații militare cu caracter multinațional. Din acest punct de vedere, operațiile multinaționale reprezintă „... operația îndeplinită de forțele militare a două sau mai multe națiuni, la care participă elemente care fac parte din cel puțin două categorii de forțe armate”[4]. Adeseori, operația multinațională, prin numărul statelor şi al forțelor participante (cel puțin două categorii de forțe) are un caracter întrunit. Astfel, în conformitate cu prevederile în vigoare, în cadrul Armatei României, operația multinațională întrunită reprezintă acțiunea militară la care participă „... două sau mai multe state, cu forțe militare de mărimi diferite, aparținând mai multor categorii de forțe ale armatei, aflate sub control politic şi comandă unică şi pentru care a fost stabilit un obiectiv unic”[5].

Cadrul care trebuie creat pentru desfăşurarea unei operații multinaționale trebuie să aibă în vedere soluționarea nevoilor şi realităților care se manifestă în mediul diplomatic, a constrângerilor şi a obiectivelor pe care şi le propun țările participante. Din această perspectivă, în ultima perioadă de timp, în mediul militar, opiniile exprimate cu privire la modul de realizare a unei alianțe militare pe baza relațiilor existente la nivel diplomatic între state scot în evidență o realitate cunoscută de foarte multă vreme. Astfel,

---

[2] G.C. Marshall, *Conflict Prevention and Management of Crisis and Conflict*, European Center for Security Studies, http://www.marshallcenter.org

[3] I. Crăciun, *Prevenirea conflictelor şi managementul crizelor*, curs, Editura Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2004, p. 67.

[4] C.H. Bell III, *The Standard Theater Army. Command & Control Systems of the Future*, Military Review, June 1994.

[5] *Doctrina pentru Operațiile Întrunite Multinaționale*, Bucureşti, 2001, p. 12.

se apreciază că „ ...atunci când relațiile se bazează pe legături tradiționale, iar acestea sunt incluse în mod formal în tratate politice, diplomatice şi militare, ele se pot desemna ca alianțe”[6].

În dorința de a evidenția cele două situații (cunoscute) de manifestare a operațiilor multinaționale dorim să prezentăm factorii obiectivi care conduc la încheierea unei alianțe. Astfel, alianța reprezintă „... o înțelegere încheiată pe baza unor acorduri oficiale între două sau mai multe state, cu obiective politice şi militare pe termen mediu şi lung, care urmăreşte realizarea unor interese şi scopuri comune, precum şi promovarea valorilor naționale ale membrilor săi”[7].

Pe baza unor relații îndelungate, a unor afinități comune, obiective comune (pe termen mediu şi lung) şi a unor anumite înțelegeri, anumite state pot conveni să încheie alianțe. Din acest punct de vedere, în cadrul unei alianțe se stabilesc şi se manifestă anumite mecanisme şi sisteme militare care pot reacționa, în mod coerent, pe baza unui nivel ridicat de standardizare în ceea ce priveşte echipamentele, tehnica sau procedurile utilizate. Totodată reacția membrilor alianței se derulează pe baza unor planuri de reacție la eventuale amenințări concepute într-o manieră integrată.

În ceea ce priveşte coaliția, aceasta reprezintă „... un aranjament politic şi militar ad-hoc între două sau mai multe state în vederea desfăşurării unor acțiuni comune”[8]. Spre deosebire de alianțe, coalițiile iau naştere pe fondul manifestării anumitor situații de criză neprevăzute, ceea ce le deosebeşte extrem de mult, în special din punctul de vedere al desfăşurării procesului de alocare a forțelor şi a resurselor. Din punct de vedere politico-militar, coaliția de forțe reprezintă un angajament între două sau mai multe națiuni pentru o acțiune comună, care are loc în afara legăturilor stabilite, de regulă, prin prevederile de constituire a alianțelor, pentru situații unice sau pentru o cooperare de durată, într-un domeniu specific, strict determinat, de interes comun.

De regulă, orice coaliție se constituie pentru un timp scurt şi presupune sisteme naționale de conducere, care direcționează forțele proprii. Procesul decizional presupune un efort comun al membrilor coaliției şi înființarea unui centru de coordonare pentru realizarea unității de efort, a schimbului de informații, asigurarea cooperării şi soluționarea problemelor curente de stat major.

Procesul de organizare şi de planificare a desfăşurării unei operații cu caracter multinațional vizează anumite etape care, în funcție de tipul acțiunii militare pot fi: „... pregătirea forței, fază ce cuprinde constituirea unei noi

---

[6] M.C. Târnăcop, *Operaţii multinaţionale, consideraţii generale şi caracterul strategic al acestora*, Buletinul AISM nr. 3/1997, p. 43.

[7] *Doctrina pentru Operațiile Întrunite Multinaționale*, Bucureşti, 2001, p. 12.

[8] *Ibidem*, p. 13.

forțe, pregătirea dinainte a misiunii sau întărirea forțelor deja existente în teatrul de operații; dislocarea în teatrul de operații; concentrarea în teatrul de operații; consolidarea suportului logistic şi a sprijinului națiunii gazdă; dislocarea în vederea executării acțiunilor de luptă; executarea operației; încheierea conflictului şi desfăşurarea unor activități militare în perioada post-conflict”[9].

Participarea statelor lumii, în coaliție sau alianță, la operațiile multinaționale are la bază o serie de principii generale, dintre care: consensul părților referitor la realizarea operațiilor, mandatul, compoziția şi comandantul forței; sprijinul continuu şi puternic al operației multinaționale de către autoritatea mandatată – Consiliul de Securitate al ONU; capacitatea forțelor de a acționa unitar şi eficient; Secretarul General să informeze Consiliul de Securitate asupra derulării misiunii, dreptul de decizie fiind de competența acestui organism; Secretariatul General propune, iar Consiliul de Securitate decide asupra suportului financiar al operației, prin contribuții voluntare sau din fondurile organizației în concordanță deplină cu prevederile Cartei ONU.

Alături de principiile generale, participarea actorilor statali şi nonstatali la operațiile multinaționale este guvernată şi de o serie de principii operaționale, aşa cum acestea au fost definite, în Rezoluția nr. 341 a Consiliului de Securitate ONU, din 1973. Acest set de principii încorporează condițiile necesare ce trebuie îndeplinite pentru trimiterea forțelor multinaționale într-o zonă a globului. Într-o largă accepțiune, aceste principii vizează: respectul reciproc; imparțialitatea; credibilitatea; limitarea folosirii forței; transparența; unitatea de comandă; coordonarea relațiilor militari – civili; libertatea de mişcare; flexibilitatea[10]. Aplicarea relativă a fiecărui principiu va diferi în funcție de specificul operației, cerințele misiunilor şi de natura operației.

În domeniul abordat se consideră că operațiile multinaționale reprezintă „... totalitatea acțiunilor duse de o grupare de forțe cu rol strategic sau operativ, constituită din trupe aparținând mai multor țări din cadrul alianței sau coaliției sub comanda unică şi a cărei scop este unitar, sau operații la care participă două sau mai multe state, care destină forțe militare de diverse mărimi sub control politic şi comandă unică”[11]. În conformitate cu practica acumulată în acest domeniu atât de complex, suntem de părere că, în continuare, participarea la operațiile multinaționale reprezintă o modalitate

[9] Colectiv, *Activitatea statelor majore, în viziunea forțelor armate NATO*, Editura Militară, București, 2001, p. 173.
[10] D. Manta, *Teoria operațiilor multinaționale*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2001, pp. 16-17.
[11] M.C. Târnăcop, *op.cit*., p. 43.

eficientă de gestionare a crizelor politico-militare şi, în acelaşi timp, o formă a activităților militare, respectiv o funcție de bază şi o misiune importantă a forțelor armate ale fiecărui stat.

Din punct de vedere conceptual, operațiile multinaționale înglobează două mari tipuri de acțiuni militare, astfel:[12]

- *războiul*, care reprezintă situația extremă pentru desfăşurarea operațiilor multinaționale ale alianței sau coaliției într-o astfel de situație, scopul urmărit fiind acela de realizare a obiectivelor stabilite, printr-o victorie cât mai rapidă şi cu pierderi umane şi materiale cât mai mici;
- *operațiile militare altele decât războiul (MOOTW – Military Operations Other Then War)*, care cuprind o gamă largă de acțiuni ce urmăresc îndeplinirea unor scopuri variate, incluzând realizarea intereselor şi obiectivelor naționale, descurajarea şi prevenirea războiului, promovarea sau după caz, reinstaurarea păcii, reducerea tensiunii dintre state sub nivelul conflictului armat şi rezolvarea crizelor internaționale, precum şi sprijinirea autorităților civile în rezolvarea situațiilor de criză internă. Îndeplinirea acestor obiective prin utilizarea instrumentului militar presupune folosirea forțelor armate şi a logisticii adecvate pentru executarea unor misiuni diverse, altele decât cele specifice războiului.

În sensul celor prezentate mai sus, se consideră că operațiile militare altele decât războiul pot include atât elemente ale operațiilor de luptă, cât şi elemente ale celor ce nu presupun lupta. Dintr-o altă perspectivă ele se pot desfăşura atât în timp de pace, în situații de criză, precum şi la război.

În ceea ce priveşte țara noastră, în documentul în care este prezentată strategia sa militară este evidențiat faptul că „... participarea la operațiile multinaționale de sprijin a păcii este una din misiunile strategice de bază ale forțelor armate pentru starea de pace”[13]. Pe de altă parte, în Strategia de Securitate Națională a României se arată că țara noastră „... va participa la operațiuni multinaționale bazate pe decizii politice raționale, ce decurg din acordurile de cooperare cu națiunile aliate, partenere sau prietene, în concordanță cu cerințele situației şi în conformitate cu prevederile dreptului internațional”[14].

Procedura participării țării noastre cu efective la operațiile multinaționale începe prin cererea oficială a ONU adresată Misiunii Permanente a României la această organizație. Pe baza solicitării, Ministerul Apărării Naționale şi Ministerul Afacerilor Externe întocmesc un memorandum, care odată avizat de către primul-ministru este înaintat preşedintelui țării. După consultarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării,

[12] *Doctrina Operațiilor Întrunite Multinaționale*, Bucureşti, 2001, paragraful 4.1.
[13] *Strategia Militară a României*, Editura Militară, Bucureşti, 2001.
[14] *Strategia de Securitate Națională a României*, Bucureşti, 2006.

preşedintele propune Parlamentului solicitarea participării structurilor de forțe ale țării noastre la operații multinaționale. Astfel, ”... în interiorul securității colective şi potrivit obligațiilor asumate de România prin tratatele internaționale, la solicitarea Preşedintelui României se supune aprobării Parlamentului spre aprobare participarea cu efective şi tehnică militară la constituirea forțelor internaționale destinate menținerii păcii sau în scopuri umanitare”[15].

Hotărârea Parlamentului României este actul juridic prin care se aprobă participarea cu efective şi tehnică militară la operațiile multinaționale. Guvernul decide apoi asupra cheltuielilor aferente şi asupra altor aspecte tehnice.

Din punct de vedere juridic, participarea la operațiile multinaționale este reglementată prin prevederile Cartei ONU şi a tratatelor internaționale, încheiate în acest domeniu. De altfel, scopul ONU, inserat în preambulul Cartei organizației este de a feri generațiile viitoare de flagelul războiului, prin unirea forțelor membrilor ei, în vederea obținerii, menținerii şi construcției păcii şi securității internaționale, prin garantarea de către ONU a faptului că forța armată nu va mai fi folosită decât în interes comun şi prin încercarea de a stabili între state relații de bună vecinătate şi de toleranță.

Examinând prevederile Cartei ONU, putem afirma că, din punct de vedere juridic, fundamentele strategiei operațiilor în sprijinul păcii se regăsesc în capitolele VI, VII, VIII. Astfel, capitolul VI prevede rezolvarea disputelor prin măsuri paşnice (Art. 33), capitolul VII prevede împuternicirea Consiliului de Securitate de a rezolva, prin măsuri coercitive, orice acțiuni de agresiune sau atentat la adresa păcii, cu specificația să aibă *caracter provizoriu* (Art. 40), să aplice *presiuni politice şi economice* (Art. 41) şi să se utilizeze *forța, inclusiv forța armată* (Art. 42). Nu în ultimul rând, capitolul VIII autorizează organizațiile regionale politice (UE, OSCE, Comunitatea Statelor Independente/CIS, Liga Arabă etc.) şi NATO să adopte măsuri pentru rezolvarea paşnică a disputelor la nivel regional, atâta timp cât se respectă principiile fundamentale ale ONU.

În cadrul ONU există organe constituite într-un sistem funcțional, o parte dintre acestea având legătură directă cu organizarea, planificarea şi desfăşurarea operațiilor multinaționale, astfel: Adunarea Generală, Consiliul de Securitate, Comitetul Special al ONU pentru Operații multinaționale. În baza articolului 43 din Carta ONU, membrii acestei organizații se obligă să pună la dispoziția Consiliului de Securitate forțe armate necesare pentru menținerea păcii şi securității internaționale. Consiliul a recomandat statelor membre ONU să constituie contingente naționale, disponibile operativ, şi să comunice coordonatele acestora Secretariatului General. Aceste contingente

[15] *Legea nr. 45/1994*, privind apărarea națională a României, Monitorul Oficial nr. 172/1994, partea I.

naționale se pun la dispoziție numai la cererea Consiliului şi pe bază de acorduri speciale.

O altă bază legală a participării la acest tip de operații este oferită şi de prevederile articolului 40 din Carta Organizației Națiunilor Unite care prevede obligația Consiliului de Securitate ca înainte de a trece la unele măsuri de coerciție să facă apel la membrii Națiunilor Unite pentru a se conforma măsurilor provizorii (embargou economic) pe care le-a recomandat. În ceea ce priveşte legitimitatea unei operații multinaționale, trebuie avut în vedere ca personalul din care se compune să cunoască şi să respecte: legislația națională şi normele de drept internațional; tratatele şi convențiile care angajează răspunderea juridică din partea reprezentantului unui stat național; înțelegerile şi acordurile cu statul gazdă (*Host Nation/HN*).

Pentru a detalia activitățile legate de implicarea unei organizații de securitate regională sau mondială în procesul legat de declanşarea unei operații multinaționale trebuie plecat de la elementul inițial şi anume că, pentru fiecare asemenea tip de operație, trebuie întrunite trei elemente, şi anume: cererea unuia dintre actorii lumii contemporane (stat, grup de state, organizație nonguvernamentală etc.); acordul Consiliului de securitate al ONU, care va viza această cerere; asumarea răspunderii pentru formarea unei forțe multinaționale sau formularea cererii către alt organism internațional de securitate (NATO sau OSCE).

O rezoluție a Consiliului de Securitate precede demararea unei operații multinaționale, rezoluție în care sunt precizate obiectivele de îndeplinit. În situațiile de urgență, atunci când există pericolul escaladării conflictului, Secretarul General va raporta imediat Consiliului de Securitate rezultatele negocierilor cu părțile în dispută, cu țara gazdă şi cu statele care ar putea contribui cu contingente.

În toate situațiile, raportul Secretarului General include referiri concrete la: propunerea unui mandat de constituire a forței; numirea comandantului şi cererea de a se aproba această numire de către Consiliul de Securitate; recomandări cu privire la mărimea forței; enumerarea statelor care sunt pregătite să asigure imediat contingente şi a celor cu care negocierile sunt în curs de desfăşurare; propuneri de principiu privind deplasarea şi asigurarea sprijinului logistic, inclusiv indicarea statelor care pot asigura transportul aerian şi unitățile de logistică; propunerea momentului inițial de declanşare a acțiunilor; recomandări privind desfăşurarea acțiunilor forței. În ideea de a concluziona asupra modului de inițiere a unei operații multinaționale, părțile în conflict contribuie la inițierea operației prin cererea de ajutor adresată Consiliului de Securitate privind instalarea forțelor multinaționale în dispozitiv. Decizia finală de încredințare a mandatului aparține Consiliului de

Securitate sau Adunării Generale, iar factorul executiv al rezoluției este Secretarul General.

Elaborarea deciziei de implicare a NATO într-o operație multinațională are un specific aparte, acesta fiind declanşat după momentul în care, fie o națiune, fie Secretarul General al NATO au făcut o cerere în acest sens. Întotdeauna, la baza solicitării Secretarului General al NATO adresată țărilor membre, pentru implicarea organizației într-o astfel de operație se va găsi solicitarea făcută de către ONU sau OSCE, respectiv de către un partener din cadrul Consiliului de Cooperare Nord-Atlantic. După derularea acestui prim moment, implicarea Alianței într-o operație multinațională va trebui să fie autorizată de Consiliul Nord-Atlantic (*North-Atlantic Council/NAC*), care va analiza obiectivele politice în cadrul consultărilor ce vor avea loc şi le va da o formă definitivă, în conformitate cu doctrina NATO pentru astfel de operații.

Autoritățile militare ale NATO vor menține, în permanență, legătura cu organizațiile responsabile şi vor coordona, împreună cu acestea, contribuția potențială a Alianței. Autoritățile militare NATO, prin intermediul Consiliului Militar, vor face recomandări Consiliului Nord-Atlantic, astfel încât autoritățile politice să poată lua o decizie corectă, care să respingă sau să aprobe participarea Alianței sau, dacă este necesar, ca împreună cu organizația internațională responsabilă, Consiliul Nord-Atlantic să reconsidere obiectivele operației.

Aprobarea, de către NAC, a implicării alianței într-o operație multinațională trebuie să includă, în mod obligatoriu, o orientare clară pentru autoritățile militare în privința obiectivelor politice, a restricțiilor privind contribuabilii şi acțiunile care se vor desfăşura. În urma aprobării, Comitetul Militar va înainta o recomandare Consiliului Nord-Atlantic privitor la Comandamentul Forței, în timp ce Comandamentul Operațional Aliat va formula, pentru acesta, misiunea text.

După primirea misiunii, Comandamentul Forței va întocmi un plan inițial pe care îl va înainta comandanților NATO pentru analiză şi aprobare, inclusiv Comitetului Militar şi Consiliului Nord-Atlantic. După obținerea acestei aprobări, CM şi NAC vor autoriza întocmirea unui plan detaliat. Având aprobarea Consiliului Nord-Atlantic, ACO va edita un număr de mesaje pentru națiunile care vor fi implicate în operație, după cum urmează: alerta pentru activare, pregătirea forței, cererea de activare, ordinul de activare. Din momentul emiterii *ordinului de activare*, se poate spune că procesul de elaborare a deciziei de implicare a NATO într-o operație multinațională s-a încheiat.

Referitor la rolul NATO în gestionarea crizelor, în participarea statelor membre la operații multinaționale, în noul Concept Strategic al Alianței adoptat la Lisabona se evidențiază faptul că organizația se va angaja pentru

„... a preveni sau gestiona crize” care riscă să degenereze în conflicte şi să „... stabilizeze o situație postconflict sau să ajute la reconstrucție”. Alianța va crea „... învățând o lecție din operațiuni, o structură civilă de gestionare a crizelor adecvată, dar modestă, pentru a interacționa mai eficient cu partenerii civili”[16].

Referitor la implicarea Uniunii Europene într-o operație multinațională dorim să evidențiem faptul că, în conformitate cu Tratatul de la Lisabona, de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană şi a Tratatului de instituire a Comunității Europene, semnat la Lisabona, la 13 decembrie 2007 (intrat în vigoare la 1 decembrie 2009) sunt amendate toate tratatele actuale în vigoare, fără a le înlocui şi reformat cadrul legal şi instituțional al Uniunii.

Intrarea în vigoare a Tratatului de reformă al UE are efecte importante în ceea ce priveşte creşterea coordonării între principalele instituții şi resursele acestora, precum şi confirmarea trendului ascendent al dezvoltărilor din zona Politicii Europene de Securitate şi Apărare Comună (PESAC).

Tratatul influențează pozitiv capacitatea UE de a se manifesta ca actor global în două domenii importante, precum armonizarea cadrului instituțional general al Uniunii ceea ce va conduce la eficientizarea relațiilor dintre structurile Consiliului şi ale Comisiei în managementul situațiilor de criză, iar în al doilea rând, în ceea ce priveşte creşterea rolului UE în sistemul internațional de securitate prin perfecționarea Politicii Externe şi de Securitate Comune (PESC).

Consiliul European reprezintă o instituție constituită din reprezentanți ai statelor membre la nivel ministerial, fiind principalul organ de adoptare a deciziilor, alături de Parlamentul European.

În ceea ce priveşte procedura de adoptare a deciziilor la nivelul Consiliului, acestea se pot adopta în unanimitate, cu majoritate simplă sau cu majoritate calificată. În prezent, majoritatea calificată reprezintă un număr fix de voturi acordat fiecărui stat membru, în funcție de ponderea sa la nivelul Uniunii. Tratatul de la Lisabona modifică definiția majorității calificate, aceasta fiind egală cu cel puțin 55% dintre statele membre, a căror populație cumulată va trebui să reprezinte cel puțin 65% din populația Uniunii. Noua formulă este prevăzută să intre în vigoare de la 1 noiembrie 2014.

Din punct de vedere al gamei de operații multinaționale în care se poate angaja Uniunea Europeană, în Tratatul de la Lisabona, la art. 28 B, se regăsesc noi tipuri de astfel de acțiuni militare, de genul celor de „consiliere militară şi asistență, stabilizare postconflict”, respectiv de „sprijin acordat țărilor terțe în combaterea terorismului pe teritoriul acestora”. Se continuă, astfel, adăugarea de noi tipuri de misiuni multinaționale la care poate participa UE, respectiv extinderea misiunilor de tip Petersberg.

[16] Gh. Deaconu, F. Repez, *Noul concept strategic NATO – un pas important în menținerea securității globale*, Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, nr. 1/2011, p. 6.

Concluzionând, suntem de părere că este necesar de făcut o diferențiere clară între operațiile multinaționale conduse direct de către ONU şi cele în care NATO se află la conducere. În acest sens, putem afirma, fără teama de a greşi, că operațiile multinaționale derulate sub egida ONU sunt unice în felul lor, având în vedere caracteristicile acestor acțiuni militare. Pe de altă parte, în operațiile multinaționale conduse de către NATO, elementul de bază care contribuie la unitatea de grup este reprezentat de conştiința apartenenței la această organizație, de valorile fundamentale pentru care această organizație a luat ființă, de cerințele operaționale impuse la nivel politico-militar țărilor membre, de nivelul ridicat de standardizare şi de modalitatea de acordare a sprijinului logistic în teatrul de operații etc. Din acest ultim punct de vedere se observă, cu uşurință, modul în care este abordată această funcțiune în cadrul NATO, unde, pe măsură ce sprijinul direct al organizație scade încetul cu încetul, creşte responsabilitatea fiecărui stat membru, implicat în derularea operațiilor multinaționale.

BIBLIOGRAFIE

Legea nr. 42/2004 privind participarea forțelor armate la misiuni în afara teritoriului statului român, Bucureşti, 2004.

Strategia de Securitate Națională a României, Bucureşti, 2006.

Doctrina pentru operațiile întrunite multinaționale, Bucureşti, 2001.

Strategia de transformare a Armatei României până în anul 2015, Bucureşti, 2005.

FM 100-23, Operații pentru menținerea păcii, lucrare în limba engleză, decembrie 1994.

Mihai M.D., *Cadrul juridic al desfăşurării operațiilor umanitare sub egida Uniunii Europene*, Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, nr. 1/2011.

Pînzariu Sorin, *Logistica operațiilor multinaționale sub egidă ONU sau sub comandă NATO*, teză de doctorat, Bucureşti, 2003.

ROMÂNIA ŞI BLOCUL COMUNIST 1964-1968. EVALUARE GEOPOLITICĂ

Col.dr. Laurențiu-Cristian DUMITRU*
Ministerul Apărării Naționale

Mijlocul anilor '60 s-a remarcat printr-o susținută activitate de integrare a armatelor statelor membre ale Pactului de la Varşovia, proces dirijat, organizat şi condus ferm de Moscova. Pe fondul disensiunilor din Pactul de la Varşovia, România a promovat o politică externă activă, incomparabil mai vizibilă decât celelalte state-satelit. Perspectiva istorică demonstrează faptul că la începutul anului 1968, relațiile economice cu Occidentul erau în plină afirmare, proiectele integraționiste sovietice din CAER şi Pactul de la Varşovia nu afectau România, iar relațiile speciale cu China cunoşteau o continuă dezvoltare.

Cuvinte cheie: Pactul de la Varşovia; CAER; Comitetul Politic Consultativ; Forțele Armate Unite; Consiliul Militar; Comandantul Suprem.

La 26 aprilie 1964, regimul de la Bucureşti emitea o declarație ce reprezenta, în fapt, detaşarea netă a României față de URSS. Anterior, în martie 1964, o delegație oficială a întreprins o vizită în China şi în Coreea de Nord, prilej cu care Mao Zedong a luat cunoştință, în mod direct, de eforturile depuse de România pentru încetarea polemicii publice sino-sovietice[1].

Aşa-numita „Declarație din aprilie 1964”, după cum este îndeobşte cunoscută în istoriografia românească, a reprezentat un real moment de cotitură. Aceasta a marcat declanşarea procesului public de distanțare a Bucureştilor față de Moscova, asumarea unei largi autonomii în arena internațională, cu deosebire în ansamblul mişcării comuniste internaționale, inaugurarea unui curs politic în plan extern care va aduce României percepția de „aliat rebel” în cadrul Pactului de la Varşovia. Aceasta reclama egalitatea în drepturi a membrilor Pactului de la Varşovia, ceea ce echivala cu nerecunoaşterea hegemoniei sovietice[2].

* e-mail: *laurcristidumitru@yahoo.com*

[1] Alexandru Oşca, Vasile Popa, *România, o fereastră în Cortina de Fier*, Editura Vrantop, Focşani, 1997, pp. 136-178.

[2] Dennis Deletant, Mihail E. Ionescu, *Romania and the Warsaw Pact 1955-1989. Selected documents*, Politeia-SNSPA, Bucureşti, 2004, pp. 64-65.

Istoriografia românească apreciază „Declarația din aprilie 1964” ca actul public cel mai important de concepție autohtonă, care a definit fundamental orientarea antihegemonică a României în perioada următoare[3]. Regimul a luat măsuri de limitare a vizibilității sovietice în opinia publică din România (închiderea librăriei „Cartea Rusă”, a Muzeului româno-rus, a Institutului de limba rusă „Maxim Gorki”, a Institutului româno-sovietic, a revistei „Timpuri Noi”, schimbarea numelor sovietice de străzi, localități şi instituții, reducerea orelor de limba rusă din programa şcolară)[4].

În cadrul dezbaterilor prilejuite de „Declarația din aprilie”, arătând starea de fapt din Pactul de la Varşovia, Ion Gheorghe Maurer spunea: „S-au trimis rachete în Cuba. N-am ştiut despre treaba aceasta. Deocamdată nu facem din acest punct de vedere nici o incriminare şi nu punem nici o problemă nimănui. Existența acestor rachete în Cuba a prilejuit o anumită încordare internațională. (...) În cadrul acestei încordări, la un moment dat, se preconizează o anumită politică. Comandantul Suprem sau unic al forțelor militare ale Tratatului de la Varşovia lansează un ordin către toate armatele participante la acest grup de forțe militare, prin care le pune în stare de alarmă. În Pactul de la Varşovia există un articol trei care obligă statele semnatare să se consulte în problemele politice internaționale cele mai importante. Întreb: problemele acestea n-ar fi justificat o asemenea consultare? Dar măcar ordinul de a pune pe picior de alarmă armatele statelor participante, n-ar fi trebuit să fie dat în urma unor astfel de consultări? Iată probleme!? (...) Ordinele acestea pleacă, acțiunile acestea se realizează, nimeni nu este întrebat. Cel puțin noi nu am fost întrebați”[5].

Poziția României față de Pactul de la Varşovia a fost evaluată cu destulă obiectivitate, între alții, de către generalul cehoslovac defector Jan Sejna, care nota: „În 1963, URSS a început să schimbe rolul defensiv al Pactului de la Varşovia într-unul ofensiv. Acest proces implica, desigur, creşterea cheltuielilor militare, ceea ce însemna un mare beneficiu economic pentru URSS, principalul furnizor de armament al Pactului. Românii au refuzat, totuşi, să-şi sporească bugetul militar şi au declarat că nu vor executa manevre militare suplimentare decât pe cheltuiala Pactului. Mult mai primejdioasă a fost afirmația lor că nu vedeau niciun motiv pentru creşterea cheltuielilor militare deoarece nu credeau că există vreo amenințare cu agresiune din partea Occidentului. Era, de fapt, o erezie, iar ruşii se temeau, pe bună dreptate, ca ar putea să se extindă şi la alți membri ai Pactului”[6].

---

[3] Lavinia Betea, *Convorbiri neterminate. Corneliu Mănescu în dialog cu Lavinia Betea*, Editura Polirom, Iaşi, 2001, pp. 82-96.

[4] Vlad Georgescu, *Istoria românilor. De la origini până în zilele noastre*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1992, p. 270.

[5] *Apud* Alexandru Oşca, Vasile Popa, *op.cit*, pp. 167-168.

[6] Jan Sejna, *We Will Bury You*, Sidgwick and Jackson, London, 1982, pp. 66-67.

Perioada în discuție deschidea calea cooperării economice cu statele occidentale, România având o serie de contacte deosebit de pragmatice cu SUA, Franța, RFG, Italia, Marea Britanie. După ridicarea legațiilor la rang de ambasadă şi numirea primului ambsador american la Bucureşti, în persoana lui William A. Crawford, relațiile economice româno-americane căpătau noi dimensiuni, fără precedent şi totodată, fără corespondent în blocul comunist. Venind în întâmpinarea politicii preşedintelui SUA, Lyndon B. Johnson, de „construire a podurilor” către lumea comunistă, regimul de la Bucureşti a demarat amplificarea relațiilor bilaterale[7]. În perioada 18 mai - 1 iunie 1964, Gheorghe Gaston Marin, vicepreşedinte al guvernului român, a întreprins o vizită oficială în SUA. Rezultatul vizitei a fost deosebit, cu acest prilej fiind parafat un important acord economic bilateral[8].

Totodată, se restabilea firul tradiționalei prietenii româno-franceze, aspect soldat cu rezultate concrete. În cursul vizitei desfăşurate în Franța, în luna iulie 1964, premierul Ion Gheorghe Maurer a abordat cu oficialitățile franceze aspecte care vizau relațiile bilaterale în plan cultural şi economic[9]. În cursul întrevederii premierului român cu preşedintele de Gaulle, acesta promitea ajutor economic României în cazul izolării de către „aliații” ei[10].

Foarte interesante date privind ecoul vizitei lui Maurer în Franța oferă generalul Jan Sejna, care preciza: „Românii nu au dat Kremlinului nici o informație despre vizita la de Gaulle, dar ruşii ştiau tot ce le trebuia prin propriile surse de informații. Noi înşine am primit un raport cuprinzător despre vizita prim-ministrului României, Ion Maurer, la Paris, pentru discuții politice şi economice cu de Gaulle. Maurer a susținut că România dorea să urmeze propriul său drum național, dar că nu putea părăsi, în prezent, CAER, deoarece economia ei era prea strâns legată de el. În acelaşi timp, ea era hotărâtă să-şi diversifice economia şi să stabilească relații strânse cu Occidentul. De Gaulle l-a asigurat pe Maurer că Franța va ajuta România să-şi amplifice independența ei şi va da ajutor economic şi politic. El era gata chiar să sprijine România, dacă ea ar fi solicitat statutul de membru asociat al Comunității Economice Europene, şi să o asiste, dacă ar fi fost izolată în blocul comunist”[11].

---

[7] Joseph F. Harrington, Bruce J. Courtney, *Relații româno-americane 1940-1990*, Institutul European, Iaşi, 2002, p. 260.

[8] *Foreign Relations of the United States (FRUS), 1964-1968, Volume XVII, Eastern Europe*, US Government Printing Office, Washington, 1996, pp. 387-395.

[9] *Documents Diplomatiques Français, 1964, tome II, (1er Juillet – 31 Décembre)*, P.I.E. – Peter Lang, Bruxelles, Bern, Berlin, Frankfurt/M, Hew York, Oxford, Wien, 2002, pp. 108-111.

[10] Mihai Retegan, *1968 – Din primăvară până în toamnă. Schiță de politică externă românească*, Editura Rao, Bucureşti, 1998, pp. 54-55.

[11] Jan Sejna, *op.cit*, p. 75.

Făcând referire la o eventuală asistență de ordin militar, acordată de guvernul francez României, mareşalul sovietic Rodion I. Malinovski aprecia că „dacă de Gaulle chiar încearcă să pună în aplicare aceste asigurări date românilor, noi vom şti despre aceasta înainte ca ordinele lui să ajungă la comandamentul francez”[12]. În ultima sa vizită la Praga, în august 1964, Nikita S. Hruşciov aprecia că în cazul unei eventuale încercări a României de părăsire a Pactului de la Varşovia, „atunci soldații noştri, nu de Gaulle, vor avea ultimul cuvânt”. Față de aprecierile lui Antonin Novotny, care aprecia că românii au generat şi aşa destule necazuri şi că nu ar fi un lucru rău dacă ar părăsi Pactul de la Varşovia, liderul de la Moscova, vizibil iritat, i-a replicat lui Antonin Novotny că raționează fals, fiindcă „este exact ceea ce vor conducătorii români”, iar „întreaga situație din Balcani ar deveni inacceptabilă dacă România ar urma Iugoslavia şi Albania în tabăra antisovietică”[13].

Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varşovia, desfăşurată în zilele de 19-20 ianuarie 1965, în capitala Poloniei, se impune prin problematica abordată. Această sesiune, ultima la care a participat Gheorghe Gheorghiu-Dej (acesta a decedat la 19 martie 1965, în urma unui cancer galopant), era prima la care lua parte noul lider de la Kremlin, Leonid I. Brejnev. Reprezentanții statelor membre ale Pactului de la Varşovia au analizat situația creată prin inițiativa creării Forțelor Nucleare Multilaterale (FNM) ale NATO[14].

Delegația RDG a propus spre adoptare două proiecte. Primul invoca un proiect de tratat referitor la nediseminarea armelor nucleare. Al doilea se referea la un proiect de transformare a consfătuirii miniştrilor afacerilor externe într-un organism permanent, cu statut juridic propriu.

Referitor la primul proiect, România nu a formulat obiecții asupra ideii unui astfel de tratat, ci asupra faptului că problematica acestuia necesita timp, multă seriozitate şi răspundere, părțile trebuind să fie solicitate din timp pentru a elabora un astfel de proiect. Sovieticii au respins punctul de vedere românesc şi au cerut examinarea proiectului.

În legătură cu al doilea proiect, reprezentanții români au argumentat că transformarea unei consfătuiri cu caracter consultativ într-un organism permanent, încalcă prevederile articolului trei din Tratatul de la Varşovia. Deciziile importante erau de competența exclusivă a conducerii de partid şi de stat a fiecărei țări şi nu a miniştrilor afacerilor externe[15]. Obiecțiile ridicate de

[12] *Ibidem.*
[13] *Ibidem*, pp. 75-76.
[14] Arhivele Ministerului Afacerilor Externe (AMAE), fond 9 Varşovia 3, dosar 23/1964, Direcția 1 Relații, ff. 28-46.
[15] AMAE, fond 9 Varşovia 3, dosar 23/1965, Direcția 1 Relații, ff. 4-6.

delegația română au determinat neadoptarea celor două propuneri. Totodată, delegația română s-a pronunțat pentru desființarea blocurilor politico-militare, însă delegația sovietică, secondată de celelalte delegații, s-a opus includerii acestei idei în comunicatul emis la încheierea consfătuirii[16]. Totodată, delegația română aprecia că „dacă nu vom îndrepta lucrurile, oricare din țările socialiste poate să ajungă în situația de a fi eliminată de la lucrările Comitetului Politic Consultativ, așa cum a fost eliminată Albania”[17].

Delegația română a respins conexarea condamnării constituirii FNM ale NATO, subiectul de fapt al reuniunii, cu avansarea de către Pactul de la Varşovia a propunerii încheierii unui tratat de neproliferare nucleară. Chiar dacă nu sunt, încă, suficient lămurite mobilurile demersului românesc, de altfel categoric în această chestiune, România înțelegea nediseminarea nucleară ca parte a unui proces de dezarmare nucleară generală[18]. Este posibil ca România să fi intenționat să acorde sprijin Chinei, devenită putere nucleară în octombrie 1964. Practic, după 1964, regimul de la Bucureşti a acționat atât în direcția sfidării hegemoniei sovietice în problemele mişcării comuniste internaționale, cât şi în direcția evitării integrării economice şi militare, ca mijloc de consolidare a autonomiei dobândite[19].

Ajuns la putere, în martie 1965, Nicolae Ceauşescu a continuat politica de distanțare față de Moscova, afişând o atitudine mult mai îndrăzneață decât predecesorul său. Referindu-se la poziția particulară a României în cadrul blocului comunist, generalul sovietic Anatoli I. Gribkov, şeful Statului Major al Forțelor Armate Unite, în perioada 1976-1989, aprecia că „până în 1968, adică până la intrarea trupelor aliate în Cehoslovacia, raporturile cu conducerea României atât din punct de vedere politic, cât şi din punct de vedere militar au fost relativ normale. Odată cu venirea la putere, în anul 1965, a lui Nicolae Ceauşescu, politica externă a României a început să se schimbe în mod substanțial”[20]. Generalul Gribkov considera că „pe timpul vieții lui I.V. Stalin, conducerea românească se împăca cu situația sa de subordonare față de URSS şi prin copierea funcțiilor unor instituții ale puterii după model sovietic. În primii ani postbelici, nu a urmat criticarea sistemului sovietic, forța inerției a fost destul de puternică, atât timp cât în România existau trupe sovietice. Retragerea acestora din România, în anul 1958, a

[16] *Ibidem*, f. 15.
[17] Arhivele Naționale Istorice Centrale (ANIC), fond CC al PCR – Secția Relații Externe, dosar 15/1965, f. 97.
[18] *Ibidem*, ff. 121-122.
[19] Paul Niculescu-Mizil, *O istorie trăită*, vol. I, Editura Enciclopedică, București, 1999, p. 63.
[20] Anatoli I. Gribkov, *Sudba Varşavskogo Dogovor. Vospominania, dokumentî, faktî*, Russkaia Kniga, Moskva, 1998, pp. 74-75.

însemnat o nouă etapă de dezvoltare a țării cu formularea unei doctrine politice a PCR pe direcția dezvoltării de sine stătătoare, independenței, egalității în drepturi a statelor participante la Tratatul de la Varşovia. Conducerea de la Bucureşti manifesta tendința spre asigurarea independenței statului român sprijinindu-se pe propriile forțe. În această perioadă se lărgeau contactele economice cu Occidentul”[21]. Acesta nota că, îndeosebi după „Declarația de independență” din aprilie 1964, în Occident se vorbea despre România ca „despre un «dizident» în cadrul Tratatului de la Varşovia”[22].

Prima vizită a noului lider de la Bucureşti, efectuată în perioada 9-11 septembrie la Moscova, s-a transformat de fapt în prima confruntare Brejnev-Ceauşescu. La întoarcerea în țară, într-un veritabil rechizitoriu la adresa puterii hegemonice, acesta a prezentat problemele sensibile în raporturile bilaterale, inclusiv problema tezaurului românesc aflat la Moscova[23].

Prezentând imaginea relațiilor româno-sovietice, generalul Jan Sejna preciza: „Dacă sovieticii s-au aşteptat la vremuri mai bune, după dispariția lui Gheorghiu-Dej, ei aveau să fie dezamăgiți. Moartea lui (...) a fost semnalul pentru o nouă izbucnire de antisovietism în România, de la Biroul Politic până la organizațiile locale de partid. Una dintre primele acțiuni ale lui Nicolae Ceauşescu, care a devenit prim-secretar, a fost să reducă drastic numărul consilierilor sovietici din armata română şi din Ministerul de Interne. El i-a avertizat pe cei rămaşi că nu li se va mai permite să mai participe la şedințele la care nu fuseseră invitați şi să contacteze vreun ofițer pentru a cere informații. Dacă doreau să fie informați, urmau să se adreseze ministrului apărării sau lui Ceauşescu însuşi”[24].

Mijlocul anilor '60 s-a remarcat printr-o susținută activitate de integrare a armatelor statelor membre ale Pactului de la Varşovia, chestiune dirijată, organizată şi condusă ferm de Moscova. La reuniunea şefilor Marilor State Majore de la Moscova, din februarie 1966, delegația română a prezentat un punct de vedere propriu privind procesul de îmbunătățire a activității structurilor militare ale Pactului de la Varşovia. Conform acestui punct de vedere, delegația română a evidențiat necesitatea perfecționării Statutului de funcționare a Comandamentului Forțelor Armate Unite, pentru a fi concordant cu litera şi spiritul tratatului.

Atribuțiile Comandamentului Unit fuseseră stabilite printr-un statut adoptat în ianuarie 1956, care s-a dovedit a fi ulterior depăşit. Pentru a evita transformarea organelor militare de conducere ale Pactului în organisme

[21] *Ibidem*, p. 78.
[22] *Ibidem*, p. 79.
[23] ANIC, fond CC al PCR – Cancelarie, dosar 129/1965, ff. 2-15.
[24] Jan Sejna, *op.cit*, p. 67.

suprastatale, inițiatoare de ingerințe care sfidau suveranitatea statelor membre, partea română a avansat o serie de propuneri. Aceste propuneri stipulau ca statutul care reglementa activitatea comandamentului să prevadă că numai guvernul fiecărui stat este cel care răspunde de conducerea, înzestrarea şi pregătirea forțelor sale armate atât în timp de pace, cât şi în timp de război, iar înființarea Consiliului Militar al Comandamentului, ca organ deliberativ, să ia decizii pe bază de unanimitate.

Acesta urma să fie alcătuit din Comandantul Suprem, în calitate de preşedinte, iar locțiitorii săi, câte unul din fiecare stat membru şi şeful Statului Major, în calitate de membri. Propunerile şi recomandările Consiliului Militar erau supuse aprobării guvernelor statelor membre ale Pactului de la Varşovia. Forțele destinate de fiecare stat să acționeze în comun puteau fi angajate în război doar ca urmare a deciziei statului respectiv.

La propunerea sovieticilor, au început discuțiile pentru modificarea statutului Comandamentului Unit. Partea română a fost, în principiu, de acord cu proiectul statutului, dar a formulat o serie de obiecții care au fost inserate ca anexă a protocolului consfătuirii miniştrilor apărării, desfăşurată la Moscova, în mai 1966[25]. Proiectul de statut prevedea ca, pe lângă Comitetul Politic Consultativ, să se înființeze Comitetul Militar, în compunerea căruia să intre miniştrii apărării din statele membre ale organizației, Comandantul Suprem şi şeful Statului Major al Forțelor Armate Unite. Partea română a specificat că acceptarea creării Comitetului Militar în forma prevăzută în proiect, ar fi însemnat practic scoaterea forțelor armate naționale de sub autoritatea guvernelor naționale. Delegația română declara că existența reprezentanților Comandamentului Unit contravenea principiului egalității în drepturi şi solicita anularea acestei instituții, neconsiderând-o necesară[26].

Poziția României s-a soldat inițial cu o victorie neaşteptată. Cele mai multe dintre propunerile româneşti au fost acceptate, în protocolul reuniunii fiind menționate punctele de vedere în divergență[27]. Între propunerile româneşti introduse în noul proiect de statut se numărau: rolul de coordonare, nu de comandă, al Comandamentului Forțelor Armate Unite; subordonarea trupelor Forțelor Armate Unite comandamentelor naționale; reprezentarea proporțională a ofițerilor în compunerea Statului Major al Forțelor Armate Unite; neapartenența forțelor nucleare ale URSS la Forțele Armate Unite; înființarea Consiliului Militar pe lângă Comitetul Politic Consultativ.

---

[25] Laurențiu-Cristian Dumitru, *România şi Tratatul de la Varşovia 1955-1968. Obedienţă şi nesupunere*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, Bucureşti, 2009, pp. 338-345.
[26] Teofil Oroian, *România – un aliat incomod,* în *Document. Buletinul Arhivelor Militare Române*, nr. 2(10)/2000, pp. 53-55.
[27] *Arhivele Militare Române (AMR)*, fond V2, vol. 3, dosar 9/62, f. 4.

La consfătuirea Comitetului Politic Consultativ din luna iulie 1966, de la Bucureşti, partea română a înaintat ministerelor apărării din statele membre ale Pactului de la Varşovia un proiect de Statut al Comandamentului Forţelor Armate Unite, care însă nu a fost discutat. Solicitările româneşti de a se stipula exigenţele lor în documentele discutate au fost aprobate şi apoi, în mod tacit, respinse. Astfel, la consfătuirea miniştrilor apărării din 27-28 mai 1966, de la Moscova, în proiectul de statut „au fost cuprinse majoritatea problemelor de principiu elaborate de delegaţia noastră” şi, deopotrivă, „au fost scoase unele prevederi care nu corespundeau punctului nostru de vedere, astfel: dreptul Comandantului Suprem de a controla trupele Forţelor Armate Unite şi dreptul de a avea reprezentanţii săi în armatele statelor participante la Tratat; faptul că forţele nucleare strategice ale URSS nu fac parte din Forţele Armate Unite, crearea Consiliului Militar pe lângă Comitetul Politic Consultativ în compunerea căruia urmau să intre miniştrii apărării”[28].

A urmat apoi o pauză însemnată, până la întâlnirea adjuncţilor miniştrilor apărării, din 29 februarie-1 martie 1968, de la Praga. Acest interval a fost utilizat cu succes de partea sovietică pentru a depăşi opoziţia românească, evitându-se elaborarea statutului şi procedându-se la materializarea propriilor intenţii prin acţiuni punctuale, sprijinite de către ceilalţi „aliaţi minori” din Pactul de la Varşovia. Astfel, la Praga, la propunerea delegaţiei române de a se discuta proiectul de statut pe care îl avansase în iulie 1966, la Bucureşti, partea sovietică s-a opus deschis. „La această propunere – consemnează raportul şefului Marelui Stat Major român înaintat lui Nicolae Ceauşescu – toţi ceilalţi şefi de delegaţii şi insistent generalul de armată Sokolov şi mareşalul Iakubovski, au declarat că nu au mandat, nu sunt pregătiţi şi nici nu sunt coapte condiţiile pentru a replica problemelor ridicate de partea română”[29]. Practic, partea sovietică a impus dezbaterea cu această ocazie a problemelor creării Consiliului Militar şi a Statului Major al Comandamentului Unit. Raportul menţionat consemna că „din modul cum s-au desfăşurat lucrările consfătuirii şi din discuţiile purtate rezultă că reprezentanţii celorlalte armate ale statelor participante la Tratatul de la Varşovia urmăresc să rezolve, pe părţi diferite, probleme legate de Comandamentul Unit, respectiv problema Consiliului Militar, Statului Major, Comitetului Tehnic, afirmând că toţi sunt de acord cu aceste probleme. Astfel, putem trage concluzia că, pentru prima dată, în mod oficial, se încearcă a se rezolva crearea diferitelor organe ale Comandamentului Unit fără să abordeze problema esenţială, elaborarea unui nou statut al Comandamentului Unit”[30].

[28] Dennis Deletant, Mihail E. Ionescu, *op.cit*, pp. 72-73.
[29] *AMR*, fond V2, vol. 3, dosar 14/3, ff. 76-79.
[30] *Ibidem.*

Rememorând aspecte legate de „bătălia statutelor”, generalul Jan Sejna nota: „Nu am fost surprinşi când, în 1966, românii au propus schimbări în structura de comandă a Pactului de la Varşovia. Ei au pretins că Pactul nu era o organizație de egali, ci un fief al URSS, că aşa-numitul „Comandament Unit” al Pactului nu exista, fiind de fapt Statul Major General sovietic. Dacă Pactul voia să fie eficient cu adevărat, el trebuia să se întemeieze pe egalitatea între națiuni, şi această egalitate trebuie să se reflecte în structura Comandamentului. Ei au propus, mai întâi, crearea unui Comandament al Pactului de la Varşovia separat de Înaltul Comandament Sovietic, cu personal din fiecare țară; în al doilea rând, ei au sugerat ca funcțiile de comandant şi de şef de stat major ale Pactului să fie subordonate Comitetului Politic Consultativ al Pactului; şi, în al patrulea rând, întrucât toți membrii trebuiau să contribuie cu contingente la Pact, fiecare națiune să aibă dreptul de a păstra o parte din forțele sale sub propriul comandament”[31].

Pe fondul disensiunilor din Pactul de la Varşovia şi din CAER, România a promovat o politică de deschidere pe relația din Vest, incomparabil mai vizibilă decât celelalte state-satelit ale URSS, fapt de altfel, bine receptat în rândul democrațiilor occidentale. Demersurile româneşti, încununate de succes la începutul anului 1967, s-au finalizat prin stabilirea relațiilor diplomatice cu RFG, România fiind singura țară din Est, cu excepția URSS, care a reuşit un asemenea demers şi care a produs o serioasă iritare guvernului RDG[32].

Un nou gest de „frondă” avea să-l facă Nicolae Ceauşescu în timpul unei reuniuni extraordinare a Comitetului Politic Consultativ, desfăşurată la Moscova, la 9 iunie 1967, unde a fost analizat conflictul arabo-israelian, cunoscut sub numele de „războiul de şase zile”. Delegația română a avut o poziție distinctă de a celorlalți reprezentanți, inclusiv față de cea a lui Iosip Broz Tito, opunându-se lozincii proferate de delegațiile statelor comuniste în frunte cu cea sovietică, care considerau statul evreu vinovat de izbucnirea conflictului şi denunțat ca atare „agresor”. În finalul consfătuirii, delegația română a fost singura care a refuzat să semneze Declarația de la Moscova, în cuprinsul căreia era condamnată acțiunea israeliană şi în care se promitea intensificarea sprijinului politic, economic şi militar pentru statele arabe. Nicolae Ceauşescu s-a opus sovieticilor, considerând că „dacă vom adopta declarația pe care ați propus-o, țările socialiste se vor izola de mişcarea progresistă din Occident, inclusiv de partidele comuniste occidentale”[33].

---

[31] Jan Sejna, *op.cit.*, pp. 67-68.

[32] Alexandru Popescu, *România şi cele trei războaie mondiale în arhive diplomatice germane şi austriece*, Institutul European, Iaşi, 2002, pp. 233-239.

[33] Petre Otu, *Războiul de şase zile, o nouă problemă pentru Tratatul de la Varşovia*, în *Revista de Istorie Militară*, nr. 3(71)/2002, pp. 3-7.

Solicitarea de a condamna Israelul ca agresor, în condițiile în care statele arabe îşi propuseseră ca scop al războiului anihilarea statului evreu, contravenea flagrant poziției regimului de la Bucureşti, de recunoaştere a dreptului fiecărui stat la existență liberă[34].

În cursul lucrărilor Adunării Generale a ONU de la New York din iulie 1967, au avut loc întrevederi bilaterale cu secretarul de stat, Dean Rusk, şi cu preşedintele SUA, Lyndon B. Johnson. Acum a fost adusă în discuție problema sprijinului românesc în vederea deschiderii unui canal neoficial de negocieri între reprezentanții americani şi cei nord-vietnamezi. Totodată, au fost primite asigurări asupra faptului că SUA şi statele occidentale vor sprijini candidatura oficialului român la preşedinția Adunării Generale a ONU[35]. Astfel, în septembrie 1967, Corneliu Mănescu a fost ales preşedintele celei de-a XXII-a sesiuni a Adunării Generale a ONU, fiind primul demnitar din blocul comunist şi singurul diplomat român care a ocupat această funcție.

Pe fondul schismei sovieto-chineze, se manifestă intense accente ale policentrismului, fapt care implica existența unor centre cvasiindependente de decizie în interiorul blocului sovietic, care contestau unitatea de monolit a sistemului comunist mondial. În Europa Occidentală, policentrismul a fost asociat cu adoptarea unor poziții mai distante față de URSS[36]. Deşi România nu avea poziția Chinei şi Iugoslaviei în blocul comunist sau a Franței, în lumea occidentală, avansăm ideea că în anumite forme şi ca urmare a demersurilor sale multilaterale, statul român a dobândit unele valențe care îi pot conferi caracteristici ale bipolicentrismului[37].

Perspectiva istorică demonstrează că la începutul anului 1968, relațiile economice cu Occidentul erau în plină afirmare, proiectele integraționiste sovietice din CAER şi Pactul de la Varşovia nu afectau România, iar relațiile speciale cu China cunoşteau o continuă dezvoltare.

BIBLIOGRAFIE

Sejna Jan, *We Will Bury You*, Sidgwick and Jackson, London, 1982.

Georgescu Vlad, *Istoria românilor. De la origini până în zilele noastre*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1992.

[34] Mihail E. Ionescu, *„Războiul de şase zile” şi relațiile dintre Moscova şi Bucureşti*, în *Revista de Istorie Militară*, nr. 1-2(75-76)/2003, p. 17.

[35] *FRUS, 1964-1968, Volume XVII, Eastern Europe*, pp. 426-435.

[36] Graham Evans, Jeffrey Newnham, *Dicționar de relații internaționale*, Editura Universal Dalsi, Bucureşti, 2001, pp. 455-456.

[37] Laurențiu-Cristian Dumitru, *op.cit*, p. 371.

Anatoli I. Gribkov, *Sudba Varşavskogo Dogovor. Vospominania, dokumentî, faktî*, Russkaia Kniga, Moskva, 1998.

Evans Graham, Newnham Jeffrey, *Dicționar de relații internaționale*, Editura Universal Dalsi, Bucureşti, 2001.

Betea Lavinia, *Convorbiri neterminate. Corneliu Mănescu în dialog cu Lavinia Betea*, Editura Polirom, Iaşi, 2001.

Harrington F. Joseph, Courtney J. Bruce, *Relații româno-americane 1940-1990*, Institutul European, Iaşi, 2002.

Dennis Deletant, Mihail E. Ionescu, *Romania and the Warsaw Pact 1955-1989. Selected documents*, Politeia-SNSPA, Bucureşti, 2004.

Laurențiu-Cristian Dumitru, *România şi Tratatul de la Varşovia 1955-1968. Obedienţă şi nesupunere*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, Bucureşti, 2009.

ANALIZA FUNCȚIONALĂ ŞI DINAMICĂ A UNUI ROBOT PROTOTIP DE TIP 4R

Ing. Dan Mihai MIRONESCU*
M&M COMPUTERS, Ploieşti

În acest articol se prezintă elementele componente ale unui robot prototip de tipul 4R format din bază, platformă, braț 1, braț 2 şi efector. Sunt propuse legi de variație în timp a unghiurilor de rotație pentru cele patru motoare care echipează robotul. Datele geometrice şi masice ale componentelor robotului permit analiza cinematică şi dinamică atât pentru fiecare componentă în parte, cât şi pentru întregul sistem. Sunt analizate două aplicații tehnologice, când vârful efectorului parcurge cu viteză constantă un segment de dreaptă şi un semicerc, aplicații care simulează o sudare continuă.

Cuvinte cheie: roboți industriali; productivitatea muncii; inginerie mecanică; aplicații tehnologice; analiză cinematică şi dinamică.

Realizarea constructivă a roboților s-a fundamentat ca domeniu ştiințific pe baza domeniilor mecanicii şi ciberneticii. În acelaşi timp, dezvoltarea soluțiilor constructive ale roboților a fost formulată într-o serie de domenii învecinate ce au favorizat acest domeniu.

Roboții industriali sunt unul dintre cele mai importante mijloace de automatizare complexă a producției, de creştere a productivității muncii şi de îmbunătățire a calității producției. Față de mijloacele tradiționale de automatizare, roboții industriali se deosebesc prin universalitate şi posibilitatea reglării rapide pentru o nouă operație, fapt ce permite crearea, pe baza unor echipamente universale complexe robotizate, sisteme de fabricație flexibile şi complet automatizate.

Un robot manipulator conține două subansambluri legate organic: dispozitivul de comandă şi manipulatorul. Dispozitivul de comandă include sistemul de senzori, subsistemul de prelucrare şi stocare a informației (calculator, dispozitiv de stocare a informației) şi sistemul de transmisie (transmisia).

Antrenarea manipulatorului se realizează de către dispozitivele de acționare, care pot fi dispuse pe elementele mobile sau pe cele imobile.

* e-mail: *dan@mmc.ro*

Numărul motoarelor de antrenare, de obicei, este egal cu numărul gradelor de mobilitate ale manipulatorului, deşi în timpul realizării unor operații tehnologice asupra sistemului se pot impune legături suplimentare. Transmiterea mişcării de la motoare la elementele mecanismului se realizează cu ajutorul unor mecanisme de transmitere de diferite tipuri.

Cerințele ridicate privind viteza de execuție şi precizia mişcării conduc la necesitatea luării în considerare a elasticității elementelor mecanismelor de bază şi de transmitere ale unui robot industrial.

În articol se propune, în sinteză, proiectul robotului industrial de tip 4R, realizat de către autor în perioada pregătirii prin doctorat.

Descrierea robotului prototip 4R

Configurația generală a modelului 4R este prezentată în figura 1. Părțile componente, specificate în figură, sunt: baza, platforma, braț 1, braț 2 şi efectorul robotului.

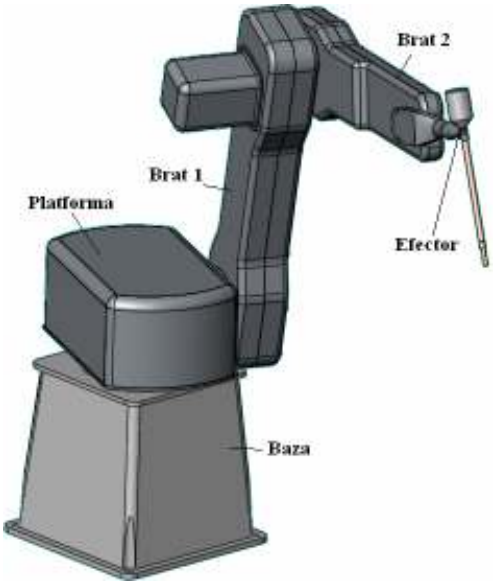

Fig. 1 *Configurația robotului 4R*

Baza

În figura 2 este prezentată baza robotului, de masă 6,686 kg şi volum de $5{,}105\times10^{-3}\,\mathrm{m}^3$. Pe bază este fixată o roată dințată cu 100 dinți drepți cu modulul 2, unghiul de presiune $\alpha = 20^0$, lățimea dinților fiind de 12 mm. Coaxial cu roata dințată sunt montați doi rulmenți care asigură o articulație cilindrică între bază şi platformă.

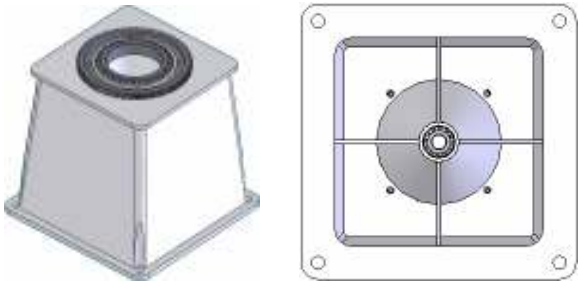

Fig. 2 *Baza robotului prototip 4R*

Platforma

Platforma are în compunere două motoare electrice (figura 3.a), care asigură mişcarea platformei față de bază (motor 1) şi mişcarea brațului 1 față de platformă (motor 2). În figura 3.b este prezentată poziționarea lagărului de prindere al brațului 1 față de axa de rotație a platformei.

Caracteristicile masice ale platformei sunt:

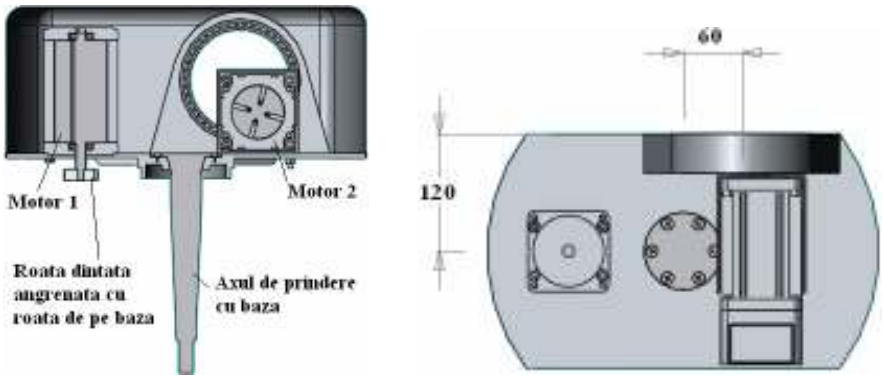
masa = 12,695 kg, volum = $3{,}081\times10^{-3}\,\mathrm{m}^3$.

Poziția centrului de masă față de sistemul de referință al platformei (fig. 3.a):

X_C = 1,87 mm, Y_C = 105 mm, Z_C = 275,76 mm.

Momentele de inerție ($\mathrm{g}\times\mathrm{mm}^2$) față de axele sistemului de referință:

Ixx = 100560072,15 Ixy = 11258975,11 Ixz = -7533551,35
Iyx = 11258975,11Iyy = 179801632,87 Iyz = 9761654,41
Izx = -7533551,35 Izy = 9761654,41 Izz = 152449192,20

3. a. *3. b.*

Fig. 3 *Platforma robotului prototip 4R*

Pe axa motorului 1 este prinsă o roată dințată cu 17 dinți care angrenează cu roata dințată prinsă pe bază, asigurând mișcarea de rotație a platformei.

Axa lagărului de prindere a brațului 1 se află la cota *z = 320 mm* față de sistemul de referință. Pe axul motorului 2 este prinsă o roată dințată cu dinți drepți, cu 20 de dinți, modulul 1 mm, $\alpha = 20°$, lățimea de 12 mm, care angrenează la interior cu o coroană dințată de 100 dinți, prinsă de brațul 1, asigurând mișcarea de rotație a brațului 1 față de platformă.

Brațul 1

În figura 4.a este prezentat sistemul de referință al brațului 1 şi distanța dintre axele lagărelor. Caracteristicile masice ale brațului 1 sunt:

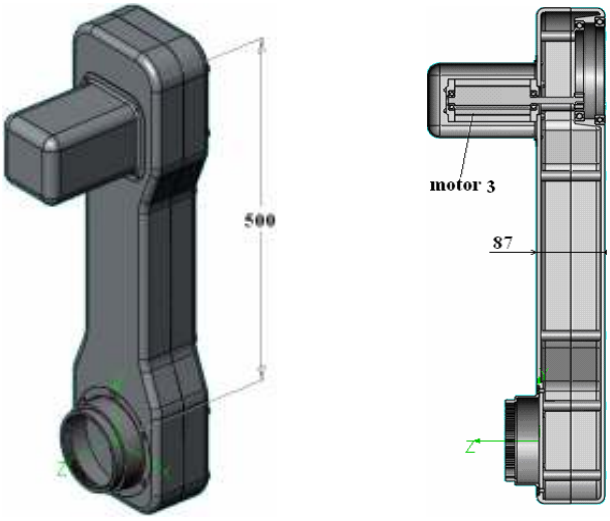
masa = 7,571 kg, volum = 2,263 $\times 10^{-3}$ m^3.

Poziția centrului de masă față de sistemul de referință al brațului (fig. 4.a) este:

X_C = 0,00 mm, Y_C = 300,15 mm, Z_C = -18,46 mm.

Momentele de inerție ($g \times mm^2$) față de axele sistemului de referință sunt:

Ixx = 1049472338,10 Ixy = 10438,92 Ixz = 1250,20
Iyx = 10438,92 Iyy = 44219164,11 Iyz = -34977718,11
Izx = 1250,20 Izy = -34977718,11 Izz = 1040732751,93

4. a. *4. b.*

Fig. 4 *Brațul 1 al robotului prototip 4R*

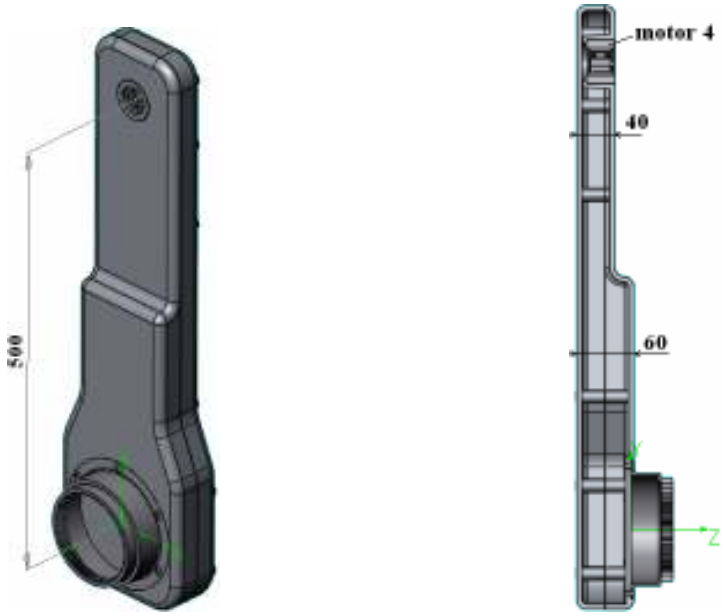
Brațul 1 are în componență un motor electric (fig. 4.b) care antrenează în mișcarea de rotație brațul 2, printr-o angrenare cilindrică interioară. Pe axul motorului electric este prinsă o roată dințată cu 20 de dinți, modul 1 mm, $\alpha = 20°$ şi lățimea dinților de 12 mm.

Brațul 2

În figura 5.a este prezentat sistemul de referință al brațului 2 şi distanța dintre axele lagărelor.

Caracteristicile masice ale brațului 2 sunt:

masa = 4,157 kg, volumul = 1,321 $\times 10^{-3}$ m^3

5.a. *5.b.*

Fig. 5 *Brațul 2 al robotului prototip 4R*

Coordonatele centrului de masă față de sistemul de referință sunt:

X = 0,0 mm, Y = 201,94 mm, Z = -29,6 mm.

Momentele de inerție ($g \times mm^2$) față de axele sistemului de referință sunt:

Ixx = 349791066,31 Ixy = -18115,33 Ixz = 1170,24
Iyx = -18115,33 Iyy = 14510534,63 Iyz = -31548720,73
Izx = 1170,24 Izy = -31548720,73 Izz = 352211002,14

Brațul 2 are în componență un motor electric (fig. 5.b) care antrenează în mişcare de rotație brațul 3 împreună cu efectorul.

Efectorul

În figura 6 este prezentat sistemul de referință al brațului efectorului (3) şi distanța între axele lagărelor. Caracteristicile masice ale brațului 3 sunt:

masa = 0,533 kg, volumul = 0,141 $\times 10^{-6}$ m^3.

Coordonatele centrului de masă față de sistemul de referință sunt:
X = 125,11 mm, Y = 8,51 mm, Z = 34 mm.
Momentele de inerție ($g \times mm^2$) față de axele sistemului de referință sunt:
Ixx = 1483959,81 Ixy = 1122816,03 Ixz = 715845,33
Iyx = 1122816,03 Iyy = 13698996,82 Iyz = -12880,76
Izx = 715845,33 Izy = -12880,76 Izz = 14974060,43

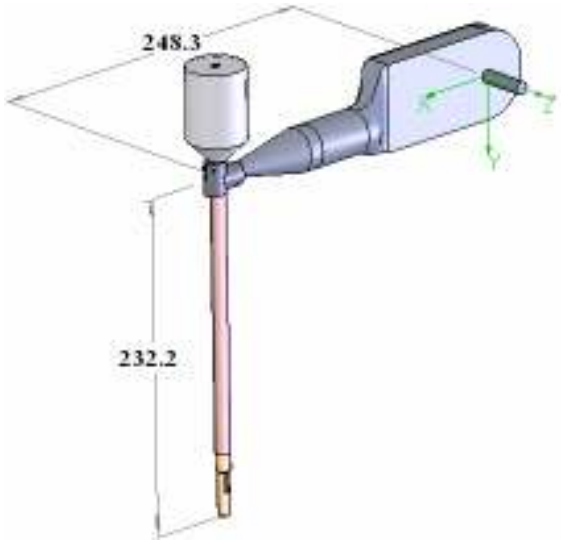

Fig. 6 *Efectorul robotului prototip 4R*

Geometriile părților componente au fost implementate cu programul software *Solidworks*, cu ajutorul căruia au fost determinate şi momentele de inerție şi pozițiile centrelor de masă. Pentru determinarea momentelor de inerție s-a folosit, de asemenea, şi o împărțire a fiecărei componente în corpuri de volum elementare, cum ar fi: paralelipipede, cilindri, trunchiuri de con etc.

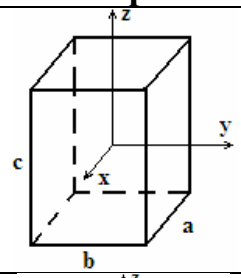
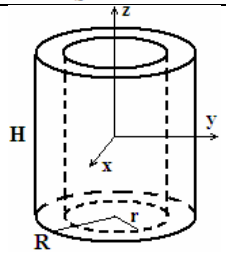
Astfel, aplicând relațiile cunoscute de calcul ale momentelor de inerție mecanice:

$$J_x = \int_D \left(y^2 + z^2\right) dm,\ J_y = \int_D \left(x^2 + z^2\right) dm,\ J_z = \int_D \left(x^2 + y^2\right) dm, \quad (1)$$
$$J_{xy} = \int_D xydm,\ J_{yz} = \int_D yzdm,\ J_{xz} = \int_D xzdm,$$

rezultă relațiile cunoscute pentru corpurile elementare în cazul densității constante prezentate în tabelul 1.

Tabelul 1

Momentele de inerție
ale copurilor elementare

Corpul	Axa	Momentele de inerție principale
	Axa Ox	$\frac{1}{12}M\left(b^2+c^2\right)$
	Axa Oy	$\frac{1}{12}M\left(a^2+c^2\right)$
	Axa Oz	$\frac{1}{12}M\left(a^2+b^2\right)$
	Axa Ox	$\frac{1}{12}M\left(3R^2+3r^2+H^2\right)$
	Axa Oy	$\frac{1}{12}M\left(3R^2+3r^2+H^2\right)$
	Axa Oz	$\frac{1}{2}M\left(R^2+r^2\right)$

Pentru exemplificare, în cazul brațului 2 se procedează la o simplificare geometrică şi la o descompunere în paralelipipede şi cilindri cu gaură, prezentată în figura 7.

Toate corpurile elementare au axele sistemului de axe principal, central paralele cu axele sistemului prezentat în figura 5 (axa Oz fiind axa articulației dintre brațul 1 şi 2). Dimensiunile paralelipipedelor sunt date în ordinea axelor (tabelul 2).

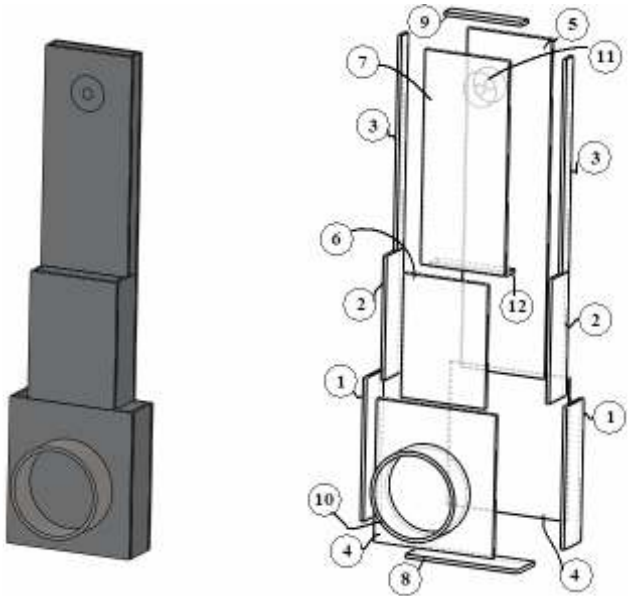

Fig. 7 *Simplificarea geometrică şi descompunerea în corpuri elementare*

Tabelul 2

Caracteristicile inerțiale ale corpurilor rezultate în urma descompunerii brațului 2

Corp	Indice	Masa (g)	Coordonatele centrului de masă față de sistemul legat de articulație (mm)			Dimensiunile (mm)			Momentele de inerție ($kg \cdot m^2 \cdot 10^{-5}$)		
Paralelipipede											
	i	**M**	**xc**	**yc**	**yc**	**a**	**b**	**c**	**Jx**	**Jy**	**Jz**
1	1	128,25	82,5	10	-30	5	190	50	41,25375	2,69859	38,60859
	2		-82,5	10	-30						
2	3	111.37	57,5	187,5	-30	5	165	50	35,82402	2,34341	33,52701
	4		-57,5	187,5	-30						
3	5	76,95	57,5	412,5	-45	5	285	20	52,342	0,272531	52,1016
	6		-57,5	412,5	-45						
4	7	436,05	0	10	-2,5	170	190	5	131,3	105,106	236,19
	8		0	10	-57,5						
5	9	729	0	330	-57,5	120	450	5	1230	87,63	1317,67
6	10	267,3	0	187,5	-2,5	120	165	5	60,7	32,131	92,719
7	11	461,7	0	412,5	-32,5	120	285	5	312,6	55,5	367,91
8	12	108	0	-82,5	-30	160	5	50	2,2725	25,29	23,0625
9	13	29,7	0	552,5	-45	110	5	20	0,105188	3,0937	3,0009
12	14	37,13	0	267,5	-17,5	110	5	25	0,2011	3,397	3,7516
Cilindri											
	i	**M**	**xc**	**yc**	**zc**	**H**	**R**	**r**	**Jx**	**Jy**	**Jz**
10	15	627,01	0	0	22,25	44,5	120	110	425,741	425,741	830,788
11	16	352,86	0	500	-45	30	46	14	23,0418	23,0418	40,7906

Pentru determinarea momentelor de inerție față de sistemul brațului 2, se folosesc relațiile:

$$Jxx = \sum_{i=1}^{16}\left(Jx_i + M_i\left(yc_i^2 + zc_i^2\right)\right) = 334194704.5\ g \cdot mm^2 \quad (2)$$

$$Jyy = \sum_{i=1}^{16}\left(Jy_i + M_i\left(xc_i^2 + zc_i^2\right)\right) = 18582451.8\ g \cdot mm^2 \quad (3)$$

$$Jzz = \sum_{i=1}^{16}\left(Jz_i + M_i\left(xc_i^2 + yc_i^2\right)\right) = 339685506.5\ g \cdot mm^2 \quad (4)$$

$$Jxy = \sum_{i=1}^{16}\left(M_i\left(-xc_i\right)\left(-yc_i\right)\right) = 0\ g \cdot mm^2 \quad (5)$$

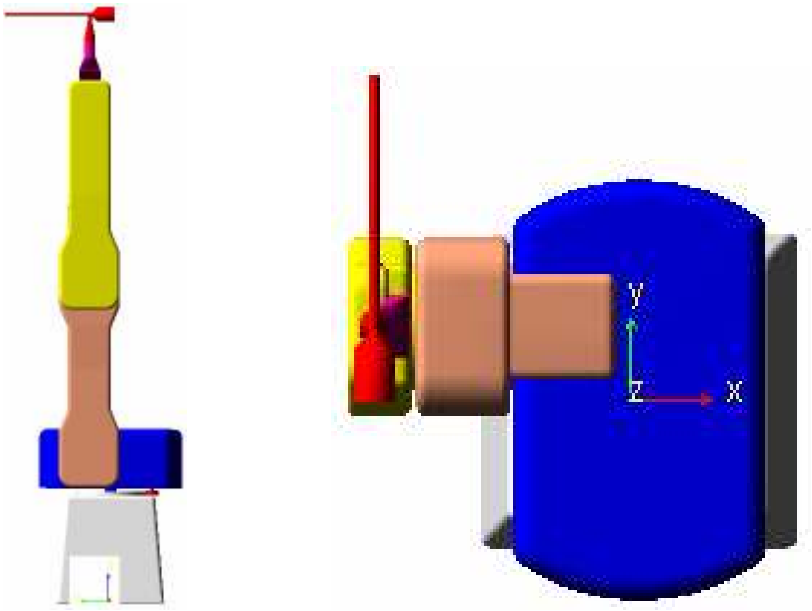
$$Jyz = \sum_{i=1}^{16}\left(M_i\left(-yc_i\right)\left(-zc_i\right)\right) = -33180279.8\ g \cdot mm^2 \quad (6)$$

$$Jxz = \sum_{i=1}^{16}\left(M_i\left(-xc_i\right)\left(-zc_i\right)\right) = 0\ g \cdot mm^2 \quad (7)$$

valori apropiate față de cele calculate cu ajutorul programului de implementare geometrică.

Variația în timp a unghiurilor de rotație ale axelor motoarelor robotului - prototip 4R -

Se consideră poziția inițială (figura 8.a şi 8.b) corespunzătoare situației în care brațele robotului sunt poziționate vertical, iar platforma nu este rotită față de bază.

a. *b.*

Fig. 8 *Robotul în poziția inițială*

Față de sistemul de referință fix cu originea în centrul bazei, poziția vârfului efectorului are coordonatele:

$$x_{efector} = -251.5 \text{ mm}; y_{efector} = 298.64 \text{ mm}; z_{efector} = 1652 \text{ mm}.$$

Se alege o poziție inițială a vârfului efectorului pentru un proces tehnologic ce urmează a fi desfăşurat de robot. Astfel punctul în care trebuie să ajungă vârfului efectorului este:

$$x_{poz.initiala.lucru} = -500 \text{ mm}; \; y_{poz.initiala.lucru} = 600 \text{ mm}; \; z_{poz.initiala.lucru} = 407 \text{ mm}.$$

În figura 9 este prezentată poziția finală a robotului la aducerea efectorului în poziția de lucru. Considerând masa de lucru paralelă cu planul de coordonate xOy al sistemului de referință fix, se pune condiția ca axa efectorului să fie normală pe acest plan. Unghiurile inițiale între componentele

robotului sunt considerate egale cu zero, iar unghiurile de rotație ale componentelor robotului care asigură poziția finală a efectorului sunt:

- unghiul de rotație al platformei față de bază: $U1_3 = 21{,}01°$
- unghiul de rotație al brațului 1 față de platformă: $U2_3 = 7.146°$
- unghiul de rotație al brațului 2 față de brațul 1: $U3_3 = 113.934°$
- unghiul de rotație al efectorului față de brațul 2: $U4_3 = 31.08$

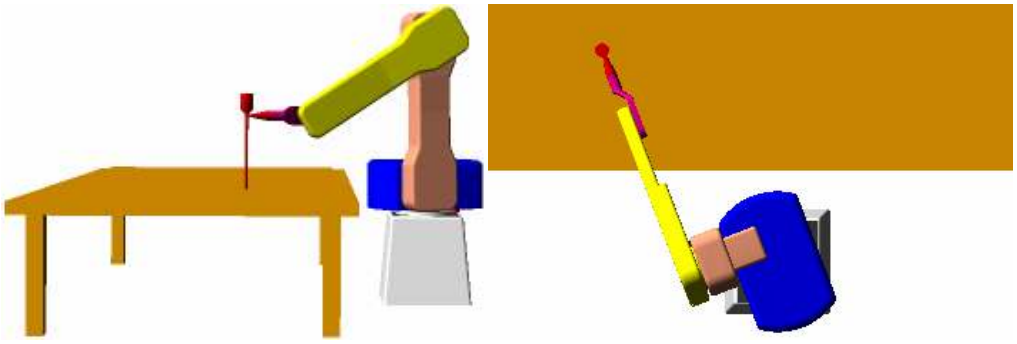

Fig. 9 *Poziția finală a robotului la aducerea efectorului în poziția de lucru*

Pentru determinarea variației unghiurilor de rotație ale celor patru componente ale robotului se folosesc funcții de tip pas care asigură trecerea de la o valoare de început la una de sfârşit prin funcții polinomiale racordate.

Considerând cu aproximație o viteză unghiulară constantă de 180° grade/s pentru motoarele care acționează componentele robotului şi ținând cont de rapoartele de transmisie pentru fiecare motor, rezultă timpii pentru acțiunea lor:

$$t1 = \frac{u1_3 \cdot \frac{100}{17}}{180} = 0{,}6869\ \text{s} \quad t2 = \frac{u2_3 \cdot 5}{180} = 0{,}02588\ \text{s}$$

$$t3 = \frac{u3_3 \cdot 5}{180} = 3{,}34928\ \text{s} \quad t4 = \frac{u4_3}{180} = 0{,}17503\ \text{s}$$

Legea generală de variație a unui unghi între componentele robotului se consideră de forma:

$$U(t) = \begin{cases} 0\ dacă\ t < t_0 \\ a_1 \cdot t^2 + b_1 \cdot t + c_1\ dacă\ (t < t_1) U(t^3 < t_0) \\ a_2 \cdot t + b_2\ dacă\ (t^3 < t_1) U(t < t_2) \\ a_3 \cdot t^2 + b_3 \cdot t + c_3\ dacă (t^3 < t_2) U(t < t_3) \\ U(t_3) dacă\ t^3 < t_3 \end{cases} \qquad (8)$$

unde coeficienții sunt aleşi astfel încât să fie asigurată continuitatea C_0 şi C_1. În tabelul 3 sunt prezentați coeficienții legilor de variație în timp ale celor patru unghiuri.

Tabelul 3

Coeficienții funcțiilor de variație ale unghiurilor robotului

	Coeficienți		
Unghiul dintre platformă şi bază	$a_{11} = 247,34015$	$b_{11} = 0$	$c_{11} = 0$
	$a_{21} = 33,9824$	$b_{21} = -\ 1,16722$	
	$a_{31} = -\ 247,34015$	$b_{31} = 339,82403$	$c_{31} = -\ 95,71222$
Unghiul dintre brațul 1 şi platformă	$a_{12} = 59257,7$	$b_{12} = 0$	$c_{12} = 0$
	$a_{22} = 306,75919$	$b_{22} = -\ 0,397$	
	$a_{32} = -\ 59257,7$	$b_{32} = 3067,59$	$c_{32} = -\ 32,554$
Unghiul dintre brațul 2 şi brațul 1	$a_{13} = 56,42573$	$b_{13} = 0$	$c_{13} = 0$
	$a_{23} = 37.79714$	$b_{23} = -\ 6,3297$	
	$a_{33} = -\ 56,42573$	$b_{33} = 377,87144$	$c_{33} = -\ 519,03267$
Unghiul dintre efector şi brațul 2	$a_{14} = 5635,95$	$b_{14} = 0$	$c_{14} = 0$
	$a_{24} = 197,2957$	$b_{24} = -\ 1,72667$	
	$a_{34} = -\ 5635,95$	$b_{34} = 1972,96$	$c_{34} = -\ 141,5866$

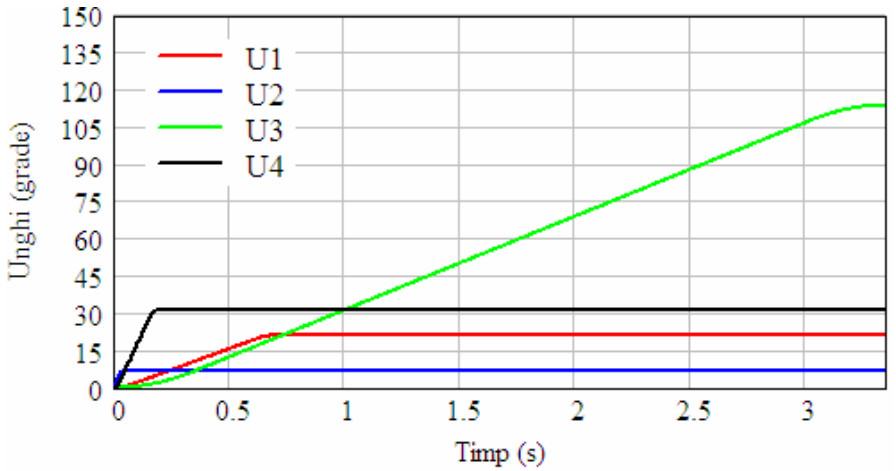

Fig. 10 *Reprezentarea grafică a variațiilor în timp a unghiurilor de rotație dintre componentele robotului*

Componentele vitezei centrului de masă ale platformei şi componentele vitezei unghiulare variază, în timp, după legile (figura 11):

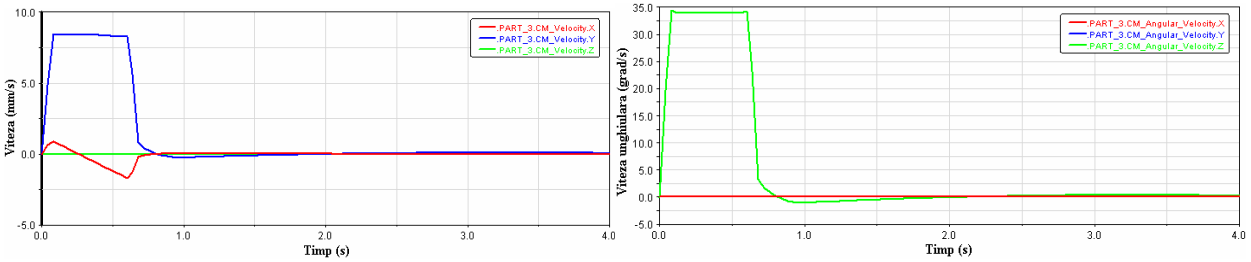

Fig. 11 *Variațiile în timp ale vitezei centrului de masă şi ale vitezei unghiulare ale platformei*

Componentele vitezei centrului de masă ale brațului 1 şi componentele vitezei unghiulare variază, în timp, după legile (figura 12):

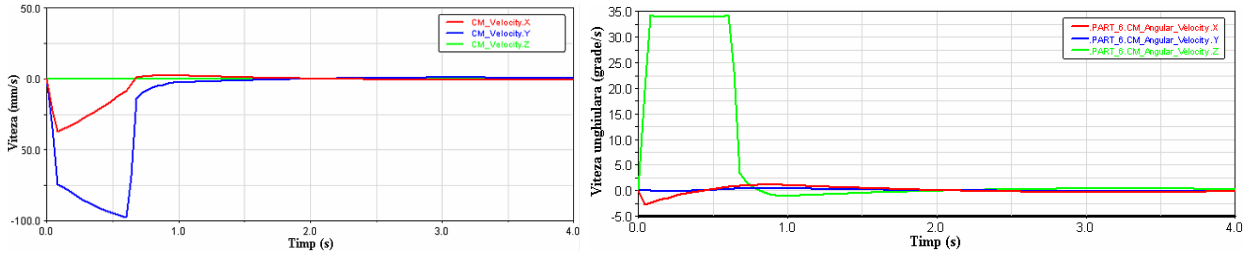

Fig. 12 *Variațiile în timp ale vitezei centrului de masă şi ale vitezei unghiulare ale brațului 1*

Componentele vitezei centrului de masă ale brațului 2 şi componentele vitezei unghiulare variază, în timp, după legile (figura 13):

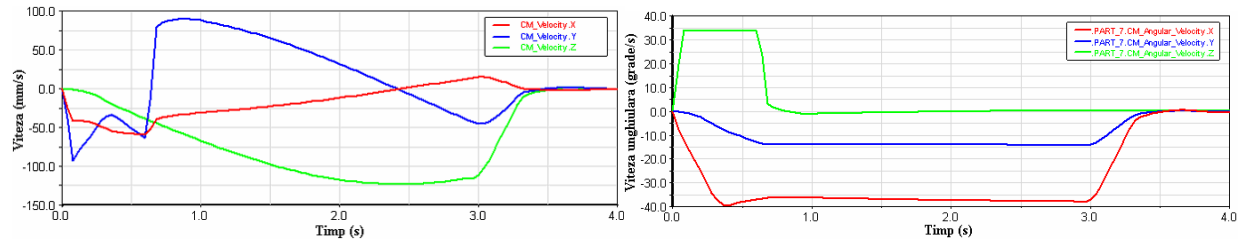

Fig. 13 *Variațiile în timp ale vitezei centrului de masă şi ale vitezei unghiulare ale brațului 2*

Componentele vitezei centrului de masă ale efectorului, şi componentele vitezei unghiulare variază, în timp, după legile (figura 14):

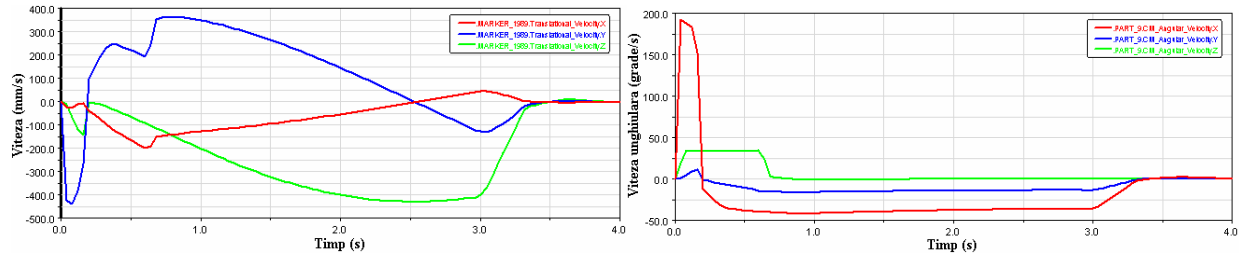

Fig. 14 *Variațiile în timp ale vitezei centrului de masă şi ale vitezei unghiulare ale efectorului*

Se consideră că vârful efectorului îşi schimbă pe timpul mişcării coordonata după axa Ox, celelalte coordonate rămânând constante. Mişcarea începe la timpul inițial $t = 4\,s$, perioada $[0,4]s$ fiind corespunzătoare poziționării efectorului (mişcarea de poziționare se termină după 3,34928 s).

Pentru variația coordonatei după axa Ox se alege legea prezentată în figura 15.

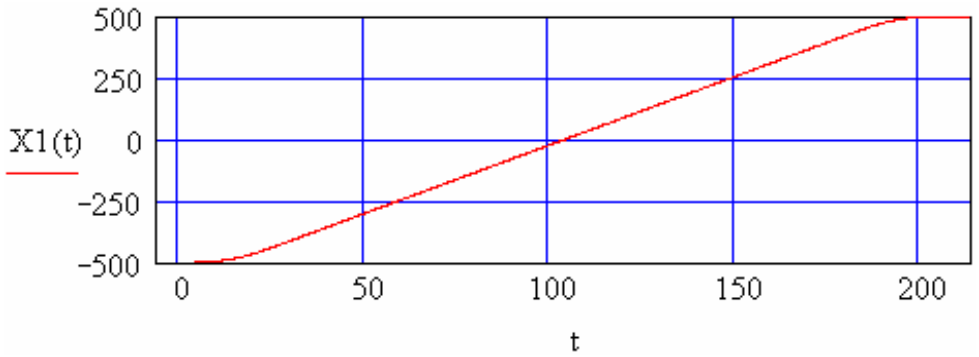

Fig. 15. *Legea de variație a coordonatei după Ox a vârfului efectorului*

Poziția finală a vârfului efectorului este punctul de coordonate:
x = 500 mm, y = 600 mm şi z = 407 mm, timpul final fiind de 204 s.

Unghiurile de rotație ale motoarelor, în radiani, variază după legile prezentate în figurile 16, 17, 18 şi 19.

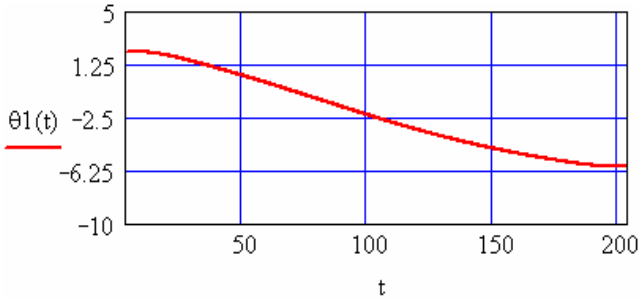

Fig. 16 *Variația în timp a unghiului de rotație al motorului 1*

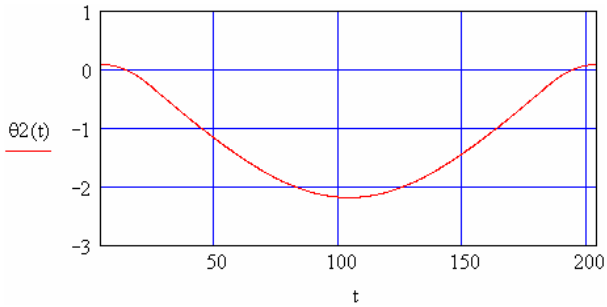

Fig. 17 *Variația în timp a unghiului de rotație al motorului 2*

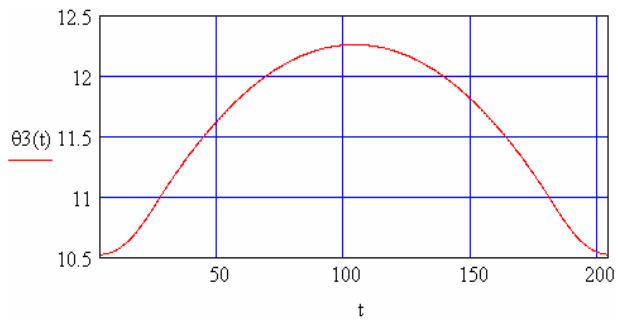

Fig. 18 *Variația în timp a unghiului de rotație al motorului 3*

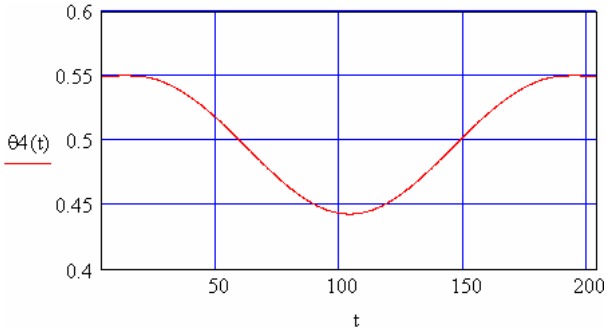

Fig. 19 *Variația în timp a unghiului de rotație al motorului 4*

În figura 20 este prezentat filmul mişcării robotului, când vârful efectorului parcurge o dreaptă din planul mesei de lucru.

t = 4 s t = 124 s t = 204 s

Fig. 20 *Pozițiile robotului pentru diferite momente de timp*

În figura 21 se prezintă traiectoria vârfului efectorului.

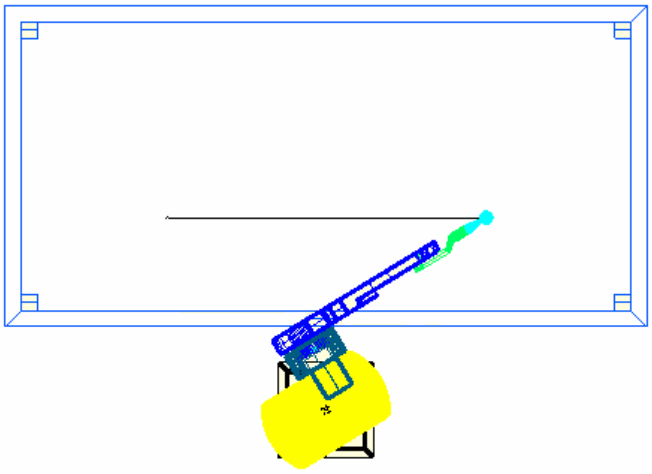

Fig. 21 *Traiectoria vârfului efectorului*

Concluzii

Cu ajutorul caracteristicilor geometrice şi masice ale robotului prototip 4R şi a vitezelor unghiulare ale axelor celor patru motoare care echipează robotul se determină:

- variația în timp a vitezelor şi accelerațiilor unghiulare ale centrelor de masă ale părților componente ale robotului;
- variația în timp a energiei cinetice ale părților componente ale robotului;
- reacțiunile din articulațiile robotului.

Robotul fiind o maşină cu abilități în mişcare şi/sau de manipulare, una dintre cele mai importante probleme de rezolvat este de a îi planifica mişcările, ceea ce implică modelarea spațiului de lucru, cu obstacolele pe care le conține şi a robotului, ca entitate de formă complexă şi variabilă.

Planificarea mişcărilor poate fi considerată ca fiind problema realizării algoritmilor pentru a calcula automat o traiectorie continuă pentru o mulțime de obiecte (posibil legate) astfel încât să se deplaseze, de la o poziție la alta, evitând coliziunile cu alte obiecte fixe sau având mişcare proprie.

Pentru un robot cu bază fixă problema se poate formula mai simplu, în cazul unui spațiu închis, prin alegerea unei traiectorii între două poziții, ferite de coliziuni, pentru brațul robotului.

Cu cât sistemul care se mişcă este mai complex, iar spațiul în care se mişcă este mai populat cu alte obiecte, problema va avea o complexitate mai mare. Însăşi trecerea de la cazul bidimensional la cel tridimensional complică problema chiar dacă rămâne în studiu acelaşi robot mobil, în acelaşi spațiu de lucru.

BIBLIOGRAFIE

Alămoneanu E., Buzdugan Gh., Iliescu N., Mincă I., Sandu M., *Îndrumar de calcul în ingineria mecanică*, Editura Tehnică Bucureşti, 1996.

Bădoiu D., *Cercetări privind simularea funcționării roboților industriali, Mecanica Aplicată*, vol. 2, Tomul 54, martie - aprilie 1995, Editura Academiei Române.

Bia C., Ille V., Soare M. V., *Rezistența materialelor şi teoria elasticității*, E.D.P., Bucureşti, 1983.

Drăgulescu D., Toth-Taşcău M. *Planificarea şi generarea mişcării roboților*, Editura Orizonturi Universitare, Timişoara, 2002.

Engelberger J., *Robotics in Practice*, AMA, New York, 1980.

Handra-Luca V., Mătieş V., Brişan C., Tiuca T., *Roboți: Structură, cinematică şi caracteristici*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1996.

Ispas V., *Aplicațiile cinematicii în construcția manipulatoarelor şi a roboților industriali*, Editura Academiei, 1990.

Mironescu D., Ştefan A.G., Mironescu Dan Mihai, *Elemente de cinematica şi dinamica roboților industriali*, Editura M&M COMPUTERS, Ploieşti, 2006.

Mitrouchev P., *Symbolic structural synthesis and a description method for planar kinematic chains in robotics*, European Journal of Mechanics (A Solids), No. 20, 2001.

ACTIVAREA FORȚELOR ÎN VEDEREA DESFĂŞURĂRII OPERAȚIEI ÎNTRUNITE MULTINAȚIONALE

Col. (r) prof.univ.dr. Lucian STĂNCILĂ[*]
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Lt.col.drd. Marcel-Iulian DOGARU[**]
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Pentru desfăşurarea operației întrunite multinaționale se activează forțele, proces care presupune deplasarea în teatrul de operații şi transferul de autoritate. În acest scop, forțele generate şi operaționalizate, la data stabilită, primesc ordinul de activare elaborat pe baza planului detaliat de deplasare a forțelor.

Cuvinte cheie: activare; deplasare; dislocare; transport; operație.

Procesul de activare a forțelor angajate în desfăşurarea operației întrunite multinaționale presupune desfăşurarea a două activități deosebit de importante şi complexe constând în deplasarea în teatrul de operații şi transferul de autoritate. În acest scop, în baza deciziei politico-militare, la data stabilită, forțele generate şi operaționalizate primesc ordinul de activare elaborat pe baza planului detaliat de deplasare a forțelor.

Operația de dislocare şi concentrare a forțelor în teatrul de operații este o etapă importantă a proiecției forței, ceea ce face ca executarea ei să necesite cunoaşterea şi exersarea procedurilor de dislocare a forțelor şi de transfer a comenzii operaționale, precum şi a celor privind asigurarea capabilității şi interoperabilității mijloacelor de comunicații, capabilităților de sprijin de luptă şi de sprijin logistic, a posibilităților de autosusținere în teatrul de operații, asigurarea echipamentelor necesare zonelor cu condiții de climă extremă şi a mijloacelor de protecție colectivă şi individuală CBRN.

Capacitatea de a disloca rapid forțe în cadrul operațiilor multinaționale este una dintre problemele cheie în domeniul dezvoltării capabilităților militare ale NATO şi Uniunii Europene. Deplasarea forțelor Armatei României din teritoriul național în teatrul de operații este o acțiune complexă, care necesită

[*] Tel. *021.319.48.80 / 0292*
[**] e-mail: *mdogaru@mapn.ro*

o activitate laborioasă de planificare, procedurile utilizate pentru planificare fiind alese în funcție de timpul avut la dispoziție pentru trecerea la acțiune. În situația în care timpul nu reprezintă un factor critic, este preferabilă opțiunea planificării detaliate. Însă, atunci când timpul la dispoziție pentru planificare este limitat, iar rezultatul imediat așteptat al planificării este angajarea forțelor în situații de criză, planificarea deplasării chiar dacă se face în timp mai scurt, nu trebuie să sufere de lipsă de rigoare. Capabilitatea de dislocare se asigură prin contribuția națională, dar și prin folosirea întrunită a mijloacelor de deplasare aeriană și maritimă a forțelor, echipamentului și stocurilor logistice în teatrul de operații și depinde, în special, de disponibilitatea capacităților de deplasare necesare forțelor în cadrul granițelor NATO sau în afara acestora.

În situația executării dislocării într-o zonă din interiorul granițelor Alianței, sprijinul națiunii gazdă (HNS) este un avantaj important, dar în operațiile desfășurate în afara spațiului Alianței și într-un mediu care nu oferă infrastructura necesară unei bune dislocări, este de așteptat ca desfășurarea forțelor să se facă întâmpinând anumite dificultăți. În astfel de situații, prin contribuția națiunilor membre, Alianța trebuie să asigure cea mai mare parte a infrastructurii, pentru a se asigura că desfășurarea forțelor, inclusiv susținerea logistică, se realizează în condiții optime. Capabilitatea de dislocare în medii mai puțin permisive solicită existența unor forțe de pătrundere inițială, menite să asigure un mediu favorabil în care poate avea loc desfășurarea forțelor.

În cazul dislocării contingentului românesc, deplasarea unei structuri se poate executa în funcție de situație, distanțele de parcurs și mijloacele de transport prin marș pe autovehicule, transport pe mijloace rutiere, feroviare, aeriene ori navale, combinat.

Având în vedere că, de regulă, procedeul folosit este transportul cu aeronave și cu nave maritime, este necesar ca structurilor care execută deplasarea să li se stabilească itinerarele de deplasare de bază, de rezervă și de rocadă către raioanele de îmbarcare, cele de așteptare pentru îmbarcare, raioanele de îmbarcare, zona de concentrare și de dispunere după executarea transportului, direcții de deplasare de bază și de rezervă către bazele înaintate sau către zona de operații, raioanele finale din zona de operații. Indiferent de procedeul de deplasare ales, aceste elemente trebuie stabilite cu suficient timp înaintea datei programate de plecare.

În cazul transportului aerian organizat de NATO sau ONU se stabilesc: locul de îmbarcare și denumirea aeroportului; efectivele și limitele de timp referitoare la momentul când tehnica, echipamentele și efectivele vor fi gata pentru îmbarcare; tabelele de încărcare cargo cu dimensiunile și greutatea maximă admisă la transportul aerian; felul și cantitățile de încărcături periculoase (muniții, explozivi, combustibili și uleiuri, acizi etc.) ce se transportă; confirmarea că șoferii vor însoți tehnica transportată pe calea aerului.

Pentru transportul aerian organizat de către Guvernul României se folosesc aeronavele de mare capacitate şi tonaj ale companiilor aeriene de transport sau ale forţelor aeriene şi se stabilesc: felul (tipul) şi numărul mijloacelor aeriene folosite; denumirea aeroportului de destinaţie şi data estimată a sosirii; tabelul de încărcare a fiecărui zbor; destinaţia mijlocului aerian (pentru paleţi sau în vrac); mijloacele pentru descărcare la sosire, inclusiv cererile de şoferi, dacă în încărcătură sunt incluse şi vehicule fără conducători auto; mijloacele de transport la destinaţie (în zona misiunii); dacă pe traseu sunt solicitate halte tehnice (în cazul transporturilor la distanţe mari); programarea zborurilor; costurile proiectate pentru transportul aerian. De regulă, personalul se transportă separat de tehnică şi materiale, cu aeronave special destinate, şi doar în cazuri cu totul deosebite se acceptă şi transportul personalului împreună cu tehnica şi cu materialele. Numărul de aeronave necesar transportului efectivelor, tehnicii şi materialelor se determină în funcţie de felul aeronavelor la dispoziţie şi caracteristicile acestora (număr de locuri, greutate utilă, numărul şi dimensiunile uşilor şi trapelor) şi de greutatea şi gabaritul tehnicii ce se transportă.

Transportul naval se execută cu nave de transport pasageri şi mărfuri generale din dotarea companiilor navale, navele cele mai indicate pentru transporturile militare fiind cele de tip Ro-Ro, ferry-boat-urile şi cargourile de mărfuri generale.

În cazul transportului maritim, elementele ce trebuie stabilite sunt: portul de îmbarcare; data la care încărcătura va fi gata de îmbarcare; detaliile tabelului cargo de încărcare (numărul şi tipurile autovehiculelor şi containerelor, greutatea totală şi volum etc.); tipul şi cantitatea încărcăturilor periculoase; solicitările, dacă este cazul, de vase de pasageri; perioada navigării; detaliile privind pasagerii; costul proiectat al transportului.

Transportul maritim se execută cu nave de transport independente sau în sistem convoi de nave, în vederea constituirii unor grupări de forţe în bazele înaintate sau în raioanele stabilite. Organizarea transportului pe nave maritime (îmbarcarea, constituirea convoiului, asigurarea acestuia) se face de către comandantul (comandamentul) unităţii navale, iar în perioada de la îmbarcare până la debarcare, forţele ce se transportă se subordonează comandanţilor de nave[1]. Ca şi în cazul executării transportului cu aeronave, pentru efectuarea dislocării într-un mediu permisiv trebuie luate în considerare şi mijloace navale aparţinând unor companii civile.

Transportul pe calea ferată se execută, de regulă, până la portul (aeroportul) de îmbarcare sau până la destinaţie, în zona de executare a misiunilor, dacă distanţa de deplasare este mică (aşa cum a fost, de exemplu,

[1] *FT – 3, Manualul de tactică generală a Forţelor Terestre*, Bucureşti, 2006, art. 564.

în cazul deplasării contingentelor în Bosnia-Herțegovina). Pe teritoriul național, unitățile se pot transporta cu trenurile în circulație sau cu trenurile speciale, comandate şi introduse în circulație ca trenuri militare.

În interiorul teatrului de operații, dacă acesta este unul permisiv, transportul pe mijloace feroviare constituie principalul procedeu de deplasare a forțelor pe distanțe mari, dar poate fi folosit şi pentru deplasarea pe distanțe mici atunci când căile de comunicație rutieră sunt impracticabile ori când se impune economisirea motoresurselor sau menajarea stării operative a tehnicii.

Transportul pe mijloace rutiere trebuie folosit în special pentru aprovizionări în teatrul de operații şi pe distanțe relativ mici față de locația structurii militare. La acest procedeu de transport se mai poate recurge în situația prepoziționării forțelor în afara teatrului de operații şi introducerii acestora, ulterior, în teatru. Oricum, acest procedeu este cel mai des întâlnit în transportul stocurilor de materiale şi pentru aprovizionarea forțelor din bazele logistice sau din elementul de sprijin național situate în apropierea teatrului de operații.

Luând în considerare tendințele de extindere a ariei zonelor de desfăşurare a operațiilor întrunite multinaționale, transportul, cel puțin al eşaloanelor de personal, pe calea aerului rămâne prima opțiune care trebuie luată în considerare de către planificatorii deplasării pentru că oferă cea mai rapidă dislocare a unei structuri militare. Resursa limitată de mijloacele de transport aerian, în situația dislocării unei structuri militare într-un mediu permisiv, impune planificatorilor să apeleze la resursele civile combinându-le cu cele militare pentru a asigura deplasarea rapidă a forțelor şi mijloacelor. Într-o astfel de situație, considerăm că ar fi indicat să fie identificați din timp operatorii aerieni civili cu care să fie stabilite protocoale de cooperare în vederea asigurării disponibilității acestora de a-şi oferi serviciile de transport în zonele de risc, fără o notificare prealabilă de lungă durată.

Dislocarea forțelor din teritoriul național/din raionul în care s-a realizat nivelul de operativitate cerut pentru dislocare în teatrul de operații se poate împărți, generic, în trei faze: afluirea forțelor şi mijloacelor spre punctele de îmbarcare şi îmbarcarea personalului, tehnicii şi materialelor pe mijloacele de transport; efectuarea deplasării; concentrarea (regruparea) forțelor şi mijloacelor în raioanele de concentrare stabilite în interiorul teatrului de operații.

În funcție de data punerii la dispoziție a mijloacelor de transport, îmbarcarea materialelor, echipamentelor şi a stocurilor pe mijloacele navale, feroviare sau aeriene ar putea începe încă de pe timpul fazei de pregătire a dislocării pentru a se realiza sincronizarea ajungerii eşaloanelor de transport a personalului cu cele de materiale şi echipamente. Într-o astfel de situație, acțiunea detaşamentului precursor sau sprijinul forțelor multinaționale afiliate în porturile/aeroporturile/stațiile feroviare de debarcare are o mare

însemnătate, iar capabilitățile oferite de către țara gazdă (dacă această facilitate există şi este viabilă) uşurează mult desfăşurarea forțelor.

Dislocarea forțelor în vederea participării la operația întrunită multinațională în interiorul granițelor Alianței sau în afara acestora şi concentrarea lor prezintă câteva particularități generate de nivelul de operativitate al structurii, rolul acesteia în cadrul structurii de forțe multinaționale destinate desfăşurării operației, nivelul suportului asigurat de țara gazdă, forțele afiliate structurii care se dislocă şi de permisivitatea mediului în care se execută acțiunile. În concepția NATO, această etapă a recepției forțelor şi mijloacelor începe odată cu sosirea în punctele de debarcare din teatrul de operații şi se încheie odată cu plecarea forțelor şi a elementelor de sprijin din punctele de debarcare.

Comandanții forțelor care au responsabilitatea acțiunilor în zona de concentrare organizează realizarea recepției în teatrul de operații şi deplasarea ulterioară a acestora în raionul de concentrare stabilit, unde urmează să aibă loc transferul de autoritate. Cu excepția pătrunderii prin luptă, forțele de sprijin de luptă şi de sprijin de servicii pot fie să preceadă, fie să sosească concomitent cu forțele luptătoare în punctele de debarcare. Pentru a uşura realizarea managementului personalului din afara unităților, precum şi fluxul sosirii unităților în teatru, comandamentul în subordinea căruia acționează unitatea (subunitatea) trebuie să se asigure de realizarea sprijinului de comunicații şi de legătură cu structurile care asigură înlocuirea. Comandamentele de unități asigură trimiterea unor detaşamente precursoare pentru procesarea forțelor şi a echipamentelor de susținere a operațiilor, precum şi a materialelor în punctele de debarcare.

Una dintre cerințele de bază ale acțiunii pe timpul acestei etape o constituie coordonarea deplasării ulterioare a forțelor către locațiile de destinație, activitate ce trebuie executată de personal, care cunoaşte configurarea dispozitivului de deplasare, recepția şi destinația finală. De aceea, noi considerăm că forțele care au executat deplasarea trebuie recepționate, de regulă, de către forțele multinaționale în subordinea cărora aceasta urmează să desfăşoare operația. Chiar şi în aceste condiții, concentrarea forțelor şi mijloacelor necesită o planificare minuțioasă, o coordonare şi o legătură permanentă cu structura multinațională de forțe în cadrul căreia urmează să se desfăşoare operația.

Zonele/raioanele de concentrare a forțelor şi a mijloacelor după executarea deplasării pot fi poziționate într-un mediu permisiv sau ostil, dar indiferent de aceste condiții, concentrarea trebuie să fie simplă şi realistă, pregătită minuțios, să se desfăşoare rapid şi în secret, pe timp de noapte sau în condiții de vizibilitate redusă şi să se execute pe baza unei bune cunoaşteri a situației. În anumite

condiții de permisivitate a mediului în care se acționează, concentrarea forțelor şi mijloacelor structurii dislocate se poate executa pe timp de zi.

În situația dislocării într-un mediu permisiv, aceste zone (raioane, tabere) trebuie special amenajate de către detaşamentele înaintate ale Forței Întrunite Multinaționale şi de către detaşamentul precursor al structurii care execută deplasarea. Ele trebuie să asigure, după caz, posibilitatea ieşirii rapide/ şi în mod organizat a unităților din raion, dispunerea dispersată şi în ascuns a forțelor, protecția acestora împotriva acțiunilor forțelor insurgente şi a elementelor teroriste, drumuri de acces pentru mijloacele de transport, posibilitatea adunării rapide a forțelor în caz de pericol şi deplasarea acestora pe direcțiile / raioanele de rezervă, condiții de odihnă şi adăpostire, o stare sanitară epidemiologică corespunzătoare, surse locale de aprovizionare cu diferite materiale şi în special cu apă potabilă, terenuri de aterizare pentru elicoptere, posibilități de mentenanță a tehnicii şi de asistență medicală, folosirea sistemului de comunicații propriu.

Concentrarea forțelor şi mijloacelor este în mare măsură influențată de procedeul de deplasare adoptat pentru dislocare şi, implicit, de ajungerea forțelor şi mijloacelor în punctele de debarcare. În cazul deplasării prin transport cu aeronave sau nave maritime, după debarcarea în punctele de debarcare (POD), forțele intră mai întâi în zonele situate în raioanele acoperite, în care staționează pe durata debarcării. Ulterior, ele afluiesc din zonele de tranzit în zona de constituire a fiecărei structuri, după care intră în raionul de concentrare situat în interiorul zonei de responsabilitate. Dispozitivul de staționare al unei structuri militare în cadrul zonei / raioanelor de concentrare conține elemente de cercetare, elemente de siguranță, forțele principale, sistemul de conducere şi sistemul logistic[2].

În eventualitatea concentrării forțelor într-un mediu nepermisiv, fără o infrastructură adecvată aparținând țării gazdă sau realizată de către forțele multinaționale, importanța acțiunilor detaşamentului precursor devine decisivă pentru asigurarea capacității imediate de reacție şi de introducere în operație a acestora. Într-o astfel de situație, planificatorii trebuie cu atât mai mult să opteze pentru varianta de deplasare a forțelor şi a mijloacelor care asigură cel mai înalt nivel de operativitate a structurilor imediat ce ele ajung în punctele de debarcare.

Potrivit reglementărilor şi mecanismelor instituite în cadrul NATO, pe timpul participării la operațiile întrunite multinaționale, pentru îndeplinirea angajamentelor asumate prin memorandumurile încheiate se execută transferul de autoritate către structurile de conducere ale Forței mandatate să conducă operațiile dintr-o anumită zonă. Ordinul pentru transferul de autoritate cuprinde, în principiu, următoarele: autoritatea națională care

[2] *Ibidem*, art. 576.

efectuează transferul de autoritate; cui se adresează; cui se aduce la cunoştinţă cu titlu de informare; condiţii de transmitere; metoda de transmitere (fax, poştă electronică etc.); clasificare (secret, nesecret); nominalizarea structurilor care fac obiectul transferului de autoritate; data când are loc ceremonia oficială a transferului; relaţia şi nivelul comenzii; locul în care urmează să fie desfăşurată structura; termenul când trebuie să fie gata pentru îndeplinirea misiunii (data şi ora); orice altă informaţie privind forţele pentru care se face transferul de autoritate (echipament special, armament, limite/restricţii în timpul îndeplinirii misiunilor). Transferul de autoritate se face pe baza documentelor oficiale care instituţionalizează participarea forţelor Armatei României în cadrul unei Forţe Întrunite Multinaţionale.

Concluzionând, considerăm că operaţia de dislocare în teatrul de operaţii a forţelor participante la operaţia întrunită multinaţională este o etapă importantă a acestui tip de operaţie şi o provocare reală pentru statele majore, prin complexitatea planificării, execuţiei, susţinerii logistice, protecţiei forţelor, a comenzii şi controlului forţelor destinate a fi introduse într-un mediu de cele mai multe ori ostil şi într-un cadru multinaţional complex.

BIBLIOGRAFIE

Constituţia României, Bucureşti, 2003.
Strategia Naţională de Apărare a ţării, Bucureşti, 2008.
Strategia de securitate naţională a României, Bucureşti, 2007.
Carta Albă a Apărării, proiect, Bucureşti, 2011.
Strategia Militară a României, proiect, Bucureşti, 2011.
Tratat de ştiinţă militară, vol. 1 şi 2, Bucureşti, 2001.
Frunzeti T., Mureşan M., Văduva Gh., *Război şi haos*, Editura C.T.E.A., Bucureşti, 2009.
Mureşan M. Şi colectiv, *Securitatea europeană la începutul mileniului trei*, Editura UNAp „Carol I”, Bucureşti, 2006.
Mureşan M., Stăncilă L., Enache D., *Aspecte ale confruntărilor militare ale viitorului*, Editura UNAp „Carol I”, Bucureşti, 2006.
Mureşan M., Stăncilă L., Enache D., *Tendinţe de evoluţie a teoriei şi practicii războiului*, Editura UNAp „Carol I”, Bucureşti, 2006.
Mureşan M., Văduva Gh., *Războiul viitorului, viitorul războiului*, Editura UNAp, Bucureşti, 2006.
Sîrbu C., Stăncilă L., Florea C., *Stigmatul războiului*, Editura Sitech, Craiova, 2008.
Ţenu C., Stăncilă L., Enache D., *Fundamentele întrebuinţării forţelor terestre în acţiunile militare moderne*, Editura UNAp, Bucureşti, 2005.

ANALIZA STABILITĂȚII LYAPUNOV PENTRU SISTEME DINAMICE. ALGORITMI DE VERIFICARE ÎN MATHCAD

Ing. Dan Mihai MIRONESCU*
M&M COMPUTERS, Ploieşti

Lucrarea conține o sinteză a conceptelor de bază din teoria lui Lyapunov fiind definite noțiunile de echilibru, stabilitate uniformă, stabilitate asimptotică, stabilitate exponențial globală şi funcții Lyapunov.

Este prezentată metoda directă Lyapunov completată cu analiza numerică a evoluției unui sistem dinamic în planul fazelor, efectuată cu ajutorul programului Mathcad.

În cazul sistemelor dinamice autonome, în completare la metoda directă Lyapunov, pentru analiza stabilității mişcării se aplică teorema La Salle.

Cuvinte cheie: stabilitate Lyapunov; programul Mathcad; analiza stabilității manipulatoarelor şi roboților.

Teoria stabilității mişcării a lui A.M. Lyapunov, elaborată în ultimul deceniu al secolului XIX, este larg aplicată în diferite domenii ale fizicii şi tehnicii.

În anul 1946, a fost publicată de către N.G. Cetaev, lucrarea „Stabilitatea mişcării”, iar în anul 1966 apare monografia „Teoria stabilității mişcării” a lui I.G. Malkin.

S-au efectuat numeroase cercetări, legate de stabilitatea Lyapunov, în continuare sunt menționate cele legate de:

- analiza avansată a stabilității, stabilitatea sistemelor de perturbat (Hassan K. Khallil);
- sistemele singulare de ecuații diferențiale (Campbell S.L., 1982);
- stabilitatea sistemelor hiperbolice liniare şi neliniare (V. Dos Santos Martins, 2011).

Prezenta lucrare utilizează algoritmi pentru verificarea stabilității mişcării sistemelor dinamice.

* e-mail: *dan@mmc.ro*

Stabilitate Lyapunov

Obiectivul principal în teoria stabilității a lui Lyapunov este de a studia comportamentul unor sisteme dinamice descrise de sisteme de ecuații diferențiale ordinare sub formă dezvoltată:

$$\begin{aligned}
&\frac{dx_1(t)}{dt} = f_1(x_1(t), x_2(t) ..., x_n(t), t)\\
&\frac{dx_2(t)}{dt} = f_2(x_1(t), x_2(t) ..., x_n(t), t)\\
&.....\\
&\frac{dx_n(t)}{dt} = f_n(x_1(t), x_2(t) ..., x_n(t), t
\end{aligned} \qquad (1)$$

sau sub formă restrânsă:

$$\frac{dx}{dt} = f(x^T, t), \quad x \in R^n, \quad t \in R_+, \qquad (1')$$

în care vectorul coloană *x*, cu $x^T = [x_1(t), x_2(t),..., x_n(t)]$ corespunde poziției sistemului dinamic analizat, la momentul *t* cu condiția inițială $x(t_0)$, pentru $t_0 \geq 0$.

Pentru simplitate vom folosi *x(t)* pentru a desemna o soluție a sistemului de ecuații diferențiale (1) în loc de $x(t, t_0, x(t_0))$.

Se presupune că funcțiile $f_i(x_1(t), x_2(t),..., x_n(t), t)$, $i = \overline{1,n}$ sunt continue în *t* şi x_i, $i = \overline{1,n}$ şi sunt de aşa natură încât sistemul (1) are o soluție unică pentru fiecare condiție inițială.

În general, se presupune existența unei soluții pentru $t \geq t_0 \geq 0$ sau, în cazul unor restricții, se poate presupune că există soluție pe un interval finit. De subliniat că existența pe un interval infinit poate fi rezolvată cu teorema de stabilitate a lui Lyapunov.

În continuare se presupune existența unui interval infinit. În cazul în care funcțiile f_i, $i = \overline{1,n}$ nu depind în mod explicit de timp sistemul (1) devine:

$$\frac{dx_i(t)}{dt} = f_i(x_1(t), x_2(t),..., x_n(t)), \quad i = \overline{1,n} \qquad (2)$$

şi este denumit *sistem autonom*.

În acest caz nu are nici un sens să vorbim de timpul inițial t_0, dar se consideră că, pentru t_{01} şi t_{02}, dați cu $x(t_{01}) = x(t_{02})$, avem:

$x(t_{01} + T, t_{01}, x(t_{01})) = x(t_{02} + T, t_{02}, x(t_{02}))$, pentru orice $T \geq 0$.

Prin urmare, pentru toate sistemele de ecuații diferențiale autonome, putem considera că $t_0 = 0$.

Dacă $f_i(x,t) = A_i(t) \cdot x_i(t) + u_i(t),\ i = \overline{1,n}$ cu A(t) o matrice pătrată de dimensiune *n*, iar A(t) şi vectorul *u(t)* sunt funcții numai de *t* sau constante, atunci sistemul de ecuații diferențiale (1) este definit liniar. În cazul opus este neliniar.

Concepte în teoria lui Lyapunov

Printre conceptele de bază în teoria lui Lyapunov se menționează echilibrul, stabilitatea, stabilitatea asimptotică, stabilitatea şi omogenitatea exponențială.

Definiția echilibrului

Vectorul constant $x_e \in R^n$ este un echilibru sau reprezintă o stare de echilibru a sistemului (1), dacă:

$$f_i(t, x_e) = 0,\ i = \overline{1,n},\ \forall\ t \geq 0 \qquad (3)$$

O consecință directă a definiției de echilibru este că, în cazul în care starea inițială $x(t_0) \in R^n$ este un echilibru $x(t_0) = x_e \in R^n$, atunci:

$$x_i(t) = x_{ie},\ i = \overline{1,n},\ \forall\ t \geq t_0 \geq 0$$

$$\frac{d}{dt}(x_i(t)) = 0,\ i = \overline{1,n},\ \forall\ t \geq t_0 \geq 0$$

De obicei se presupune că originea stării spațiului R^n este $x = 0 \in R^n$, fiind o stare de echilibru a sistemului (1). Dacă acest lucru nu este adevărat se poate arăta că, printr-o schimbare de variabilă corespunzătoare, orice stare de echilibru a sistemului (1) poate fi transferată în origine.

În general, un sistem de ecuații diferențiale poate avea mai mult de un echilibru, acest număr poate fi chiar infinit. Cu toate acestea este posibil ca un sistem de ecuații diferențiale să nu dispună de nici un echilibru.

Aplicație

Se consideră următorul sistem de ecuații diferențiale:

$$\frac{dx_i(t)}{dt} = a \cdot x_i + b \cdot u_i(t),\quad i = \overline{1,n} \qquad (A1)$$

cu condițiile inițiale $(t_0, x_i(t_0)) \in R_+ \times R,\ i = \overline{1,n}$, unde $a \neq 0$ şi $b \neq 0$ sunt constante reale, iar $u_i : R_+ \to R,\ i = \overline{1,n}$ sunt funcții continue.

Dacă $u_i(t) = u_{i0},\ i = \overline{1,n}$ pentru toate valorile $t \geq 0$, iar sistemul (A1) este autonom, atunci unicul punct de echilibru al sistemului (A1) este:

$$x_{ie} = -\frac{b \cdot u_{i0}}{a},\ i = \overline{1,n}$$

De menționat că sistemul autonom neliniar:

$$\frac{dx_i(t)}{dt} = \exp(-x_i),\ i = \overline{1,n} \qquad \text{(A2)}$$

nu are nici un punct de echilibru.

Exemplu de sistem de ecuații diferențiale cu număr infinit de poziții de echilibru

Se consideră următorul sistem autonom de ecuații diferențiale neliniare:

$$\frac{dx_1}{dt} = x_2,\ \ \frac{dx_2}{dt} = \sin(x_1). \qquad \text{(A3)}$$

Acest sistem de ecuații diferențiale are un număr infinit de poziții izolate de echilibru care sunt date de:

$x_e = [x_{1e}\ \ x_{2e}]^T = [n \cdot \pi \quad 0]^T$, cu $n =$ . . ., -1, 0, 1, . . .

Sistemele cu mai multe poziții de echilibru sunt destul de frecvente în practică, de exemplu mecanismele şi modelele dinamice ale manipulatoarelor roboților.

Fără pierdere de generalitate se presupune că originea spațiului $x = 0 \in R^n$ este una de echilibru pentru sistemul (1), în consecință se dau definițiile de stabilitate de la origine, ce pot fi reformulate pentru alte poziții de echilibru prin efectuarea de modificări corespunzătoare ale coordonatelor.

Stabilitate

Originea este în echilibru stabil, în sensul lui Lyapunov, pentru sistemul de ecuații diferențiale (1) dacă pentru orice pereche de numere $\varepsilon > 0$ şi $t_0 \geq 0$, există $\delta = \delta(t_0, \varepsilon) > 0$ astfel încât:

$$\|x(t_0)\| < \delta \text{ implică } \|x(t)\| < \varepsilon,\ \ \forall\ t \geq t_0 \geq 0 \qquad (4)$$

unde $\|x\|$ este norma euclidiană a vectorului $x \in R^n$, definită prin:

$$\|x\| = \sqrt{\sum_{i=1}^{n} x_i^2} = \sqrt{x^T \cdot x} \qquad (5)$$

unde $x = \begin{pmatrix} x_1 \\ x_2 \\ . \\ x_i \\ . \\ x_n \end{pmatrix}$, $x^T = (x_1, x_2, . , x_i, . , x_n)$ este transpusa vectorului coloană x.

Stabilitate uniformă

Originea $x = 0 \in R^n$ este un mod de echilibru stabil uniform, în sensul lui Lyapunov, pentru sistemul (1), dacă pentru fiecare număr $\varepsilon > 0$ există $\delta = \delta(\varepsilon) > 0$ astfel încât relația (4) să fie îndeplinită. Originea este uniform stabilă, dacă δ poate fi ales independent de timpul inițial t_0. Pentru sistemele de ecuații diferențiale autonome *stabilitatea uniformă* şi *stabilitatea echilibrului* sunt echivalente.

Stabilitate asimptotică

Originea este un echilibru asimptotic stabil, pentru sistemul de ecuații diferențiale (1) dacă:

- originea este stabilă;
- originea este atractivă, adică pentru fiecare $t_0 \geq 0$, există $\delta' = \delta'(t_0) > 0$ astfel încât:

$$\|x(t_0)\| < \delta' \text{ implică } \|x(t)\| \to 0, \text{ pentru } t \to \infty \qquad (6)$$

Stabilitatea asimptotică pentru originea sistemelor autonome este valabilă dacă în afirmația anterioară se precizează la „pentru fiecare $t_0 \geq 0$ există $\delta' = \delta'(t_0) > 0$” afirmația „atunci există $\delta' > 0$.”

Stabilitate exponențial globală

Originea sistemului de ecuații diferențiale:

$$\frac{dx_i(t)}{dt} = f_i(x_1(t), x_2(t), ..., x_n(t), t), \quad i = \overline{1,n}, \; t \in R_+$$

este un echilibru stabil la nivel exponențial global, dacă există constantele α şi β, independente de t_0, astfel încât:

$$\|x(t)\| < \alpha \cdot \|x(t_0)\| \cdot \exp(-\beta \cdot (t - t_0)), \; \forall t \geq t_0 \geq 0, \; \forall x(t_0) \in R^n \qquad (7)$$

Funcții Lyapunov

Se utilizează definiții ce determină o anumită clasă de funcții, considerate fundamentale în utilizarea directă a metodei Lyapunov privind studiul stabilității echilibrului sistemelor de ecuații diferențiale.

Funcţii definite pozitiv pe plan local şi la nivel global

O funcție continuă $W:R^n \to R_+$ este definită pozitiv pe plan local, dacă:

1. $W(0)=0$;
2. $W(x)>0$ pentru valori mici $\|x\| \neq 0$. (8)

O funcție continuă $W:R^n \to R_+$ este definită pozitiv la nivel global dacă:

1. $W(0)=0$;
2. $W(x)>0 \ \ \forall\ x \neq 0$. (9)

Pentru *n* funcţii continue $V_i:R_+ \times R^n \to R_+,\ i=\overline{1,n}$ care depind de timp, $V_i(t,x)$ sunt pozitiv definite, respectiv local pozitiv definite dacă:

1. $V_i(t,0)=0,\ i=\overline{1,n},\ \ \forall\ t \geq 0$;
2. $V_i(t,x) \geq W_i(x),\ \forall\ t \geq 0,\ \forall\ x \in R^n$, respectiv pentru valori mici $\|x\|$,

unde $W_i(x),\ i=\overline{1,n}$ sunt funcţii pozitiv definite, respectiv local pozitiv definite.

Funcţii radial nelimitate

Funcţiile continue $W_i:R^n \to R,\ i=\overline{1,n}$ sunt definite a fi radial nelimitate dacă $W_i(x_1,x_3,...,x_n) \to \infty,\ i=\overline{1,n}$ dacă $\|x\| \to \infty$.

Funcţia suplimentară a lui Lyapunov

Funcţiile continue şi diferenţiabile $V_i:R_+ \times R^n \to R_+,\ i=\overline{1,n}$ sunt definite ca funcţii suplimentare Lyapunov, pentru echilibrul $x=0 \in R^n$ al sistemului de ecuaţii diferenţiale

$$\frac{dx_i}{dt}=f_i(t,x_1,x_2,...,x_n),\ \ i=\overline{1,n}$$

dacă:

1. $V_i(t,x),\ \ i=\overline{1,n}$ sunt în plan local pozitiv definite;
2. $\frac{\partial V_i(t,x)}{\partial t},\ \ i=\overline{1,n}$ sunt continue în raport cu *t* şi *x*; (10)
3. $\frac{\partial V_i(t,x_1,x_2,...,x_n)}{\partial x_j},\ \ i,j=\overline{1,n}$ sunt continue în raport cu *t* şi *x*.

Derivata în raport cu timpul a funcției suplimentare a lui Lyapunov

Fie $V_i(t, x_1, x_2, ..., x_n)$, $i = \overline{1,n}$ funcții suplimentare Lyapunov pentru sistemul $\frac{dx_i}{dt} = f_i(t, x_1, x_2, ..., x_n)$, $i = \overline{1,n}$.

În scriere simbolică, derivata totală în raport cu timpul a funcției $V(t,x)$ în lungul traiectoriilor sistemului de ecuații diferențiale este:

$$\frac{d}{dt}\left(V(t,x)\right) = \frac{\partial V(t,x)}{\partial t} + \frac{\partial V(t,x)}{\partial x}^{T} \cdot f(t,x) \qquad (11)$$

Funcția Lyapunov suplimentară $V(t,x)$ pentru sistemul $\frac{dx}{dt} = f(t,x)$ este o funcție Lyapunov – pentru acest sistem – dacă derivata totală satisface condiția:

$$\frac{d}{dt}\left(V(t,x)\right) = \frac{\partial V(t,x)}{\partial t} + \frac{\partial V(t,x)}{\partial x}^{T} \cdot f(t,x) \le 0, \quad \forall\, t \ge 0 \qquad (12)$$

pentru valori mici $\|x\|$.

Metoda directă a lui Lyapunov

Originea este un echilibru stabil pentru sistemul de ecuații diferențiale:

$$\frac{dx_i}{dt} = f_i(t, x_1, x_2, ..., x_n), \quad i = \overline{1,n}$$

dacă există o funcție suplimentară Lyapunov $V(t,x)$, astfel încât:

$$\frac{d}{dt}\left(V(t,x)\right) = \frac{\partial V(t,x)}{\partial t} + \frac{\partial V(t,x)}{\partial x}^{T} \cdot f(t,x) \le 0, \quad \forall\, t \ge 0 \qquad (13)$$

pentru valori mici $\|x\|$.

Teorema La Salle

Se consideră, sistemul autonom de ecuații diferențiale $\frac{dx_i}{dt} = f_i(t, x_1, x_2, ..., x_n)$, $i = \overline{1,n}$ a cărui origine $x = 0 \in R^n$ este în echilibru. Se presupune că există o funcție suplimentară Lyapunov, global pozitiv definită şi radial nemărginită V(x), astfel încât:

$$\frac{dV}{dx} \le 0, \ \forall x \in R^n \qquad (14)$$

Se defineşte mulţimea:

$$\Omega = \left\{ x \in R^n \text{ cu proprietatea } \frac{dV}{dx} = 0 \right\} \tag{15}$$

Dacă *x(0)=0* este o stare numai în Ω, iar soluția *x(t)* rămâne în Ω, adică $x(t) \in \Omega$ pentru toți $t \geq 0$, atunci originea $x = 0 \in R^n$ este stabilă global asimptotic. Se subliniază faptul că aplicarea teoremei La Salle pentru a determina stabilitatea asimptotică nu necesită ca V(x) să fie o funcție negativ definită. De reamintit că această teoremă poate fi utilizată numai pentru sistemele de ecuații diferențiale autonome.

Aplicarea teoremei La Salle pentru două sisteme de ecuații diferențiale

Se consideră, sub formă restrânsă, sistemele autonome de ecuații diferențiale:

$$\frac{dx}{dt} = \frac{\partial f(x,z)}{\partial x}, \quad x \in R^n \tag{16}$$

$$\frac{dz}{dt} = \frac{\partial f(x,z)}{\partial z}, \quad z \in R^m \tag{17}$$

unde $\frac{\partial f}{\partial x}(0,0) = 0$ şi $\frac{\partial f}{\partial z}(0,0) = 0$, adică originea este un punct de echilibru.

Fie $V : R^n \times R^m \to R_+$ o funcție globală pozitiv definită şi radial nemărginită în ambele argumente.

Se presupune că există o funcție globală pozitiv definită $W : R^m \to R_+$ astfel încât:

$$\frac{dV}{dt}(x,z) = -W(z). \tag{18}$$

Dacă *x=0* este soluție unică pentru $\frac{\partial f}{\partial z}(x,0) = 0$ atunci originea $\left[x^T \quad z^T \right]^T = 0$ este stabilă asimptotic globală.

Analiza stabilității mişcării oscilatorului armonic liniar

Se consideră oscilatorul armonic liniar cu amortizare, reprezentat în figura 1. Dinamica sistemului este dată de ecuația diferențială [10]:

$$m \cdot \frac{d^2 q}{dt^2} + b \cdot \frac{dq}{dt} + k \cdot q = 0 \tag{19}$$

unde *m*, *b* şi *k* sunt mărimi pozitive.

Analiza mişcării în spaţiul fazelor

În spațiul fazelor $(q,\dot{q})$, ecuația oscilatorului (fig.1) se scrie sub forma:

$$\frac{d}{dt}\left[\frac{q}{\dot{q}}\right]=\left[-\left(\frac{k}{m}\right)\cdot q-\left(\frac{b}{m}\right)\cdot \dot{q}\right] \qquad (20)$$

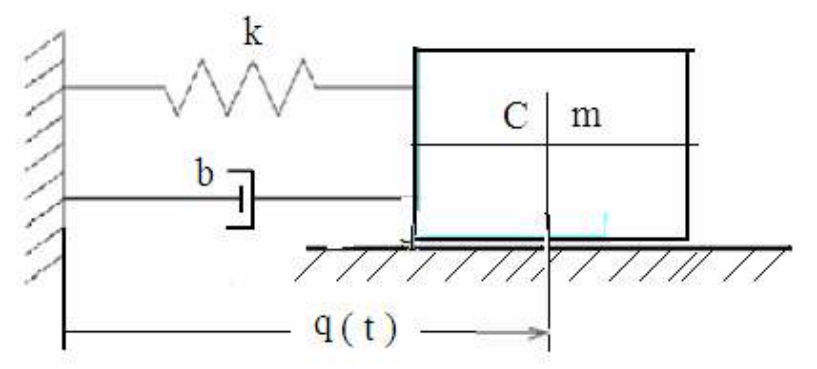

Fig. 1 *Oscilator armonic liniar cu amortizare*

Rezolvarea numerică a ecuației diferențiale a oscilatorului armonic liniar (20)

Se aplică următorul algoritm *Mathcad*:

$$m=1\ [kg],\quad k=0.02\left[\frac{N}{m}\right],\quad b=0.02\left[\frac{N\cdot s}{m}\right],\quad T=200\ [s],$$

Given:

$$m\cdot\left(\frac{d^2}{dt^2}q(t)\right)+b\cdot\frac{d}{dt}q(t)+k\cdot q(t)=0 \qquad (21)$$

$$q(0)=0\ [m],\quad q'(0)=0.01\left[\frac{m}{s}\right],$$

$$q(t)=\text{Odesolve}(t,200)$$

Blocul Odesolve în Mathcad permite rezolvarea numerică a ecuațiilor diferențiale de ordin superior şi a sistemelor liniare de ecuații diferențiale

Prin aplicarea enunțului Mathcad „*Given , ..., q(t):=Odesolve(t,T)*” rezultă valorile numerice ale variabilei *q(t)* şi ale derivatei $\frac{d}{dt}[q(t)]$:

t_1 $[s]$	$q(t_1)$ $[m]$	$\frac{d}{dt_1}[q(t_1)]$ $[m/s]$	t_2 $[s]$	$q(t_2)$ $[m]$	$\frac{d}{dt_2}[q(t_2)]$ $[m/s]$
0	0	9.994×10^{-3}	20	0.01827	-7.954×10^{-3}
2	0.01934	9.221×10^{-3}	22	2.16756×10^{-3}	-8.041×10^{-3}
4	0.03642	7.754×10^{-3}	24	-0.01347	-7.499×10^{-3}
6	0.05	5.741×10^{-3}	26	-0.02745	-6.393×10^{-3}
8	0.05914	3.359×10^{-3}	28	-0.03874	-4.833×10^{-3}
10	0.06332	0.8095×10^{-3}	30	-0.04657	-2.958×10^{-3}
12	0.0624	-1.704×10^{-3}	32	-0.05047	-9.254×10^{-4}
14	0.05666	-3.985×10^{-3}	34	-0.05028	1.099×10^{-3}
16	0.04673	-5.867×10^{-3}	36	-0.04618	2.959×10^{-3}
18	0.03355	-7.218×10^{-3}	38	-0.03865	4.515×10^{-3}
20	0.01827	-7.954×10^{-3}	40	-0.0284	5.659×10^{-3}

și următoarele reprezentări grafice:

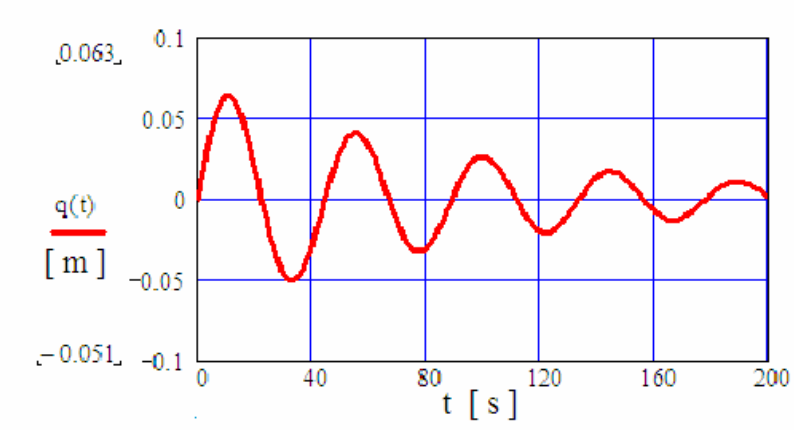

Fig. 2 *Variația variabilei* q *în funcție de timp*

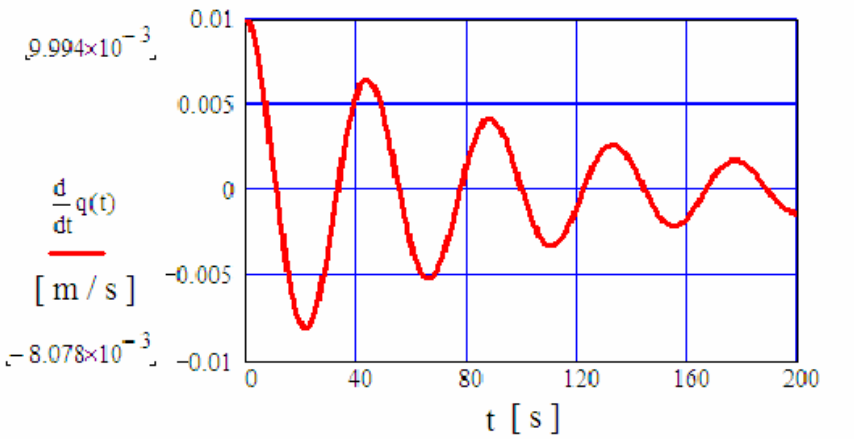

Fig. 3 *Variația derivatei variabilei* q(t) *în funcție de timp*

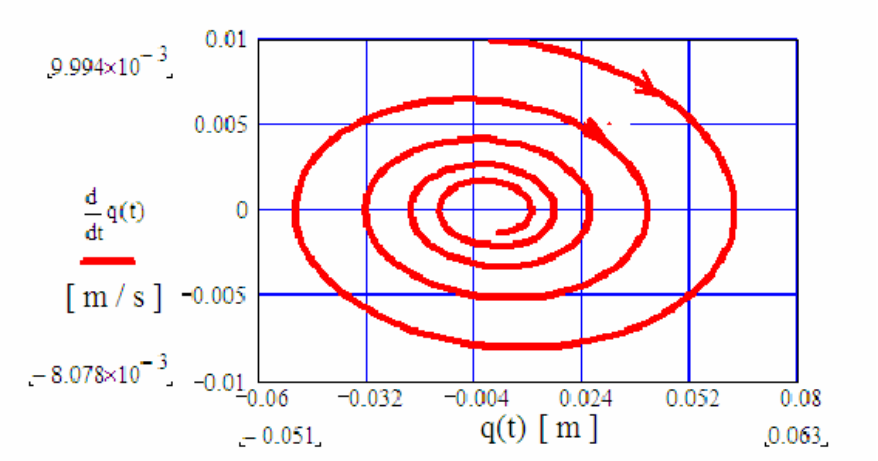

Fig. 4 *Variația derivatei variabilei* q(t) *în funcție de variabila* q(t)

Se defineşte starea sistemului prin

$$x = (q, \dot{q}) \quad x = (q, \dot{q}) \tag{22}$$

Deoarece oscilatorul armonic este un sistem liniar, putem determina stabilitatea prin examinarea polilor sistemului. Matricea jacobiană pentru acest sistem este:

$$A = \begin{bmatrix} 0 & 1 \\ -\frac{k}{m} & -\frac{b}{m} \end{bmatrix} \tag{23}$$

a cărei ecuație caracteristică este:

$$\lambda^2 + \left(\frac{b}{m}\right) \cdot \lambda + \left(\frac{k}{m}\right) = 0$$

Rădăcinile ecuației caracteristice sunt:

$$\lambda_{1,2} = \frac{-b \pm \sqrt{b^2 - 4km}}{2 \cdot m} \tag{24}$$

care întotdeauna au parte reală negativă şi prin urmare sistemul este global exponențial stabil.

Mențiune privind aplicarea metodei directe Lyapunov în determinarea stabilității exponențiale a oscilatorului armonic liniar

În vederea determinării stabilității exponențiale, se utilizează ca funcție Lyapunov expresia energiei sistemului:

$$V(x, t) = \frac{1}{2} \cdot m \cdot \dot{q}^2 \cdot k \cdot q^2$$

Prin derivare în raport cu timpul rezultă:

$$\dot{V}(x, t) = m \cdot \dot{q} \cdot \ddot{q} + k \cdot q \cdot \dot{q} = -b \cdot \dot{q}^2$$

Funcția $-\dot{V}(x\ t)$ este pătratică dar nu local pozitivă, deoarece aceasta nu depinde de *q*, prin urmare nu putem încheia analiza stabilității exponențiale.

Este posibil, în final, să se încheie analiza stabilității asimptotice folosind teorema La Salle, dar ştiind că sistemul este conservativ acesta este exponențial stabil.

Concluzii

Pentru evidențierea comportării în timp a unui sistem dinamic, caracterizat de un sistem de ecuații diferențiale autonom, se utilizează funcția Lyapunov V(x) şi rezolvarea numerică, în Mathcad, a sistemului de ecuații diferențiale.

Astfel, se consideră sistemul de două ecuații diferențiale:

$$\frac{dx_1(t)}{dt} = -2 \cdot x_1(t) + x_1(t) \cdot x_2(t).$$

$$\frac{dx_2(t)}{dt} = -x_2(t) + x_1(t) \cdot x_2(t). \qquad \text{(C1)}$$

Sistemul (C1) are două puncte de echilibru $P_{E1}(0, 0)$ şi $P_{E2}(1, 2)$. Pentru punctul de echilibru $P_{E1}(0, 0)$ rădăcinile polinomului caracteristic al sistemului (C1) sunt $l_{1, 2}$= -2, -1, ceea ce determină faptul că punctul $P_{E1}(0, 0)$ este asimptotic stabil.

Prin rezolvarea numerică a sistemului (C1) cu programul Mathcad:

$T = 100$

Given

$$\frac{dx_1(t)}{dt} = -2 \cdot x_1(t) + x_1(t) \cdot x_2(t), \quad x_1(0) = -1 \qquad \text{(C2)}$$

$$\frac{dx_2(t)}{dt} = -x_2(t) + x_1(t) \cdot x_2(t), \qquad x_2(0) = 1$$

$$\begin{pmatrix} f \\ g \end{pmatrix} = \text{Odesolve}\left[\begin{pmatrix} x_1 \\ x_2 \end{pmatrix} \cdot t \cdot T\right]$$

se obțin valorile numerice $(f = x_1,\ g = x_2)$:

t =	f(t) =	g(t) =
0	-1	1
1	-0.218	0.213
2	-0.034	0.071
3	$-4.743\cdot10^{-3}$	0.026
4	$-6.524\cdot10^{-4}$	$9.444\cdot10^{-3}$
5	$-8.883\cdot10^{-5}$	$3.473\cdot10^{-3}$
6	$-1.205\cdot10^{-5}$	$1.278\cdot10^{-3}$
7	$-1.632\cdot10^{-6}$	$4.7\cdot10^{-4}$
8	$-2.209\cdot10^{-7}$	$1.729\cdot10^{-4}$
9	$-2.99\cdot10^{-8}$	$6.361\cdot10^{-5}$
10	$-4.047\cdot10^{-9}$	$2.34\cdot10^{-5}$

din care rezultă că punctul de echilibru $P_{E1}(0, 0)$este asimptotic stabil.

Analiza stabilității sistemelor dinamice se poate efectua şi prin rezolvarea numerică a sistemelor de ecuații diferențiale ce descriu starea sistemului. Astfel pentru rezolvarea numerică a unei ecuații diferențială de ordinul doi, cu algoritmul Mathcad:

Given

$$a_0\cdot\frac{d^2}{dt^2}\left(x(t)\right)+a_1\cdot\frac{d}{dt}\left(x(t)\right)+a_2\cdot x(t)=f(t), \qquad (C3)$$

$$x(0)=x_0,\quad x'(0)=x_1,$$

$$x=\text{Odesolve}(t,T_0).$$

se determină soluția numerică a cărei reprezentare grafică permite studiul stabilității.

De menționat posibilitatea transformării ecuației diferențiale ordinare de ordin superior în sistem de ecuații diferențiale de ordinul întâi.

Ca aplicație se analizează stabilitatea sistemului autonom de ecuații diferențiale în coordonate polare $[r(t), q(t)]$:

$$\frac{dr(t)}{dt}=a\cdot r(t)\cdot\left(1-r(t)\right)$$

$$\frac{d\theta}{dt}=\sin^2\left(\frac{\theta}{2}\right),\quad \theta\in[0,\ 2\pi] \qquad (25)$$

pentru $a=0.05$, $T=500$ [s], cu condițiile inițiale $r(0)=0.25$ [m], $\theta(0)$ [rad] se obțin reprezentările:

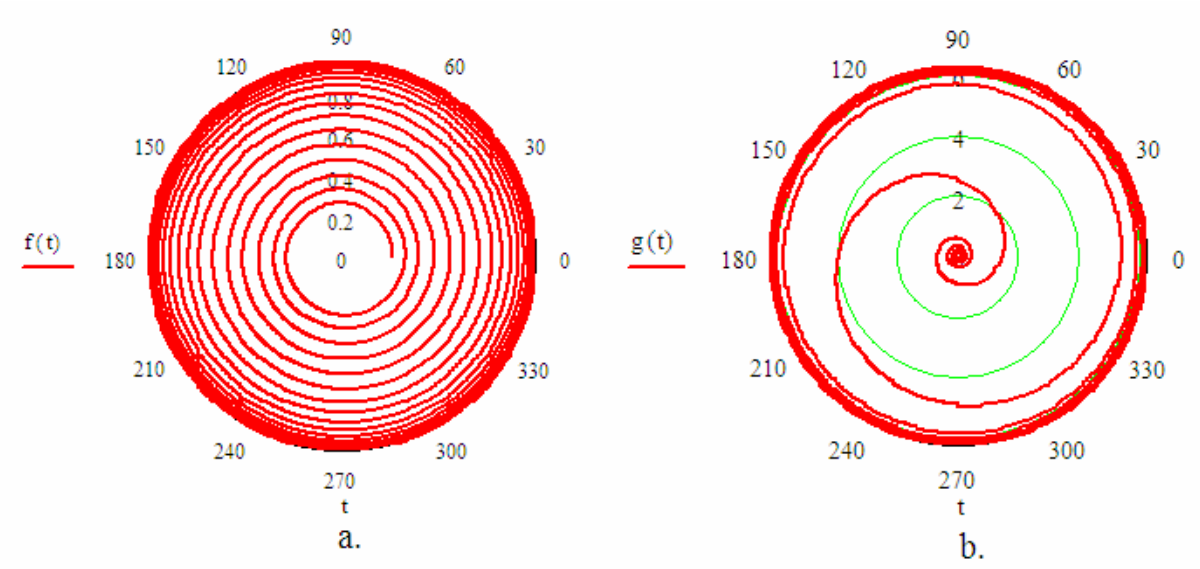

Fig. 5 *Variația în coordonate polare a razei vectoare* **a)** *și a poziției unghiulare a razei vectoare* **b)** *în funcție de timp*

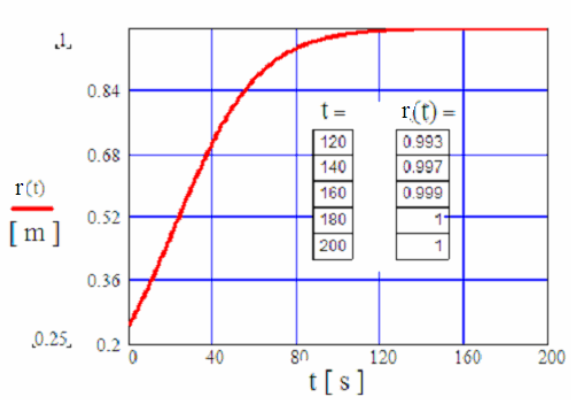

Fig. 6 *Variația în coordonate carteziene a razei vectoare în funcție de timp*

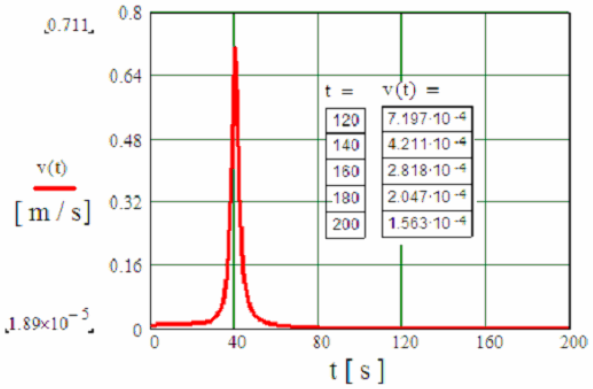

Fig. 7 *Variația în coordonate carteziene a vitezei în funcție de timp*

Din figura 6 se constată că mișcarea sistemului dinamic, caracterizat de sistemul de ecuații diferențiale (25) este asimptotic stabil. Mai mult, metoda ne dă informații despre variația vitezei sistemului dinamic pe parcursul evoluției.

BIBLIOGRAFIE

Bacciotti A., Rosier L., *Lyapunov functions and stability in control theory,* Springer-Verlag London, 2001.

Berbente C., Mitran S., Iancu S., *Metode numerice*, Editura tehnică, Bucureşti, 1997.

Clarke F., Ledyaev Y., Rifford L., Stern R., *Feedback stabilization and Lyapunov functions*, SIAM J Control Optim 39, 2000.

Constantinescu V.N., *Dinamica fluidelor vâscoase. Stabilitatea mişcărilor laminare*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1993.

La Salle J., Lefschetz S., *Stability by Lyapunov's direct method with applications*, Academic Press, New York, 1961.

La Salle J. P., *Stability theory for ordinary differential equations*, Journal of Differential Equations, 1968.

Lyapunov A.M., *General problem of sustainablebility of movement*, Moscow- Leningrad: Gostekhizdat, Teoretizdat, 1950.

Malkin I.G., *Teoria ustoicivosti dvijenia, Izdatelsvo „Nauka”*, Moskva, 1966.

Mironescu D.M., *Stabilitatea sistemelor dinamice. Metoda Lyapunov*, Comunicare, Seminar ştiinţific, ATM, 04 dec. 2009.

Mironescu M. Dan, Ştefan A. G., Mironescu D., *Clasificări. Structura sistemelor mobile. Cinematică. Poziţionarea roboţilor. Stabilitate Liapunov*, Editura M&M COMPUTERS, Ploieşti, 2009.

Murray R.M., Li Z. and Sastry S.S., *A Mathematical Introduction to Robotic Manipulation*, CRC Press, 1994.

Voinea R., Stroie I., *Introducere în teoria sistemelor dinamice*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2000.

CONTEXTUL ADOPTĂRII STRATEGIEI DE SECURITATE INTERNĂ A UNIUNII EUROPENE

Insp.pr. de poliție asist.univ.dr. Cristian-Eduard ŞTEFAN*
Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”

Edificarea unui spațiu de libertate, securitate şi justiție reprezintă o prioritate de vârf la nivel european. În acest scop, statele membre ale Uniunii Europene (UE) cooperează în domeniul securității interne. În cuprinsul articolului, autorul analizează contextul adoptării şi punerii în aplicare a noului document strategic în domeniul securității la nivel european, respectiv Strategia de Securitate Internă a Uniunii Europene.

Cuvinte cheie: strategie; securitate; securitate internă; Uniunea Europeană; amenințare la adresa securității; cooperare.

Existența şi posibilitatea construirii unei strategii de securitate internă a UE, având în vedere natura supranațională şi internațională a UE, constituie o problemă fundamentală.

UE urmărea de câțiva ani să-şi lanseze propria Strategie de Securitate Internă şi să creeze Comitetul permanent pentru cooperarea operațională în materie de securitate internă, care va fi responsabil cu dezvoltarea Strategiei de Securitate Internă – ambele au fost prevăzute în cadrul Tratatului de la Lisabona).

Adoptarea Strategiei de Securitate Internă pentru UE prevede baza pentru o acțiune concertată în UE pentru a contracara principalele amenințări şi riscuri cu care se confruntă UE. Strategia de Securitate Internă presupune că acțiunea eficientă de combatere a acestor amenințări şi provocări se va baza pe o înțelegere clară a naturii şi a impactului acestora.

Conceptul de securitate internă înglobează cooperarea pe orizontală şi pe verticală atât la nivel național, cât şi european. Cooperarea pe orizontală se realizează prin unirea tuturor agențiilor principale din statele naționale şi din „statul” european, iar cea pe verticală uneşte toate elementele active la nivel regional, local şi comunitar în cadrul stabilit anterior. Acesta include organele

* e-mail: *stefan.cristian@yahoo.com; cristian.stefan@academiadepolitie.ro*

de aplicare a legii, protecția juridică şi civilă, organele administrative regionale şi locale, întreprinderile, universitățile, şcolile şi societățile civile[1].

Baza pentru o strategie de securitate internă o reprezintă conceptele deja existente ale UE: principiul disponibilității (informații deținute de către stat şi informații secrete disponibile pentru toate agențiile naționale), principiul operabilității (pentru a permite accesul automat la bazele de date naționale şi ale UE) şi principiul convergenței (formarea în cadrul UE a unei treimi din forțele naționale de poliție până în 2014 şi cumpărarea licențelor software-ului de către UE pentru a economisi fonduri).

Teama de „amenințări” este menținută şi de către agențiile UE. Cu câțiva ani în urmă, un oficial Europol a fost intervievat de mass-media, afirmând că peste 500.000 de migrații „ilegale” au loc în UE, în fiecare an. Această declarație nu era fondată pentru că, evident, Europol nu avea, la acel moment, nicio statistică privitoare la numărul migrațiilor ilegale din UE, fiind o simplă presupunere. De-abia în anul 2010, Raportul comun al Europol, Eurojust şi Frontex privind starea securității interne din UE afirmă că există „aproximativ 900.000 imigranți ilegali care intră în UE în fiecare an”[2].

Strategia de Securitate Internă a Uniunii Europene „Către un model european de securitate”, adoptată de către Consiliul European în perioada 25-26 februarie 2010 şi aprobată la 25-26 martie 2010, stabileşte amenințările şi provocările comune cu care se confruntă europenii, politica de securitate internă a UE şi principiile care stau la baza acesteia; defineşte un model european de securitate, care constă în instrumente comune, un angajament privind consolidarea cooperării şi solidarității între statele membre, precum şi implicarea strânsă a instituțiilor, agențiilor şi organismelor UE.

În unele lucrări, publicate în Marea Britanie[3], Strategia de Securitate Internă este percepută ca un document general şi lipsit de specificitate. Potrivit Strategiei Naționale de Securitate a Marii Britanii, o strategie de securitate națională, ca orice strategie, trebuie să constituie o combinație de obiective (ceea ce căutăm să atingem), moduri (modalități prin care căutăm să realizăm aceste scopuri) şi mijloace (resursele pe care le putem aloca pentru realizarea acestor obiective). Prin această definiție, Strategia de Securitate Internă nu este deloc o strategie în adevăratul sens al cuvântului, deoarece nu întruneşte aceste criterii enunțate.

Toate amenințările şi provocările principale pentru securitatea internă a UE, şi anume: terorismul; criminalitatea internațională organizată şi gravă,

---

[1] Tony Bunyan, *First thoughts on the EU's Internal Security Strategy*, Statewatch Journal, vol. 20, no. 2, November 2010.

[2] Robert Morar (coord.), Grigore Stolojescu, Cristian-Eduard Ştefan, *Operational methods and tactics*, Editura Sitech, Craiova, 2011.

[3] *The EU Internal Security Strategy*, Report published by the Autority of the House of Lords, 2011.

inclusiv traficul de droguri, traficul de ființe umane şi activitățile infracționale legate de imigrația ilegală; criminalitatea informatică; criminalitatea transfrontalieră; violența; dezastrele naturale şi provocate de om, precum şi alte provocări semnificative, cum ar fi accidentele rutiere, necesită un răspuns eficient pe baza cooperării şi coordonării strânse între statele membre şi instituțiile, agențiile şi organismele UE. Aceste răspunsuri trebuie să respecte valorile comune ale Uniunii, inclusiv protecția şi promovarea drepturilor fundamentale în cadrul Uniunii şi în relațiile sale cu întreaga lume[4].

Strategia de Securitate Internă a UE oferă un răspuns acestei situații prin integrarea strategiilor şi a oportunităților conceptuale existente, ținând cont de Programul de la Stockholm. Se demonstrează, astfel, voința fermă de a avansa în spațiul de justiție, libertate şi securitate cu ajutorul unui model european de securitate, cu scopul de:

- a proteja drepturile şi libertățile;
- a îmbunătăți cooperarea şi solidaritatea dintre statele membre;
- a înlătura nu numai efectele, dar şi cauzele insecurității;
- a plasa prevenirea şi anticiparea ca prioritate principală;
- a implica toate sectoarele (politic, economic, social etc.) care au rol de protecție publică;
- a informa cetățenii asupra politicilor de securitate;
- a recunoaşte interdependența între securitatea internă şi securitatea externă în elaborarea unei strategii de „securitate globală” vizavi de statele terțe.

Conceptul de securitate internă trebuie să fie înțeles într-un sens mai larg şi complet, care se întinde pe sectoare multiple, pentru a face față acestor grave amenințări, cât şi amenințărilor care au repercusiuni directe asupra vieții, securității şi a bunăstării cetățenilor, incluzând aici catastrofe de origine naturală sau umană, cum ar fi incendiile de pădure, cutremurele, inundațiile şi furtunile.

Obiectivul Strategiei de Securitate Internă este de a stabili o agendă partajată pe securitate internă, care se bucură de sprijinul tuturor statelor membre, instituțiilor UE, societății civile şi autorităților locale, şi destul de interesant, industriei de securitate a UE.

Strategia de Securitate Internă nu include aspecte privitoare la instituțiile şi problemele asociate cu securitatea externă, cum ar fi cele militare, apărarea şi relațiile internaționale[5].

---

[4] Robert Morar, Ştefan Cristian Eduard, *Illegal drug trafficking, a threat to internal European Union internal security*, „Government, Intelligence and Security in the 21st Century” International Conference, Babes – Bolyai University, Cluj, 27-29 May 2011.

[5] Elspeth Guid, Sergio Carrera, *Towards an Internal (In)security Strategy for the EU?*, CEPS, Liberty and Security in Europe, January 2011.

Strategia de Securitate Internă regrupează activitățile existente şi defineşte principiile şi liniile directoare ale acțiunilor viitoare. Aceasta este concepută pentru a preveni delictele şi pentru a întări capacitatea de a aduce un răspuns adecvat, în timp util catastrofelor de origine naturală sau umană prin dezvoltarea şi gestionarea instrumentelor adecvate.

„Riscul zero” nu există, dar, în ciuda acestui fapt, UE trebuie să creeze un mediu sigur, în care oamenii din Europa să se simtă protejați. Mai mult, trebuie instituite mecanismele necesare pentru menținerea unui nivel ridicat de securitate, nu numai pe teritoriul UE, ci şi, într-o măsură cât mai mare, atunci când cetățenii călătoresc în țări terțe sau se află în medii virtuale, precum Internetul.

În acest context, securitatea internă a UE înseamnă protejarea persoanelor şi a valorilor libertății şi democrației, astfel încât fiecare să se poată bucura de viața de zi cu zi fără teamă. Aceasta reflectă, de asemenea, viziunea comună a Europei asupra provocărilor prezente şi hotărârea de a face front comun în abordarea acestor amenințări, după caz, prin intermediul unor politici care să utilizeze valoarea adăugată a UE. Tratatul de la Lisabona şi Programul de la Stockholm îi permit UE să ia măsuri ambițioase şi concertate pentru a face din Europa un spațiu de libertate, securitate şi justiție.

Strategia de Securitate Internă instituie un model european de securitate care include, printre altele, măsurile privind aplicarea legii şi cooperarea judiciară, gestionarea frontierelor şi protecția civilă, acordând atenția cuvenită valorilor europene comune, precum drepturile fundamentale. Principalele sale obiective sunt următoarele:

- informarea publicului cu privire la instrumentele existente ale UE care contribuie deja la garantarea securității şi libertății cetățenilor UE şi a valorii adăugate pe care acțiunea UE o realizează în acest domeniu;
- dezvoltarea suplimentară a instrumentelor şi politicilor comune, utilizând o abordare mai integrată a cauzelor insecurității şi nu doar a efectelor acesteia;
- consolidarea aplicării legii şi a cooperării judiciare, gestionarea frontierelor, protecția civilă şi gestionarea dezastrelor.

Succesele obținute, în prezent, demonstrează progresele majore înregistrate în spațiul de justiție, libertate şi securitate al UE. Cu toate acestea, trebuie unite în continuare eforturile pentru a garanta o mai bună protecție pentru cetățenii europeni. Programul de la Stockholm şi strategiile, precum Strategia europeană de securitate, Strategia privind dimensiunea externă a spațiului de justiție, libertate şi securitate şi Strategia de gestionare a informațiilor au furnizat o bază solidă în acest sens.

În cuprinsul Strategiei de Securitate Internă sunt stabilite zece orientări pentru acțiune în vederea garantării securității interne a UE în următorii ani:

- abordarea vastă şi globală a securității interne;
- asigurarea supravegherii democratice şi judiciare efective a activităților de securitate;
- prevenirea şi anticiparea: o abordare proactivă şi fondată pe informații;
- elaborarea unui model global pentru schimbul de informații;
- cooperarea operațională;
- cooperarea judiciară în materie penală;
- gestionarea integrată a frontierelor;
- angajamentul în favoarea inovării şi a formării;
- dimensiunea externă a securității interne/cooperarea cu țările terțe;
- flexibilitatea în vederea adaptării la dificultățile viitoare.

La 22 noiembrie 2010, Comisia Europeană a emis Comunicarea Comisiei către Parlamentul European şi Consiliu privind „Strategia de securitate internă a UE în acțiune: cinci paşi către o Europă mai sigură”. Pe baza respectivei comunicări, Președinția a prezentat un proiect de concluzii ale Consiliului, care a fost discutat în cadrul reuniunii COSI din 9 februarie 2011 şi al reuniunii Coreper din 17 februarie 2011.

Poziția Comisiei Europene referitoare la Strategia de Securitate Internă prezentată în Comunicarea din 22 noiembrie 2010 începe cu o serie de argumente care se îndreaptă într-o singură direcție: în primul rând, există o nevoie de „mai multă securitate” (niciodată definită, dar este clar că nu include securitatea socială), şi în al doilea rând, cele 27 de state membre ale UE împart un cadru comun bazat pe convergență prin amenințări de securitate care asigură cadrul obiectiv pentru o Strategie de Securitate Internă comună.

„Strategia de securitate internă în acțiune” propusă în cadrul Comunicării a prezentat un program comun pentru statele membre, Parlamentul European, Comisia Europeană, Consiliu, agenții şi alți actori, inclusiv societatea civilă şi autoritățile locale, şi sugerează modul în care toți aceştia ar trebui să colaboreze în următorii patru ani pentru a atinge obiectivele Strategiei de Securitate Internă.

Este necesar ca acest program să fie susținut de o industrie de securitate solidă a UE, în care producătorii şi prestatorii de servicii conlucrează cu utilizatorii finali. De asemenea, eforturile comune de a formula răspunsuri la provocările în materie de securitate cu care ne confruntăm în prezent vor contribui la consolidarea şi la dezvoltarea modelului european de economie socială de piață, prezentat în strategia Europa 2020.

Planul care urmează să fie pus în aplicare până în anul 2014 identifică cinci obiective pentru o cooperare mai strânsă, în scopul de a face față amenințărilor la adresa securității reprezentate de crima organizată[6], terorismul, criminalitatea informatică[7], securitatea frontierelor[8], crizele şi dezastrele[9].

Cele cinci obiective propuse în Comunicarea Comisiei Europene, pe atât de largi şi de solicitante, sunt sensibile, practice şi realizabile, cu potențialul de a ridica standardele între statele membre şi, prin urmare, pentru a spori ca un întreg securitatea UE. Toate viitoarele propuneri în acest domeniu ar trebui să fie dezvoltate pe o bază probatorie, cu prioritate în combaterea amenințărilor identificabile, precum şi cu evaluări complete de impact şi analize de costuri-beneficii.

Lumea noastră este în schimbare, la fel ca şi amenințările şi provocările din jurul nostru. Răspunsul UE trebuie să evolueze în consecință. Conlucrând pentru punerea în aplicare a acțiunilor evidențiate în Strategia de Securitate Internă, statele membre ale UE sunt pe calea cea bună. În acelaşi timp, este inevitabil ca, oricât de puternice şi de bine pregătite ar fi statele UE, amenințările să nu poată fi niciodată eliminate în întregime. Din acest motiv, este cu atât mai important ca acestea să-şi intensifice eforturile.

---

[6] Infracțiunile grave şi criminalitatea organizată au diferite forme: trafic de persoane, trafic de droguri şi de arme de foc, spălare de bani, transport ilicit şi descărcare de deşeuri în interiorul şi în afara Europei. Chiar şi infracțiunile aparent minore, cum ar fi tâlhăria şi furtul de maşini, vânzarea de mărfuri contrafăcute şi periculoase şi delictele comise de bande itinerante, sunt adesea manifestări la nivel local ale rețelelor infracționale internaționale. Aceste infracțiuni necesită o acțiune europeană concertată. La fel trebuie să se procedeze şi în cazul terorismului: societățile europene rămân vulnerabile în fața atacurilor de tipul atentatelor cu bombă care au afectat transportul public din Madrid, în 2004, şi din Londra, în 2005. De aceea, statele UE trebuie să-şi intensifice eforturile şi să conlucreze mai îndeaproape pentru a preveni comiterea de noi atentate.

[7] O altă amenințare tot mai importantă este criminalitatea cibernetică. Europa este o țintă-cheie pentru criminalitatea cibernetică din cauza infrastructurii sale avansate de internet, a numărului mare de utilizatori, precum şi a economiilor şi a sistemelor sale de plată prin intermediul internetului. Cetățenii, întreprinderile, guvernele şi infrastructura critică trebuie să fie mai bine protejate împotriva infractorilor care profită de tehnologiile moderne.

[8] De asemenea, securitatea frontierelor necesită o acțiune mai coerentă. Având frontiere externe comune, contrabanda şi alte activități transfrontaliere ilegale trebuie să fie combătute la nivel european. Prin urmare, controlul eficient al frontierelor externe ale UE este esențial pentru spațiul de liberă circulație.

[9] În ultimii ani, s-a observat o creştere a frecvenței şi a intensității dezastrelor naturale şi a celor provocate de către om, în Europa şi în vecinătatea sa imediată. Aceasta a demonstrat necesitatea de a avea o capacitate europeană de răspuns în caz de crize şi de dezastre mai solidă, mai coerentă şi mai bine integrată, precum şi necesitatea de a pune în aplicare politicile existente de prevenire a dezastrelor şi legislația în materie.

BIBLIOGRAFIE

Bunyan Tony, *First thoughts on the EU's Internal Security Strategy*, Statewatch Journal, Vol. 20, no. 2, November 2010.

Guid Elspeth, Carrera Sergio, *Towards an Internal (In)security Strategy for the EU?,* CEPS, Liberty and Security in Europe, January 2011.

Morar Robert (coord.), Stolojescu Grigore, Ştefan Cristian-Eduard, *Operational methods and tactics*, Sitech, Craiova, 2011.

Morar Robert; Ştefan Cristian Eduard, *Illegal drug trafficking, a threat to internal European Union internal security*, „Government, Intelligence and Security in the 21st Century" *International Conference*, Babes – Bolyai University, Cluj, 27-29 May 2011.

The EU Internal Security Strategy, Report published by the Autority of the House of Lords, 2011.

Strategia de Securitate Internă a Uniunii Europene „Către un model european de securitate", adoptată de Consiliul „Justiție şi Afaceri Interne" cu ocazia reuniunii din 25-26 februarie 2010 şi aprobată de Consiliul European din 25-26 martie 2010.

Comunicarea Comisiei către Parlamentul European şi Consiliu: Strategia de securitate internă a UE în acțiune: cinci paşi către o Europă mai sigură, Bruxelles, 22.11.2010.

ASPECTE PRIVIND CERCETAREA ŞTIINȚIFICĂ. DEZVOLTAREA TEHNOLOGICĂ ŞI INOVAREA ÎN SISTEMUL DE SECURITATE

Conf.univ.dr. Gabriel I. NĂSTASE[*]
Universitatea Creştină „Dimitrie Cantemir”
Lt.col.dr. Filofteia REPEZ[**]
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Securitatea a devenit un concept care integrează diverse domenii: politic, economic, social, cultural, ecologic, militar, moral, diplomatic şi umanitar.

Componenta economică a securității naționale capătă, în condițiile interne şi internaționale actuale, o importanță majoră. În acest context, activitățile de cercetare ştiințifică, dezvoltare tehnologică, dar şi inovarea au un rol important, conducând la creşterea calitativă şi cantitativă a producției naționale şi a potențialului tehnologic, elemente esențiale ale asigurării bunăstării materiale şi spirituale.

Pentru a stabili rolul cercetării ştiințifice, dezvoltării tehnologice şi inovării în realizarea progresului ştiințific care contribuie la dezvoltarea economică şi socială, inclusiv la consolidarea sistemului de securitate, este necesar să definim termenii în cauză. Prezentul demers ştiințific îşi propune să evidențieze tocmai aceste aspecte.

Cuvinte cheie: securitate; sistem de securitate națională; cercetare ştiințifică; dezvoltare tehnologică, inovare.

Analiza conceptelor: securitate a statului, sistem de securitate națională, cercetare ştiințifică, dezvoltare tehnologică, inovare

Lumea în care trăim este într-o permanentă schimbare, datorită unor situații previzibile sau imprevizibile. Poate acesta este motivul pentru care se apreciază că „suntem captivii unui sistem internațional cu evoluții nonlineare şi cu actori prea eterogeni, greu de încadrat într-o singură ecuație”[1].

În definirea conceptului de securitate nu există, până în prezent, o accepțiune unanim acceptată. Un motiv pentru aceasta ar fi varietatea factorilor,

[*] e-mail: *gabriel_i_nastase@yahoo.com*
[**] e-mail: *filofteiarepez@yahoo.com*

[1] Şerban Filip Cioculescu, *Terra incognito? Repere pentru „cartografierea“ haosului din relațiile internaționale contemporane*, Editura Militară, Bucureşti, 2010, p. 7.

care definesc starea de securitate, aflați într-o permanentă schimbare ca urmare a provocărilor apărute în mediul de securitate internațional.

Demersul ştiinţific prezent îşi propune să definească conceptul de securitate pornind de la o instituţie principală a sistemului politic, şi anume statul; prin urmare, ne vom referi la securitatea statului. Considerând statul o structură vie, conceptul de securitate poate fi definit ca fiind „starea sentimentală a populaţiei şi atitudinea instituţiei suprastructurale (autoritatea de stat) determinată de absenţa oricărui pericol”[2].

După terminarea Războiului Rece, se foloseşte tot mai mult în relaţiile dintre state un nou concept, *securitatea comună*, care începe cu măsuri de consolidare a încrederii şi cu acorduri privind controlul armelor şi dezarmarea. Securitatea fiecărui stat are două laturi, una internă şi una externă şi se bazează în ambele situaţii pe capacitatea de anticipare şi acţiune proactivă şi pe capacitatea de reacţie şi adaptare la schimbările intervenite în mediul de securitate.

Alt concept supus analizei prezentului demers ştiinţific este sistemul de securitate naţională. Potrivit unor autori sistemul de securitate naţională de tip democratic reprezintă „condiţia fundamentală pentru o bună guvernare şi pentru garantarea libertăţii şi prosperităţii individului”[3].

În ceea ce priveşte sistemul de securitate naţională al României, în contextul actual îi revin următoarele funcţii principale: promovarea şi protecţia intereselor naţionale, garantarea şi apărarea suveranităţii, independenţei, integrităţii teritoriale şi a unităţii statului român, a democraţiei constituţionale şi a statului de drept. De asemenea, sistemul de securitate naţional trebuie să asigure libertatea de acţiune a României în relaţiile cu alţi actori statali şi nonstatali, participarea activă la gestionarea situaţiilor de criză zonală şi sprijinul în situaţii de urgenţă civilă (dezastre naturale, accidente industriale, alte stări excepţionale).

Orice sistem de securitate există în cadrul unui mediu de securitate caracterizat de o serie de tendinţe, printre care şi cele care vizează activităţile de cercetare, dezvoltare tehnologică şi inovare.

Ştiinţa împreună cu tehnica au determinat şi continuă să determine dezvoltarea economică şi socială. Principala sursă de inovare o reprezintă ştiinţa, respectiv cercetarea ştiinţifică, activitate care contribuie la realizarea invenţiilor prin aplicarea cărora se realizează progresul tehnic.

Ştiinţa contemporană se caracterizează printr-o serie de *caracteristici*[4]: dezvoltare accelerată, caracter multidisciplinar, aplicarea din ce în ce mai

---

[2] Conf.univ.dr. Gabriel I. Năstase, *Implicaţiile cercetării ştiinţifice, dezvoltării tehnologice şi inovării în sistemul de securitate*, Editura Universitaria, Bucureşti, 2010, p. 205.

[3] Sursa: http://www.zulean.com/blog/tag/securitate-nationala/, accesat la 26 aprilie 2012, ora 18.10.

[4] Marius Hanganu, Mihail Liviu Coşereanu, *Implicaţii ale cercetării ştiinţifice în managementul dezvoltării produselor militare*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I“, Bucureşti, 2011, p. 133.

rapidă a rezultatelor ştiinţei, integrarea activităţii de cercetare ştiinţifică cu activităţile de educaţie şi instruire, tehnologie bazată în proporţie covârşitoare pe ştiinţă.

Domeniul ştiinţei şi tehnicii cuprinde:

- activităţile de cercetare-dezvoltare reprezentate de: cercetarea fundamentală, cercetarea aplicativă şi dezvoltarea tehnologică;
- sistemul în care se realizează aceste activităţi, format, din punct de vedere instituţional, din: instituţii cu responsabilităţi în coordonarea şi finanţarea activităţilor, reţele de organizaţii (institute, centre, departamente etc.) în care se realizează activităţile de cercetare-dezvoltare, sistemul de relaţii extinse între organizaţiile menţionate anterior.

Cercetarea ştiinţifică fundamentală, ca activitate desfăşurată sistematic în scopul cunoaşterii şi dezvoltării cunoştinţelor ştiinţifice despre natură şi societate se integrează cu *cercetarea ştiinţifică aplicativă*, activitate desfăşurată sistematic pentru elaborarea, pe baze de noi cunoştinţe ştiinţifice şi tehnice, a unor metode noi a căror aplicare determină progresul economic şi social. Obiectivul cercetării ştiinţifice fundamentale şi ale cercetării ştiinţifice aplicative îl reprezintă realizarea de tehnologii, astfel încât ştiinţa, în măsura în care se materializează în tehnologie, să devină un important mijloc de modernizare şi dezvoltare a activităţii de producţie.

Înainte de anul 1989, au existat puţine preocupări pe plan naţional în abordarea tematicii ce vizează implicaţiile cercetării ştiinţifice, dezvoltării tehnologice şi inovării în sistemul de securitate. Nici pe plan internaţional lucrurile nu au stat altfel; analiza implicaţiilor cercetării ştiinţifice şi dezvoltării tehnologice în sistemul de securitate a fost abordată de către puţini cercetători datorită caracterului complex. Printre puţinii cercetători care s-au ocupat de aceste implicaţii se remarcă Derek J. de Solla Price.

Fundaţia Naţională de Ştiinţă (National Science Fondation – NSF), o agenţie federală independentă creată, în anul 1950, de Congresul SUA pentru a promova progresul ştiinţei, progresul sănătăţii naţionale şi asigurarea securităţii naţionale[5] şi Organizaţia pentru Dezvoltare şi Cooperare Economică (Organisation of Economic Cooperation and Development – OECD), creată în anul 1961 pentru promovarea politicilor publice destinate îmbunătăţirii politicilor economice şi sociale ale oamenilor din întreaga lume, au realizat o clasificare, conform căreia există următoarele categorii de activităţi în cercetare: *cercetarea fundamentală, cercetarea aplicativă şi dezvoltarea.*

Vom prezenta în continuare, definiţiile celor trei categorii de activităţi în cercetare formulate de NSF şi OECD.

[5] Sursa: http://www.nsf.gov/about/, accesat la 26 aprilie 2012, ora 19.15.

Definițiile NSF

Cercetarea fundamentală ia în considerare interesul industrial şi are ca obiectiv „o cunoaştere sau o înțelegere completă a subiectului care se studiază, mai curând decât o aplicare practică a acestuia”.

Cercetarea aplicativă este direcționată pentru obținerea de „cunoştințe sau înțelegeri necesare pentru determinarea mijloacelor prin care se poate ajunge la recunoaşterea şi necesarul specific“.

Dezvoltarea este „utilizarea sistematică a cunoştințelor sau înțelegerilor obținute din cercetare, direcționate către producerea de material utile, dispozitive, sisteme sau metode, inclusiv proiectarea şi dezvoltarea de prototipuri şi procese”.

Definițiile OECD

Cercetarea fundamentală este o „investigare original întreprinsă în sensul de a obține noi cunoştințe ştiințifice sau înțelegeri. Ea nu este în primul rând direcționată către nici un scop practic sau aplicativ. Cercetarea fundamentală este îndreptată către generalizarea soluției sau concepției“.

Cercetarea aplicativă este „o investigare originală întreprinsă în sensul de a obține noi cunoştințe ştiințifice sau tehnice. Ea este oricum direcționată în primul rând către un scop specific, practic sau obiectiv. Cercetarea aplicativă dezvoltă idei în forme operaționale”.

Dezvoltarea tehnologică sau experimentală reprezintă „utilizarea cunoştințelor ştiințifice în sensul de a produce îmbunătățiri noi sau substanțiale materialelor, dispozitivelor, produselor, proceselor, sistemelor sau serviciilor“.

Alți autori definesc dezvoltarea tehnologică ca fiind „activitatea care se desfăşoară pe baza rezultatelor cercetării ştiințifice aplicative şi a cunoştințelor empirice pentru realizarea unui produs, a unor maşini, instalații şi a tehnologiilor aferente, aşa cum vor fi folosite în procesul de producție, precum şi pentru modernizarea şi perfecționarea produselor şi tehnologiilor existente”[6]. Dezvoltarea tehnologică se realizează prin activitățile de inginerie tehnologică, proiectarea tehnologiei de produs şi proiectarea de produs în scopul aplicării în producție a tehnologiilor, produselor şi sistemelor noi sau perfecționate.

Concluzionând:

- *cercetarea fundamentală* este orientată spre dobândirea de cunoştințe noi;
- *cercetarea aplicativă* este orientată spre lărgirea cunoştințelor pentru dezvoltarea de noi produse, procese sau servicii şi pentru îmbunătățirea lor semnificativă;

[6] Mitea V. Ticovschi, Violeta I. Dănescu, *Transferul internațional de tehnologie şi dezvoltare economică*, Editura Politică, Bucureşti, 1993, p. 29, apud. Conf.univ.dr. Gabriel I. Năstase, *op.cit*., p. 51.

- *dezvoltarea tehnologică* este procesul prin care se realizează dezvoltarea, aplicarea şi transferul rezultatelor cercetării în economie şi în societate.

Ştiința şi tehnologia influențează dezvoltarea economică şi socială în mai multe moduri:

- direct, pe termen mediu şi scurt, prin aplicarea rezultatelor cercetării aplicative în diferite zone ale vieții economice şi sociale;
- direct, pe termen mediu şi lung, prin rolul formativ pe care îl joacă;
- indirect, prin creşterea şi/sau modificarea continuă a cunoştințelor umanității şi modelarea în consecință a interacțiunii acesteia cu universul înconjurător.

Inovarea este o activitate complexă şi diversificată care oferă noului produs o valoare adăugată intelectuală şi un avans tehnologic suficient pentru a asigura şi succesul comercial. Literatura de specialitate face diferență între inovare şi invenție.

Invenția este definită ca fiind o idee nouă, o nouă descoperire ştiințifică sau o noutate tehnologică ce nu a mai fost implementată şi difuzată, în timp ce inovația vizează o aplicare comercializabilă a unei invenții ca urmare a integrării acesteia în practica economico-socială.

Principala sursă de inovare o constituie ştiința, respectiv cercetarea ştiințifică fundamentală şi aplicativă, ale cărei rezultate se transferă în producția de bunuri materiale şi servicii prin dezvoltarea tehnologică, inginerie tehnologică şi introducerea progresului tehnic. Inovația nu presupune, în mod necesar, o schimbare de tehnică, o invenție, ci un act de aplicare a noutăților în activitățile economice: introducerea în fabricație a unui nou procedeu tehnologic, introducerea în fabricație a unui nou produs, o nouă organizare a întreprinderilor, cucerirea de noi surse de materii prime şi cucerirea de noi piețe de desfacere. Prin inovare, cunoştințele ştiințifice se transformă în realități fizice. Procesul de inovare este prezent în toate țările lumii indiferent de nivelul de dezvoltare, dar devine performant în statele care depind de piața externă.

Importanța cercetării ştiințifice, dezvoltării tehnologice şi a inovării în sistemul de securitate național şi colectiv

Mediul de securitate s-a schimbat şi din cauza escaladării amenințărilor de tip asimetric, care au impus activități inovatoare în domeniul cercetării şi tehnologiei, menite a contribui la identificarea şi dezamorsarea conflictelor, la prevenirea şi combaterea acțiunile de tip asimetric şi la asigurarea securității naționale şi internaționale.

Cercetarea ştiințifică din domeniul militar presupune dezvoltarea de noi tehnologii militare aplicabile sistemelor militare sau pentru fundamentarea

deciziilor şi este orientată în direcţia creării de mijloace tehnice care să ridice capacitatea de luptă a armatei. La realizarea obiectivelor de securitate ale cercetării ştiinţifice contribuie discipline din domenii diferite, ca de exemplu: ştiinţe tehnice, ştiinţe sociale, ştiinţe de mediu sau economice[7].

La nivel european, există potenţial în domeniul cercetării, dezvoltării şi producerii unei game largi de tehnologii pentru securitate. În faţa diversităţii ameninţărilor la adresa securităţii, Uniunea Europeană trebuie să depăşească deficienţele funcţionale şi structurale existente prin reducerea fragmentării şi duplicării eforturilor, creşterea cooperării şi realizarea standardizării şi interoperabilităţii[8].

Competitivitatea cercetării ştiinţifice la nivelul Uniunii Europene a fost analizată încă din anul 2000, cu ocazia Consiliului European de la Lisabona. Mai târziu, Tratatul de la Lisabona (2009) introduce o clauză de solidaritate, potrivit căreia UE are posibilitatea să asigure creşterea economică şi competitivitatea prin investiţii mari în educaţie şi cercetare. În vederea sprijinirii statelor membre europene pentru îmbunătăţirea capabilităţilor de apărare în domeniul managementului crizelor şi de susţinerea a politicii europene de securitate şi apărare, a luat fiinţă Agenţia Europeană pentru Apărare, subordonată Consiliului Europei.

Principalele sarcini ale acestei agenţii sunt:

- *dezvoltarea capacităţilor de apărare în domeniul gestionării situaţiilor de criză*. Agenţia identifică cerinţele viitoare ale Uniunii Europene în ceea ce priveşte capacităţile de apărare, coordonează punerea în aplicare a planului de acţiune european privind capacităţile şi armonizarea cerinţelor militare, propune activităţi de colaborare în domeniul operaţional şi furnizează evaluări privind priorităţile financiare;
- *promovarea şi îmbunătăţirea cooperării europene în domeniul armamentului*. Agenţia propune noi proiecte multilaterale de cooperare, coordonează programele existente şi gestionează programe specifice;
- *consolidarea bazei industriale şi tehnologice europene din domeniul apărării şi crearea unei pieţe europene competitive a echipamentelor de apărare*. Agenţia dezvoltă politici şi strategii relevante, prin consultare cu Comisia şi cu industria de profil, dezvoltă şi armonizează normele şi reglementările relevante;
- *creşterea eficacităţii cercetării şi tehnologiei europene în domeniul apărării*. Agenţia promovează şi coordonează, împreună cu Comisia,

[7] Marius Hanganu, Mihail Liviu Coşereanu, *op. cit*., p. 120.

[8] Ing. Ioan Ion, *Dimensiunea europeană a cercetării ştiinţifice şi dezvoltării tehnologice din domeniul apărării*, p. 1, www.dpa.ro/rp/publicatii/rtm/RTM12006/studii/RTM2006_1_1.pdf, accesat la 29 aprilie 2012, ora 20.30.

activități de cercetare care vizează îndeplinirea cerințelor viitoare privind capacitățile de apărare.[9]

Agenția coordonează trei secțiuni de analiză, şi anume: studiile de securitate de context global (în sarcina Institutului pentru Studii de Securitate de la Paris), viitorul mediului militar pentru următorii 10-20 de ani şi tendințele din domeniul ştiinței şi tehnologiei.

Prin Decizia nr. 1350/16.12.2008 a Parlamentului şi a Consiliului European, anul 2009 a fost declarat „An european al creativității şi inovării”, recunoscându-se, în acest fel, importanța cercetării ştiințifice, dezvoltării tehnologice şi a inovării în cadrul Uniunii Europene. „Imaginează. Creează. Inovează“ a fost deviza anului 2009 la nivelul Uniunii Europene, prin care s-a urmărit promovarea de demersuri creative şi inovatoare în sectoare precum educația şi cultura, dar şi în alte domenii sociale cum sunt cercetarea, media, antreprenoriatul social, dezvoltarea rurală etc. Scopul acestei declarări l-a reprezentat: ridicarea nivelului conştiinței publice asupra inovării destinate dezvoltării individuale, sociale şi economice; popularizarea cazurilor de succes; stimularea educației şi cercetării; promovarea dezbaterilor asupra unor politici şi subiecte înrudite.

Pentru perioada 2007-2013, Uniunea Europeană a lansat un set de inițiative care privesc cercetarea şi inovarea, competitivitatea globală a universităților, dezvoltarea aptitudinilor antreprenoriale şi transferul cunoaşterii în produse şi servicii.

În cadrul Organizației Tratatului Nord-Atlantic, Strategia NATO din domeniul cercetării şi tehnologiei semnalează extinderea activităților în aceste domenii, cooperarea şi coordonarea țărilor membre şi între organismele specifice asociate domeniului cercetării şi tehnologiei. Prin Noul Concept Strategic NATO, adoptat la Lisabona în anul 2010, NATO doreşte să rămână o organizație eficientă în apărarea păcii, securității şi prosperității şi în a răspunde adecvat unor noi provocări, precum terorismul, atacurilor cibernetice etc. Armamentul şi tehnica militară trebuie să aibă, pe lângă performanțele tehnice de ultimă oră, compatibilitate operativă pentru o gamă largă de acțiuni menite să asigure interoperabilitatea, apărarea colectivă şi desfăşurarea lor rapidă.

La nivelul NATO funcționează Agenția de Cercetare şi Tehnologii al cărei organism specific pentru cercetare este Organizația de Cercetare şi Tehnologii. Aceasta conduce şi promovează cercetarea prin cooperare şi schimbul de informații, dezvoltă şi actualizează Strategia NATO privind ştiința şi tehnologia furnizând date tuturor factorilor din organizație şi statelor membre despre problemele specifice ale cercetării şi tehnologiei.

[9] http://europa.eu/legislation_summaries/foreign_and_security_policy/cfsp_and_esdp_implementation/r00002_ro.htm, accesat la 29 aprilie 2012, ora 20.20.

La nivel național, în domeniul apărării şi securității, oportunitățile de implicare a structurilor de cercetare ştiințifică, în afara sferei de cooperare bilaterală, sunt oferite de Planul Național de Cercetare, Dezvoltare şi Inovare (PNCDI) al Ministerului Educației şi Cercetării, precum şi de Planurile Sectoriale ale structurilor din Sistemul Național de Apărare, Ordine Publică şi Siguranță Națională.

Strategia Națională de Cercetare, Dezvoltare şi Inovare (SNCDI) pentru perioada 2007-2013, adoptată prin Hotărârea Guvernului României nr. 217 din 28 februarie 2007, reafirmă rolul statului în domeniul cercetării, dezvoltării şi inovării de a crea condiții şi de a stimula crearea de cunoaştere şi aplicarea cunoaşterii în interesul societății, prin inovare. Sistemul de CDI va reprezenta motorul dezvoltării societății cunoaşterii în România, fiind capabil să susțină performanțele prin inovare în toate domeniile care contribuie la asigurarea bunăstării cetățenilor şi să atingă excelența ştiințifică recunoscută pe plan internațional. Domeniul cercetare, dezvoltare tehnologică şi inovare a fost deschis tuturor entităților cu activitate de cercetare: institute naționale de cercetare, universități, întreprinderi mici, mijlocii sau mari, atât pe plan european, cât şi pe plan național.

Unul dintre domeniile prioritate înscrise în Strategia Națională de Cercetare, Dezvoltare şi Inovare este *spațiul şi securitatea*, domenii noi, cu caracter multidisciplinar, a căror dezvoltare şi apropiere sunt generate de evoluțiile tehnologice şi de reconfigurarea securității în ultimii ani. Pentru aceste domenii, obiectivele cercetării cuprind realizarea de cercetări de explorare, aplicații şi tehnologii spațiale, aerospațiale şi de securitate, generate de programele internaționale majore, de necesitățile specifice de utilizare la nivel național şi de dezvoltarea de nişe tehnologice identificate.

Autoritatea Națională pentru Cercetare Ştiințifică (ANCS), instituție publică de specialitate a administrației publice centrale, aflată în subordinea Ministerului Educației, Cercetării, Tineretului şi Sportului, are misiunea de a asigura elaborarea, aplicarea, monitorizarea şi evaluarea politicilor în domeniul cercetării-dezvoltării şi inovării, în acord cu Strategia Națională în domeniul Cercetării, Dezvoltării şi Inovării şi cu Programul de Guvernare.

Inovarea în România este considerată a fi, potrivit acestei strategii, motorul principal al competitivității agenților economici, urmărindu-se realizarea unui sistem național de inovare, parte a procesului de construcție a unei economii bazate pe cunoaştere.

În cadrul Ministerului Apărării Naționale, activitățile de cercetare ştiințifică şi dezvoltare tehnologică urmăresc realizarea de noi materiale, echipamente, sisteme etc. şi se încadrează în următoarele categorii: cercetare fundamentală orientată, cercetare aplicativă, demonstrații tehnologice, dezvoltare tehnologică, testare şi evaluare de dezvoltare şi dezvoltări ale sistemelor operaționale.

Misiunea cercetării şi tehnologiei în domeniul apărării o constituie furnizarea organismului militar de soluții ştiințifice şi tehnologice, de nivelul celor aplicate la nivelul NATO şi UE pentru:

- fundamentarea deciziilor în domeniul înzestrării cu tehnică nouă sau modernizată;
- înzestrarea cu tehnică nouă în acord cu misiunile pe care Armata trebuie să le îndeplinească;
- integrarea sistemelor tehnice aflate în dotarea Armatei României în structurile multinaționale de arme întrunite la nivel NATO, obținerea de produse care să răspundă noilor amenințări, identificate de categoriile de forțe armate şi noilor concepții de angajare a acțiunilor de luptă;
- asigurarea cadrului organizatoric, potențialului uman şi tehnic pentru testarea, evaluarea şi certificarea produselor de tehnică militară în conformitate cu standardele militare aplicate la nivelul NATO;
- asigurarea aplicării la nivel național a standardelor militare tehnice care se aplică la nivelul statelor membre NATO;
- asigurarea diseminării rezultatelor cercetării în cadrul industriei de apărare[10].

Menținerea la cote ridicate a cunoştințelor ştiințifice şi tehnologice prezintă avantaje pentru Ministerul Apărării Naționale, şi anume: identificarea de noi posibilități de colaborare, contribuția la evaluarea performanțelor cercetării, creşterea nivelului de expertiză necesar achizițiilor de tehnică militară, rearanjarea priorităților de cercetare-dezvoltare.

Cercetarea din domeniile economic, social şi umanist a cunoscut, după anul 1990, o extindere prin înființarea de noi institute în cadrul Academiei Române (de exemplu: Institutul de Cercetare a Calității Vieții), de centre de cercetare în universități şi a unor institute private (marketing şi sondaje).

Importanța cercetării ştiințifice, dezvoltării tehnologice şi ale inovării pentru sistemul de securitate sunt vizibile şi nu sunt o noutate. De exemplu, în anul 1776, Adam Smith era interesat de implicațiile inovării în creşterea producției. Inovarea este privită, în ultimii ani, ca fiind motor al dezvoltării sustenabile. Fabricarea de noi produse sau implementarea de noi procese prietenoase cu mediul într-un anumit sector antrenează dezvoltarea altor sectoare, contribuind la reducerea efectelor acțiunii umane asupra mediului înconjurător.

Concluzii

În societatea modernă este evident faptul că cercetarea ştiințifică se constituie într-un factor de dezvoltare. Uniunea Europeană depune eforturi pentru reducerea decalajelor de creştere economică, aşezând domeniul cercetării-dezvoltării-inovării la baza acestor demersuri. De remarcat, în acest

[10] http://www.dpa.ro/cd/index.shtml, accesat la 29 aprilie 2012, ora 22.05.

sens, activitatea Fundației Europeane pentru Știință, o asociație internațională neguvernamentală cu activitate nonprofit, care cuprinde 80 de membri instituționali din 30 de țări, care acționează ca un catalizator pentru dezvoltarea științei prin întrunirea cercetătorilor de seamă și agențiilor de finanțare, în scopul dezbaterii, planificării și implementării de inițiative paneuropene. În România, cercetarea, dezvoltarea și inovarea sunt recunoscute ca priorități naționale, dat fiind rolul de promotor al dezvoltării economice ca instrument de stimulare a competitivității și de modernizare și de diversificare economică, contribuind în mod direct și activ la îmbogățirea și perfecționarea patrimoniului științific care creează premisele afirmării României pe plan internațional.

Securitatea națională este indicator vital al oricărui stat și asigură capabilitatea acelui stat de a face față oricărui pericol intern și extern. Noile riscuri și amenințări la adresa securității nu țin cont de granițe și vizează în final interesele naționale ale statelor. Pentru diminuarea acestora, apreciem că cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovarea au un rol determinat în fundamentarea științifică a concepției de securitate și apărare pe termen mediu și lung, ținând cont de contextul geopolitic, geoeconomic și geostrategic actual.

Rolul cercetării științifice, dezvoltării tehnologice și inovării pentru sistemul de securitate este important, rezultând din funcția de introducere a noului, a modernizării și varietății în viața omului. Dar, pasiunea și bunele intenții manifestate de către cercetători nu sunt în totalitate aplicabile fără resursa financiară disponibilă. Pentru a evidenția aceasta, publicația *Magazine on European Research,* din anul 2005, susținea că importanța cercetării științifice trebuie promovată nu numai prin rezultatele de excepție, ci și prin prezentarea conținutului activităților de zi cu zi care conduc la rezultatele respective, astfel încât să se obțină suportul politic și social pentru știință.

BIBLIOGRAFIE

Strategia Națională de Cercetare, Dezvoltare și Inovare (CDI) pentru perioada 2007-2013, adoptată prin Hotărârea Guvernului României nr. 217/28 februarie 2007.

Producția specială, Editura Andromeda Company, București, 2010.

Cioculescu Șerban Filip, *Terra incognito? Repere pentru „cartografierea" haosului din relațiile internaționale contemporane*, Editura Militară, București, 2010.

Hanganu Marius, Coșereanu Mihail Liviu, *Implicații ale cercetării științifice în managementul dezvoltării produselor militare*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", București, 2011.

Conf.univ.dr. Năstase Gabriel I., *Implicaţiile cercetării ştiinţifice, dezvoltării tehnologice şi inovării în sistemul de securitate*, Editura Universitaria, Bucureşti, 2010.
http://www.zulean.com/blog/tag/securitate-nationala/
http://www.nsf.gov/about/
www.dpa.ro/rp/publicatii/rtm/RTM12006/studii/RTM2006_1_1.pdf
http://europa.eu/legislation_summaries/foreign_and_security_policy/csdp_and_esdp_implementation/r00002_ro.htm
http://www.dpa.ro/cd/index.shtml
http://www.oecd.org/home/0,2987,en_2649_201185_1_1_1_1_1,00.html
http://www.revista22.ro/conceptualizare-eficienta-si-legitimitate-in-sistemul-de-securitate-nationala-3110.html
http://www.ancs.ro/ro/articol/980/despre-ancs-prezentare

ROLUL MILITARILOR ÎN DOCTRINA ŞI ÎN OPERAȚIILE PROTECȚIEI CIVILE

Col. (r) prof.univ.dr. Ion DRAGOMAN[*]
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Cpt.drd. Vasile DOBRESCU[**]
ISU „Codrii Vlăsiei”, Ilfov

Cercetarea ştiinţifică a rolului militarilor în doctrina şi în operaţiile protecţiei civile porneşte de la ideea exprimată în studiile de specialitate referitoare la schimbarea funcţiei forţelor armate în societatea democratică a zilelor noastre, fundamentată pe interzicerea războiului ca instrument al politicii naţionale a statelor, ceea ce a produs transformări profunde ale întregului sistem de securitate naţională şi internaţională.

Cuvinte cheie: protecție civilă; drept internațional umanitar; responsabilitatea de a proteja; operațiuni militare; doctrină militară.

Cercetarea ştiinţifică a rolului militarilor în operaţiile protecţiei civile porneşte de la ideea exprimată în studiile de specialitate referitoare la transformările funcţiei forţelor armate în societatea democratică a zilelor noastre, fundamentată pe interzicerea războiului ca instrument al politicii naţionale a statelor, ceea ce a produs transformări profunde ale întregului sistem de securitate naţională şi internaţională[1]. Într-adevăr, aceste transformări profunde ale guvernării de la toate nivelurile comunităţilor umane organizate au „reinventat” rolul instrumentului militar în modelarea mediului internaţional de securitate actual, care a devenit mai nuanţat şi mai polivalent dobândind un caracter interdisciplinar şi mai puţin agresiv[2], ba chiar protector faţă de populaţia civilă. Trebuie să admitem, totuşi, că natura specifică a intervenţiei militare, fundamentată pe utilizarea instrumentelor

[*] e-mail: *iondragoman@yahoo.com*
[**] e-mail: *dobrescu_laur@yahoo.com*
[1] Claudiu Niculae*, Schimbarea organizaţiei militare*, Editura Tritonic, Bucureşti, 2004, p. 153. Vezi şi M. Zulean, *Militarul şi societatea*, Editura Militară, Bucureşti, 2008, p. 188.
[2] T. Frunzeti*, Soluţionarea crizelor internaţionale,* Institutul European, Iaşi, 2006, p. 11.

violenţelor armate, nu va avea niciodată în totalitate un caracter umanitar, în pofida existenţei unor „operaţii militare umanitare” şi a producerii unor scopuri şi obiective ale acţiunilor militare decurgând din responsabilitatea individuală şi colectivă a statelor de a proteja oamenii şi umanitatea. Aşa se face că previziunile asupra războiului viitorului, ca şi asupra rolului forţelor armate în vremurile care urmează ale secolului XXI, ne atrag atenţia că acestea se vor concentra din ce în ce mai mult asupra măsurilor de sprijinire a „păcii umanitare” [3], astfel încât planurile de operaţii vor avea tot mai mult în vedere minimizarea pierderilor (nu numai a celor proprii, ci şi ale adversarului), chiar şi în detalii contând tot mai imperios apărarea şi menţinerea vieţii atât la nivel naţional, cât şi la nivel internaţional, iar soldatul va avea probabil tot mai mult misiunea de a proteja, de a îngriji şi a ajuta, aducându-şi în acest fel o contribuţie efectivă la menţinerea armoniei între toate naţiunile, în acord cu spiritul umanitar al epocii[4].

Toate acestea focalizează atenţia şi pe „operaţiile de protecţie civilă”, înţelese că o specie de activitate socială vizând îndeplinirea unei palete largi de sarcini umanitare, destinate să protejeze populaţia civilă împotriva pericolelor ostitilităţilor sau ale catrastofelor şi s-o ajute să depăşească efectele lor imediate, asigurând condiţiile necesare supravieţuirii acesteia. La o primă evaluare, s-ar părea că stadiul cercetărilor în acest domeniu este suficient de elaborat şi n-ar mai fi nimic nou de spus dacă avem în vedere multitudinea de studii, articole, comunicări, monografii şi teze de doctorat elaborate numai în ultimii ani[5].

Motivaţia alegerii unei asemenea teme de studiu rămâne însă imperativă, dacă avem în vedere amplitudinea schimbărilor produse cu o rapiditate nemaiîntâlnită în istorie în mediul geopolitic de securitate, în care, pe baza noilor provocări, riscuri, ameninţări şi vulnerabilităţi se creionează noi mecanisme instituţionale şi funcţionale de gestionare a crizelor şi a conflictelor, unele rezultând din experimentarea unor proceduri proiectate în

---

[3] „Pacea umanitară” reprezintă, alături de suveranişti, războiul drept; imprimarea respectării drepturilor omului, un curent al dezbaterii despre intervenţionismul umanitar, amănunt în M. Kaldor, *Securitatea umană*, CA Publishing, Cluj-Napoca, 2010, p. 72.

[4] G. Daniken*, The guardian soldier: on the nature an the use of future armed forces, United Nations,* New York and Geneva 1995, pp. 91-106*;* M. Mureşan, G. Văduva*, Războiul viitorului, viitorul războiului*, Editura, UNAp, Bucureşti, 2004, p. 83, 337.

[5] Menţionăm, cu titlu exemplificativ, tezele de doctorat elaborate în cadrul Şcolii Doctorale a UNAp „Carol I”: D. Florea, *Managementul sistemelor de protecţie civilă pentru prevenirea şi înlăturarea efectelor dezastrelor în timp de pace, criză şi război,* 2002*;* S. Geantă*, Protecţia civilă, ca dimensiune a securităţii şi apărării naţionale, componentă operaţională în cadrul apărării armate, a ţării,* 2003*;* F. Surdu*, Dimensiunea ecologică a acţiunilor militar*, 2004*,* V. Nemeş*, Protecţia civilă în sistemul securităţii naţionale, prezent şi viitor*, 2006.

doctrinele strategice, dar nevalidate încă de practică operațională. Aşa este cazul, spre exemplu, al intervenției militare cu caracter umanitar care s-a dezvoltat în ultimele două decenii pentru a se concretiza în final sub conceptul „responsabilității de a proteja” ca punct culminant al operațiilor de protecție civilă.

Această inovație teoretică a justificării intervențiilor miliare umanitare în cazul încălcării grave a drepturilor omului, ca esență a „responsabilității de a proteja”[6] a rezultat atât din protecția națională şi internațională de apărare a valorilor supreme ale umanității, desfăşurate mai des în ultimul deceniu al secolului XX, după terminarea războiului rece, cât şi din amplele dezbateri referitore la raportul dintre securitate şi umanitarism în asigurarea eficienței acțiunilor de promovare a drepturilor şi a libertăților fundamentale ale omului. Astfel, practica unilaterală şi multilaterală a statelor a demonstrat prin operațiile desfăşurate în fosta Iugoslavie, Somalia, Ruanda, Haiti, Albania şi în primul război din Golf că regula este reprezentată de neintervenție, iar intervenția de umanitate este excepția, care pentru a fi legitimă trebuind autorizată de către Consiliul de Securitate al ONU, care deține monopolul folosirii forței în relațiile internaționale; dacă până la operația NATO din Kosovo, din 1999, se consideră că există doar o obligație morală atât în ceea ce priveşte acordarea de asistență umanitară, cât şi în primirea şi facilitarea sprijinului pentru victimele unui dezastru umanitar[7] adoptarea de către ONU a conceptului „responsabilității de a proteja”, în 2005 a condus la fundamentarea acțiunilor intervenționiste din Libia, în 2011, chiar pe ideea răspunsului internațional legitim la încălcarea drepturilor omului, sub condiția a cinci cerințe, şi anume ca amenințarea la adresa securității umane să fie suficient de mare pentru a justifica forța că principalul scop al misiunii să fie eliminarea amenințării, ca forța să fie utilizată în ultimă instanță, fiind minimă şi proporțională cu amenințarea şi, în final, ca intervenția să aibă şanse rezonabile de succes[8].

Din celălalt punct de vedere, acela al raportului dintre umanitarism şi securitate, decizia de a interveni militar pentru protecția civililor în afacerile interne ale altui stat, ca şi consecințele imprevizibile acestei decizii au generat o adevărată dilemă, în sensul că fără umanitarism s-ar ajunge la o „înverşunare” a securității, iar fără securitate ne putem trezi cu „hărțuire” umanitară; dezbaterile purtate pe această temă au demonstrat că elementul

---

[6] P. Robinson*, Dicționar de securitate națională,* CA Publishing, Cluj Napoca, 2010, p. 183.

[7] I. Dragoman, C. Militaru*, 7 studii de drept internațional umanitar,* Editura Lumina Lex, Bucureşti, 2003, p. 174; F. Olteanu*, Intervențiile umanitare,* Editura Universității Petrol-Gaze, Ploieşti, 2010, p. 32.

[8] *Rezoluția Consiliului de Securitate al ONU nr. 1973 (2011),* în Monitorul Oficial nr. 484/2011.

comun al amândurora este supraviețuirea, care constituie atât fundamentul securității (colective şi individuale), cât şi al drepturilor omului şi al dreptului umanitar, astfel încât încălcarea drepturilor indivizilor în timp de pace şi de război este contrară nu numai principiilor dreptului internațional, ci şi securității, generând o spirală a violenței în timp şi în spațiu, fără perspective de destindere, chiar traversând generațiile. Aşa se face că sub aspect legislativ este dificil de găsit echilibrul între scopurile politice ale securității față de cele ale respectării drepturilor omului, iar sub aspect operațional este la fel de dificil să asiguri protecția umanitară fără o prezență militară consistență şi eficace[9]. Această dilemă securitate-umanitarism a generat controverse în aprecierea relației militarilor în operațiile de protecție civilă, deoarece misiunile umanitare diferă de misiunile de luptă clasice din cauza necesității de a coopera cu populația locală[10]. Realitatea a demonstrat că pretenția neimplicării absolute a forțelor armate în operațiile umanitare, formulată de către anumite organisme umanitare, nu rezistă în fața necesităților operaționale din teatrele de asistență umanitară astfel încât s-a impus participarea militarilor la protecția civilă prin intermediul civic[11]. Având în vedere aceste considerații referitoare la complexitatea şi la fluiditatea mediului de securitate al ultimilor ani, o ipoteză fundamentală a cercetării va consta în analizarea apropierii dintre funcțiile militare şi cele umanitare ale operațiilor de protecție civilă mai ales, în contextul împletirii amenințărilor cauzate de război cu cele cauzate de dezastre naturale, după cum o demonstrează şi strategiile naționale şi supranaționale de apărare a securității umane. De asemenea, studiul va trebui să realizeze legătura dintre protecția ființelor umane şi cea a bunurilor acestora, dar şi a mediului, plecând de la condiționarea dezvoltării durabile a societății, de relațiile dintre om şi mediul natural care s-au produs prin acțiunea umană. Nu în ultimul rând ca importanță, premisa necesității specializării instituționale şi funcționale în domeniul protecției civile va trebui analizată în profunzime pentru a demonstra condițiile de eficacitate prin cooperarea civil-militară şi național-internațională. Complexitatea, importanța, necesitatea şi actualitatea abordării ştiințifice a rolului militarilor în asigurarea protecției civililor de orice tip de amenințări a fost deja evidențiată de literatura de specialitate[12], care distinge

[9] S. Tsang, *Serviciile de informații şi drepturile omului în era terorismului global*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2008, p. 158.

[10] C. Moscoş, *Armata mai mult decât o ocupație?,* Editura Ziua, Bucureşti, 2005, p. 82.

[11] C. Maier, *Cooperarea internațională în măsurile de răspuns la crizele internaționale, referat de cercetare ştiințifică,* Şcoala doctorală UNAp „Carol I”, 2011, p. 53.

[12] Din literatura normativă exemplificativă în Doctrina Armatei Române, din 2007, care între alte măsuri ale forțelor armate (art. 37) menționează şi sprijinirea autorităților centrale şi locale, ca şi a

nu numai între organismele de protecție civilă în timp de pace față de cele în timp de conflict armat, ci şi între serviciile de protecție civilă având numai atribuții civile față de formațiunile militare (sau militarizate) cu atribuții de apărare pasivă; distincția este uneori dificil de realizat, mai ales în contextul conflictelor armate, când organismele civile s-ar putea afla în situația de a stinge incendii în interiorul obiectivelor militare (pentru a nu se extinde în zonele locuite de populație), de a evacua şi militari răniți (în lipsa serviciilor medicale militare la fața locului) sau în condițiile cooperării cu subunități militare afectate sarcinilor de protecție civilă, caz în care trebuie să cunoască precis regulile referitoare la comiterea de acte dăunătoare inamicului[13], mai ales dacă acesta din urmă este prezent în zonă şi ar putea decide încetarea protecției de care se bucură personalul şi bunurile organismelor de protecție civilă. Toate aceste elemente impun o sistematizare atentă a subiectului, care va investiga succesiv aspectele doctrinare, operaționale şi juridice ale protecției civile, trecând apoi la prezentarea apariției şi dezvoltării intervențiilor umanitare de protecție civilă, pentru a ajunge în final la elementele conclusive ale caracteristicilor operaționale umanitare, militare şi civile, de protecție a populației. Astfel, în cadrul primului domeniu de cercetare dintre cele trei menționate anterior, atenția se va concentra pe delimitarea conceptuală a „operațiilor de protecție civilă”, care au evoluat de la acțiunile limitate ale „apărării pasive” contra atacurilor aeriene din perioada interbelică[14] la măsurile polivalente actuale de „securitate civilă” fundamentate pe prevenirea, intervenția şi restabilirea normalității vieții sociale în orice situație de urgență cu care se confruntă o comunitate[15], demonstrând unificarea apărării civile tradiționale în timp de război cu acțiunea modernă de management al situațiilor de urgență contra pericolelor de tot felul la existența socială în timp de pace; argumentele ce susțin această nouă viziune unificatoare a operațiilor de protecție civilă ale vremurilor noastre rezultă din definiția legală a „protecției civile” ca îndeplinire a tuturor sarcinilor umanitare destinate să protejeze populația civilă împotriva pericolelor ostilităților sau ale catastrofelor şi s-o ajute să depăşească efectele lor imediate, asigurând condițiile necesare supraviețuirii acesteia[16]. Vom fi însă de acord că există, încă, în continuare, anumite particularități ale

---

populației în caz de crize, dezastre şi accidente. Din literatura ştiințifică ne rezumăm să exemplificăm cu articolele publicate de către C. Zamfir în *Buletinul UNAp „Carol I” nr. 1/2007.*

[13] Definite de art. 65 din Protocolul adițional din 1977, la Convențiile de la Geneva, vezi textul în *Dreptul Internațional Umanitar*, instrument juridic internațional, RAMO, Bucureşti, 2003, p. 383.

[14] C. Zamfir*, Securitatea Civilă şi globalizarea,* Bucureşti, 2009, p. 333.

[15] Definiție cuprinsă în articolul 61 din Protocolul adițional I din 1977, mai sus citat.

protecției civile în timp de pace față de război, în sensul că ,,situațiile de urgență civilă”, care pot implica şi o intervenție a mijloacelor din dotarea forțelor armate, reprezintă evenimente excepționale cu caracter nonmilitar, prin care se amenință viața ori sănătatea populației, valorile materiale şi culturale importante, mediul înconjurător şi desfăşurarea normală a activității economico-sociale[16].

Radiografia aspectelor doctrinare, operaționale şi juridice ale protecției civile se va realiza prin prezentarea a patru domenii distincte: originile şi evoluția doctrinei şi operațiilor protecției civile, internaționalizarea protecției civile şi efectele sale asupra participării militarilor la operațiile umanitare; protecția civilă în dreptul internațional umanitar (DIU); strategii naționale şi internaționale actuale de protecție a populației civile. Referitor la siguranța şi la evoluția doctrinei şi operațiilor de protecție civilă, opinăm că în ciuda existenței unor acțiuni concrete de apărare a populației de efectele războiului şi ale catastrofelor încă din antichitate, acestea n-au avut acea amploare, congruență şi management ca să le considerăm adevărate ,,operații”. Studiile de specialitate relevă, spre exemplu, ca în România, protecția populației devine interes de stat şi preocupă, din ce în ce mai mult, autoritățile abia din a doua jumătate a veacului al XIX-lea[17] pentru ca după apariția avioanelor şi a bombardamentelor aeriene, în Primul Război Mondial să se organizeze, din 1929, primele structuri de apărare pasivă contra acestei noi strategii militare[18]. Aşa se face că nici convențiile de drept ale războiului, nici legislația militară națională şi nici doctrinele strategice sau tactice[19] nu conțineau referiri substanțiale şi eficace de protecție a civililor, războaiele fiind ca şi catastrofele naturale fenomene față de care există puține posibilități de apărare. Abia după dezastrele produse de bombardamentele strategice din cel de-al Doilea Război Mondial, în care şi-au pierdut viața milioane de oameni, s-a introdus în Convenția de la Geneva din 1949 privind protecția persoanelor civile în timp de război o dispoziție (art. 63) referitoare la teritoriile ocupate, care prevedea obligația de a facilita existența şi activitatea ,,organismelor speciale cu caracter nemilitar” având scopul de a asigura condiții de existență populației civile prin menținerea sarcinilor esențiale de utilitate publică, prin distribuirea ajutoarelor şi prin organizarea salvării. Din acest moment, evoluția operațiilor de protecție civilă rămâne mereu în atenția autorităților

[16] I. Dragoman*, Drepturile Omului în forțele armate, buna guvernare,* C.H. Beck*,* Bucureşti, 2006, p. 218.

[17] C. Oprişa*, Tradiții româneşti în apărarea împotriva incendiilor şi protecția civililor,* în *Retrăiri istorice,* Editura Anca*,* 2009, vol. II, p. 379.

[18] C. Oprişa*, Apărarea pasivă în România, în Retrăiri istorice,* Editura Karta Graphic, 2011, vol. IV, p. 156.

[19] Realitate consemnată de către N. Daşcovici în *Războiul, neutralitatea şi mijloacele de constrângere între state,* Bucureşti*,* 1934, p. 152.

publice naţionale şi internaţionale, dezvoltându-se permanent atât în ceea ce priveşte managementul şi organizarea, cât şi intervenţia preventivă şi eficacitatea. Merită să evidenţiem că la fel ca în cazul Comitetului Internaţional al Crucii Roşii[20], protecţia civilă s-a născut din necesitatea de a alina suferinţele cauzate de război, dar a evoluat ulterior spre misiuni tot mai cuprinzătoare, conţinând asistenţa umanitară împotriva efectelor dezastrelor naturale şi a accidentelor cauzate de activitatea umană; de altfel, în astfel de momente de încercare a rezistenţei umane împotriva vitregiilor sorţii, CICR şi organismele de protecţie civilă acţionează de multe ori împreună în cadrul unor operaţii în care pot fi partenere şi ca elemente ale forţelor armate. În ceea ce priveşte internaţionalizarea protecţiei civile, prin extinderea transfrontalieră a efectelor ostilităţilor şi catastrofelor, supravieţuirea populaţiei civile n-a mai putut fi asigurată numai de măsurile locale şi naţionale luate în zona producerii evenimentelor, fiind necesară cooperarea şi intervenţia internaţională pentru a asigura toate resursele umane, materiale şi financiare necesare comunităţilor lovite de dezastre. Din aceste considerente s-a constituit, la 1 Martie 1972, (aniversată de atunci ca Zi Internaţională a Protecţiei Civile), Organizaţia Internaţională a Protecţiei Civile (OIPC) pe baza unei constituţii adoptate de statele membre, în 1966, la Monaco, şi intrată în vigoare la prima adunare generală din 1972; se consideră că originea OIPC rezidă în Asociaţia Locurilor de la Geneva, creată, în 1931, la Paris, pentru sprijinirea creării de zone neutre sau de oraşe deschise care, în 1958, a statuat accesul statelor la calitatea de membre, astfel încât astăzi organizaţia şi-a asumat responsabilitatea de a promova protecţia şi securitatea persoanelor, bunurilor şi mediului în cazul catastrofelor de toate genurile, naturale şi provocate de om, precum şi de a reuni organismele naţionale chemate să realizeze această sarcină[21]. OIPC a impulsionat încheierea de acorduri bilaterale, de protecţie civilă, în cazul României putând enumera înţelegerile cu Moldova (Mon of nr. 196/1995), Ungaria, (Mon. of. nr 44/2001 şi nr. 25/2005), Turcia (Mon. of. nr. 151/2009) şi Franţa (Mon. of. nr. 152/2009). În acelaşi timp, accentuarea globalizării şi integrării supranaţionale a impus crearea de organisme specializate de protecţie civilă la nivel multilateral şi regional, cum sunt cele din Sud-Estul Europei, NATO şi UE, dar şi instruirea unor forţe militare multinaţionale pentru acordarea de ajutoare umanitare în situaţiile de calamitate, aşa cum este Batalionul Multinaţional de Geniu Tisa (Mon. of.

[20] Creată, în 1963, ca organizaţie de întrajutorare a răniţilor de război, CICR şi-a extins activitatea după Primul Război Mondial şi pe direcţia ameliorării suferinţelor cauzate de alte catastrofe, vezi manualul de la Crize – *Roge Internaţionale*, Geneva, 1971.

[21] Vezi textul Convenţiei cadru de asistenţă în materie de protecţie civilă RRDU, nr. 29-30/1999, precum şi mesajul secretarului general al OIPC în *Revue Internationale de Protection Civile no. 1/1997*, sau Declaraţia de la Beijing a Conferinţei mondiale a Protecţiei Civile din 1998, în RRDU nr. 25/1999.

nr.815/2002). Ne raliem părerii exprimate de literatura de specialitate[22] că beneficiile internaţionalizării operaţiilor de protecţie civilă va determina perfecţionarea, în continuare, a cooperării internaţionale în acest domeniu vital al existenţei umane. Toate cercetările ştiinţifice asupra operaţiilor de protecţie civilă relevă legătura dintre acestea şi DIU atât în formele sale cutumiare (spre exemplu, obligaţia puterii ocupante de a lua toate măsurile de restabilire şi asigurare a vieţii publice, precizată de articolul nr. 43 din Regulamentul din 1907 privitor la legile şi obiceiurile războiului terestru), cât şi în cele convenţionale (îndatorirea respectării şi protejării organismelor de protecţie civilă identificate ca atare, prevăzută de articolul nr. 12 din Protocolul I din 1977). Este un adevăr de necontestat că dincolo de dispoziţiile cutumiare şi convenţionale ale instrumentelor juridice, doctrina de DIU[23] a fost întotdeauna preocupată de reliefarea sarcinilor de protecţie civilă, dar şi de planificarea şi organizarea operaţională în acest domeniu ca şi de formarea personalului specializat, un rol aparte avându-l statutul membrilor forţelor armate şi a unităţilor militare afectate organismelor de protecţie civilă în conformitate cu articolul nr. 67 din Protocolul I din 1977. În final, strategiile naţionale şi internaţionale actuale de protecţie civilă fac trimitere la o serie întreagă de documente politico-administrative de perfecţionare a organizării şi desfăşurării operaţiilor de protecţie civilă de orice tip, aşa cum este cazul celor adoptate la nivel naţional şi internaţional, în cadrul acestora din urmă putând enumera: programul de activităţi OIPC pe perioada 1997-1998 RRDU nr.14/1996); strategia internaţională de reducere a dezastrelor adoptată în cadrul ONU; Strategia României de management a riscului de inundaţii (Mon. of. nr.720/2006); Strategia comunicării în situaţii de urgenţă (Mon. of. nr. 566/2008), dezvoltate de strategiile naţionale, regionale şi globale de securitate internă şi externă, aceste documente de organizare şi planificare a acţiunii în cazul catastrofelor umanitare asigurând perfecţionarea continuă a operaţiilor de protecţie civilă în speranţa salvării existenţei umane în faţa oricăror riscuri, ameninţări, pericole şi vulnerabilităţi. Cercetarea lor ştiinţifică va putea să aducă un plus de cunoaştere şi eficacitate într-un domeniu esenţial al apărării populaţiei civile faţă de consecinţele nefaste ale dezastrelor şi accidentelor.

---

[22] C. Zamfir, *op. cit*., p. 352, 353 şi C. Oprişa*, Rolul NATO în asistenţa dezastrelor, în politici şi strategii în gestionarea conflictualităţii,* Sesiunea internaţională de comunicări ştiinţifice, 20-21 martie 2008, Bucureşti, vol. IV, p. 153.

[23]Toate manualele, cursurile şi tratatele de DIU au şi consideraţii doctrinale referitoare la Protecţia Civilă, după cum o demonstrează şi cele elaborate de către: I. Cloşca şi I. Suceavă (1992 şi 2000), I. Dragoman (1999, 2003, 2005 şi 2010), S. Scăunaş (2001), I.M. Anghel şi V.I. Anghel (2003), N. Purdr (2004), V. Bădescu (2007), I. Pîlşoiu (2007), D. Codiţă şi G. Ungureanu (2008), D. Ungureanu (2011), N. Lupulescu (2009), E. Popescu (2011). Fundamentale pentru doctrina dreptului internaţional umanitar sunt şi explicaţiile oferite de *Comentaire des Protocoles additionels du 8 juin 1977*, CICR, Martinus Nijhoff Publishers, Geneve, 1986.

BIBLIOGRAFIE

Daniken G., *The guardian soldier: on the nature an the use of future armed forces, United Nations,* New York and Geneva 1995, M. Mureşan, G. Văduva*, Războiul viitorului, viitorul războiului*, Editura UNAp, Bucureşti, 2004.

Dragoman I., *Drepturile Omului în forţele armate, buna guvernare,* C.H. Beck*,* Bucureşti, 2006.

Dragoman I., Militaru C., *7 studii de drept internaţional umanitar*, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 2003.

Frunzeti T., *Soluționarea crizelor internaționale,* Institutul European, Iaşi, 2006.

Maier C., *Cooperarea internațională în măsurile de răspuns la crizele internaționale, referat de cercetare ştiinţifică,* Şcoala doctorală UNAp „Carol I”, 2011.

Moscoş C., *Armata mai mult decât o ocupaţie?,* Editura Ziua, Bucureşti, 2005.

Oprişa C., *Tradiţii româneşti în apărarea împotriva incendiilor şi protecţia civililor,* în *Retrăiri istorice,* Editura Anca*,* 2009, vol. II.

Robinson P., *Dicționar de securitate națională,* CA Publishing, Cluj Napoca, 2010.

Tsang S., *Serviciile de informaţii şi drepturile omului în era terorismului global,* Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2008.

Menționăm, cu titlu exemplificativ, tezele de doctorat elaborate în cadrul Şcolii Doctorale a Universității Naționale de Apărare „Carol l”:

Florea D., *Managementul sistemelor de protecţie civilă pentru prevenirea şi înlăturarea efectelor dezastrelor în timp de pace, criză şi război,* 2002.

Geanta S.*, Protecţia civilă, ca dimensiune a securităţii şi apărării naţionale, componentă operaţională în cadrul apărării armate a ţării*, 2003.

Nemeş V., *Protecţia civilă în sistemul securităţii naţionale, prezent şi viitor*, 2006.

Surdu F.*, Dimensiunea ecologică a acţiunilor militare,* 2004.

INTERNAȚIONALIZAREA PROTECȚIEI CIVILE

Cpt.drd. Vasile DOBRESCU*
ISU „Codrii Vlăsiei”, Ilfov

Prin definiție, a internaționaliza*, internaționalizez, (vb. I. tranz.) înseamnă a face să dobândească un caracter internațional; a face să devină internațional; a da un caracter internațional (din fr.* internationaliser*). La 28 februarie 1933, prin Decretul Regal nr. 468 se aprobă ,,Regulamentul de funcționare a Apărării Pasive contra atacurilor aeriene” având ca scop ,,să limiteze efectele bombardamentelor aeriene asupra populației şi resurselor teritoriului, fie asigurându-le protecția directă, fie micşorând eficacitatea atacurilor”. Prin prevederile sale detaşează net apărarea pasivă de apărarea activă.*

Cuvinte cheie: protecție civilă; drept internațional umanitar; responsabilitatea de a proteja; operațiuni militare; doctrină militară.

În anul 1939, Parlamentul României a aprobat Legea pentru apărarea antiaeriană activă şi pasivă. S-au instituit centre de instrucție de apărare pasivă la ministerele Aerului şi Marinei, Lucrărilor Publice şi Comunicațiilor, Educației Naționale, Sănătății şi Asistenței Sociale, Căilor Ferate precum şi la fiecare județ, municipiu şi oraş.

La 18 februarie 1943, s-a organizat Comandamentul Apărării Antiaeriene a Teritoriului prin Instrucțiunile nr. 440, se stabilea structura organizatorică şi misiunile apărării pasive, luând ființă Comandamentul Apărării Pasive, cu rolul de a pregăti, îndruma, controla şi conduce toate operațiile de apărare pasivă, precum şi de a instrui personalul de încadrare şi populația pe baza legilor, regulamentelor, deciziilor ministeriale, ordonanțelor publice şi tuturor dispozițiilor şi ordinelor privind apărarea antiaeriană pasivă a teritoriului. Tot în 1943, se înființează Corpul Special de Intervenție, destinat a interveni în centrele bombardate de către inamic, pentru înlăturarea bombelor neexplodate şi dezamorsarea lor, stingerea şi limitarea marilor incendii şi înlăturare dărâmăturilor din întreprinderi, repararea imobilelor

* e-mail: *dobrescu_laur@yahoo.com*

avariate de incendii şi bombardamente, construcţia de baracamente şi ridicarea de tabere pentru sinistraţi, evacuaţi.

Prin decretul nr. 24 din 17 ianuarie 1952, se înfiinţează Apărarea Locală Antiaeriană, prin adoptarea „Regulamentului Apărării Locale Antiaeriene”, şi ia fiinţă Comandamentul Apărării Locale Antiaeriene în cadrul Ministerului de Interne, care era organizat în state majore de apărare locală antiaeriană la nivelul regiunilor, ca unităţi administrative, în raioane şi oraşe mari.

În 1978, apărarea locală antiaeriană îşi schimbă denumirea în apărare civilă, atribuţiile acesteia fiind diversificate. În perioada următoare, acesteia i se asigură un nou cadru normativ, alte structuri organizatorice şi misiuni adecvate. Orientarea spre misiuni specifice la dezastre devine evidentă după anul 1990. După 1989, România a ratificat, prin Decretul nr. 224 din 11 mai 1990, Protocoalele adiţionale I şi II la Convenţiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecţia victimelor conflictelor armate.

Legea apărării naţionale nr. 45/01.07.1994 specifică, în mod clar şi oficial, denumirea de „protecţie civilă”. În octombrie 1996, se aprobă Legea protecţiei civile nr.106 în care sunt prezentate structurile protecţiei civile şi atribuţiile acestora. În conţinutul Legii Protecţiei civile se relevă faptul că „sintagma protecţie civilă” este o componentă a apărării naţionale şi cuprinde ansamblul măsurilor adoptate şi al activităţilor desfăşurate în scopul asigurării protecţiei populaţiei, a bunurilor materiale, a valorilor culturale şi a factorilor de mediu, în caz de război sau dezastre (Legea 106/1996 a fost abrogată şi înlocuită în anul 2004 cu Legea 481). Aşa cum se poate constata, activităţile de protecţie civilă, în toată evoluţia lor, au fost în subordinea forţelor armate şi a ministerului de interne (unde se află şi în momentul de faţă, după aprobarea de către Parlament a Legii 481/2004). Anterior apariţiei Legii 481/2004, prin Ordonanţa de Urgenţă nr.179/26 octombrie 2000, unităţile militare de protecţie civilă de la Ministerul Apărării Naţionale trec în subordinea Ministerului de Interne, scopul declarat fiind acţiunea unitară, concentrată, a activităţilor de intervenţie. Analizând evoluţia protecţiei civile în România, putem afirma cu certitudine că activităţile desfăşurate până acum s-au putut finaliza doar prin participarea tuturor forţelor interne, indiferent de locul şi subordonarea pe care a avut-o în momentele de criză provocate de riscurile care s-au abătut asupra teritoriului ţării noastre. Participarea personalului abilitat în prevenirea şi acţiunea de salvare, deblocare, dezafectare în situaţii de urgenţă (dezastre şi teatrele de operaţiuni militare în afara ţării), s-a făcut cunoscută, cu preponderenţă, după ratificarea protocoalelor la Convenţiile de la Geneva din 1949, ratificare care s-a efectuat după 1989 (mai 1990), aderarea României la NATO şi UE. Documentele semnate de către reprezentanţii ţării noastre, în baza cărora România a

participat cu forțe şi mijloace de intervenție, îndeosebi în Europa, relevă internaționalizarea Protecției civile, necesitatea ridicării pe o treaptă superioară a structurilor care compun managementul situațiilor de urgență, creşterii competentelor şi responsabilităților personalului care participă la intervențiile din afara granițelor țării [1].

Pornind de la premiza că ,,Protecția civilă este o componentă a securității naționale, se are în vedere faptul că securitatea internă vizează securitatea socială şi protecția populației, sub multiple aspecte, dar şi în cazuri precum calamitățile naturale (dezastre naturale) sau poluarea din cauza unor accidente industriale sau procese tehnice tehnologice scăpate de sub control. Securitatea internă trebuie să asigure mediul propice dezvoltării economice şi realizării bunăstării cetățenilor, iar securitatea externă vizează în primul rând posibilele agresiuni militare, criminalitatea transfrontalieră şi gestionarea conflictelor latente din proximitatea teritorială, participarea la acțiunile externe de intervenție şi menținere a păcii în zonele vulnerabile sau cu focare de luptă armată[2]. În aceste condiții, vom evidenția atât din punct de vedere juridic, cât şi faptic principalele aspecte ale participării militarilor la activitățile de Protecție civilă cunoscute şi dezvoltate în literatura de specialitate. În perioada în care Protecția civilă făcea parte din structurile forțelor armate, activitățile desfăşurate s-au aflat în competența şi responsabilitatea acestora, militarii situându-se în primele rânduri, la acțiunile de prevenire şi intervenție în cazul apariției şi dezvoltării riscurilor provocatoare de situații de urgență. După trecerea la Ministerul de Interne, forțele armate participă intens la acțiunile de prevenire şi intervenție pentru protecție civilă ca forță de sprijin în conformitate cu prevederile HG Nr. 2288/09.12.2004 (Mon.Of. Nr. 9/04.01.2005), la misiuni importante, printre care menționăm: monitorizarea principalelor riscuri, căutare descarcerare, asigurarea transporturilor, asigurarea cazării, menținerea ordinii publice, logistică etc.

Existența unor funcții de sprijin în sarcina Ministerului Apărării Naționale, care sunt identice cu cele ale Ministerului Administrației şi Internelor, fac ca în desfăşurarea activităților de prevenire şi intervenție în situații de urgență şi în multe situații specifice colaborarea şi conducerea unor acțiuni de intervenție să facă posibilă o substituire eficientă în cazul în care amploarea evenimentelor unui dezastru depăşesc posibilitățile formațiunilor abilitate ale managementului de intervenție care se afla legal la M.A.I. În acest

[1] St. Geantă, *Protecția civilă – dimensiune a securității naționale,* Editura Telegrafica, Bucureşti, 2004.

[2] V. Nemeş, *Protecția civilă în sistemul securității naționale – prezent şi viitor*, Teză de doctorat, Bucureşti, 2006.

sens, forțele armate sunt pregătite să facă față oricăror cerințe din punct de vedere al activităților de Protecție civilă cu efective şi mijloace adecvate în zonele afectate, pentru ieşirea grabnică din criza provocată de evenimente şi reluarea cursului normal al vieții populației, demararea activităților de producție în cel mai scurt timp.

Pentru încadrarea în cerințele impuse de participarea la activitățile de protecție civilă, există premise juridice şi structurale care atestă pregătirea specifică a forțelor armate pentru prevenire şi intervenție şi preluarea funcțiilor de sprijin menționate mai înainte. Cooperarea dintre civili şi militari (prescurtat CIMIC) este un concept relativ nou în cultura militară. Deşi activitatea în sine nu este un fenomen nou, ea a dobândit noi conotații, în special după anul 1990. Aceasta ocupă un loc important în sfera de preocupări a NATO, decurgând din necesitatea ca forțele armate să coopereze şi să ofere sprijin autorităților centrale (locale) şi populației civile în zone de conflict armat sau în situații de producere a unor calamități naturale sau dezastre. Prin urmare, ca o componentă activă a unei misiuni militare, activitatea CIMIC este destinată facilitării interacțiunii dintre comandanții forțelor din teatrele de operațiuni militare şi societatea civilă, în general, iar în particular, pentru asigurarea succesului misiunii militare într-un mediu civil extrem de eterogen. Astfel, relațiile de colaborare şi sprijin reciproc, existente sau care se stabilesc între instituția militară, autoritățile centrale (locale), organizațiile internaționale, non-guvernamentale şi populația civilă, au ca scop final îndeplinirea obiectivelor tuturor părților implicate[3]. Trebuie să menționam că, inițial, a apărut sintagma de afaceri civile (*civil affairs*) încă din timpul celui de-al Doilea Război Mondial, atunci când trupele americane erau prezente în aproape toate teatrele de operații, fiind în contact cu probleme multiple, generate de interferența cu populațiile civile autohtone şi cu multitudinea de culturi pe care le reprezentau. Imediat după încheierea marii conflagrații mondiale, conceptul a fost revizuit şi îmbunătățit, iar primul proiect *civil affairs* de anvergură a fost Planul Marshall, ale cărui rezultate se manifestă şi astăzi. Conceptul CIMIC a luat ființă de-a lungul perioadei Războiului Rece şi a început să prindă contur abia după căderea Cortinei de Fier şi implicarea unor forțe multinaționale masive în teatrele de operații, în special după lecțiile învățate din războiul din Golf, de la începutul anilor ’90. Odată cu sfârşitul Războiului Rece şi cu inițierea unor noi tipuri de operații militare, statele europene au început să-şi dezvolte structurile operaționale CIMIC, iar maniera de înțelegere a conceptului CIMIC de către majoritatea statelor europene este în concordanță cu Doctrina CIMIC a NATO[4].

---

[3] St. Bădescu, *Impactul acțiunilor militare asupra mediului,* Dreptul nr. 10 / 2003.
[4] C. Poenaru*, Dreptul Internațional Umanitar la începutul sec. XXI,* Asociația Română de Drept Umanitar, Bucureşti, 2003.

Prin apartenența la NATO, România şi-a oferit disponibilitatea de a participa, la solicitarea Centrului Euro-Atlantic de Coordonare a Răspunsului în Caz de Dezastre, EADRCC, la constituirea unei unități multinaționale de răspuns la dezastre, cu Detaşamentul de Intervenție nominalizat în cadrul inventarului național la acest organism, precum şi cu experți din alte ministere. Comitetul Superior de Planificare a Urgențelor Civile (SCEPC) din NATO a analizat posibilitatea stabilirii capacității Euro-Atlantice de răspuns în caz de dezastre în folosul țărilor din Consiliul Euro-Atlantic pentru Parteneriat (EAPC), concluzionând că Centrul Euro-Atlantic de Coordonare a Răspunsului în Caz de Dezastre (EADRCC) poate da un răspuns unei țări afectate, la solicitarea acesteia sau prin Biroul de Coordonare a Afacerilor Umanitare din ONU (UN-OCHA) [5].

Prin constituire şi operaționalizarea unei Unități Euro-Atlantice de Răspuns în Caz de Dezastre (EADRU), formată din elemente naționale oferite de țările membre EAPC se realizează un cadru unitar de acțiune pentru înlăturarea urmărilor eventualelor dezastre, în timp mai scurt, cu pierderi şi consumuri mai mici. EADRU nu este o forță stabilă, ci o grupare de elemente naționale voluntare de intervenție în caz de dezastre.

În acest sens, menționăm principalele direcții de acțiune ale protecției civile din România:

- îndeplinirea obiectivelor stabilite în Programele Naționale Anuale de pregătire ale Alianței;
- angajarea operațională deplină în alianță;
- abordarea problemelor de securitate şi protecția civilă colectivă potrivit noului Concept Strategic al NATO de planificare a urgențelor civile;
- amplificarea progresivă a participării la structurile şi acțiunile comune organizate şi conduse de Comitetul Superior de Planificare a Urgențelor Civile (SCEPC) din NATO;
- asigurarea capacității reale de răspuns pentru protecția civilă colectivă şi pentru implementarea altor măsuri luate de Alianță Nord-Atlantică;
- realizarea deplină a standardizării şi interoperabilității cu structuri similare din celelalte țări membre NATO.

România sprijină dezvoltarea Identității de Securitate şi Apărare Europeană (ESDI). Prin semnarea „Memorandumului de înțelegere dintre Comunitatea Europeană şi România” privind participarea la mecanismul de întărirea a cooperării de asistență în intervențiile specifice protecției civile,

[5] N. Steiner*, Planificarea urgențelor civile,* Editura Ufmann, Bucureşti, 2010.

România a acceptat că importanța semnării de către statele asociate a documentelor de aderare la acest mecanism prin faptul că aria de acoperire a acestui instrument se extinde pe tot cuprinsul Europei, iar eficiența capacității de răspuns creşte prin aportul statelor semnatare care, pe lângă faptul că beneficiază de avantaje, de drepturi, vor trebui să contribuie în aceeaşi măsură ca şi statele membre la menținerea unui nivel ridicat al structurii de răspuns[6].

Participantă activă la Organizația pentru Securitate şi Cooperare în Europa, România continua să participe la operațiile de management al urgențelor civile în caz de dezastre. Implicarea în acest gen de operații va demonstra că România este pe deplin angajată în construirea noii arhitecturi a securității colective, regionale şi europene. Participarea noastră va avea la bază interesele naționale, prin prevenirea şi notificarea reciprocă a dezastrelor naturale şi tehnologice care pot afecta teritoriul statelor vecine, precum şi acordarea de asistență şi sprijin umanitar pentru înlăturarea efectelor. Angajamentele se vor materializa în participarea structurilor de protecție civilă din România la inițiativele de cooperare, pentru constituirea unor forțe multinaționale, destinate în special executării misiunilor de sprijin şi asistență umanitară. Integrarea în Organizația Internațională a Protecției Civile (OIPC) a determinat autoritățile naționale să sprijine demersurile stabilite prin „Planul Mondial de acțiune pentru dezvoltarea structurilor de protecție civilă”, adoptat la cea de-a XI-a Conferință Mondială a Protecției Civile, desfăşurată la BEIJING, în perioada de 26-28 octombrie 1998.

BIBLIOGRAFIE

Bădescu St., *Impactul acțiunilor militare asupra mediului,* Dreptul nr. 10 / 2003.

Geantă St., *Protecția civilă – dimensiune a securității naționale,* Editura Telegrafica, Bucureşti, 2004.

Nemeş V., *Protecția civilă în sistemul securității naționale – prezent şi viitor*, Teză de doctorat, Bucureşti, 2006.

Poenaru C., *Dreptul Internațional Umanitar la începutul sec. XXI,* Asociația Română de Drept Umanitar, Bucureşti, 2003.

Steiner N., *Planificarea urgențelor civile,* Editura Ufmann, Bucureşti, 2010.

[6] V. Nemeş, *Protecția civilă – dimensiune a securității naționale,* Editura Telegrafica, Bucureşti, 2004, p. 4.

ASPECTE SPECIFICE ALE COMUNICĂRII PE TIMPUL PARTICIPĂRII UNITĂȚILOR DIN FORȚELE TERESTRE ALE ARMATEI ROMÂNIEI LA MISIUNI ÎN DIFERITE TEATRE DE OPERAȚII

Col. (r) drd. Constantin AFRIM*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Experiența participării la operații în diferite teatre evidențiază două aspecte importante referitor la cerințele comunicării militare în perioada actuală. Primul dintre aceste aspecte vizează obligativitatea personalului participant de a cunoaşte limba engleză, limbă oficială în cadrul alianței, iar cel de-al doilea aspect se referă la nevoia stringentă ca structurile militare ale armatei noastre să fie interoperabile cu cele ale aliaților noştri.

Pregătirea personalului se află însă într-o strânsă dependență față de dotarea cu tehnica necesară realizării unei comunicări rapide, de mare acuratețe şi, în condiții de protecție şi siguranță a mesajelor de transmis.

Cuvinte cheie: Forțe Terestre; misiuni internaționale; operație militară; teatru de operații; comunicare.

România, stat membru al NATO şi al Uniunii Europene, având o poziție de avanpost, din punct de vedere geografic, contribuie cu forțe, în afara teritoriului național, la efortul general de rezolvare a crizelor nesoluționate şi de menținere a stabilității în diferite zone *fierbinți* de pe glob.

Până în prezent, Forțele Terestre au participat la misiuni internaționale în teatrele de operații, în principiu, numai cu structuri de execuție (până la nivel batalion) şi cu ofițeri de stat major încadrați în comandamente multinaționale la diferite niveluri.

Structurile militare naționale au fost folosite, de regulă, în faza post-combat, îndeplinind în general următoarele tipuri de misiuni: protecția forței; ripostă antiteroristă (în special căutare/scotocire); misiuni specifice Poliției Militare; misiuni de geniu-infrastructuri; misiuni de culegere de informații; participarea la misiuni CIMIC[1].

* e-mail: *afrimconstantin@yahoo.com*

[1] Teodor Frunzeti şi colectiv, *Lecții învățate din participarea la misiuni multinaționale – 2004 -2005,*Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2005, pp. 5-20.

Participarea militarilor români la misiuni internaţionale reprezintă totodată o ocazie foarte potrivită pentru validarea cunoştinţelor şi experienţei rezultate în urma observaţiilor şi a studierii, de-a lungul anilor, a instruirii, a exerciţiilor şi acţiunilor militare executate.

De asemenea, participarea la aceste misiuni se constituie şi într-o verificare, cât se poate de justă şi de realistă, a capacităţilor comunicaţionale ale participanţilor, fie ei persoane sau subunităţi constituite.

Desfăşurarea operaţiilor în condiţii geoclimatice şi militare deosebit de dure au constituit teste de anduranţă atât pentru personalul participant, cât şi pentru echipamentele din dotare.

Îndeplinirea cu succes a diversităţii de misiuni încredinţate constituie o confirmare a pregătirii profesionale deosebite a militarilor români, a coeziunii existente în cadrul unităţilor şi subunităţilor româneşti participante, evidenţiind totodată trendul ascendent al sistemului de pregătire şi instruire din cadrul Forţelor Terestre, precum şi eforturile susţinute ale structurilor logistice implicate.

Aspecte specifice ale comunicării pe timpul participării unităţilor din Forţele Terestre ale Armatei României la misiuni în diferite teatre de operaţii

Indiferent ce domeniu de activitate ar face obiectul analizei referitor la misiunile internaţionale îndeplinite de către militarii români, în mod implicit s-ar ajunge şi la o analiză a actului comunicaţional derulat în interiorul structurilor participante la aceste misiuni, precum şi între acestea şi alte structuri, instituţii ori persoane.

În urma unor astfel de analize, realizate cu mult realism, au rezultat şi numeroase aspecte concrete care au adus atingere desfăşurării activităţilor în condiţii normale. O mare parte dintre acestea s-au datorat perturbaţiilor apărute în procesul comunicării.

Pe baza studierii lecţiilor învăţate, evidenţiate pe parcursul misiunilor îndeplinite în teatrele de operaţii, dar şi în urma desfăşurării unor exerciţii ori aplicaţii tactice în ţară, constatăm că disfuncţiile comunicaţionale au apărut la nivelul fiecărui element al procesului comunicării şi că au afectat toate tipurile de comunicare.

Cele mai numeroase disfuncţii s-au manifestat la nivelul canalelor de transmitere a mesajelor, iar cel mai afectat tip de comunicare a fost comunicarea verbală.

Câteva dintre cauzele care au generat perturbaţiile respective putem evidenţia: dotarea tehnicii de luptă cu mijloace de comunicaţii neperformante sau incompatibile/parţial compatibile cu cele ale corespondenţilor; inexistenţa unor algoritmi şi chei de secretizare comune; imposibilitatea utilizării

mijloacelor de comunicații în condițiile purtării mijloacelor de protecție individuală, în anumite situații; uzura avansată şi deranjamente frecvente ale mijloacelor de comunicații în condițiile suprasolicitării unor fluxuri de comunicare; inexistența, totală sau temporară, a mijloacelor de legătură cu administrația locală din zona în care se desfăşurau acțiunile; lipsa mijloacelor de criptare-decriptare.

Dintre manifestările concrete ale perturbațiilor generate de cauzele evidențiate anterior amintim:

- lipsa mijloacelor de transmisiuni performante face ca, pe timpul controalelor în teren sau pe timpul deplasării, comunicarea cu şefii de echipe sau de maşini să fie adesea absentă, legăturile fiind bruiate de către stațiile poliției irakiene (operațiunea *ANTICA BABILONIA*, Irak)[2];
- dotarea cu un singur mijloc de legătură în gama undelor scurte dispus pe tehnica blindată (punctul de comandă mobil) şi un număr insuficient de mijloace radio în gama undelor ultrascurte dotate cu amplificator de putere determină imposibilitatea comunicării permanente (operațiunea *ENDURING FREEDOM*, Afganistan) [3];
- inexistența aceloraşi algoritmi şi chei de secretizare a făcut dificilă realizarea de comunicații permanente în vederea coordonării acțiunilor pe timpul misiunilor mixte americano-române (operațiunea *ENDURING FREEDOM*, Afganistan)[4].
- lipsa legăturii directe cu administrația locală din zona de responsabilitate, a făcut imposibilă, temporar, asigurarea contactului cu aceasta în vederea cooperării, informării şi coordonării oportune (operațiunea ENDURING FREEDOM, Afganistan)[5].

Toate aceste situații au primit rezolvare într-un timp relativ scurt, însă cu o parte dintre ele, militarii români aflați în teatrele de operații se mai confruntă, încă, întrucât resursele financiare limitate din ultimii ani nu au permis achiziționarea unor mijloace performante şi în totalitate compatibile.

---

[2] Neagoe Visarion şi colectiv, *Culegere de lecții învățate*, semestrul II/2006, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2006, p. 91; Mihai Ciungu şi colectiv, *Culegere de lecții învățate*, semestrul I/2010, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2010, p. 45.

[3] Neagoe Visarion şi colectiv, *Culegere de lecții învățate*, semestrul II/2006, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2006, p. 79; Mihai Ciungu şi colectiv, *Culegere de lecții învățate*, semestrul II/2010, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2010, p. 149.

[4] Neagoe Visarion şi colectiv, *Culegere de lecții învățate*, semestrul II/2006, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2006, p. 81.

[5] Mihai, Ciungu şi colectiv, *Culegere de lecții învățate*, semestrul I/2010, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2010, p. 42.

Un alt set de cauze ce au afectat procesul de comunicare din cadrul structurilor participante, sau dintre acestea şi instituţii ori persoane din afara respectivelor structuri, cuprinde, printre altele, următoarele: necunoaşterea limbii populației din zona de responsabilitate; nefolosirea mijloacelor de identificare; necunoaşterea de către receptor a semnificației tuturor mesajelor primite; lipsa materialelor de reprezentare a națiunii; necunoaşterea, la nivelul cerut, a limbii engleze de către toți militarii români din teatrul de operații; lipsa unei comunicări, în permanență corecte şi sincere, între comandanți şi subordonați; diferențe culturale şi de pregătire specifică între militarii din armate diferite etc.

Şi aceste cauze au generat, la rândul lor, disfuncții importante ale actului comunicațional. Prezentăm, succint, câteva astfel de aspecte, după cum urmează:

- pentru culegerea de date şi informații din sate/localități, pe timpul executării misiunilor, erau necesare cunoştințe minime de limba pashtu (operațiunea *ENDURING FREEDOM*, Afganistan); [6]
- lipsa materialelor de reprezentare din dotarea unui batalion aflat în misiune în Irak a făcut ca imaginea batalionului şi a Armatei noastre să nu fie reflectată la justa valoare, cu ocazia primirii vizitelor diferitelor personalități militare şi civile, când comandantul batalionului a primit diverse cadouri simbolice (plachete personalizate cu însemnele unității şi armatei țării respective), el neavând posibilitatea să procedeze analog (operațiunea *ANTICA BABILONIA*, Irak)[7];
- unele relații interpersonale inadecvate ce se manifestă între militari pe parcursul conviețuirii în comun pe perioada celor 6 luni, reprezintă unul dintre factorii care erodează moralul personalului ;[8]
- neînțelegerile privind climatul organizațional şi aşteptările referitoare la tipul de relații şi constrângeri din timpul misiunii provoacă tensiuni şi o stare de iritabilitate, precum şi o percepere a divergențelor de interese între comandament şi subunități (operațiunea *ENDURING FREEDOM*, Afganistan)[9];
- nefolosirea mijloacelor de identificare, mai ales pe durata executării misiunilor şi îndeosebi pe timp de noapte, poate favoriza fratricidul[10].

---

[6] Neagoe Visarion şi colectiv, *Culegere de lecții învățate*, semestrul II/2006, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2006, p. 94; Mihai Ciungu şi colectiv, *Culegere de lecții identificate*, semestrul I/2011, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2011, p. 9.

[7] Neagoe Visarion şi colectiv, *Culegere de lecții învățate*, semestrul II/2006, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2006, p. 98.

[8] *Ibidem*, p. 105.

[9] *Idem*, p. 107.

[10] Mihai, Ciungu şi colectiv, *Culegere de lecții învățate*, semestrul II/2010, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2010, p. 139.

Situațiile prezentate sunt reale şi, cu sprijinul aliaților, au fost depăşite în scurt timp de la apariție, dar pentru ca ele să-şi micşoreze numărul, ori să nu mai apară, este necesar ca pregătirea în vederea plecării în teatrul de operații să se realizeze cu atenție sporită, iar aspectele ce presupun utilizarea resursei financiare, trebuie privite cu mai multă atenție şi chiar rezolvate dacă este posibil.

Multe dintre cauzele posibile ale unor perturbații intuite ale procesului comunicațional au fost eliminate ca urmare a identificării lor cu ocazia participării unităților din Forțele Terestre la aplicații şi exerciții de o mai mică ori de o mai mare amploare, anterioare plecării în teatrele de operații.

Considerăm utilă trecerea în revistă a câtorva dintre cauzele ce pot afecta comunicarea la nivelul structurilor militare de tip unitate sau mare unitate. Dintre aceste cauze, rezultate în urma desfăşurării exercițiilor *GETICA 08, JTF EAST ROTATION 08, CERTEX 08, SIMEX 08, SIMFTX2010, SABER DAWN 10, DACIA 10, sau a SUMMIT*-ului NATO de la Bucureşti, din 2008, evidențiem următoarele:

- neconfirmarea primirii mesajelor;
- netransmiterea oportună a mesajelor;
- manifestarea unor inițiative eronate de transmitere a unor mesaje (fără acceptul sau aprobarea eşalonului superior);
- trimiterea de mesaje la destinatari fără responsabilitate în ceea ce priveşte conținutul mesajului respectiv;
- defectarea canalelor de transmitere a mesajelor (mijloacele de transmisiuni);
- imposibilitatea temporară a utilizării sistemului național de telecomunicații, din diverse motive;
- imposibilitatea transmiterii documentelor clasificate prin mijloace de comunicații radio din cauza lipsei aparaturii necesare;
- incompatibilitatea sau compatibilitatea redusă a tehnicii analoge din dotarea unor unități militare cu circuitele digitale ale sistemului național de comunicații;
- lipsa conexiunii INTRAMAN nu permite transmiterea unor mesaje importante şi foarte necesare conducerii acțiunilor;
- comunicarea precară sau lipsa de comunicare au condus la apariția unor dificultăți în coordonarea elaborării documentelor bilaterale, româno-americane, pentru organizarea unui exercițiu comun;
- dificultățile în elaborarea şi aprobarea documentelor bilaterale din cauza competențelor limitate ale reprezentanților numiți şi nerespectării căilor oficiale, pentru aprobarea documentelor;
- alegerea eronată a orei de desfăşurare a conferinței de presă;

- neconsultarea reprezentantului român de către cel american asupra datei şi orei conferinței de presă;
- neconfirmarea, de către reprezentanții administrației locale, a prezenței la activitățile de protocol la care au fost invitați, prezentându-se totuşi, ei sau delegații lor;
- netransmiterea documentelor de conducere la termenul stabilit;
- stabilirea unor fluxuri greoaie de transmitere a mesajelor;
- lipsa, la unele structuri, a metodologiilor de raportare;
- existența unui număr insuficient de posturi telefonice pentru transmiterea informațiilor necesare conducerii şi cooperării pe timpul ducerii luptei;
- utilizarea telefoanelor personale pentru conducerea acțiunilor;
- posibilitățile limitate de a colecta informații din surse deschise datorită numărului redus de puncte de acces la internet;
- nedistribuirea procedurilor de cooperare cu celelalte structuri din sistemul național de apărare[11].

Identificarea a cât mai multe dintre cauzele ce ar putea favoriza apariția unor disfuncții ale comunicării vine în sprijinul comandanților şi a ofițerilor de stat major pentru luarea unor măsuri eficiente de preîntâmpinare a apariției unor manifestări asemănătoare, sau pentru eliminarea lor oportună.

Pe măsura acumulării experienței, sporeşte şi eficiența măsurilor de eliminare a unor asemenea cauze ale perturbării comunicării îndeosebi în interiorul structurii comandate, dar nu trebuie scăpate din vedere două aspecte deosebit de importante: dinamismul şi complexitatea procesului comunicațional.

Pe de altă parte, diversitatea şi complexitatea teatrelor de operații în care structuri din Armata României acționează pentru îndeplinirea misiunilor în mediul internațional, impune inițierea personalului de a revedea un sistem de norme, proceduri şi standarde rezultate din experiența acumulată.

Concluzii

Finalul secolului al XX-lea şi începutul secolului al XXI-lea au fost marcate de un număr relativ mare de operații militare desfăşurate în diferite teatre de operații. Tipurile de operații cel mai des folosite au fost cele de

[11] Nicolae N. Roman şi colectiv, *Culegere de lecții învățate*, semestrul II/2008, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2009, pp. 9-150; Mihai Ciungu şi colectiv, *Culegere de lecții învățate*, semestrul I/2010, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2010, pp. 49, 51, 123; Mihai Ciungu şi colectiv, *Culegere de lecții învățate*, semestrul II/2010, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2010, pp. 44, 71, 87, 157, 159, 163; Mihai Ciungu şi colectiv, *Culegere de lecții identificate*, semestrul I/2011, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2011, pp. 27, 86, 87.

stabilitate şi de sprijin, însă, din nefericire, s-au desfăşurat şi operații specifice luptei armate. Se conturează destul de clar opțiunea folosirii cu precădere a operațiilor de sprijin şi stabilitate şi doar în cazuri extreme a operațiilor specifice luptei armate.

Totodată, constatăm că în perioada de referință, operațiile militare executate au avut caracter multinațional, fapt ce a avut o oarecare influență, atât asupra procesului conducerii, cât şi asupra comunicării.

Realitatea din teatrele de operații evidențiază faptul că procesul comunicațional adiacent conducerii în operațiile Forțelor Terestre are trăsături comune atât în cazul operațiilor specifice luptei armate, cât şi în cel al operațiilor de stabilitate şi de sprijin, dar, în acelaşi timp există particularități ale comunicării pentru fiecare dintre aceste tipuri de operații.

Totodată, rezultă cu claritate faptul că procesul comunicațional este unul perfectibil, iar sporirea performanțelor comunicării este posibilă doar în condițiile unei dotări cu mijloace tehnice de ultimă oră – compatibile cu cele ale aliaților – şi doar printr-o instruire la cele mai ridicate standarde atât pe linia specialității, cât şi pe linia comunicării.

În opinia noastră, creşterea eficienței comunicării ar trebui să reprezinte un obiectiv permanent pentru toți comandanții, deoarece o comunicare performantă face posibilă o conducere mai eficientă.

BIBLIOGRAFIE

Ciungu, Mihai şi colectiv, *Culegere de lecții identificate,* semestrul I/2011, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2011.

Frunzeti Teodor şi colectiv, *Lecții învățate din participarea la misiuni multinaționale – 2004-2005,* Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2005.

Ioniță Ariton şi colectiv, *Culegere de lecții învățate*, semestrul II/2005**,** Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2005.

Neagoe Visarion şi colectiv, *Culegere de lecții învățate*, semestrul II/2006, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2006.

Roman N. Nicolae şi colectiv, *Culegere de lecții învățate,* semestrul I/2008, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2009.

STRATEGII PENTRU REALIZAREA COMUNICĂRII MILITARE EFICIENTE

Col. (r) drd. Constantin AFRIM*
Universitatea Naţională de Apărare „Carol I”

Se spune despre comunicare – şi practica o dovedeşte cu prisosinţă – că serveşte ca lubrifiant *al conducerii. Există consens în rândul specialiştilor în ceea ce priveşte importanţa capitală pe care o are comunicarea în procesul conducerii. Referindu-ne şi numai la decizia pe care trebuie s-o ia comandantul într-o situaţie oarecare şi este suficient să constatăm că o bună adoptare a acesteia şi o reuşită în îndeplinirea ei ar fi de neconceput în absenţa unei comunicări optime între comandant şi executanţi.*

Cuvinte cheie: comunicare; informare; comunicare eficientă; strategie; relaţii publice.

Practica a demonstrat faptul că pentru orice organizaţie, comunicarea este o cerinţă esenţială în atingerea obiectivelor stabilite, o condiţie *sine- qua- non* a funcţionării sale eficiente, a stabilirii celor mai elementare relaţii interumane.

Comunicarea constituie una dintre principalele premise ale exercitării conducerii. Doar o comunicare eficientă face posibilă planificarea şi programarea, coordonarea şi controlul, motivarea, consultarea şi participarea activă a membrilor organizaţiei la înfăptuirea scopurilor propuse. Fiecare moment din activitatea organizaţiei se bazează pe o comunicare eficientă, ca modalitate de focalizare şi corelare a eforturilor.

Comunicarea eficientă, ca sistem complex de raporturi mutuale ce apare între membrii organizaţiei militare, presupune cunoaşterea reciprocă a acestora, confruntarea, concilierea şi armonizarea opiniilor lor. De aceea, pentru fiecare conducător, o preocupare esenţială o constituie asigurarea unei comunicări deschise, permanente şi precise, ce rezultă din gândirea strategică a organizaţiei.

În calea unei comunicări eficiente se interpun o serie de obstacole ce trebuie depăşite cu abilitate pentru a nu se ajunge la blocaje. Toate aceste obstacole provoacă perturbaţii în cadrul procesului de comunicare, din momentul emiterii mesajului şi până la receptarea acestuia.

* e-mail: *afrimconstantin@yahoo.com*

Atât perturbațiile externe, care țin de mediul de comunicare, distanță, timp, structura rețelelor de comunicare etc., cât şi perturbațiile interne legate de natura umană, percepţia mesajelor, tendința de evaluare a mesajelor, limitele individuale etc. trebuie identificate, analizate şi diminuate prin măsurile adoptate în organizație, ceea ce va contribui la îmbunătățirea comunicării.

Strategii pentru realizarea comunicării militare eficiente

Pentru orice conducător, dezvoltarea comunicării trebuie să constituie o preocupare permanentă care să vizeze toate funcțiile, etapele şi elementele procesului de comunicare. Ea se va concretiza în sporirea consistenței mesajelor, a expresivității comunicării şi a inteligibilității celor comunicate.

Creşterea eficienței comunicării presupune şi utilizarea unor metode şi tehnici de perfecționare a acesteia. S-au impus, ca deosebit de utile: ascultarea activă – tehnică de sporire a acurateței recepționării unei informații printr-o atenție completă acordată interlocutorului – şi şedința – reunirea pe termen scurt a unui grup de persoane în vederea rezolvării unor sarcini cu caracter informațional şi decizional.

Desigur, respectarea şi aplicarea principiilor şi a regulilor comunicării eficiente țin de personalitatea conducătorilor, de specificul momentului, dar şi de maniera de comunicare aleasă.

În literatura de specialitate, întâlnim frecvent noțiunea de strategie de comunicare. Dar ce semnificație are această noțiune şi cum se materializează ea în legătură cu actul comunicațional?

Noul dicționar universal al limbii române defineşte strategia ca fiind: planul de acțiuni coordonate în vederea atingerii unui scop; abilitatea în a folosi toate mijloacele disponibile, împrejurările, condițiile etc. favorabile în atingerea scopului propus[1].

Semnificații asemănătoare sunt atribuite strategiei şi de către Dicționarul explicativ al limbii române, precum şi de către Dicționarul enciclopedic.

O definiție cuprinzătoare oferă *Doctrina pentru Operații Întrunite ale Forțelor Armate*, conform căreia strategia reprezintă *arta de a avea un model sau scenariu dorit al evenimentelor posibile, unde finalitățile, căile şi modalitățile de realizare a lor pot fi evaluate într-un mediu preconizat sau previzibil.* [2]

Strategia de Comunicare a Ministerului Apărării Naționale reprezintă principalul document de planificare şi de conducere a activității de comunicare şi relații publice, cuprinzând ansamblul acțiunilor prin care se stabilesc

[1] Ioan Oprea, Carmen-Gabriela Pamfil, Rodica Radu, Victoria Zăstroiu, *Noul dicționar universal al limbii române*, Editura Litera Internațional, Bucureşti- Chişinău, 2008, p. 1556.
[2] *SMG/P.F.-3*, *Doctrina pentru Operații Întrunite ale Forțelor Armate, Bucureşti*, 2003, p. 104.

detaliile procesului comunicării (obiective, teme, mesaje, public-țintă etc.). *Este elaborată anual, până la 20 decembrie, pentru anul următor, de către Direcţia Relaţii Publice, pe baza Strategiei Naţionale de securitate, Strategiei Militare a României, Cartei Albe a Guvernului şi a profilului proiectat al imaginii dezirabile a instituţiei militare.* [3]

Strategia de comunicare a organizației militare cuprinde, în principiu următoarele capitole: analiza imaginii instituției militare în anul precedent; prognoza pentru anul respectiv; profilul imaginii proiectate a instituției militare; obiectivele de comunicare în relație cu obiectivele politico-militare; temele şi mesajele de bază pentru comunicarea internă şi externă; responsabilitățile în domeniul comunicării şi relațiilor publice.

Scopul *Strategiei de comunicare* pentru anul în curs *este de a susţine îndeplinirea Obiectivului fundamental al Ministerului Apărării Naţionale în anul 2012 prin promovarea direcţiilor generale de acţiune ale Armatei României, creşterea gradului de informare şi a nivelului de înţelegere a problematicii asociate domeniului militar în rândul membrilor grupului de audienţă*.[4]

Parcurgând, cu atenție, conținutul *Strategiei de comunicare a M.Ap.N. în 2012,* constatăm că perfecționarea comunicării este prezentată, în mod constant, în strânsă legătură cu îmbunătățirea activității de relații publice. În aceste condiții, considerăm necesară o prezentare succintă a specificului acestei activități.

Pentru unii specialişti, relațiile publice reprezintă partea cea mai activă, cea mai dinamică, a comunicării. Este foarte greu să concepem astăzi un anumit tip de activitate fără ca aceasta să nu fie însoțită de eforturi planificate şi constante de a comunica cu mediul.

Privite dintr-un unghi psihologic, deci ca mecanisme de stabilire a legăturilor între instituții, ori între instituții şi oameni, relațiile publice pot fi definite ca reprezentând *ansamblul de mijloace folosite de către instituţii şi întreprinderi pentru a crea un climat de încredere şi simpatie în rândul propriului personal, precum şi în rândul publicului.* [5]

În instituția militară, relațiile publice *constituie o funcţie distinctă a conducerii şi constă în stabilirea, menţinerea şi dezvoltarea unor relaţii biunivoce între armată, ca instituţie publică, şi cetăţenii României*[6].

Misiunea fundamentală a Strategiei de Comunicare a M.Ap.N. este de a contribui, în mod activ şi permanent, la promovarea şi apărarea valorilor armatei României atât în țară, cât şi în afara acesteia, prin furnizarea promptă către cetățeni şi organizații a informațiilor publice privind activitatea militară.

---

[3] *R.P.-1*, Instrucțiuni privind activitatea de relații publice în Armată, Bucureşti, 2002, p. 21.
[4] *Strategia de comunicare a Ministerului Apărării Naţionale în anul 2012*, Bucureşti, 2012, p. 7.
[5] Şerb Stancu, *Relaţii publice şi comunicare*, Editura Teora, Bucureşti, 2000, p. 7.
[6] *R.P.-1*, p. 7.

În timp de pace, strategia de comunicare urmăreşte fluidizarea comunicării în interiorul organismului militar, identificarea şi rezolvarea problemelor de comunicare ce ar putea afecta capacitatea armatei de a-şi îndeplini misiunile, vizează obținerea înțelegerii şi sprijinului public pentru instituția militară, printr-o informare publică oportună, corectă şi completă. Astfel, personalul armatei, publicul civil, structurile societății civile, mass-media au posibilitatea de a percepe şi de a evalua corect activitățile, evoluțiile şi tendințele de transformare şi modernizare a armatei.

Pe timpul situațiilor de criză şi război, strategia de comunicare a armatei urmăreşte cu prioritate ca publicul să beneficieze de un flux continuu, oportun şi corect de informații publice despre activitățile şi operațiile desfăşurate de forțele armatei în scopul câştigării sprijinului pentru operațiile militare.

Necesitatea stabilirii unei strategii de comunicare a organizației militare derivă din: dreptul constituțional al fiecărui cetățean de a fi informat corect despre activitatea instituțiilor publice şi asupra modului de utilizare a fondurilor din bugetul de stat; obligația legală a instituției militare de a furniza persoanelor fizice sau juridice, din oficiu sau la cerere, informații de interes public; importanța deosebită pe care o are propria imagine publică în activitatea organismului militar, efectul pozitiv al procesului de informare internă asupra eficacității şi motivării acțiunilor personalului armatei pentru îndeplinirea misiunilor primite.

Cele mai importante domenii ale activității de relații publice din mediul militar sunt: *informarea publică; informarea publică directă; informarea internă; relațiile cu comunitatea locală; informarea internațională; gestionarea crizelor mediatice*.[7]

Chiar şi în urma unei analize sumare a Strategiei de Comunicare a Ministerului Apărării Naționale constatăm faptul că aceasta se rezumă, aproape în totalitate la planificarea activității de relații publice, activitate care, totuşi, nu reprezintă decât o parte a comunicării organizației militare. Mai mult decât atât, genul de comunicare pe care-l utilizează activitatea de relații publice este, înainte de toate, unul informativ.

În acest context, se impune distincția dintre *informare* şi *comunicare,* termeni adesea confundați. Astfel, *informarea* ține exclusiv de transferul de conținut (emisie şi receptare), în timp ce *comunicarea* se referă la schimburile de structuri cognitive ce vizează schimbarea comportamentului celuilalt.

Adesea, comunicarea este coborâtă de obicei la nivel de simplă informare, rezultatul fiind absența unui feed-back adecvat din partea receptorilor. În lipsa feedback-ului, deciziile se iau exclusiv la nivelul managerial, fără consultarea celor implicați direct în realizarea scopurilor organizației.

[7] *Idem*, p. 28.

Altfel spus, termenul de *informare* se referă la situațiile în care rolul activ îi revine exclusiv emițătorului, în timp ce *comunicarea* vizează un sistem de relații interactive. *Informarea* constă deci, în relaționarea oamenilor cu faptele, iar *comunicarea* în relaționarea interpersonală. *Informarea* funcționează într-un singur sens, de la emițător către receptor. Dimpotrivă, *comunicare* se realizează în mai multe direcții, fiecare emițător devenind la rândul lui receptor şi invers, în cadrul aceleiaşi secvențe de comunicare.

În acest context, organizația militară trebuie să îşi regleze atât fluxurile informaționale, cât şi pe cele comunicaționale.

În primul caz, ea emite mesaje în interior sau în exterior şi recepteză şi analizează mesaje provenind din exterior şi din interior.

În al doilea caz, organizația militară este, pe de o parte, vectorul schimburilor interactive cu mediul extern, iar pe de altă parte, cea care reglează schimbul de informații între militari atât la nivel formal, cât şi informal. Dacă importanța relației cu exteriorul a fost mai mult sau mai puțin conştientizată, pentru că, în fond, de ea depinde supraviețuirea organizației, legătura cu interiorul este constant neglijată. Mesajele care provin din interior (mai ales dacă ajung la factorii de decizie prin intermediul canalelor informale) sunt aproape întotdeauna ignorate.

Revenind la subiectul strategiilor de comunicare, evidențiem faptul că, în practică, sunt utilizate frecvent următoarele strategii:

- *strategia de control* (de autoritate) – utilizată mai ales în situații de urgență, când conducătorul îşi manifestă autoritatea deplină, impunând restricții severe. El dirijează toate acțiunile, sensul comunicării este unilateral, iar feedback-ul apare numai pentru clarificări;
- *strategia de structurare* – folosită în procesul de restructurare, de organizare complexă şi de modernizare, de planificare pentru asigurarea ordinii şi a disciplinei prin informare, dirijare şi convingere;
- *strategia dinamică* – practicată cu succes în medii aflate în schimbare rapidă, este orientată spre activități imediate. Impune comunicare directă şi la obiect, printr-un mesaj pragmatic, bazându-se pe încredere şi înțelegere, pe motivare şi stimulare;
- *strategia participativă* (egalitară) – caracterizată prin transfer bilateral de informații cu influențare reciprocă, ce asigură luarea deciziilor prin consens. Este eficientă în comunicarea într-un grup restrâns, când se dispune de timpul necesar convingerii pentru acceptarea unor soluții. Nu se recomandă a fi utilizată în comunicarea cu interlocutori incompetenți, fără inițiativă şi experiență sau în cazuri de urgență;

- *strategia de acceptare* – vizează acceptarea opiniei partenerului (poate fi o echipă de consultanță, o comisie de audit etc.), ce a fost solicitat să consilieze managerul;
- *strategia de evitare* – acceptată doar în situații speciale ce impun restricții în furnizarea informațiilor.

Datoria de a alege strategia de comunicare cea mai potrivită situației existente la un moment dat, aparține, indubitabil, comandanților, indiferent de eşalonul la care se află, acestora revenindu-le, totodată, şi obligația de a o utiliza cu maximă eficiență pentru îndeplinirea obiectivelor asumate.

Alegerea este extrem de dificilă datorită multitudinii aspectelor ce trebuie avute în vedere. În opinia noastră, factorii cei mai importanți care concură la alegerea celei mai nimerite strategii pentru creşterea eficienței comunicării în cadrul în cadrul structurii conduse sunt: particularitățile situației existente la momentul respectiv; timpul avut la dispoziție; nivelul de pregătire al comandantului respectiv în domeniul comunicării organizaționale; experiența pe care acesta o are; abilitățile comunicaționale ale acestuia.

Concluzii

În mod evident, strategia de comunicare a unei organizații de dimensiunile şi complexitatea celei militare nu are posibilitatea de a acoperi în amănunt întreaga sferă a actului comunicațional specific, ea constituind doar cadrul general al modului în care este văzută realizarea comunicării pe parcursul perioadei de referință.

Din acest motiv, opinăm că obligativitatea căutării modalităților concrete de ridicare continuă a eficienței comunicării în cadrul fiecărei structuri militare, indiferent de nivelul la care aceasta se situează, îi aparține, în principal, comandantului acelei structuri.

Pentru a îndeplini cu succes această îndatorire, este nevoie, în primul rând, ca modelele, algoritmii şi precizările eşaloanelor superioare referitoare la modul de realizare a procesului comunicațional în anumite situații, să fie foarte bine însuşite şi aplicate întocmai. Aceste modele pot fi îmbunătățite în funcție de particularitățile fiecărei situații create şi de experiența celui care le aplică.

Modelele primite pe cale ierarhică sunt întotdeauna de principiu, ele stabilind doar cadrul general al rezolvării unor situații, modul concret cuprinzând soluții foarte variate, fiecare dintre ele purtând amprenta personalității comandantului care a utilizat-o.

Pentru situațiile cărora nu li s-a prevăzut, din partea eşaloanelor superioare, un anume mod de rezolvare, este necesară găsirea celor mai potrivite soluții şi chiar realizarea unor algoritmi de lucru în ceea ce priveşte rezolvarea situațiilor comunicaționale specifice.

Comunicarea care implică acțiune şi, evident, rutină zilnică, devine, astfel, normală şi acceptată de colectivitate căpătând totodată coerență şi consecvență.

Antrenarea în comunicare este mai adâncă decât antrenarea limbii, necesită abilitatea de a înțelege mesajele comunicaționale, aspirațiile oamenilor, grupurilor, organizațiilor şi societăților. [8]

Dar pentru a înțelege nevoia inițierii unor asemenea demersuri, pentru a le realiza şi pentru a impune folosirea rezultatelor acestora, este necesar, în primul rând, ca toți comandanții să aibă o pregătire foarte solidă pe linia comunicării organizaționale.

Doar dispunând de aceste cunoştințe şi aplicându-le cu perseverență, comandanții de la toate nivelurile ierarhice vor avea posibilitatea îmbunătățirii abilităților personale în ceea ce priveşte comunicarea şi a sporirii continue a eficienței comunicării în cadrul structurii comandate.

BIBLIOGRAFIE

R.P.-1, *Instrucțiuni privind activitatea de relații publice în Armată*, Bucureşti, 2002.

SMG/P.F.-3, *Doctrina pentru Operații Întrunite ale Forțelor Armate*, Bucureşti, 2003.

Strategia de comunicare a Ministerului Apărării Naționale în anul 2012, Bucureşti, 2012.

Cosma Mircea, *Acțiuni de influențare psihologică în război*, Editura Universității Lucian Blaga, Sibiu, 1997.

Oprea Ioan, Pamfil Carmen-Gabriela, Radu Rodica, Zăstroiu Victoria, *Noul dicționar universal al limbii române*, Editura Litera Internațional, Bucureşti - Chişinău, 2008.

Şerb Stancu, *Relații publice şi comunicare*, Editura Teora, Bucureşti, 2000.

[8] Mircea Cosma, *Acțiuni de influențare psihologică în război*, Editura Universității Lucian Blaga, Sibiu, 1997, p. 53.

ABORDĂRI MODERNE ALE OUTSOURCING-ULUI ÎN NOUA ECONOMIE

Col.prof.univ.dr. Gheorghe MINCULETE*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Outsourcing-ul sau externalizarea este un aranjament prin care o companie furnizează servicii altei companii. Termenul este un trend care a devenit obişnuit ca aplicabilitate în tehnologia informației şi în industria de servicii, fiind considerat ca intrinsec managementului unei afaceri. În anumite cazuri, întregul management al informațiilor unei companii este externalizat, inclusiv planificarea şi analiza afacerii, precum şi instalarea, managementul şi services-ul rețelei şi locațiilor funcționale. Deşi obiectivul principal al externalizării este, adesea, reducerea costurilor, multe companii nu realizează nicio diminuare de cost. Aşadar, există pentru organizații o multitudine de instrumente privind procesele de externalizare a afacerilor.

Cuvinte cheie: externalizarea serviciilor; managementul externalizării serviciilor; externalizarea proceselor de afaceri; externalizarea tactică a serviciilor; externalizarea strategică a serviciilor; beneficiile externalizării serviciilor.

Delimitări generale

Noțiunea de externalizare vine din terminologia americană – *outside resourcing*, cu sensul de a procura din exterior. Termenul a fost utilizat ulterior în limbajul economic pentru a indica recurgerea la surse externe în vederea dezvoltării activității întreprinderii, care în mod tradițional îşi utiliza resursele interne.

Conceptul de *outsourcing* a comportat o analiză amplă în practica de afaceri în care este utilizat. În acest sens, mai mulți autori au definit rezultând că externalizarea, denumită şi *outsourcing*, se referă la delegarea unor sarcini sau obiective unor segmente organizaționale aparținând unor entități externe, care oferă un raport preț-calitate mai bun sau dețin expertiză în domenii specializate. Externalizarea poate cuprinde un spectru larg de activități, de la procese operaționale (de exemplu, livrarea de produse) şi până la funcțiuni ale firmei[1].

* e-mail: *minculetegh@yahoo.com*

[1] Janeta Sîrbu, *Elaborarea strategiei întreprinderii în contextul dezvoltării durabile*, Curs, p.12, http://mail.ubv.ro/~janeta.sirbu/curs12.doc, accesat în 10.08.2010.

Aşadar, scopul principal al subcontractării de servicii sau al *outsourcing*-ului este de a transfera un proces operațional sau o funcțiune a unei entități/organizații cu experiență specifică într-un anumit domeniu, în vederea obținerii unei economii de costuri operaționale şi îmbunătățirea calității şi valorii produselor/serviciilor oferite beneficiarilor. În acest sens, outsourcing-ul satisface două obiective principale:

- economiseşte costurile de operare prin transferul operațiunilor non-critice ale companiei unei organizații specializate, care este astfel superioară din punctul de vedere al productivității;
- îmbunătățeşte calitatea şi valoarea produselor sau serviciilor prin transferarea unei serii de operațiuni productive, unei entități externe care este specializată în anumite domenii, urmăreşte practici superioare şi deține infrastructura optimă[2].

În figura nr. 1, aspectele care țin de flexibilitatea limitată, investiții, dificultăți, greşeli, întârzieri, activități specializate ce necesită expertiză operațională, evidențiază de ce este necesar outsourcing-ul.

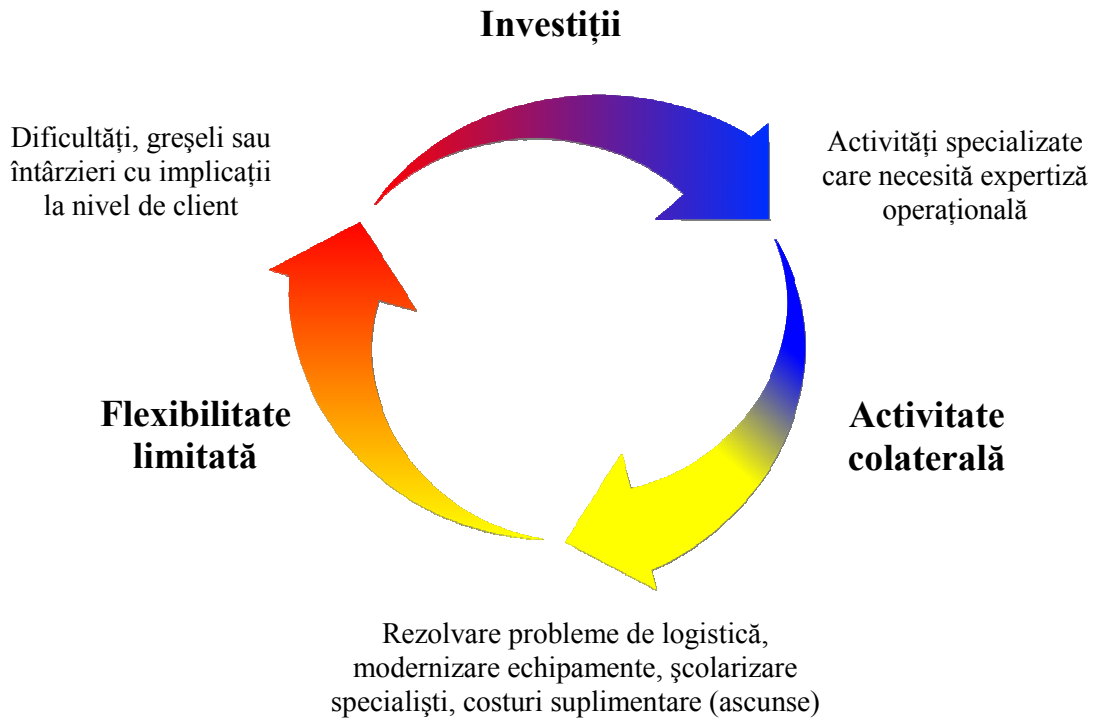

Fig. 1 *De ce este necesar outsourcing-ul*[3]

[2] Răzvan Dumitrescu, consilier economic BPCE Los Angeles, *Piața de outsourcing în Statele Unite ale Americii,* e-mail: consul.economic@consulateromania.net, accesat în 10.08.2010.
[3] Victor Zorlan, *De ce outsourcing? De ce inform lykos?*, Slide nr.4, Conferința Națională Outsourcing, Ediția a III-a, 09.11.2004.

Sub aspect managerial, *Outsourcing Managenent* sau Managementul Serviciilor Externalizate reprezintă activitatea conducerii companiei de a încheia şi de a urmări realizarea contractelor de *outsourcing*, prin care îşi rentabilizează serviciile pe care le execută ineficient sau în pierdere.

Din punct de vedere al nivelului la care este utilizat, *outsourcing-ul* poate fi:

- *outsourcing tactic***,** este limitat în complexitate şi timp şi are ca scop reducerea rapidă a consumurilor pentru a răspunde unor provocări de moment ale pieței;
- *outsourcing strategic*, presupune o colaborare pe termen lung în care beneficiarul se concentrează asupra propriului business şi externalizează restul proceselor;
- *outsourcing transformațional,* urmăreşte un parteneriat între firma de outsourcing şi echipele interne ale organizației, având ca scop împărtăşirea cunoştințelor, competențelor şi a experiențelor complementare[4].

După importanța activităților de referință într-o companie, *outsourcing-ul* este prezent în serviciile care reflectă:

- *activități principale*, ca de exemplu: îngrijirea pacienților, realizarea de programe informatice sau activități de mentenanță pentru aplicații software, producția într-o întreprindere, administrarea imaginii pe piață, activități de marketing, vânzări şi distribuție etc.;
- *activități neprincipale*, *dar esențiale pentru funcționare*, cum ar fi: contabilitatea, administrarea achizițiilor, resursele umane etc.;
- *activități secundare*, cum sunt: securitatea, tipăriturile, gestiunea parcului auto, activitatea de asigurare a curățeniei, asigurarea prânzului etc.[5].

Din punct de vedere al abordării, outsourcing-ul poate ținti:

- *abordarea integrală* prin care funcțiile sunt efectuate exclusiv de către personalul externalizat;
- *abordarea parțială* prin care funcțiile sunt efectuate de către o echipă mixtă, compusă din angajați interni asistați de către specialişti externi;
- *parteneriatul,* când funcțiile sunt executate în cooperare, prin integrarea echipelor interne şi externe, realizându-se astfel împărtăşirea cunoştințelor, competențelor şi experienței complementare.

Potrivit aprecierii specialiştilor, relevantă este şi dinamica domeniilor de activitate în care este utilizată externalizarea. Astfel, dacă în primii 2-3 ani

[4] E-comerce/Mobile bussines, Capitolul 3: Knowledge Management (KM), slide21.

[5] Marilena Petrec, CEO, APT Resources & Services, http://www.google.ro/search?hl=ro&ei=bK1fTKv9DcSBOMajjL0J&q=outsourcing+definitie&start=100&sa=N, accesat în 13.08.2010; coomerce/Mobile bussines, Capitolul 3: Knowledge Management (KM), slide20.

de activitate a întreprinderilor au fost externalizate până la cinci domenii de activitate, în prezent, s-a ajuns la 21 de domenii date către exterior (respectiv 84%), iar în viitor tendința este de creştere (87-90%). Domeniile de activitate în care a fost utilizată externalizarea au fost diverse. În continuare vom prezenta situația doar pentru patru domenii de activitate care au avut cea mai mare pondere de „utilizare”:

• **în trecut:** *contabilitate* – cu o pondere de 53,3% pentru întreprinderile prestatoare şi 60% pentru cele de producție; *aprovizionare* – a avut o pondere de 26,7% pentru prima grupă de întreprinderi şi 40% pentru celelalte; *publicitate* – 53,3% pentru cele prestatoare şi 40% pentru întreprinderile de producție; *serviciile de pază* – 46%, respectiv 70%;

• **în prezent:** situația se prezintă astfel: *contabilitate* – cu o pondere de 80% pentru întreprinderile prestatoare şi 50% pentru cele de producție; *aprovizionare* – a avut o pondere de 33,3% pentru prima grupă de întreprinderi şi 40% pentru celelalte; *publicitate* – 80% pentru cele prestatoare şi 60% pentru întreprinderile de producție; *serviciile de pază* – 53,3%, respectiv 70%;

• **în viitor:** procentele pentru utilizarea externalizării se estimează a fi următoarele: *contabilitate,* cu o pondere de 73,3% pentru întreprinderile prestatoare şi 50% pentru cele de producție; *aprovizionare* – vor avea o pondere de 13,3% pentru prima grupă de întreprinderi şi 40% pentru celelalte; *publicitate* – 66,7% pentru cele prestatoare şi 70% pentru întreprinderile de producție, *serviciile de pază* – 46%, respectiv 70%.[6]

Mai repede, mai ieftin, mai bine, este un obiectiv al succesului în lumea afacerilor de astăzi, iar externalizarea serviciilor de afaceri (Business Process Outsourcing), pe scurt BPO, a devenit un mijloc prin care acest scop a fost atins. BPO se defineşte ca o relație pe termen, de obicei lung, prin care realizarea diverselor activități susținute de o platformă informatică este externalizată la un furnizor specializat în scopul obținerii unui randament mai bun al afacerii.

Diverse analize de piață raportează beneficii semnificative ale acestei decizii atât în sensul reducerii costurilor şi al îmbunătățirii calității, cât şi în ceea ce priveşte câştigul de flexibilitate, respectiv posibilitatea de a se focaliza pe activitatea principală (*core business*), prin degrevarea de activitățile pe care compania decide să le externalizeze.

Beneficiile externalizării activităților

Susținută de progresele majore făcute în tehnologiile de comunicații, piața serviciilor BPO este extrem de dinamică şi de inovativă. Companiile vizionare care au inclus externalizarea în strategia de afaceri au reuşit nu numai să-şi surclaseze concurența, ci chiar să folosească externalizarea ca strategie de expansiune geografică. O listă neexhaustivă a beneficiilor externalizării include aspecte legate de:

[6] Janeta Sîrbu, *op.cit*., p. 15.

• reducerea costurilor, care provin atât din diferența semnificativă de salarii dintre țările cu economii dezvoltate şi cele în dezvoltare, dar şi din folosirea unor sisteme şi metodologii de lucru mai eficiente, pe care un furnizor specializat de servicii le are şi pentru care serviciile externalizate țin de activitatea principală (core business);

• flexibilitatea de adaptare rapidă a companiei la fluxurile economice, deoarece prin externalizare o mare parte a costurilor fixe se transformă în costuri variabile;

• focalizarea pe activitățile care țin de misiunea companiei pentru a realiza produse şi servicii mai bune, de exemplu prin renunțarea la resursele şi la managementul activităților de back-office (strategie de tipul do what you do best and outsource the rest);

• accesul la servicii de mai bună calitate, specialişti şi tehnologii, cum este cazul externalizării dezvoltării de software;

• servicii mai bune pentru consumator şi avantaj competitiv pentru companie. Acest beneficiu este legat de oferirea unor servicii mai rapide şi mai eficiente, cum ar fi disponibilitatea de servicii non-stop obținută prin externalizarea respectivelor activități într-o zonă aflată la 6-10 fuse orare distanță de companie (de exemplu, în industria asigurărilor unde înregistrarea rapidă a unei plângeri este importantă, acest beneficiu este evident);

• oportunitatea de extindere pe piețe geografice noi: începând de la externalizarea unor servicii necesare companiile pentru funcționarea lor eficientă. În figura nr. 2 sunt prezentate câteva dintre avantajele outsourcing-ului.

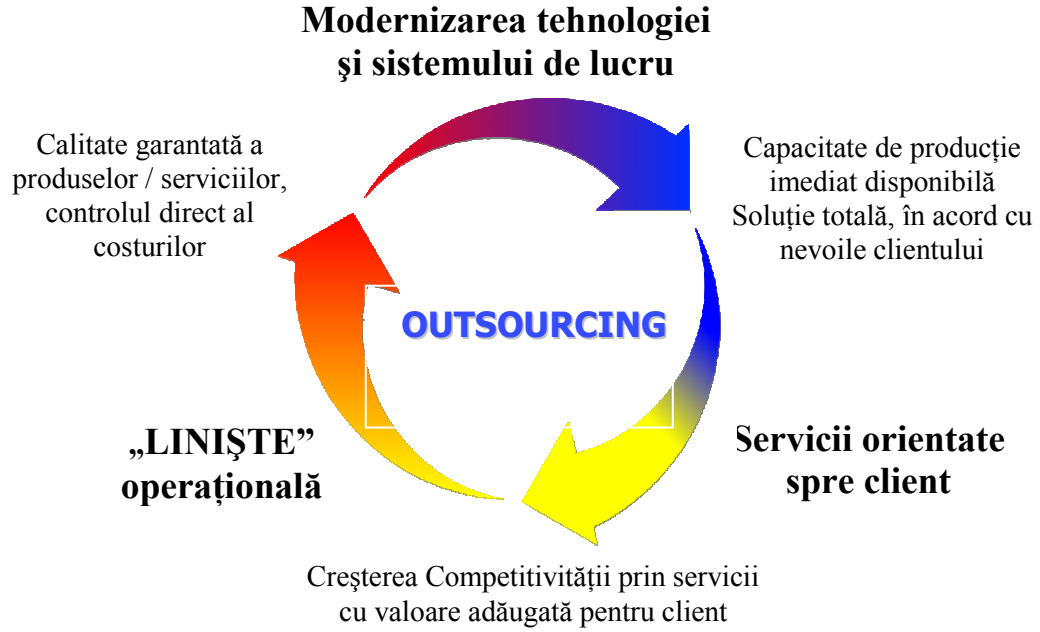

Fig. 2 *Câteva dintre avantajele outsourcing-ului*[7]

[7] Victor Zorlan, *op.cit.*, slide nr. 5.

Riscuri ale externalizării activităților

Riscurile acestei decizii se împart în două mari categorii:

- riscul de țară, incluzând în principal elemente legate de stabilitatea politică, legislativă şi fiscală, disponibilitatea şi costul forței de muncă calificate, infrastructura de comunicații şi transport, disponibilitatea şi costul spațiilor de birouri, compatibilitatea culturală şi, nu în ultimul rând, prezența concurenței pe teritoriul respectiv;
- riscul cu furnizorul, care include, în principal, elemente legate de expertiza sa profesională, stabilitatea şi puterea financiară, capacitatea de a-şi adapta rapid volumul de activitate conform cererii beneficiarului, infrastructura şi dotarea tehnică şi, poate cel mai important, compatibilitatea de valori corporative[8].

Aspecte privind decizia de externalizare

Fiind foarte importantă, decizia de externalizare se ia la nivelul managementului companiei şi este determinată de necesitatea eficientizării activității, de ajustare a volumului acesteia sau de restructurare. Aşadar, potrivit rezultatelor practice rezultă că analiza premergătoare unei decizii de externalizare trebuie făcută cu cea mai mare atenție luând în calcul toate argumentele pro şi contra şi trebuie bazată pe o cercetare cât mai completă a multiplelor fațete pe care aceasta le presupune. Fiind o decizie strategică ea trebuie fundamentată pe analiza de fezabilitate care, în paralel cu beneficiile aşteptate, să dea informații despre efortul şi riscul de intrare, menținere şi exit al relației de externalizare.

Furnizorii de servicii externalizate din întreaga lume preconizează că cererea pentru acest tip de servicii va creşte în ritm rapid, potrivit unui nou studiu global efectuat de Duke University Offshoring Research Network şi Pricewaterhouse Coopers (PwC). În consecință, companiile de outsourcing angajează personal şi investesc în noi servicii cu potențial de dezvoltare[9].

Studiul a arătat că recesiunea economică, din 2009, a subliniat încă o dată importanța reducerii costurilor şi îmbunătățirii eficienței drept principalele motive strategice pentru outsourcing, urmate de accesul la personal calificat.

Cercetarea a mai relevat faptul că industria se transformă ca urmare a apariției unor noi furnizori şi a eforturilor companiilor de outsourcing de a se extinde pe noi piețe. Companiile de outsourcing din America de Nord şi

[8] Marilena Petrec, CEO, *op.cit*., p. 3.

[9] Simona Roşu, *Criza, motiv de extindere pentru piața de outsourcing*, http://www.capital.ro/articol/criza-motiv-de-extindere-pentru-piata-de-outsourcing-130161.html, accesat în12.08.2010.

India, care au dominat vreme îndelungată această industrie, sunt în prezent concurate, tot mai intens, de către jucătorii din America Latină, Europa de Est şi Asia, în zonele de activitate precum centrele de contact, externalizarea proceselor de afaceri şi externalizarea serviciilor IT.

Elemente privind piața serviciilor Business Process Outsourcing (BPO)

Similar cu alte piețe, şi cea de BPO se caracterizează prin produs, cerere, ofertă şi strategii de afaceri. Produsul este orice proces de business, sau chiar o parte a unui proces, susținut de o platformă informatică.

Pe piață se întâlneşte un spectru larg de activități care sunt mai frecvent sau mai puțin frecvent externalizate: de la managementul relațiilor cu clienții, până la servicii de resurse umane şi chiar cercetare şi design.

Cererea de servicii BPO provine mai ales din țări cu economii avansate sau piețe scumpe, cum ar fi: America de Nord, Europa de Vest sau Japonia. În timp ce reducerea costurilor este percepută ca beneficiu principal al externalizării, alte beneficii, cum ar fi concentrarea pe *core business* sau calitatea serviciilor livrate de companiile către care s-a făcut externalizarea, contribuie la creşterea cererii de astfel de servicii.

Oferta de servicii externalizate este foarte bogată şi provine în principal din țări cu economii emergente în care disponibilitatea de personal calificat şi ieftin pentru respectivele servicii este mare. India şi China au surclasat, în ultima vreme, țări ca Irlanda sau Canada care au fost pioniere ale acestei industrii acum 15 ani. Mai recent, de circa 8 ani şi în țările est europene a proliferat oferta de servicii BPO mai ales pentru clienți din țările dezvoltate ale Europei.

Strategiile de afaceri adoptate de către companii pe această piață variază foarte mult, de la utilizarea propriei subsidiare deschise într-o țară cu tradiție în BPO, până la folosirea unui furnizor independent sau o combinație a acestora. Există multiple modele, iar o clasificare tipică se referă la aspectul geografic:

- *inshore outsourcing*, reprezintă externalizarea serviciilor către un furnizor din aceeaşi țară;
- *onshore outsourcing* reprezintă externalizarea serviciilor către un furnizor situat în aceeaşi piață;
- *offshore outsourcing*, reprezintă externalizarea serviciilor către un furnizor din altă țară;
- *nearshoring*, reprezintă externalizarea serviciilor către un furnizor din altă țară în proximitatea țării de origine a companiei care externalizează[10].

[10] Marilena Petrec, *op.cit*., p. 2.

În studiile recente, făcute asupra pieței internaționale de servicii de *outsourcing* de tehnologia informației şi comunicații (TIC) este semnalat faptul că, în ultimii ani, piețele furnizoare (atât cele *nearshore*, cât şi cele *offshore*) şi-au adaptat capacitățile la cererea în continuă creştere în economia mondială.

*

* *

Competiția în creştere a transformat industria de *outsourcing* într-o cursă globală pentru cota de piață. Succesul Indiei drept *back office* mondial a inspirat şi alte țări în curs de dezvoltare cu forță de muncă bine educată, dar cu o rată a ocupării forței de muncă scăzută, să încerce să copieze modelul indian[11].

Deşi India rămâne liderul pieței de *outsourcing*, alte economii emergente caută să se extindă în acest sector. Printre acestea se remarcă eforturile guvernului chinez, care a desemnat 20 de oraşe drept centre de servicii externalizate într-un efort de a atrage investițiile străine, în vreme ce guvernul filipinez a declarat *outsourcingul* o industrie prioritară. Cu toate acestea, numai 16% dintre furnizorii de servicii de *outsourcing* indieni privesc competiția din alte economii emergente drept o amenințare.

Încetinirea creşterii economice în țările dezvoltate, fapt ce generează presiuni asupra companiilor în a identifica arii de reducere a costurilor, precum şi costul salarial relativ scăzut din România pot genera noi oportunități pentru furnizorii locali de servicii externalizate[12].

Experții afirmă că nu trebuie să ignorăm faptul că există o competiție globală pentru atragerea de investiții, şi, în acest sens, guvernele şi autoritățile locale acordă stimulente, fiscale sau de altă natură, furnizorilor de servicii externalizate. Astfel, România va trebui să ofere facilități, cel puțin la un nivel similar cu alte țări din Europa Centrală şi de Est, pentru a-şi creşte cota de piață în această industrie.

BIBLIOGRAFIE

Dumitrescu Răzvan, consilier economic BPCE Los Angeles, *Piața de outsourcing în Statele Unite ale Americii*,
e-mail: consul.economic@consulateromania.net
http://mail.ubv.ro/~janeta.sirbu/curs12.doc
http://www.google.ro/search?hl=ro&ei=bK1fTKv9DcSBOMajjL0J&q=*outsourcing*+definitie&start=100&sa=N

[11] Declarația lui Charles Aird, Managing Director în cadrul PwC.

[12] Declarația lui Dan Iancu, partener, Servicii de Consultanță în cadrul Pricewaterhouse Coopers România.

Kotler Philip, *Managementul marketingului*, Ediția a V-a, Editura Teora, Bucureşti, 2008.

Petrec Marilena, *CEO*, *APT Resources & Services*,

Roşu Simona, *Criza, motiv de extindere pentru piaţa de outsourcing,* http://www.capital.ro/articol/criza-motiv-de-extindere-pentru-piata-de-outsourcing-130161.html

Sîrbu Janeta, *Elaborarea strategiei întreprinderii în contextul dezvoltării durabile,* Curs.

Zorlan Victor, *De ce outsourcing? De ce inform lykos?*, Slide nr. 4, Conferința Națională Outsourcing, Ediția a III-a, 09.11.2004.

CONFLICTELE INTERNAȚIONALE ŞI CONFLICTELE NEINTERNAȚIONALE ÎN CONTEXTUL DREPTULUI INTERNAȚIONAL UMANITAR CUTUMIAR

Avocat lect.univ.dr. Valentin-Stelian BĂDESCU*
Baroul Bucureşti
Universitatea Româno-Germană, Sibiu
Avocat Cosmin IORDACHE**
Baroul Bucureşti

Protocoalele Adiționale I şi II au introdus o regulă nouă care interzice atacurile împotriva lucrărilor şi instalațiilor care conțin forțe periculoase, chiar dacă acestea reprezintă obiective militare, în cazul în care astfel de atacuri pot produce eliberarea acestor forțe, cauzând în consecință pierderi grave populației civile. Chiar dacă nu este sigur că aceste reguli au devenit norme de drept cutumiar, practica arată că statele conştientizează riscurile considerabile de pierderi de vieți omeneşti şi de pagube materiale ce ar putea fi provocate incidental de atacurile îndreptate împotriva unor astfel de lucrări şi instalații, dacă ele ar fi considerate obiective militare.

Cuvinte cheie: dreptul internațional cutumiar; conflicte internaționale; conflicte neinternaționale; Protocoalele Adiționale de la Geneva.

Conflictele armate internaționale

Protocolul Adițional I – 1977, la Convențiile de la Geneva, a codificat reguli preexistente de drept internațional cutumiar, dar a pus şi bazele pentru formarea de noi reguli cutumiare. Practicile colectate fac dovada impactului profund pe care l-a avut Protocolul Adițional I asupra statelor, nu doar în ceea ce priveşte conflictele armate internaționale, ci şi cu privire la conflictele armate neinternaționale, aşa cum vom analiza în continuare. Principiile fundamentale ale Protocolului Adițional I au fost larg acceptate, mai mult chiar decât ar fi sugerat numărul de ratificări şi a devenit clar că, datorită practicii, există numeroase reguli cutumiare identice sau asemănătoare cu cele conținute în dreptul tratatelor. Ca exemplu de reguli al căror caracter cutumiar a fost determinat şi pentru care există dispoziții corespondente în Protocolul

* e-mail: *valentinbadescu@yahoo.com*
** e-mail: *jordache_constantin@yahoo.com*

Adițional I, putem să ne referim la principiul diferențierii între populația civilă şi combatanți şi între bunurile cu caracter civil şi obiectivele militare; interzicerea atacurilor fără discriminare; principiul proporționalității în atac; obligația de a lua toate măsurile de precauție practic posibile în atac cu privire la efectele atacului; obligația de a respecta şi de a proteja personalul sanitar şi religios, unitățile şi mijloacele de transport sanitare; personalul şi bunurile de asistență umanitară şi jurnaliştii civili; obligația de a proteja serviciile medicale; interdicția de a ataca localitățile neapărate şi zonele demilitarizate; obligația de a cruța viața şi de a proteja inamicul scos din luptă; interzicerea înfometării; interdicția de a ataca bunurile indispensabile pentru supraviețuirea populației civile; interzicerea utilizării necorespunzătoare a emblemelor şi interzicerea perfidiei; obligația de a respecta garanțiile fundamentale de care beneficiază civilii şi persoanele scoase din luptă; obligația de a căuta persoanele dispărute şi măsurile specifice de protecție acordate femeilor şi copiilor[1].

Conflictele armate neinternaționale

În cursul ultimelor decenii, s-a constatat apariția unei practici importante referitoare la protecția acordată de dreptul internațional umanitar. Acest ansamblu de practici a influențat, în mod decisiv, formarea de reguli cutumiare aplicabile în conflictele armate neinternaționale. La fel ca şi Protocolul Adițional I, Protocolul Adițional II a avut un efect marcant asupra acestei practici şi, din acest motiv, unele dintre prevederile sale sunt considerate a face parte din dreptul internațional cutumiar.

Ca exemplu de reguli al căror caracter cutumiar a fost stabilit şi care îşi găsesc corespondent în prevederile Protocolului Adițional II, putem cita: interzicerea atacurilor îndreptate împotriva persoanelor civile; obligația de a respecta şi de a proteja personalul sanitar şi religios, unitățile şi mijloacele de transport sanitare; obligația de a respecta serviciile medicale; interzicerea înfometării; interdicția de a ataca bunurile indispensabile pentru supraviețuirea populației civile; obligația de a respecta garanțiile fundamentale de care beneficiază civilii şi persoanele scoase din luptă; obligația de a căuta, a respecta şi a proteja bolnavii, răniții şi naufragiații; obligația de a căuta şi a proteja morții; obligația de a respecta persoanele private de libertate; interzicerea strămutării forțate a civililor şi măsurile specifice de protecție acordate femeilor şi copiilor.

Cu toate acestea, cea mai importantă contribuție a dreptului internațional umanitar cutumiar la reglementarea conflictelor armate interne rezidă în faptul că acest drept merge mai departe decât prevederile Protocolului Adițional II. De fapt, practica a instituit un număr important de

[1] Jean-Marie Henckaerts şi Louise Soswald, Editura Beck, *Dreptul internațional umanitar cutumiar*, două volume, Vol. I – Reguli, Vol. II – Practică (două părți), Cambridge University Press, 2005, p. 14.

reguli cutumiare care sunt mai detaliate decât prevederile, de multe ori rudimentare, conținute în Protocolul Adițional II. În plus, regulile cutumiare acoperă importante lacune ale reglementărilor convenționale referitoare la conflictele interne. Astfel, Protocolul Adițional II conține doar prevederi sumare referitoare la conducerea ostilităților. Articolul 13 prevede că: „Populația civilă ca atare, precum şi persoanele civile, nu vor face obiectul atacurilor (…) în afară de cazul când participă în mod direct la ostilități şi cât timp durează o astfel de participare”. Spre deosebire de Protocolul Adițional I, Protocolul Adițional II nu conține nici reguli, nici definiții specifice referitoare la principiul diferențierii şi cel al proporționalității.

Lacunele din reglementările cu privire la conducerea ostilităților au fost totuşi, în mare parte, acoperite de practica statelor, care a condus la crearea de reguli paralele cu cele din Protocolul Adițional I, dar aplicabile, ca norme cutumiare, în conflictele armate neinternaționale. Aceste reguli acoperă principiile de bază ale conducerii ostilităților şi include reguli referitoare la persoanele şi bunurile protejate, precum şi reguli referitoare la metode specifice de război.[2]

În mod similar, Protocolul Adițional II nu conține decât o prevedere generală privind asistența umanitară destinată populației civile în dificultate. Articolul 18, paragraful 2, prevede că: „Când populația civilă este afectată de privațiuni deosebite datorită lipsei aprovizionărilor indispensabile pentru supraviețuirea sa, (…) se vor întreprinde (…) acțiuni de asistență în favoarea populației civile, cu caracter exclusiv umanitar şi imparțial şi realizate fără nici un fel de diferențiere cu caracter defavorabil”. Spre deosebire de Protocolul Adițional I, Protocolul Adițional II nu conține prevederi specifice care să impună respectarea şi protejarea personalului şi bunurilor de asistență umanitară şi care să oblige părțile la conflict să permită şi să faciliteze trecerea rapidă şi fără obstacole a ajutoarelor umanitare destinate persoanelor civile aflate în dificultate şi să asigure libertatea de deplasare a personalului de asistență umanitară autorizat, chiar dacă s-ar putea susține că aceste cerințe sunt conținute, în mod implicit, în articolul 18, paragraful 2 al Protocolului. Aceste cerințe sunt totuşi cristalizate în dreptul internațional cutumiar aplicabil atât conflictelor armate internaționale, cât şi neinternaționale, în temeiul practicii răspândite, reprezentative şi uniforme în acest sens. Trebuie subliniat că, în timp ce Protocoalele Adiționale prevăd necesitatea consimțământului părților interesate pentru derularea operațiunilor de asistență, marea parte a practicilor colectate în cadrul studiului nu menționează această necesitate. Este evident că o organizație umanitară nu ar

[2] *Ibidem*, p. 16.

acționa fără consimțământul părții interesate. Totuşi, acest consimțământ nu trebuie să fie refuzat pentru motive arbitrare.

Dacă se stabileşte că populația civilă este amenințată de foamete, iar o organizație umanitară care îndeplineşte condițiile de imparțialitate şi nediscriminare poate asigura ajutor, partea interesată nu poate refuza să-şi dea acordul. Consimțământul nu poate fi refuzat pentru motive arbitrarii, dar practica recunoaşte că partea interesată poate exercita un control asupra operațiunilor de asistență, iar personalul de asistență umanitară trebuie să respecte legislația națională sub aspectul reglementărilor referitoare la accesul pe teritoriu şi reguli de securitate.

Unele clarificări conceptuale

Întrucât în unele domenii în care doctrina şi practica rămân totuşi ambigue este necesară o clarificare terminologică a noțiunilor de „combatant” şi „persoană civilă”, mai ales în conflictele armate neinternaționale, în ceea ce priveşte conducerea ostilităților, membrii grupurilor armate de opoziție sunt considerați membri ai forțelor armate sau persoane civile. În special, nu este clar dacă membrii grupurilor armate de opoziție sunt civili care îşi pierd protecția împotriva atacurilor, deoarece participă, în mod direct, la ostilități sau dacă membrii acestor grupuri pot fi atacați ca atare, în această calitate pe care o au. Această lipsă de claritate se reflectă şi în dreptul convențional. De exemplu, Protocolul Adițional II nu conține definiția persoanelor civile şi nici a populației civile, deşi aceste noțiuni apar în cuprinsul mai multor prevederi.[3] Tratatele ulterioare aplicabile în timp de conflict armat neinternațional fac apel în acelaşi mod la noțiunile de „civili” şi „populație civilă”, fără a le defini.[4]

Alt domeniu de incertitudine privind regulile ce reglementează atât conflictele armate internaționale, cât şi cele neinternaționale este creat de lipsa unei definiții precise a noțiunii de „participare directă la ostilități”. Pierderea protecției împotriva atacurilor este clară şi de necontestat în cazul în care o persoană civilă utilizează arme sau alte mijloace pentru a comite acte de violență împotriva membrilor sau materialului forțelor inamice. În schimb, se constată că o importantă parte a practicilor colectate nu oferă sau oferă prea puține informații cu privire la modul în care trebuie interpretată expresia de „participare directă”, arătând de exemplu că evaluarea trebuie să se facă de la caz la caz sau limitându-se la a repeta doar regula generală conform căreia participarea directă la ostilități a civililor are drept consecință asupra acestora pierderea protecției împotriva atacurilor.

---

[3] *Protocolul Adițional II*, articolele 13 - 15 şi 17 - 18.

[4] A se vedea, *Protocolul II* amendat la Convenția privind anumite categorii de arme clasice, articolul 2; Convenția de la Ottawa privind interzicerea minelor antipersonal, preambul; Statutul Curții Penale Internaționale, articolul 8 (2) (e) (i), (iii).

Câteva aspecte legate de conducerea ostilităților

Protocoalele Adiționale I şi II au introdus o regulă nouă care interzice atacurile împotriva lucrărilor şi instalațiilor care conțin forțe periculoase, chiar dacă acestea reprezintă obiective militare, în cazul în care astfel de atacuri pot produce eliberarea acestor forțe, cauzând în consecință pierderi grave populației civile. Chiar dacă nu este sigur că aceste reguli au devenit norme de drept cutumiar, practica arată că statele conştientizează riscurile considerabile de pierderi de vieți omeneşti şi de pagube materiale ce ar putea fi provocate incidental de atacurile îndreptate împotriva unor astfel de lucrări şi instalații, dacă ele ar fi considerate obiective militare. În consecință, statele recunosc că, în orice conflict armat, este bine a se lua precauții speciale pentru a evita eliberarea forțelor periculoase şi pierderile grave pe care acestea le-ar cauza în rândul populației civile, potrivit Protocolului Adițional I, articolul 56 (1) şi Protocolului Adițional II, articolul 15, această cerință făcând parte din normele de drept internațional cutumiar aplicabile în orice tip de conflict armat.

O altă nouă regulă a fost introdusă de Protocolul Adițional I – respectiv interdicția de a recurge la mijloace şi la metode de război concepute a provoca sau care por provoca mediului natural pagube de mare amploare, de durată şi grave. De la adoptarea Protocolului Adițional I, această interdicție s-a bucurat de un sprijin atât de larg în practica statelor, încât ea s-a cristalizat ca normă de drept cutumiar, deşi anumite state continuă să susțină că regula nu se aplică armelor nucleare şi, în consecință, că nu ar fi obligate de această regulă în ceea ce priveşte armele nucleare. În afara acestei reguli specifice, studiul a ajuns la concluzia că mediul natural este considerat a fi bun civil şi este ca atare protejat de aceleaşi principii şi reguli care protejează bunurile civile, mai ales principiul diferențierii şi al proporționalității, precum şi cerința de a fi luate precauții în atac. Aceasta înseamnă că nici o componentă a mediului natural nu poate face obiectul atacurilor, cu excepția cazului în care reprezintă obiectiv militar; de asemenea, este interzis orice atac îndreptat împotriva unui obiectiv militar dacă prin acesta s-ar putea provoca mediului, în mod incidental, pierderi excesive față de avantajul militar concret şi direct estimat. Astfel, Curtea Internațională de Justiție a stabilit în avizul său consultativ dat în speța „Legalitatea amenințării cu sau a utilizării armelor nucleare” că „în prezent, statele trebuie să țină cont de rațiunile ecologice atunci când decid ce este necesar şi proporțional în urmărirea obiectivelor militare legitime”. În plus, în conducerea ostilităților, părțile la un conflict trebuie să ia toate măsurile practic posibile pentru a evita şi, în orice caz, pentru a reduce la minimum, pierderile provocate incidental mediului.

Lipsa de certitudine ştiințifică cu privire la efectele operațiunilor militare nu înlătură obligația unei părți la conflict de a lua astfel de precauții. De altfel, există şi probleme care nu sunt abordate ca atare în Protocoalele

Adiţionale. Astfel, Protocoalele nu conţin nici o prevedere specifică referitoare la protecţia personalului şi a materialelor utilizate în cadrul unei misiuni de menţinere a păcii. Cu toate acestea, în practică, acest personal şi aceste bunuri au beneficiat de protecţie împotriva atacurilor, echivalentă cu protecţia persoanelor şi a bunurilor civile. De aici, s-a dezvoltat, în practica statelor, o regulă care interzice atacurile îndreptate împotriva personalului şi materialelor utilizate în cadrul misiunilor de menţinere a păcii dispuse conform Cartei Naţiunilor Unite, în măsura în care acestea au dreptul la protecţia acordată persoanelor şi bunurilor civile, în temeiul dreptului internaţional umanitar. Această regulă a fost inclusă în Statutul Curţii Penale Internaţionale şi face parte din dreptul internaţional cutumiar aplicabil în orice tip de conflict armat. Unele probleme legate de conducerea ostilităţilor sunt reglementate în Regulamentul de la Haga. De mult timp, acest regulament este considerat ca făcând parte din dreptul cutumiar aplicabil conflictelor armate internaţionale. Cu toate acestea, se acceptă ideea că unele dintre regulile sale au caracter cutumiar şi în cazul conflictelor armate neinternaţionale. Putem da ca exemplu unele reguli vechi de drept internaţional cutumiar, care interzic: (1) distrugerea sau însuşirea bunurilor inamicului, cu excepţia cazurilor de necesitate militară imperativă şi (2) jaful. Aceste reguli se aplică şi în conflictele armate neinternaţionale. Jaful reprezintă însuşirea prin forţă, în scopuri private sau personale, a bunurilor private care aparţin supuşilor inamicului. Nici una dintre cele două interdicţii nu se aplică în practica cutumiară referitoare la însuşirea ca pradă de război a materialelor militare ce aparţin adversarului.

Conform dreptului internaţional cutumiar, comandanţii pot iniţia contacte neostile, recurgând la orice mijloace de comunicare, dar aceste contacte trebuie să fie bazate pe bună credinţă. Practica arată că această comunicare se poate face prin intermediari, numiţi „parlamentari”, dar şi prin alte mijloace cum ar fi telefonul sau radioul. Parlamentarul este o persoană ce aparţine unei părţi la conflict, a fost autorizată să ia legătura cu cealaltă parte la conflict şi, în acest temei, beneficiază de imunitate. Studiul a demonstrat că metoda tradiţională ca o persoană să se facă cunoscută ca parlamentar, respectiv înaintând şi purtând un steag alb, este încă valabilă. În plus, există şi o practică recunoscută în temeiul căreia, pentru a facilita comunicarea, părţile pot face apel la un terţ, de exemplu o putere protectoare sau o organizaţie umanitară imparţială şi neutră care acţionează ca înlocuitor al puterii protectoare, mai ales CICR, sau o altă organizaţie internaţională ori o forţă de menţinere a păcii. Practica colectată arată că diverse instituţii şi organizaţii au jucat rolul de intermediar în negocieri atât în cazul conflictelor armate internaţionale, cât şi al celor neinternaţionale, iar acest fenomen a fost acceptat în mod general.

Regulile referitoare la parlamentari au debutat cu Regulamentul de la Haga şi sunt de mult timp considerate a fi cutumiare în cazul conflictelor armate internaţionale. Pe baza practicii din ultima jumătate de secol, aceste reguli au devenit cutumiare şi în cazul conflictelor armate neinternaţionale. Practica permite identificarea a două regimuri juridice aplicabile în domeniul protecţiei bunurilor culturale. Primul regim izvorăşte din Regulamentul de la Haga şi impune luarea de măsuri speciale pentru evitarea daunelor produse clădirilor destinate cultului, artei, ştiinţei şi caritătii, precum şi monumentelor istorice, cu excepţia cazurilor în care acestea reprezintă obiective militare. Sunt interzise însuşirea, distrugerea sau degradarea cu intenţie a acestor edificii şi monumente. Aceste reguli sunt considerate de mult timp ca fiind cutumiare în conflictele armate internaţionale, dar au început să fie acceptate ca având acest statut şi în cazul conflictelor armate neinternaţionale[5].

Un al doilea regim juridic izvorăşte din prevederile specifice ale Convenţiei de la Haga, din 1954, pentru protecţia bunurilor culturale, care protejează „bunurile (…) care prezintă o mare importanţă pentru patrimoniul cultural al popoarelor” şi introduce un semn distinctiv special pentru identificarea acestor bunuri. Dreptul cutumiar actual impune ca aceste bunuri să nu fie atacate, nici utilizate în scopuri care le-ar putea expune distrugerii sau vătămării, cu excepţia cazurilor de necesitate militară imperativă. De asemenea, Convenţia interzice orice formă de furt, jaf sau deturnare, precum şi orice act de vandalism îndreptat împotriva acestor bunuri. Aceste interdicţii corespund dispoziţiilor Convenţiei de la Haga şi sunt dovada influenţei pe care a exercitat-o Convenţia asupra practicii statelor în domeniul protecţiei bunurilor culturale importante.

Armele

Principiile generale care interzic folosirea armelor care produc suferinţe inutile şi a armelor care, prin natura lor, lovesc fără discriminare, sunt de natură cutumiară, indiferent de tipul de conflict armat. În plus, în mare măsură din cauza acestor principii, practica statelor a interzis, ca drept internaţional cutumiar, utilizarea (sau anumite tipuri de utilizare) a unor arme specifice: otrava sau armele otrăvite; armele biologice; armele chimice; agenţii de control al revoltelor publice ca metodă de război; erbicidele ca metodă de război; gloanţele care se dilată sau se aplatizează cu uşurinţă la contactul cu corpul omenesc; gloanţele antipersonal care explodează în interiorul corpului omenesc; armele al căror principal efect este de a răni prin fragmente ce nu pot fi localizate în interiorul corpului omenesc cu ajutorul

[5] Jean-Marie Henckaerts şi Louise Soswald, *op. cit*., Editura Beck, p. 19.

razelor X; capcanele ataşate sau asociate în orice fel unor obiecte sau persoane care beneficiază de o protecție specială în temeiul dreptului internațional umanitar sau unor obiecte susceptibile să atragă atenția persoanelor civile; şi a armelor laser astfel concepute încât singura lor funcție de lupă sau una dintre funcțiile lor de luptă este producerea orbirii permanente asupra persoanelor cu vedere neameliorată.

Unele arme, care nu sunt interzise ca atare de dreptul cutumiar, fac totuşi obiectul unor restricții. Acesta este, de exemplu, cazul minelor de teren şi al armelor incendiare. Trebuie luate măsuri speciale pentru a reduce la minimum efectele lipsite de diferențiere ale minelor de teren. Putem da drept exemplu principiul conform căruia acea parte la conflict care foloseşte mine de tern trebuie să depună toate eforturile pentru a înregistra amplasarea acestora. În plus, după încetarea ostilităților active, partea la conflict care a folosit mine de teren trebuie să le înlăture sau să le neutralizeze, astfel încât aceste mine să nu fie vătămătoare pentru civili, ori să faciliteze înlăturarea lor.

Deoarece, până în prezent, Convenția de la Ottawa a fost ratificată de peste 140 de state, iar alte ratificări sunt în curs de realizare, majoritatea statelor sunt obligate prin acest tratat să nu mai utilizeze, producă, stocheze sau să transfere mine antipersonal. Această interdicție nu ține de dreptul internațional cutumiar, deoarece există o importantă practică în sens contrar din partea statelor care nu sunt părți la Convenția de la Ottawa. Totuşi, aproape toate statele – inclusiv cele care nu sunt părți la Convenția de la Ottawa şi nu sunt în favoarea interzicerii imediate a minelor antipersonal – au recunoscut nevoia de a acționa în direcția eliminării, în timp, a acestor dispozitive.

Utilizarea armelor incendiare împotriva persoanelor este interzisă, cu excepția situațiilor în care, pentru scoaterea din luptă a unei persoane, nu este practic posibil a se utiliza o armă mai puțin vătămătoare. În plus, dacă se recurge la aceste arme, trebuie să se ia măsuri speciale pentru a se evita şi, în orice caz, pentru a se reduce la minimum, pierderile de vieți omeneşti în rândul populației civile, vătămarea persoanelor civile şi distrugerile aduse bunurilor cu caracter civil, ce ar putea fi cauzate incidental. Cele mai multe dintre aceste reguli corespund prevederilor convenționale care, la origini, nu se aplicau decât în caz de conflict armat internațional. În timp, această tendință s-a schimbat, de exemplu, prin amendarea Protocolului II la Convenția privind anumite categorii de arme clasice, care se aplică şi în cazul conflictelor armate neinternaționale şi, mai recent, prin amendarea, în anul 2001, a Convenției privind anumite categorii de arme clasice, în sensul extinderii sferei de aplicare a Protocoalelor I şi IV la conflictele armate neinternaționale. Interdicțiile şi restricțiile cutumiare menționate în cele ce urmează se aplică în toate tipurile de conflicte armate.

Garanțiile fundamentale

Garanțiile fundamentale se aplică tuturor persoanelor civile aflate în puterea unei părți la conflict şi care nu participă direct sau nu mai participă direct la ostilități, precum şi tuturor persoanelor scoase din luptă. Toate aceste garanții fundamentale sunt solid ancorate în dreptul internațional umanitar aplicabil atât în conflictele armate internaționale, cât şi în cele neinternaționale.

Marea parte a regulilor referitoare la garanțiile fundamentale sunt statornicite prin normele de drept umanitar, deoarece reflectă esența unei game de prevederi detaliate referitoare la un anumit subiect; acesta este, în mod special, cazul regulilor care interzic munca forțată, neremunerată sau abuzivă, disparițiile forțate şi detenția arbitrară, precum şi cazul regulii care impune respectarea vieții de familie. Motivul este că dreptul internațional al drepturilor omului continuă să se aplice pe durata conflictelor armate, aşa cum se prevede, în mod expres, chiar în cuprinsul tratatelor de drepturile omului, chiar dacă, în anumite condiții, unele prevederi pot face obiectul unor derogări, în caz de necesitate publică excepțională. Faptul că drepturile omului continuă să se aplice şi în timp de conflict armat a fost confirmat în mod repetat de practica statelor, de organismele însărcinate să vegheze la respectarea drepturilor omului şi de Curtea Internațională de Justiție. Mai recent, în avizul său consultativ privind consecințele juridice ale construirii unui zid în teritoriul palestinian ocupat, Curtea a confirmat că „protecția oferită de convențiile referitoare la drepturile omului nu încetează în caz de conflict armat” şi că, în timp ce unele drepturi fac obiectul exclusiv al dreptului internațional umanitar sau exclusiv al drepturilor omului, există şi alte drepturi care „pot, în acelaşi timp, să facă obiectul ambelor ramuri de drept internațional”.[6]

Implementare

Unele dintre regulile referitoare la implementarea dreptului internațional umanitar fac obiectul dreptului internațional cutumiar. În mod special, fiecare parte la conflict trebuie să respecte şi să asigure respectarea dreptului internațional umanitar de către forțele sale armate şi de către alte persoane sau grupuri care acționează în fapt sub instrucțiunile, sub conducerea sau sub controlul său. Din această regulă, decurge obligația fiecărei părți la conflict, inclusiv a grupurilor armate de opoziție de a asigura forțelor sale armate instruire în domeniul dreptului internațional umanitar. În afara acestor obligații generale, este mai puțin clară măsura în care grupurilor armate de opoziție li se aplică alte mecanisme specifice de implementare care se aplică statelor. Ca exemplu, dreptul internațional prevede în sarcina statelor

[6] *Ibidem*, p. 23.

obligația de a da forțelor armate ordine şi instrucțiuni de natură să asigure respectarea dreptului internațional umanitar, dar nu prevede această obligație şi în sarcina grupurilor armate de opoziție. În mod similar, statele au obligația de a asigura consilieri juridici, dacă este cazul, pentru a sfătui comandanții militari la eşalonul adecvat, cu privire la aplicarea dreptului internațional umanitar; dar nu există o obligație similară pentru grupurile armate de opoziție.

Un stat răspunde pentru încălcările dreptului internațional umanitar care îi pot fi atribuite şi are obligația de a repara integral pierderile sau prejudiciile create prin aceste încălcări. Nu este clar dacă grupurile armate de opoziție au o răspundere echivalentă pentru încălcările comise de către membrii lor, precum şi care ar fi consecințele unei astfel de răspunderi. Conform celor menționate mai sus, grupurile armate de opoziție trebuie să respecte dreptul internațional umanitar şi trebuie să acționeze sub „o comandă responsabilă”. Prin urmare, putem trage concluzia că grupurilor armate de opoziție le revine o răspundere pentru actele comise de către membrii lor, fără însă a fi clare consecințele acestei răspunderi. În mod special, nu este clară măsura în care grupurile armate de opoziție au obligația de a repara integral pierderile sau prejudiciile cauzate, chiar dacă, în multe țări, victimele pot intenta o acțiune civilă solicitând daune interese de la făptuitori[7].

În materie de răspundere individuală, dreptul internațional umanitar cutumiar atribuie răspundere penală tuturor persoanelor care comit, ordonă comiterea sau sunt răspunzătoare de crime de război în altă calitate, în calitate de comandanți sau superiori. O altă obligație a statelor este aplicarea regimului crimelor de război, ceea ce implică investigarea acestor crime şi demararea cercetării suspecților. Statele îşi pot îndeplini această obligație prin crearea, în acest scop, de tribunale internaționale.

BIBLIOGRAFIE

Henckaerts Jean-Marie, Soswald-Beck Louise, *Customary international humanitarian law.*

Dreptul aplicabil în timp de conflict armat: Dreptul Internațional Umanitar, Dreptul Internațional al Drepturilor Omului şi Dreptul Refugiaților http://www.crucearosie.ro/uploads/images/Dreptul%20aplicabil%20pe%20timp%20de%20conflict%20armat%20PDF/Dreptul%20aplicabil%20pe%20timp%20de%20conflict%20armat.pdf

[7] *Idem*.

AMENINȚĂRI LA ADRESA SECURITĂȚII INTERNAȚIONALE ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII

Avocat drd. Ladislau-Levente KOBLE*
Baroul Alba

Mediul de securitate al secolului XXI este caracterizat de transformări profunde, care reclamă adaptarea criteriilor clasice de analiză a securității internaționale. Noile amenințări la adresa securității, determinate de manifestarea unor fenomene precum globalizarea şi fragmentarea, se suprapun unor riscuri şi vulnerabilități regionale.

Începutul de mileniu arată creşterea rolului comunității internaționale în prevenirea conflictelor şi managementul crizelor.

Primul nivel în analiza tendințelor de manifestare a raporturilor de putere este acela de concurență între puterile regionale, iar al doilea nivel este acela de cooperare şi acțiune în comun pentru asigurarea securității umane.

Cuvinte cheie: drept internațional umanitar; mediul de securitate global; vulnerabilități regionale; arme de distrugere în masă; atacuri cibernetice; amenințări la adresa securității internaționale.

Evoluția conceptului de securitate a fost marcată de implementarea unor relații noi între actorii statali, bazată pe respectarea principiilor şi a normelor dreptului internațional umanitar, iar rezolvarea diferendelor şi litigiilor trebuie să se realizeze pe cale amiabilă.

O tendință în evoluția mediului global de securitate poate fi reprezentată de dezvoltarea capacităților şi intereselor unor puteri regionale care includ actori statali sau nonstatali.

Statele membre NATO şi cele ale Uniunii Europene parcurg transformări pozitive în domeniul politic, economic, militar, social, financiar, urmărind destinderea şi cooperarea internațională, ca dimensiuni principale în asigurarea construcției noii arhitecturi de securitate.

Actualul echilibru de putere în cadrul mediului internațional de securitate a făcut posibilă limitarea pericolului confruntărilor armate de mare amploare, dar pot apărea amenințări noi, generatoare de tensiuni şi crize.

* e-mail: *avocatkoble@yahoo.com*

Pentru a face posibilă realizarea securității trebuie acționat în următoarele direcții: creşterea capacității sistemului internațional de a atenua consecințele diferendelor (conflictelor); contracararea riscurilor şi amenințărilor directe la adresa mediului natural; determinarea riscurilor şi amenințărilor directe, care sunt influențate de standardele culturale, tehnologice şi ideologice ale societății; acțiuni de natură politică, economică, diplomatică, militară pentru securitatea altor actori de pe scena internațională.

Acțiunea României pe plan regional şi global pentru promovarea intereselor sale de securitate va fi influențată de anticiparea implicațiilor securității globale asupra securității naționale.

Noile abordări privind securitatea națională, regională şi globală relevă legătura dintre globalizare şi securitate.

Mediul de securitate al secolului XXI este caracterizat de transformări profunde, care reclamă adaptarea criteriilor clasice de analiză a securității internaționale. Noile amenințări la adresa securității, determinate de manifestarea unor fenomene precum globalizarea şi fragmentarea, se suprapun unor riscuri şi vulnerabilități regionale.

Începutul de mileniu arată creşterea rolului comunității internaționale în prevenirea conflictelor şi managementul crizelor.

Primul nivel în analiza tendințelor de manifestare a raporturilor de putere este acela de concurență între puterile regionale, iar al doilea nivel este acela de cooperare şi acțiune în comun pentru asigurarea securității umane.

În epoca actuală se constată dezvoltarea instituțiilor şi organizațiilor politice, economice şi de securitate internațională, trecerea de la forma de apărare colectivă la cea de securitate colectivă. Această transformare presupune atât noi concepte, cât şi structuri adecvate: ONU şi OSCE emit mandate pentru rezolvarea unor crize internaționale de către coaliții sau organizații regionale, asigurând constituirea unor forțe capabile să îndeplinească astfel de misiuni; asigurarea eficienței decizionale la nivelul instituțiilor internaționale; intensificarea eforturilor de cooperare internațională în direcția dezvoltării unui sistem de gestionare a crizelor; diminuarea distincției dintre problemele interne care aparțineau domeniului suveranității fiecărui stat şi problemele externe, pentru soluționarea acestora într-un cadru internațional instituționalizat; creşterea autorității instituțiilor politice internaționale; definirea luptei împotriva terorismului printr-un instrument juridic internațional care să stabilească prioritățile politice, economice şi militare necesare limitării şi combaterii acestui fenomen; mobilizarea de resurse economice şi financiare pentru sprijinul statelor aflate în regiuni defavorizate; fundamentarea juridică a relațiilor internaționale pe principiul multipolarismului acceptat.

Vulnerabilitățile actualului sistem internațional pot fi cauzate de: instabilitatea politică a unor state afectate de luptele politice interne sau în plan regional, încălcările frecvente ale drepturilor omului; instabilitatea economică, determinată de nivelul datoriilor externe; acțiuni de dezinformare şi manipulare a informațiilor; terorismul, sub o multitudine de forme; expansiunea imigrației clandestine şi, în situații de criză, a exodului în masă, precum şi apariția problemelor legate de securitatea mediului înconjurător (calamitățile naturale sau industriale, epidemii, care pot cuprinde zone şi regiuni întinse); traficul ilegal al armelor de nimicire în masă, al tehnologiilor duale, al rachetelor balistice şi al altor tehnologii letale.

Analiza situațiilor generatoare de riscuri, pericole şi amenințări la adresa securității internaționale şi naționale duce la formularea unor concluzii generale: majoritatea riscurilor au efecte nefaste asupra populației, pentru bunurile civile şi cu efecte durabile asupra mediului natural; caracterul asimetrical amenințărilor determină elaborarea de strategii de contracarare a acestora, simultan cu generarea forțelor necesare; riscurile şi amenințările la adresa securității au dobândit un caracter transfrontalier; mediul de securitate se consolidează ca urmare a deciziilor politice şi eforturilor statelor democratice pentru edificarea noii arhitecturi de securitate euroatlantică.

Proliferarea armelor de distrugere în masă (Weapons of Mass Distruction – WMD) şi a armelor non-letale cu efect în masă (Weapons of Mass Effect – WME) reprezintă un proces (fenomen) în derulare prin intermediul căruia se difuzează cunoştințe şi echipamente, în pofida acordurilor şi eforturilor contra-proliferare[1]. Unele state vor continua să dezvolte sau să achiziționeze WMD/WME pentru a se proteja împotriva amenințărilor regionale, să-şi dezvolte influența globală şi regională şi să descurajeze intențiile sau intervențiile altor actori. Armele neletale cu efect în masă (Weapons of Mass Effect – WME) cuprind echipamente, inclusiv chimice şi biologice, care cauzează neutralizarea şi nu distrugerea forței vii a adversarului. În aceeaşi categorie pot fi cuprinse armele pe bază de impuls electromagnetic şi viruşii împotriva echipamentelor informatice, electronice şi electromecanice care pot bloca sistemele de comandă.

Atacurile cyber pot provoca blocarea si dereglarea rețelelor militare şi civile de comandă, control şi de execuție. În ultimă faza se va trece la întrebuințarea mijloacelor distructive asupra bunuri civile, creând şi posibilitatea apariției unor efecte grave asupra mediului natural.

Analiza mediului geopolitic, geostrategic şi de securitate din zona bazinului Mării Negre va ține seama de rolul statelor membre NATO si UE,

[1] *Joint Doctrine and Concept Centre*, UK, Strategic Trends, Para 7-15, 2005.

evoluția evenimentelor din zona Mării Caspice, bogată în petrol şi gaze naturale, evoluția conflictelor înghețate din proximitatea zonei, rolul OSCE în regiune etc.

În acest context geostrategic, România, prin vocația sa pentru stabilitate, cooperare, diplomație şi bună vecinătate, participă activ împreună cu aliații şi partenerii săi la identificarea şi contracararea amenințărilor care apar pe plan local, regional şi global.

Riscurile şi amenințările asimetrice se diversifică şi se amplifică în intensitate şi ca arie de manifestare, prevenirea şi contracararea acestora constituind o responsabilitate comună a tuturor organizațiilor europene şi euroatlantice în domeniul securității şi apărării, implicit a statelor membre.

Eforturile diplomatice depuse pentru asigurarea securității globale sunt destinate să reducă pericolul războiului, creându-se astfel premisele respectării principiilor de drept internațional umanitar, potrivit cărora statele sunt obligate la rezolvarea pe cale paşnică a diferendelor.

Asigurarea climatului de pace se bazează pe stabilitatea politică şi pe cea militară, iar un sistem viabil de securitate va putea fi edificat numai dacă vor fi consolidate aceste două componente. Securitatea colectivă constituie acel mecanism politico-militar care nu este îndreptat împotriva unui adversar identificat, ci împotriva oricărui potențial agresor. ONU trebuie să utilizeze forța unită a tuturor participanților din sistem împotriva unui posibil agresor, să promoveze rezolvarea prin mijloace politice a diferendelor dintre state. Organizațiile internaționale de securitate colectivă combină elemente din politica de securitate bazată pe confruntare cu elemente din politica de securitate bazată pe cooperare. Politica de securitate bazată pe cooperare are scopul de a evita escaladarea unor conflicte, punând un accent deosebit pe promovarea colaborării în plan diplomatic, politic şi militar. Securitatea colectivă şi securitatea bazată pe cooperare sunt instrumente complementare ale politicii internaționale de securitate.

Natura riscurilor şi a amenințărilor devine tot mai influențată de tehnologiile intensive ale cunoaşterii - microelectronica, inteligența artificială, sateliții. Pentru contracararea amenințărilor, cea mai nouă resursă de putere, cunoaşterea, se manifestă prin propagarea de noi rețele şi mijloace de transmitere a datelor şi informațiilor, şi constituie un extraordinar potențial în ce priveşte planurile de realizare a securității globale[2].

La început de mileniu, întreaga comunitate internațională a intrat într-o nouă fază a evoluției sale, marcată de confruntarea unor tendințe de

[2] Peter Calvocoressi, *Politica mondială după 1945,* Bucureşti, Editura Al Ha 2000, traducere Simona Ceauşu, p. 9.

cooperare, pozitive, cu altele generatoare de pericole şi ameninţări grave. Securitatea este din ce în ce mai puţin o problemă militară (aspecte de ordin militar şi strategic), ecuaţia securităţii fiind influenţată mai ales de aspectele de ordin politic, economic şi social.

Securitatea nu mai este astăzi direct legată doar de preocuparea statelor de a-şi proteja indivizii, bunurile civile, valorile culturale şi mediul natural în faţa ameninţărilor clasice – agresiuni militare şi crima organizata transfrontalieră –, ci şi de nevoia guvernelor şi a şefilor de stat de a găsi soluţii care să conducă la prosperitate, dezvoltare democratică şi protejarea drepturilor omului. Problema accesului la energie, a controlului surselor de apă şi hrană, a siguranţei culoarelor de transport a devenit una la fel de importantă ca şi cea de apărare a societăţii împotriva unor agresiuni militare sau teroriste[3].

Statele sunt importante pentru că îşi pot asuma răspunderea, furnizând astfel instrumentul esenţial pentru respectarea normelor juridice de drept internaţional. Totodată, trebuie menţionat că statele-naţiune asigură forţa militară necesară autoapărării individuale sau colective.

Această abordare se bazează pe instrumente de drept internaţional public, ale căror reglementări recunosc actorii statali şi organizaţiile interguvernamentale ca având vocaţie universală de subiecte de drept internaţional. Colaborarea, la scară mondială, este esenţială în acest domeniu, în condiţiile manifestării ameninţărilor transfrontaliere. Aceasta implică angajarea tuturor statelor şi utilizarea instrumentelor diplomatice eficiente pentru salvgardarea păcii şi securităţii globale (euroatlantice).

Pe agenda organismelor internaţionale, cu responsabilităţi în materie, dar şi a fiecărui stat, se află obiective legate de identificarea celor mai eficiente instrumente juridice care să contribuie la garantarea unui mediu de securitate necesar progresului şi asigurării securităţii membrilor comunităţilor, a protejării mediului natural şi a bunurilor civile. În actualul context al mediului internaţional de securitate se impune o reanalizare a conceptului de securitate, precum şi a noilor valenţe şi determinări ale acestuia, determinate de fenomenul globalizării.

Conceptul de angajare este însă foarte larg şi, de aceea, se impune a fi bine precizat şi definit ca atare. În acest caz, strategia militară trebuie să vizeze tipurile de angajare militară, nivelul de angajare şi, mai ales, regulile de angajare militară, în funcţie de situaţiile concrete. Armata poate fi angajată, potrivit conceptului de securitate naţională, în aproape toate situaţiile-limită,

[3] Constantin Hlihor, *Politica de securitate în mediul internaţional contemporan,* Iaşi, Institutul European, 2008, p. 15.

începând cu cele care țin de urgențele civile şi ajungând la cele care se referă efectiv la cele de autoapărare individuală sau colectivă.

Conform dispozițiilor alin. (1) art.53, „Consiliul de Securitate va folosi, dacă este cazul, asemenea acorduri sau organisme regionale pentru aplicarea acțiunilor de constrângere sub autoritatea sa. Nicio acțiune de constrângere nu va fi însă întreprinsă, în temeiul acestor acorduri regionale sau de către organismele regionale, fără autorizația Consiliului de Securitate”. După cum observăm, cooperare şi organismele regionale sunt acreditate cu foarte mare credibilitate, în condițiile prevederilor cap. VII („acțiunea în caz de amenințări împotriva păcii, de încălcări ale păcii şi de acte de agresiune”), acestea putând fi abilitate să aplice măsuri de constrângere.

Statele vor promova următoarele acțiuni în favoarea securității: accentuarea încrederii şi cooperării, actualizarea acordurilor şi înțelegerilor de securitate regională, realizarea de schimburi de informații de către structurile de specialitate, participarea la operațiuni, comune, militare, polițieneşti şi de management al crizelor.

Strategiile regionale de securitate trebuie să răspundă noilor provocări ale secolului XXI pentru a putea rezolva ansamblul de crize şi amenințări la adresa obiectivelor şi intereselor naționale.

Mediul de securitate european s-a consolidat, ca urmare a eforturilor statelor democratice pentru edificarea unei noi arhitecturi de securitate europene.

BIBLIOGRAFIE

Calvocoressi Peter, *Politica mondială după 1945*, Bucureşti, Editura Al Ha 2000, traducere Simona Ceauşu.

Hlihor Constantin, *Politica de securitate în mediul internațional contemporan*, Iaşi, Institutul European, 2008.

Joint Doctrine and Concept Centre, UK, *Strategic Trends*, Para 7-15, 2005.

CONSIDERAȚII PRIVIND APLICAREA ŞI RESPECTAREA DREPTULUI INTERNAȚIONAL UMANITAR CUTUMIAR ÎN CONFLICTELE ARMATE CONTEMPORANE

Avocat lect.univ.dr. Valentin-Stelian BĂDESCU[*]
Baroul Bucureşti
Universitatea Româno-Germană, Sibiu
Avocat Cosmin IORDACHE[**]
Baroul Bucureşti

Revoluția în afacerile militare cauzate de utilizarea în operațiile militare a societăților private de securitate, fenomen cunoscut şi sub denumirea de ,,privatizarea războiului”, concept definit ca totalitatea grupurilor organizate, permanente şi aleatorii, naționale sau tribale, care folosesc violența în scopuri sociale, constituie subiect de controversă atât în literatura de specialitate, cât şi în fundamentarea strategiilor decidenților politici şi militari. Privatizarea armatelor „private” participante în recentele conflicte armate a generat discuții aprinse referitoare regimul juridic aplicabil acestora, cât mai ales la legalitatea ființării unor asemenea forțe militare de tip mercenar, dar şi cu privire la regulile de angajare în luptă a acestora, la respectarea normelor dreptului internațional umanitar cutumiar.

Cuvinte cheie: dreptul internațional cutumiar; Statutul Curții Internaționale de Justiție; Curtea Penală Internațională.

Argumentum

Revoluția în afacerile militare cauzate de utilizarea în operațiile militare a societăților private de securitate, fenomen cunoscut şi sub denumirea de „privatizarea războiului”, concept definit ca totalitatea grupurilor organizate, permanente şi aleatorii, naționale sau tribale, care folosesc violența în scopuri sociale[1], constituie subiect de controversă atât în literatura de specialitate, cât şi în fundamentarea strategiilor decidenților

[*] e-mail: *valentinbadescu@yahoo.com*
[**] e-mail: *jordache_constantin*@yahoo.com

[1] A se vedea, pentru amănunte, *Securitatea internațională şi forțele armate*, Editura Tritonic, Bucureşti, 2004, p. 17.

politici şi militari. Privatizarea armatelor „private”[2] participante în recentele conflicte armate a generat discuții aprinse referitoare regimul juridic aplicabil acestora, cât mai ales la legalitatea fiinţării unor asemenea forţe militare de tip mercenar, dar şi cu privire la regulile de angajare în luptă a acestora, la respectarea normelor dreptului internațional umanitar cutumiar. Prezentul articol analizează sumar fenomenul şi încercă să propună soluții. Dificilă misiune, cunoscând că înțelegerea, dar mai ales respectarea dreptului, în

[2] *Blackwater, armata de mercenari.* Blackwater, una dintre cele mai eficiente şi controversate „armate particulare” revine în atenția publică zilele acestea, după ce au fost aduse noi acuzații împotriva ei. Mai precis, crime, distrugere de dovezi audio şi video, trafic cu substanțe interzise, evaziune fiscală etc. Blackwater, devenită Xe sau „Xe-Blackwater” a angajat „mercenari” din Filipine, Chile, Nepal, Columbia, Ecuador, El Salvador, Honduras, Panama, Peru, Bulgaria, Polonia, România, Iordania şi, posibil, Africa de Sud, şi nu a ținut cont de faptul că legile unor țări din listă nu ar fi permis cetățenilor lor să se angajeze ca „mercenari”. Una dintre primele agenții private care au beneficiat de schimbarea de strategie a politicii de securitate în Irak a fost Blackwater, o companie care dispune de peste 2.300 de „mercenari” activi, desfăşurați în nouă țări (inclusiv în Statele Unite) şi de o bază de date ce cuprinde 21.000 de foşti membri ai forțelor speciale, soldați, polițişti, agenți CIA etc.. De asemenea, potrivit „Dosare Ultrasecrete” – ZIUA, agenția antrenează zeci de mii de agenți ai forțelor de ordine, dintre care unii provin din „țări prietene”. Pentru a ne face o imagine mai completă despre această firmă privată merită să amintim că Blackwater are o flotă de peste 20 de avioane, inclusiv elicoptere de luptă. Blackwater, împreună cu alte două societăți private, beneficia de un contract cu guvernul american în valoare de 571 de milioane de dolari anual, pentru protecția diplomaților în Irak, Afganistan, Israel şi alte țări. Numai în Irak, valoarea contractului era de 520 de milioane de dolari. Existența şi funcționarea agențiilor private de securitate, cum este Blackwater, a fost învăluită de discreție, adevărul nefiind dezvăluit publicului larg. La 31 martie 2004, a fost prima data când, în paginile ziarelor, a apărut numele de Blackwater în relație cu războiul, atunci când patru americani înarmați au căzut pradă furiei populației din oraşul Falloujah, resturile carbonizate şi mutilate ale acestora rămânând atârnate de un pod peste Eufrat timp de câteva ore. Cu acest prilej a fost dezvăluită prezenta „serviciilor de securitate private” pe teren. De atunci, rolul celei mai mari companii de mercenari a SUA, în Irak, a devenit din ce în ce mai important. Subiectul a revenit în atenția opiniei publice în momentul când Blackwater, care este însărcinată cu protejarea diplomaților americani, a conducătorilor irakieni şi jurnaliştilor străini, a fost acuzată că a omorât numeroşi civili în Irak.

Afacerea Blackwater a relansat dezbaterea asupra prezenței şi comportamentului acestor societăți de securitate private, care au proliferat după invazia americană din martie 2003. Potrivit autorităților irakiene, 180 dintre acestea, în special firme americane şi europene, operează în Irak, cu un număr de angajați estimat între 25.000 şi 48.000 de persoane.

Potrivit unui raport al Congresului american, din 2005, societatea privată Blackwater a fost implicată în 195 de incidente, în Irak, iar angajații acesteia au deschis focul primii în 84% din cazuri, ceea ce contravine contractului încheiat cu Departamentul de Stat american, conform căruia firma poate face uz de armă numai în situații defensive.

Material preluat de pe site-ul http://bataiosu.wordpress.com/2009/07/09/ziua-mercenarii-romani-si-scandalul-armatei-particulare-blackwater/.

general, a dreptului umanitar, în special, intră deseori în coliziune cu interesele decidenţilor politici.

În cei peste 50 de ani de la adoptarea Convenţiilor de la Geneva din anul 1949, omenirea s-a confruntat cu un număr alarmant de conflicte armate, care au afectat aproape toate continentele. În acest timp, cele patru Convenţii de la Geneva şi Protocoalele lor Adiţionale din 1977 au oferit protecţie juridică persoanelor care nu au participat sau au încetat să mai participe în mod direct la ostilităţi (răniţi, bolnavi şi naufragiaţi, persoane private de libertate pentru motive legate de conflictul armat şi populaţia civilă). Chiar şi în aceste condiţii, aceste tratate au suferit numeroase încălcări, iar consecinţele au fost suferinţa şi moartea. Aceste consecinţe tragice ar fi putut fi evitate dacă dreptul internaţional umanitar ar fi fost mai bine respectat. Conform opiniei generale[3], încălcările dreptului internaţional umanitar nu se datorează caracterului necorespunzător al normelor acestuia. De cele mai multe ori, aceste încălcări au la bază lipsa dorinţei de a respecta regulile, insuficienţa mijloacelor de garantare a respectării lor, incertitudinea legată de aplicabilitatea acestor reguli în anumite împrejurări şi necunoaşterea lor de către liderii politici, comandanţi, combatanţi şi publicul general. Chestiunea în dezbatere este de a depăşi anumite probleme legate de aplicarea tratatelor de drept internaţional umanitar. Dreptul tratatelor este bine dezvoltat şi acoperă numeroase aspecte ale conflictelor armate, oferind protecţie unor categorii de persoane în timp de război şi limitând mijloacele şi metodele de război permise. Convenţiile de la Geneva şi Protocoalele lor Adiţionale prevăd un regim extensiv de protecţie a persoanelor care nu participă sau nu mai participă, în mod direct, la ostilităţi. Reglementarea mijloacelor şi metodelor de război prin norme conţinute în tratate a început cu Declaraţia de la Sankt Petersburg, din anul 1868, a continuat cu Regulamentele de la Haga din 1899 şi 1907 şi cu Protocolul de la Geneva din 1925 privind gazele, continuând mai recent prin Convenţia din 1972 privind armele biologice, Protocoalele Adiţionale din 1977, Convenţia din 1980 privind anumite categorii de arme clasice şi cele cinci protocoale ale acesteia, Convenţia din 1993 privind armele chimice şi Convenţia de la Ottawa din 1997 privind interzicerea minelor antipersonal. Convenţia de la Haga din 1954 şi cele două protocoale ale acesteia reglementează protecţia bunurilor culturale în caz de conflict armat. Statutul din 1998 al Curţii Penale Internaţionale include, printre altele, şi o listă a crimelor de război aflate sub jurisdicţia Curţii. Cu toate acestea, există două obstacole majore în calea aplicării acestor tratate în

[3] Jean-Marie Henckaerts, Louise Soswald-Beck, *Dreptul internaţional umanitar cutumiar*, două volume, Volumul I – *Reguli*, Volumul II – *Practică* (două părţi), Cambridge University Press, 2005, p. 3.

conflictele armate actuale, ceea ce explică de ce este necesar şi util un studiu privind dreptul internațional umanitar cutumiar. În primul rând, tratatele se aplică doar acelor state care le-au ratificat. Aceasta înseamnă că în conflicte armate diferite se aplică tratate diferite de drept internațional umanitar, în funcție de ce tratate au fost ratificate de statele implicate. În timp ce cele patru Convenții de la Geneva din 1949 se bucură de o ratificare universală, acest lucru nu este valabil şi pentru alte tratate de drept umanitar, cum ar fi, de exemplu, Protocoalele Adiționale. Deşi Protocolul Adițional I a fost ratificat de peste 160 de state, eficiența sa este limitată, deoarece unele state implicate în conflicte armate internaționale nu erau parte la acest tratat.

În mod asemănător, deşi aproape 160 de state au ratificat Protocolul Adițional II, unele state pe teritoriul cărora au loc conflicte armate neinternaționale nu se numără printre cele care au ratificat acest tratat. De multe ori, în aceste conflicte armate neinternaționale, singura prevedere aplicabilă a tratatelor de drept umanitar rămâne articolul 3 comun celor patru Convenții de la Geneva. De aceea, principalul obiectiv al studiului a fost de a determina care dintre regulile dreptului internațional umanitar fac parte din dreptul internațional cutumiar, fiind astfel aplicabile tuturor părților la un conflict, indiferent dacă acestea au ratificat sau nu tratatele care conțin reguli similare sau identice.

Apoi, dreptul internațional umanitar convențional nu reglementează suficient de detaliat multe dintre conflictele armate actuale, respectiv conflictele armate neinternaționale, deoarece aceste conflicte fac obiectul unor tratate mult mai puțin numeroase decât cele care reglementează conflictele internaționale. Numai un număr limitat de tratate se aplică în caz de conflict armat neinternațional, şi anume Convenția privind anumite categorii de arme clasice, în forma sa amendată, Statutul Curții Penale Internaționale, Convenția de la Ottawa privind interzicerea minelor antipersonal, Convenția privind armele chimice, Convenția de la Haga privind protecția bunurilor culturale şi al doilea Protocol la aceasta şi, după cum am menționat anterior, Protocolul Adițional II şi articolul 3 comun al celor patru Convenții de la Geneva. Articolul 3 comun este de o importanță fundamentală, dar el oferă doar un cadru rudimentar de standarde minime. Protocolul Adițional II completează în mod util articolul 3 comun, dar rămâne mai puțin detaliat decât normele Convențiilor de la Geneva şi ale Protocolului Adițional I, care guvernează conflictele armate internaționale. Protocolul Adițional II conține doar 15 articole de fond, în timp ce Protocolul Adițional I cuprinde peste 80 de astfel de articole. Deşi luate separat, cifrele nu reflectă întreaga situație, ele oferă totuşi o imagine a diferenței majore dintre reglementarea convențională a conflictelor armate internaționale şi a celor

neinternaționale, mai ales în ceea ce priveşte regulile şi definițiile detaliate. O paradigmă ar fi şi aceea de a determina dacă dreptul internațional cutumiar reglementează conflictele armate neinternaționale mai detaliat decât dreptul convențional şi, în caz afirmativ, în ce măsură se realizează acest lucru.

Scurt istoric

Monopolul statal asupra constrângerii fizice legitime începe cu mii de ani în urmă, odată cu apariția acestui tip de uniune politică, chiar dacă a fost exprimat tematic, abia în 1919, prin contribuția lui Max Weber, care considera că tuturor celorlalte uniuni (colectivităților substatale, locale, spre exemplu) precum şi persoanelor individuale, dreptul de a recurge la constrângerea fizică le este acordat uneori în măsura în care statul le cedează acest drept, el constituind unica sursă a dreptului la exercitarea constrângerii prin violență armată. În absența unei autorități superioare statelor în relațiile internaționale, acest monopol statal al forței militare se manifesta prin dreptul statului de a face război, în mod legitim, astfel încât războiul nu putea fi decât o afacere publică a statelor constituite, pe care o gestiona după cum credea de cuviință, prin intermediul marelui serviciu public al războiului (mai târziu, al apărării naționale). Aşa se face că în veacul al XIV-lea, pe lângă războiul public de o sută de ani dintre Anglia şi Franța vor avea loc şi războaie private duse de către companii militare particulare, formate mai degrabă din bandiți decât din mercenari, deoarece acționau dincolo de posibilitățile controlului real regal, dar şi în absența într-un anume teritoriu al armatelor organizate; se crede că astfel de războaie personale ale „cavalerilor” feudali erau blestemul Europei, motiv pentru care se inventaseră cruciadele, pentru a asigura astfel teren de manifestare a intereselor şi a patimilor agresive[4].

Teoretizând asupra artei războiului, Machiaveli credea, în 1512, că războiul făcut ca profesie nu poate fi niciodată practicat corect de către particulari, trebuind să fie numai treaba guvernelor, republicilor sau regatelor; evocând tradițiile Romei, el evidențiază că un stat bine constituit nu permite cetățenilor săi sau propriilor supuşi să recurgă la război pentru ei înşişi, altfel fiind un stat prost alcătuit după cum orice particular care are un alt scop decât al guvernului, în caz de război, este un rău cetățean.[5] La fel, pentru Hugo Grotius, în 1625, doar războaiele publice erau legitime, cele private fiind purtate nu din voința lui Dumnezeu, ci din răutatea omenească, ceea ce le

[4] Ion Dragoman, *Privatizarea Administrării Afacerilor Militare*, articol publicat la Sesiunea anuală de comunicări ştiințifice a Institutului de Ştiințe Administrative „Paul Negulescu” din Sibiu, mai 2012, p. 3.
[5] N. Machiaveli, *Arta războiului*, Editura Antet, 1999, pp. 9, 10.

scotea în afara legii[6]. Astfel de interpretări asupra naturii războiului public şi privat vor influența istoria scrierilor moderne despre război, una dintre cele mai cunoscute fiind cea a lui Clausewitz, care, în 1830, a formulat celebra expresie conform căreia războiul este o continuare a politicii cu alte mijloace, ceea ce însemna că el nu poate fi dreptul particularilor, ci al autorităților guvernamentale legitime.[7] Aşa s-a statuat, în ştiințele politice, teoria valabilă până în zilele noastre că războiul şi afacerile militare nu pot aparține decât sectorului public şi nicidecum celui privat chiar dacă şi în serviciile publice exista influențe recunoscute ale administrației şi economiei, după cum necesitățile moderne de funcționare ale societății impun adesea parteneriatul public-privat pentru eficientizarea unor funcții statale de interes general. Această viziune generalizată asupra naturii afacerilor militare va fi decisivă şi asupra ştiințelor militare, în care gestionarea resurselor umane, materiale şi financiare se face doar ca un atribut al statalității atât în cadrul comandamentului operațional, cât şi al administrației militare pentru îndeplinirea unor directive politice şi cu respectarea principiului universal valabil al economiei forțelor şi mijloacelor pentru obținerea succesului în luptă.

Din punct de vedere juridic, există o unanimitate de păreri că militarii nu sunt altceva decât agenți statali învestiți legal cu autoritatea publică de a utiliza forța armată în interesul general al societății, fapt pentru care misiunile militare sunt reglementate de dreptul public, doar puține dintre dispozițiunile dreptului privat fiind aplicabile, de multe ori doar prin analogie; este cazul să precizăm că viziunea profund diferită asupra sectorului civil şi cel militar a influențat la origine valori, precum „drepturile civile”, societatea „civilă” sau răspunderea „civilă”, dar şi excepțiile militare de la reglementările administrative comune pentru statutul funcționarilor publici, pensiilor sau salariilor militarilor. Aşa se face că doctrinele juridice sunt într-o măsură covârşitoare de acord asupra existenței dreptului public şi administrativ militar, dreptului penal, disciplinar şi procesual penal militar, dreptului colaborării militare internaționale, dreptului conflictelor armate sau al protecției informațiilor militare.[8] Să notăm şi realitatea că prin interpretarea extensivă, excepționalitatea reglementărilor militare se aplică nu numai forțelor armate proprii, ci şi unor organizații şi servicii publice considerate „paramilitare”, cum ar fi forțele de ordine publică şi ale serviciilor de informații ale statului. Concepția după care afacerile militare sunt în mod legitim preponderent publice nu s-a modificat nici în momentul în care monopolul asupra utilizării forței armate în relațiile internaționale a trecut din

[6] H. Grotius, *Despre dreptul războiului şi al păcii*, Editura Ştiințifică, Bucureşti, 1968, p. 73.
[7] C. Clausewitz, *Despre război*, Editura Militară, Bucureşti, 1982, p. 87.
[8] I. Dragoman, *op. cit*., p. 4.

mâinile statului în competența guvernării supranaționale emergente instituite prin Carta Națiunilor Unite; până la apariția acesteia, în 1945, statele își puteau folosi armatele pentru a se apăra de pericolele externe cu condiția ducerii „războiului just”, formalizat în Convenția a III-a de la Haga, din 1907, în condiția avertismentului public unilateral şi neechivoc ce avea loc sub forma declarației de război motivate.

Trecând peste acest scurt excurs la istorie, vom analiza regimul juridic aplicabil unor asemenea entități, din perspectiva dreptului internațional cutumiar aşa cum acesta a fost amenajat prin dispozițiile Statutului Curții Internaționale de Justiție.

Statutul Curții Internaționale de Justiție şi dreptul internațional cutumiar

Statutul Curții Internaționale de Justiție defineşte, prin dispozițiile articolului 38 (1) (b) dreptul internațional cutumiar ca fiind „dovada unei practici generale, acceptată ca normă de drept”. Este general acceptat faptul că existența unei reguli de drept internațional cutumiar necesită prezența a două elemente, respectiv practica statelor (usus) şi convingerea statelor că o astfel de practică este obligatorie, interzisă sau permisă – în funcție de natura regulii – datorită unei reguli de drept (opinio juris sive necessitatis). Conform celor stabilite de către Curtea Internațională de Justiție în cazul Platoului continental: „Este evident, desigur, că substanța dreptului internațional cutumiar trebuie căutată, în primul rând, în practica efectivă şi în opinio juris a statelor”.[9] Înțelesul şi conținutul exact al acestor două elemente au făcut obiectul unor numeroase lucrări academice, utilizându-se abordarea clasică pentru a determina existența unei reguli de drept internațional cutumiar general, respectiv abordarea stabilită de Curtea Internațională de Justiție, mai ales în cazurile privind Platoul continental al Mării Nordului.[10]

Potrivit acestei perspective, este vorba de a şti care sunt practicile ce contribuie la crearea regulilor de drept internațional cutumiar (selectarea practicii statelor) şi, în al doilea rând, trebuie determinată măsura în care aceste practici dau naştere efectiv unei reguli de drept internațional cutumiar (evaluarea practicii statelor). Astfel, atât actele materiale, cât şi cele verbale ale statelor reprezintă practică ce contribuie la crearea de reguli de drept internațional cutumiar. Actele materiale includ, de exemplu, comportamentul pe câmpul de luptă, folosirea anumitor arme şi tratamentul acordat anumitor

[9] Curtea Internațională de Justiție, *Cazul privind platoul continental (Jamahiria Arabă Libiană v. Malta)*, hotărâre, 3 iunie 1985, Rapoartele CIJ 1985, pp. 29 - 30, §27.

[10] Curtea Internațională de Justiție, *Cazurile privind platoul continental al Mării Nordului*, hotărâre, 20 februarie 1969, *Rapoartele CIJ 1969*, p. 3.

categorii de persoane. Actele verbale includ manualele militare, legislația internă, jurisprudența națională, instrucțiunile date forțelor armate şi de securitate, comunicatele militare pe timp de conflict armat, protestele diplomatice, opiniile consilierilor juridici oficiali, comentariile autorităților pe marginea proiectelor de tratate, deciziile organelor executive şi regulamentele de aplicare a acestora, pledoariile în fața instanțelor internaționale, declarațiile în cadrul forumurilor internaționale, declarațiile de poziție ale autorităților pe marginea rezoluțiilor adoptate de organizațiile internaționale. Această listă demonstrează că practica organelor executive, legislative şi judecătoreşti ale unui stat poate contribui la formarea de reguli de drept internațional cutumiar[11].

Negocierea şi adoptarea rezoluțiilor în cadrul organizațiilor sau conferințelor internaționale, coroborate cu explicațiile date modului de exercitare a votului, reprezintă acte ale statelor respective. Este general recunoscut faptul că, cu puține excepții, rezoluțiile nu sunt, în mod normal, obligatorii prin ele însele. În consecință, valoarea acordată unei anumite rezoluții din perspectiva formării unei reguli de drept internațional cutumiar, depinde de conținutul său, de măsura în care ea este acceptată şi de coerența practicii statelor în domeniul respectiv.[12] Cu cât este mai mare sprijinul acordat unei rezoluții, cu atât este mai mare importanța acesteia. Deşi deciziile instanțelor internaționale reprezintă surse auxiliare de drept internațional[13], ele nu reprezintă practică a statelor. Motivul este că, spre deosebire de instanțele naționale, instanțele internaționale nu sunt organe ale statului. Cu toate acestea, deciziile instanțelor internaționale au o importanță semnificativă, deoarece, dacă o instanță internațională stabileşte existența unei reguli de drept internațional cutumiar, aceasta reprezintă o dovadă convingătoare privind existența respectivei reguli. În plus, datorită valorii de precedent a acestor decizii, instanțele internaționale pot, de asemenea, să contribuie la apariția unei reguli de drept internațional cutumiar, prin influențarea practicii ulterioare a statelor şi a organizațiilor internaționale.

Practica grupurilor armate de opoziție, cum ar fi codurile de conduită, asumarea de angajamente cu privire la respectarea anumitor reguli de drept internațional umanitar sau alte declarații, nu reprezintă practică a statelor ca atare. Deşi o astfel de practică poate conține elemente care dovedesc acceptarea unor reguli aplicabile în conflictele armate neinternaționale, semnificația lor juridică este neclară şi, în consecință, ea nu a fost considerată

[11] Jean-Marie Henckaerts şi Louise Soswald-Beck*, op. cit*., p. 5.

[12] Importanța acestor condiții a fost subliniată de Curtea Internațională de Justiție, *Legalitatea amenințării cu sau a folosirii armelor nucleare*, aviz consultativ, 8 iulie 1996, *Rapoartele CIJ 1996*, pp. 254 - 255, §§ 70-73.

[13] A se vedea, în acest sens, Statutul Curții Internaționale de Justiție, articolul 38 (1) (d).

ca argument pentru dovedirea existenței unei reguli de drept internațional cutumiar. Practica statelor trebuie să fie evaluată pentru a determina dacă este suficient de „densă” pentru a da naştere unei reguli de drept internațional cutumiar.[14] Pentru a da naştere unei reguli de drept internațional cutumiar, practica statelor trebuie să fie cât mai uniformă, frecventă şi reprezentativă. Pentru ca practica statelor să dea naştere unei reguli de drept internațional cutumiar, ea trebuie să fie cât mai uniformă. Este nevoie ca state diferite să nu fi adoptat conduite substanțial diferite. Jurisprudența Curții Internaționale de Justiție demonstrează că o practică opusă care, la prima vedere, pare a afecta uniformitatea, nu împiedică neapărat formarea unei reguli de drept internațional cutumiar, în cazul în care practica opusă este condamnată de către alte state sau negată de către autoritățile respective. Dimpotrivă, astfel de condamnări sau negări confirmă regula respectivă.[15]

Acest fapt este şi mai relevant pentru unele dintre normele dreptului internațional umanitar, în cazul cărora există numeroase elemente care demonstrează o practică a statelor în sprijinul respectivei reguli, dar şi repetate cazuri de încălcare a aceleiaşi reguli. În cazurile în care încălcările au fost urmate de scuze sau justificări provenind de la partea respectivă şi/sau de condamnări din partea altor state, existența respectivei reguli nu este pusă sub semnul întrebării. Statele care doresc să schimbe o regulă existentă de drept internațional cutumiar, trebuie să facă acest lucru prin practica lor oficială şi susținând că acționează conform unei reguli de drept.

În al doilea rând, pentru apariția unei reguli de drept internațional cutumiar general, respectiva practică a statelor trebuie să fie atât frecventă, cât şi reprezentativă. Cu toate acestea, nu este nevoie ca respectiva practică să fie universală; este suficientă o practică „generală”. Nu este nevoie de un anumit număr sau procentaj de state. Unul dintre motivele pentru care este imposibil a se stabili o cifră exactă pentru amploarea participării necesare, este faptul că acest criteriu are mai degrabă o natură calitativă, nu cantitativă. Cu alte cuvinte, nu se pune numai problema numărului statelor care participă la această practică, fiind important şi care sunt aceste state. În termenii stabiliți de către Curtea Internațională de Justiție, în cazurile privind Platoul continental al Mării Nordului, este nevoie ca practica să includă acele state

[14] A se vedea în acest sens, Humphrey Waldock „Curs general de drept internațional public”, *Colecție de cursuri a Academiei de Drept Internațional de la Haga*, vol. 106, 1962, p. 44, precum şi Valentin-Stelian Bădescu, *Dreptul mediului. Sisteme de management de mediu*, Editura C.H. Beck, Bucureşti, 2011, pp. 110-118.

[15] A se vedea, Curtea Internațională de Justiție, Cazul privind activitățile militare şi paramilitare din Nicaragua şi împotriva acesteia (Nicaragua v. Statele Unite ale Americii), Rapoartele CIJ 1986, p. 98, §186.

„interesate în mod special”. Această perspectivă are două implicații: (1) dacă toate statele „interesate în mod special” sunt reprezentate, nu este esențial ca majoritatea statelor să fi participat în mod activ, dar este necesar cel puțin ca ele să fi achiesat la practica statelor „interesate în mod special” şi (2) dacă statele „interesate în mod special” nu acceptă practica, aceasta nu se poate transforma într-o regulă de drept internațional cutumiar, chiar dacă, aşa cum am explicat, unanimitatea nu este necesară. În cazul dreptului internațional umanitar, depinde de împrejurări care sunt statele „interesate în mod special”. De exemplu, în cazul armelor laser care produc orbirea, statele „interesate în mod special” sunt inclusiv acelea identificate ca aflându-se în proces de dezvoltare a unor astfel de arme, deşi altele sunt statele care ar putea suferi în urma utilizării acestor arme. În mod similar, statele a căror populație are nevoie de asistență umanitară sunt „interesate în mod special”, la fel ca şi statele care oferă în mod frecvent astfel de asistență. Cu privire la orice normă de drept internațional umanitar, țările care au luat parte la un conflict armat sunt „interesate în mod special” în cazul în care practica lor analizată în raport cu o anumită regulă a fost relevantă pentru acel conflict armat. Deşi în anumite domenii ale dreptului internațional umanitar, anumite state pot fi interesate în mod special, este la fel de adevărat că toate statele, chiar dacă nu sunt parte la conflict, au un interes juridic să solicite respectarea dreptului internațional umanitar de către alte state. În plus, toate statele pot suferi din cauza mijloacelor şi metodelor de război utilizate de către alte state. Ca urmare, trebuie avută în vedere practica tuturor statelor, indiferent dacă acestea sunt sau nu „interesate în mod special” în sensul strict al expresiei. De asemenea, din punct de vedere juridic, este sau nu posibilă existența poziției de „contestator persistent” în raport cu normele cutumiare de drept internațional umanitar. Deşi mulți autori sunt de părere că, în cazul normelor de *jus cogens*, nu poate exista un contestator persistent, există şi autori care pun la îndoială însăşi validitatea noțiunii de contestator persistent[16]. Dacă acceptăm că, din punct de vedere juridic, este posibilă existența poziției de contestator persistent, statul în cauză trebuie să fi ridicat obiecții la apariția unei noi norme, în cursul procesului de formare a acesteia şi ulterior să fi continuat să obiecteze în mod persistent; nu este posibilă poziția de „contestator ulterior”. Deşi, în mod normal, apariția unei norme de drept internațional cutumiar necesită timp, această perioadă nu este precizată. Factorul determinant este mai degrabă acumularea unei practici suficient de densă ca uniformitate, răspândire şi reprezentativitate.

[16] A se vedea, pentru o discuție detaliată asupra acestui subiect, Maurice H. Mendelsen, „Formarea dreptului internațional cutumiar”, *Colecție de cursuri a Academiei de Drept Internațional de la Haga*, vol. 272, 1998, pp. 227 - 244.

Elementul psihologic. Exigența „opinio juris”

Se admite, în general, că simpla repetare a precedentelor nu e suficientă şi că o regulă cutumiară nu există decât dacă actul luat în considerare este motivat prin conştiința unei obligații juridice. Statele trebuie să aibă sentimentul că sunt juridic legate de formula clasică „opinio juris sive necessitatis” (convingerea de drept sau a necesității). Prin această caracteristică regula cutumiară se distinge de uzajul şi de curtoazia internațională.

Doctrina, care a inventat această condiție, la începutul secolului XIX, rămâne împărțită în ceea ce priveşte necesitatea ei logică. Este adevărat că, chiar din perspectivă voluntaristă, ea poate părea destul de ciudată: nu atât prin faptul că e mereu dificil să aduci o dovadă unei convingeri psihologice, cât prin faptul că a se plia în fața dreptului înseamnă că regula există, nu un element al formării sale. Trebuie, deci, să se accepte ideea de efect de anticipare din partea subiecților de drept.

Totuşi, de când exigența „opinio juris” a fost înscrisă în art. 38, &1 din Statut CPJI apoi CIJ – „o practică…acceptată ca fiind drept” – jurisprudența rămâne fermă asupra chestiunii de principiu. Ea este de o remarcabilă continuitate de la „dictum”-ul Curții, în afacerea „Lotus” şi până în prezent. Răspunzând tezei agentului guvernamental francez, care invoca un fapt de abținere, CPJI nu îl considera pe acesta ca fiind un precedent pertinent în măsura în care el nu a fost motivat, în speță, de convingerea unei datorii de a se abține”. De o manieră şi mai sistematică, încă, CIJ a exprimat această teorie în termenii următori: „Statele trebuie deci să aibă sentimentul de a se conforma la ceea ce echivalează cu o obligație juridică. Nici frecvența, nici chiar caracterul obişnuit nu sunt suficiente. Există multe acte internaționale, de exemplu în domeniul protocolului, care sunt îndeplinite aproape invariabil, dar care sunt motivate doar prin simple considerații de curtoazie, de oportunitate sau de tradiție, şi nu prin sentimentul unei obligații juridice”[17]. Este exact opusul abordării arbitrilor internaționali de până la mijlocul secolului XIX.

Toate subiectele de drept pot contribui la această apariție de „opinio juris”, inclusiv persoane private, conform sentinței arbitrale „Aminoil” din 1982. Prin definiție, „opinio juris” nu poate rezulta decât din expresia unei voințe liber consimțite: în afacerea Aminoil, presiunile şi constrângerile economice suferite de societățile petroliere îl vor determina pe arbitru să ezite în a trage concluzii din atitudinea şi aprobarea aparentă a acestor societăți la abandonarea normei cutumiare precedente.

[17] V-S Bădescu, *op. cit*., p. 117.

Cutume „cuminți” şi cutume „agresive”

Doctrina utilizează această distincție imaginară, pentru a-şi exprima ezitările în fața practicii normative a societății internaționale contemporane. Obişnuită cu succesiunea cronologică în care cutuma – „cuminte” – se bazează pe comportamente întărite „in fine” de „opinio juris”, doctrina s-a întrebat despre legitimitatea unui proces de elaborare, în care exprimarea, câteodată categorică, a „opinio juris” devansa orice pregătire afectivă, în care comportamentele statale sunt luate în calcul ca expresie a „opinio juris” înainte de a fi considerate precedente constitutive ale unei practici. Criticată sever de către anumiți observatori, această inversiune a momentului şi a importanței elementelor material şi psihologic ale cutumei pare să fie considerată, de acum înainte, ca legitimă, în principiul ei, de către jurisprudența internațională: recurgerea la noțiunea de „tendințe” de către CIJ[18] şi argumentarea sentinței arbitrale în afacerile petroliere „Texaco – Calasiatic” din 1977 şi Aminoil din 1982[19].

Dacă cutuma „agresivă” continuă să ridice probleme, nu este aşa numai datorită inversării celor doi timpi ai procesului cutumiar. Inversarea este şi un simptom al ambiguității exprimării voinței de către state: nu obligă să acordăm o mare atenție circumstanțelor care au îngreunat adoptarea noilor reguli.

Opozabilitatea normei cutumiare

În ce măsură poate un subiect de drept să refuze opozabilitatea cu o normă cutumiară? Dificultatea provine, mai întâi, din faptul că abținerea, opunerea sau absența unui stat din societatea internațională – cazul statelor noi – nu împiedică întotdeauna apariția unei norme generale sau particulare; ea rezultă din aceea că securitatea juridică interzice repunerea în cauză a valabilității procesului anterior ca şi existența normelor cutumiare existente, la fiecare creştere a societății internaționale.

Pentru a oferi un răspuns precis, în fiecare caz particular, trebuie să se distingă opozabilitatea procesului de elaborare a normei având acel subiect – opozabilitatea normei cutumiare „la naşterea ei” – şi opozabilitatea normei în timp: aici, vom insista asupra primului aspect al demonstrației.

1. O soluție pare să apară atunci când statul a făcut o obiecție la crearea normei cutumiare, dar fără a reuşi a impune punctul lui de vedere: regula cutumiară îi este inopozabilă. Desigur, trebuie să se aplice principiul conform căruia un stat nu poate opune punerii în practică a unei reguli „imperative”(„jus cogens”): toate statele sunt legate printr-o regulă cutumiară ce prezintă această calitate.

[18] *Ibidem*, p. 118.
[19] *Idem*.

2. Pot noile state să aplice normele cutumiare stabilite înainte ca ele să-şi dobândească independența? În principiu NU; ceea ce le obligă – în cazul unui dezacord de fond – să deschidă un nou proces de elaborare de drept cutumiar sau convențional, pentru a evita vechea regulă, sau chiar să o suprime. În perioada de tranziție ce rezultă astfel, întinderea exactă – deci opozabilitatea – vechii norme cutumiare devine greu de precizat, mai ales dacă această „contestare” este făcută de către un mare număr de state şi conduce la coexistența unei vechi norme cutumiare cu o normă convențională sau către o nouă cutumă.

3. Pot statele să se vadă confruntate cu norme cutumiare create de alte subiecte de drept? Pare sigur că acte provenind de la persoane private nu pot fi opuse statelor împotriva voinței acestora. Dar trecutul lor nu este explicit: exemplul contemporan al evoluției dreptului contractelor transnaționale – „lex mercatoria” – arată că statele pot fi confruntate, cu titlu principal sau supletiv, cu norme de origine privată, deoarece ele au acceptat să se refere la acestea, în convenții internaționale sau pentru că existența acestor norme este confirmată de jurisprudența instanțelor naționale.

Situația este şi mai complicată atunci când organizații internaționale invocă, față de țările membre sau terți, norme cutumiare reieşite chiar din comoprtamentele organizațiilor în sine. Se întâmplă rar, e drept, ca statutul organizației în cauză să precizeze soluția de aplicat; chiar când este cazul, problema rămâne delicată, deoarece el însuşi, statutul, nu este opozabil statelor membre.

Recunoaşterea internațională va juca deci un rol important în consacrarea opozabilității acestor norme: ea va putea fi bilaterală sau multilaterală, expresă sau implicită.

Dovada cutumei. Administrarea dovezii

Într-un recurs contencios, sarcina probei revine celui care o cere, cel puțin când el invocă o normă cutumiară regională sau locală. Se disting două serii de dificultăți: Trebuie să se facă dovada în acelaşi timp a practicii materiale şi pe cea de „opinio juris”? Şi pentru fiecare dintre aceste elemente, care este gradul minim de pertinență şi de precizie de atins?

1. O parte din doctrină se îndoieşte de necesitatea de a dovedi „opinio juris”. Admițând că este adeseori dificil, în condițiile istorice de apariție a normelor cutumiare, de a izola „opinio juris” de comportamentele subiecților, jurisprudența a refuzat să consacre această teză. Trebuie tutuşi recunoscut că, în administrarea dovezii de „opinio juris” de către judecător sau arbitru, există frecvent un anumit „barometru” al demonstrațiilor referitoare la elementele materiale şi psihologice.

2. Pentru mijloacele de probă, art. 15 din Statutul Comisiei de drept internațional a ONU precizează: Nu putem realiza „codificarea” unei reguli,

deci să-i presupunem caracterul cutumiar, decât în măsura în care beneficiem de sprijinul unei practici statale consecvente, de precedente (juridice) şi de opinii doctrinale (convergente)”. Condiții care sunt dificil de reunit mai ales pentru că „opinio juris”, câteodată şi pentru practica subiectelor de drept.

Dovada practicii poate deveni deseori delicată pentru lipsa de publicitate pentru comportamentele diplomatice, sau prin precauții luate pentru a nterzice o imputare clară a unui subiect de drept internațional. S-au făcut progrese, în ultimii 20 de ani, pentru a recenza mai sistematic această practică: repertoriile practicii naționale s-au înmulțit – regulile secrete interesează mai mult documentele administrative decât jurisprudența internă; organizațiile internaționale fac studii comparate şi stabilesc numeroase compilații.

Dificultatea majoră constă în dovedirea „opinio juris”, atunci când ea nu poate fi dedusă din factorii obiectivi. Trebuie căutate atunci intențiile. Pe baza căror indicii? În avizul său, din 1969, despre „Platoul continental al Mării Nordului”, CIJ a precizat: „Actele în cauză trebuie să mărturisească prin natura lor sau maniera de a fi îndeplinite, convingerea că această practică este obligatorie”[20].

Fără a admite că repetarea este suficientă, jurisdicția internațională va considera că stabilită fiind soliditatea elementului material, el va putea antrena şi dovedirea „opinio juris”[21]. Invers, judecătorul sau arbitrul nu va ezita să disocieze net dovedirea celor două elemente, atunci când intențiile nu corespund întocmai cu actele – acestea din urmă fiind forțate de circumstanțe[22] sau când regula unanim recunoscută este repetat violată[23].

În fața acestor dificultăți şi incertitudini, subiectele de drept caută în „codificarea” dreptului cutumiar o mai mare securitate juridică. Cu această ocazie, ele vor putea pune clar şi direct problema „opinio juris”; paradoxal, ei sunt astfel capabili să contureze – cel puțin în parte – problema dovedirii unei practici frecvente şi omogene. Cerința de *opinio juris* în determinarea existenței unei reguli de drept internațional cutumiar se referă la convingerea juridică a statelor că o anumită practică răspunde unei reguli de drept. Forma în care sunt exprimate practica şi convingerea juridică poate diferi în funcție de regula respectivă – dacă aceasta conține o interdicție, o obligație sau doar dreptul de a adopta un anumit comportament. Separarea strictă a celor două elemente de practică şi convingere juridică, s-a dovedit a fi foarte dificilă şi, în mare măsură, teoretică. De multe ori, unul şi acelaşi act reflectă simultan şi

[20] Rec. 1969, p. 44.
[21] CIJ, 2 martie 1959, „Interhandel”, Rec. 1959, p. 27.
[22] „Aminoil”, 1982, JDI, 1982, p. 879.
[23] CIJ, 27 iunie 1986, „Activități militare în Nicaragua”, Rec. 1986, p. 97. În această speță, Curtea vede dovada unei „opinio juris” al regulilor de folosire a forței şi de neintervenție în declarațiile date de Adunarea Generală a ONU, Rec. 1986, pp. 99, 106.

practica şi convingerea juridică. După cum sublinia şi Asociația de Drept Internațional, Curtea Internațională de Justiție „nu s-a exprimat prea clar cu privire la faptul că existența (presupusă) a unor elemente distincte ar exclude manifestarea ambelor prin una şi aceeaşi conduită. De fapt, de multe ori, separarea celor două elemente este dificilă, sau chiar imposibilă”. Aceasta se întâmplă mai ales în cazul actelor verbale, cum ar fi manualele militare, care reprezintă practica statelor şi, de multe ori, reflectă simultan şi convingerea juridică a statului respectiv.

Atunci când practica este suficient de densă, ea include în general şi *opinio juris* şi, prin urmare, nu mai este necesar a se demonstra separat existența unei *opinio juris*. Totuşi, în cazurile în care practica este ambiguă, *opinio juris* joacă un rol important în a determina dacă acea practică contează sau nu în procesul de formare a cutumei. De multe ori, acesta este cazul omisiunilor, atunci când statele nu acționează sau nu reacționează, dar motivul nu este clar. Pentru aceste cazuri atât Curtea Internațională de Justiție, cât şi predecesoarea sa, Curtea Internațională Permanentă de Justiție, au susținut nevoia de a stabili separat existența unei *opinio juris*, pentru a determina dacă aceste cazuri de practică ambiguă contribuie sau nu la crearea normelor de drept internațional cutumiar. În domeniul dreptului internațional umanitar, unde numeroase norme impun abținerea de la o anumită conduită, omisiunile ridică o problemă specială în a determina existența unei *opinio juris*, deoarece trebuie să se demonstreze că abținerea nu este o coincidență, ci se bazează pe o aşteptare legitimă. Atunci când cerința abținerii este prevăzută în instrumente internaționale şi declarații oficiale, poate fi demonstrată, de obicei, existența unei cerințe legale de a nu recurge la conduita respectivă. În plus, astfel de abțineri pot avea loc după ce conduita respectivă a dat naştere la anumite controverse, ceea ce ajută la a demonstra că abținerea în cauză nu este o coincidență, deşi nu este mereu uşor de demonstrat că abținerea a avut la bază conştientizarea unei obligații juridice.[24]

Impactul dreptului convențional

Tratatele sunt şi ele relevante în a determina existența dreptului internațional cutumiar, deoarece ajută la clarificarea modului în care statele percep anumite reguli de drept internațional. Astfel, studiul abordează ratificarea, interpretarea şi implementarea tratatelor, inclusiv rezervele şi declarațiile de interpretare făcute cu ocazia ratificării. În cazurile privind Platoul continental al Mării Nordului, Curtea Internațională de Justiție a avut în mod clar în vedere gradul de ratificare a unui tratat ca fiind relevant pentru evaluarea dreptului internațional cutumiar. În acest caz, Curtea a stabilit că:

[24] Jean-Marie Henckaerts şi Louise Soswald-Beck, *op. cit*., p. 21.

„numărul de ratificări şi de accesiuni realizate până în prezent, deşi important, nu poate fi considerat suficient”, mai ales în condițiile în care practica extra-convențională este contradictorie. În mod contrar, în cazul Nicaragua, în evaluarea caracterului cutumiar al regulii de neamestec, Curtea a acordat o mare importanță faptului că Carta Națiunilor Unite era ratificată în mod aproape universal. Se poate întâmpla şi ca o prevedere a unui tratat să reflecte dreptul cutumiar, înainte de intrarea în vigoare a tratatului, cu condiția ca practica similară să fie suficient de răspândită, inclusiv în rândul statelor interesate în mod special, astfel încât să devină puțin probabilă o opoziție semnificativă față de regula respectivă.

În practică, redactarea prevederilor unui tratat ajută la cristalizarea opiniei juridice a comunității internaționale şi are o influență de netăgăduit asupra conduitei şi convingerii juridice ulterioare a statelor. Curtea Internațională de Justiție a recunoscut acest fapt în hotărârea pronunțată, în speța privind Platoul continental, caz în care Curtea a declarat că „convențiile multilaterale pot juca un rol important în înregistrarea şi definirea regulilor derivate din cutumă sau chiar în dezvoltarea acestor reguli.” Astfel, Curtea a recunoscut că tratatele pot codifica reguli preexistente de drept internațional cutumiar, putând însă şi să pună bazele pentru formarea de noi reguli cutumiare bazate pe normele conținute în aceste tratate.

Curtea a mers mai departe şi a afirmat că: „Este posibil ca (…) să fi e suficientă participarea foarte largă şi reprezentativă la o convenție, dar cu condiția ca această participare să includă statele interesate în mod special”. Practica statelor care nu sunt parte, dar respectă o normă convențională a fost considerată ca reprezentând un element important pentru dovedirea existenței unei reguli cutumiare. În schimb, practica contrară a statelor care nu sunt părți a fost considerată a reprezenta un important element probant în sens invers. Practica statelor parte la un tratat față de statele care nu sunt părți la acel tratat reprezintă un alt element extrem de important.

Trebuie să se stabilească natura cutumiară a fiecăreia dintre regulile convenționale de drept internațional umanitar şi să se analizeze anumite aspecte, pentru a stabili care sunt regulile de drept internațional cutumiar şi care ar putea fi identificate prin inducție, pornind de la practica statelor în acele domenii. Deoarece metoda abordată nu a analizat fiecare prevedere convențională pentru a stabili dacă aceasta are sau nu natură cutumiară, nu se poate trage concluzia că o regulă punctuală dintr-un anumit tratat nu are natură cutumiară doar pentru că ea nu apare ca atare în cuprinsul studiului.

Ca şi în cazul tratatelor, implementarea eficientă a regulilor dreptului internațional umanitar cutumiar necesită eforturi de difuzare şi de instruire, precum şi măsuri care să asigure respectarea regulilor. Aceste reguli trebuie să

fie incluse în manualele militare şi în legislația națională, în toate cazurile în care acest lucru nu a fost deja realizat. În prezentul material, am încercat să relevăm domeniile în care dreptul nu este clar scoțând în evidență probleme care necesită clarificare, cum ar fi: definiția persoanelor civile în cazul conflictelor armate neinternaționale, noțiunea de participare directă la ostilități şi sfera de aplicare a principiului proporționalității. În lumina celor realizate până în prezent şi a ceea ce rămâne de realizat în viitor, trebuie considerat că articolul a reprezenta debutul unui nou proces de îmbunătățire a înțelegerii principiilor şi a regulilor dreptului internațional umanitar, precum şi de consolidare a consensului cu privire la aceste reguli. În cadrul acestui proces, materialul nostru poate constitui o bază de discuție şi dialog fructuos cu privire la implementarea, clarificarea şi eventuala dezvoltare a dreptului.

BIBLIOGRAFIE

Securitatea internațională şi forțele armate, Editura Tritonic, Bucureşti, 2004.

Humphrey Waldock, *Curs general de drept internațional public*, Colecție de cursuri a Academiei de Drept Internațional de la Haga, vol. 106, 1962.

Valentin-Stelian Bădescu, *Dreptul mediului. Sisteme de management de mediu*, Editura C.H. Beck, Bucureşti, 2011.

Jean-Marie Henckaerts şi Louise Soswald-Beck, *Dreptul internațional umanitar cutumiar*, două volume, Volumul I – *Reguli*, Volumul II – *Practică* (două părți), Cambridge University Press, 2005.

Ion Dragoman, *Privatizarea Administrării Afacerilor Militare*, articol publicat la Sesiunea anuală de comunicări ştiințifice a Institutului de Ştiințe Administrative „Paul Negulescu” din Sibiu, mai 2012.

N. Machiaveli, *Arta războiului*, Editura Antet, 1999.

H. Grotius, *Despre dreptul războiului şi al păcii*, Editura Ştiințifică, Bucureşti, 1968.

C. Clausewitz, *Despre război*, Editura militară, Bucureşti, 1982.

http://bataiosu.wordpress.com/2009/07/09/ziua-mercenarii-romani-si-scandalul-armatei-particulare-blackwater/.

ANALIZA CONSECINȚELOR TRAFICULUI ILEGAL DE MIGRANȚI ASUPRA SECURITĂȚII NAȚIONALE

Col.(r) prof.univ.dr. Robert MORAR*
Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”

Riscurile la adresa siguranței naționale sunt reprezentate cu preponderență de infracțiunile transfrontaliere, formele criminalității organizate şi terorismul. În cuprinsul studiului de față, autorul analizează riscurile şi consecințele migrației ilegale şi traficului ilegal de migranți asupra securității naționale.

Cuvinte cheie: migrațiune; trafic de migranți; migranți; securitate națională; risc.

Traficul ilegal de migranți reprezintă una dintre cele mai acute manifestări ale criminalității transfrontaliere cu consecințe vizibile pentru victimele traficului şi cu efecte secundare greu de evaluat pe termen lung. În afară de faptul că şi acest gen de trafic se întrepătrunde de multe ori cu alte forme ale crimei organizate (trafic de droguri, de arme, terorism etc.), traficul ilegal de migranți poate amenința stabilitatea socio-economică a statelor şi chiar pacea şi securitatea acestora prin tulburarea echilibrului demografic, etnic, cultural, prin incapacitatea mecanismelor de protecție socială sau de sănătate publică, prin depăşirea capacității de absorbție a pieței legale a muncii şi, implicit, prin bulversarea raportului de forțe dintre structurile de control a legalității şi a ordinii publice şi partea de populație canalizată spre activități infracționale[1].

În ultima perioadă de timp, la nivel european se afirmă din ce în ce mai frecvent faptul că migrația ilegală afectează securitatea internă a statelor membre ale UE.

Activitățile infracționale ale contrabandiştilor subminează capacitatea statelor de a proteja propria lor suveranitate, reducând astfel oportunitățile disponibile migranților de a se muta legal în alte țări şi în condiții de siguranță.

---

* e-mail: *robertmorar@yahoo.com*

[1] Ioan Dascălu (coordonator), Robert-Sorin Negoiță, Adrian Iacob, Cristian-Eduard Ştefan, Costel Pelcaru, Cătălin Țone, Virgil Spiridon, Dan Bîrlă, *Criminalitatea organizată: tratat de teorie şi practică judiciară* (volumul I), Editura Sitech, Craiova, 2009, pp. 473-474.

Traficul ilegal de migranți este o afacere mortală. Indiferent de riscurile la care se expun, migranții doresc să ajungă în state dezvoltate, în speranța unei vieți mai bune.

În țările de destinație a migranților, o consecință a creşterii cererii pentru bunuri şi servicii mai ieftine pune presiune asupra mediului protecționist, care conduce la o mai mare vulnerabilitate privind exploatarea migranților legali sau ilegali. Vulnerabilități suplimentare pot apărea ca urmare a concurenței sporite cu lucrătorii naționali pentru ocuparea forței de muncă limitate şi a investițiilor scăzute în bunăstarea comunității. Lucrătorii naționali pot beneficia de sprijin mai mult decât lucrătorii străini. Cu toate acestea, chiar şi în condiții dificile, drepturile migranților traficați şi ale victimelor traficului de persoane trebuie să fie respectate şi asigurate, iar victimele traficului să fie identificate în mod corespunzător şi susținute.

Traficul ilegal de migranți poate pune în pericol grav viața şi sănătatea migranților. În ultimii ani, a crescut îngrijorător de mult numărul cazurilor de deces al migranților traficați. Adesea, traficul de migranți nu este abordat în mod corespunzător de către factorii de aplicare a legii. Aceştia pedepsesc migrația ilegală înainte de a fi recunoscută ca o crimă împotriva persoanei care a suferit violări grave ale drepturilor omului, mai ales prin exploatare. Ar trebui dezvoltate mai mult cunoştințele celor care aplică legea în domeniul traficului de persoane şi al contrabandei cu migranți[2].

Informațiile existente conduc la concluzia că înmulțirea numărului de decese a migranților care doresc să ajungă în Europa, pe mare, este o gravă problemă umanitară. În 2004, ICMPD a estimat că aproape 10.000 de persoane au murit, în ultimii 10 ani, încercând să traverseze Marea Mediterană. De asemenea, la începutul anilor '90, APDHA (Asociația pentru drepturile omului Andaluzia) a calculat că mai mult de 4.000 de migranți s-au înecat în încercarea de a ajunge în Spania. Fargues susține că rata mortalității pe rutele maritime spre Spania au fost în creştere din anul 2001, iar în prezent procentul este în jurul a două persoane la fiecare 100 de migranți traficați. Odată cu înăsprirea controalelor, rutele spre Europa au devenit din ce în ce mai periculoase. Traficanții de migranți au inventat, prin urmare, noi rute şi mai riscante. Potrivit Organizației „United”, 7.182 de decese au fost înregistrate la frontierele europene între anii 1993 şi 2006. Mărturii ale migranților traficați cu vaporul între Africa şi coastele europene au arătat că cele mai multe transporturi se făceau în locuri supraîncărcate şi cu bărci slab echipate, care de multe ori nu erau alimentate cu suficient combustibil. Riscul de naufragiu este în continuare crescut, din cauză că bărcile sunt adesea conduse de către pasageri, care primesc numai câteva instrucțiuni elementare de la contrabandişti.

[2] *Provocări privind protecția drepturilor omului pentru migranți* (sinteză documentară), nr. 3 (38)/2009, Tipografia Ministerului Administrației şi Internelor, Bucureşti, 2009, p. 24.

Organizații precum Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (ICNUR) şi Organizația Internațională a Muncii (OIM) au raportat, de asemenea, numeroase cazuri de rele tratamente comise de către traficanți în timpul călătoriei, inclusiv cazuri de omucideri în care migranții, inclusiv copii, au fost aruncați peste bord. Nivelul de violență şi hărțuire pare a fi atât de mare încât au fost raportate cazuri de sinucideri cercetătorilor organizației „Médicins Sans Frontières”. În Africa, în conformitate cu informațiile colectate prin interviuri, călătoriile prin deşertul Sahara sunt extrem de dure. La sosirea lor în Italia, migranții amintesc de multe ori despre călătoria prin deşert ca fiind partea cea mai periculoasă din experiența lor.

În afară de faptul că trebuie să se confrunte cu setea, înfometarea şi hipotermia, migranții trebuie, de asemenea, să se apere ei înşişi împotriva grupurilor organizate de către contrabandişti. Călătoriile se sfârşesc adesea tragic: zeci de epave abandonate, camioane găsite în deşert etc. Detalii similare pot fi găsite în literatura de specialitate referitor la experiențele migranților care încearcă să traverseze frontiera SUA – Mexic. Odată cu lansarea operațiunii „Gatekeeper”, în 1994, obiectivul general al autorităților de imigrare americane a fost să intensifice controalele care ar descuraja mulți migranți din încercarea de a trece granița, din cauza dificultăților fizice şi a creşterii costurilor financiare şi psihologice ale călătoriei. Potrivit opiniei lui Scharf[3], această politică a dus la o creştere substanțială a numărului de decese la frontieră. Cifrele disponibile arată că 5 din 10 persoane pot muri în timpul călătoriei lor, mai ales în zonele îndepărtate. Studiile publicate recent arată că există o creştere a costurilor umane ale contrabandei cu migranți, fiind implicate şi cartelurile de droguri în activitățile de trafic. Rapoartele autorităților de aplicare a legii şi mărturiile migranților arată că majoritatea migranților suferă de grave abuzuri psihologice şi/sau fizice – inclusiv cazuri de tortură şi moarte – în timpul călătoriei lor. Abuzul sexual al femeilor pare a fi aproape sistematic.

Migranții traficați pot fi deosebit de vulnerabili la infectarea cu HIV/SIDA, în funcție de tipul de migrație şi circumstanțele migrației. În general, există patru legături-cheie prin care migrația este legată de răspândirea HIV/SIDA:

- rețelele multisociale locale ale migranților creează oportunități pentru dezvoltarea unor rețele sexuale mai ample;
- mobilitatea şi vremelnicia îi pot încuraja sau îi pot face pe oameni vulnerabili la un comportament sexual cu risc ridicat;

[3] Daniel Scharf, *For Humane Borders: Two Decades of Death and Illegal Activity in the Sonoran Desert*, 38 Case W. Res. J. Int'l L. 141, 2006.

- mobilitatea face ca oamenii să fie mai dificil de ajutat prin intervenții (educație preventivă, furnizarea de prezervative, testare şi consiliere HIV, tratament postinfecție şi îngrijire).
- comunitățile de migranți sunt adesea marginalizate social, economic şi politic atât în ceea ce priveşte drepturile legale şi de protecție, cât şi în privința discriminării şi a xenofobiei.

Aceste legături arată că populațiile mobile sunt mai susceptibile de a fi expuse la infecții şi este mai puțin probabil să aibă acces la asistență medicală şi tratament şi la o rețea de sprijin atunci când acestea sunt bolnave sau moarte.

În studiile publicate, referitoare la mobilitatea în condiții de siguranță şi HIV: II (PNUD, 2007), se remarcă faptul că populațiile mobile pot fi mai vulnerabile la practici sexuale nesigure, ca urmare[4] a: izolării, discriminării şi diferenței de limbă şi cultură, separării de partenerii obişnuiți de sex, dorinței de intimitate, confort şi plăcere într-un mediu stresant, sentimentului de anonimat, dinamicii puterii de cumpărare şi vânzare a sexului, lipsei de acces la servicii de sănătate şi sociale, inclusiv informații şi prezervative, lipsei puterii de negociere a sexului, inclusiv sexul tranzacțional.

Migranții sunt uneori stigmatizați ca purtători ai unor boli. Este important să subliniem faptul că migrația nu expune, în mod necesar, persoanele la infectarea cu HIV: mai degrabă, infecția cu HIV depinde de condițiile în care are loc migrația.

În literatura de specialitate, există foarte puține informații cu privire la costurile sociale ale contrabandei cu migranți, excepție făcând situația din Africa. Majoritatea migranților migrează cu economiile familiei şi cu împrumuturile de la prieteni, ceea ce face din migrație o investiție pe termen lung. Mai mult decât atât, pe parcursul călătoriei, ei cer mai mulți bani în scopul de a plăti mai târziu costurile care intervin. Sumele solicitate în țara de origine sunt adesea foarte ridicate, reprezentând economiile familiei strânse de-a lungul anilor. Prin urmare, în ultimele decenii, geografia migrației s-a schimbat, iar geografia problemelor umanitare recent asociate cu migrația ilegală (sărăcie, exploatare, segregare şi abuz) se schimbă, de asemenea. Mulți migranți sau solicitanți de azil, prinşi între cerințele economice ale traficanților şi teama permanentă de a fi arestați şi deportați de către autorități, renunță la călătorie.

Rolul contrabandiştilor este foarte important în formarea unei populații de migranți. În multe cazuri, traficanții fură banii migranților, forțându-i să plătească mai mult decât au convenit sau îi abandonează[5].

---

[4] *Toolkit to combat smuggling of migrants*, UNODC, 2010, p. 19.

[5] Cristian-Eduard Ştefan, *Traficul de copii şi crima organizată*, în Revista Poliția Română nr. 12 (822)/2006, p. 20.

Mulți migranți sunt apoi obligați să se întoarcă acasă la o situație economică mai rea decât cea de înainte de a pleca, sau sunt obligați să rămână în străinătate, cu un statut ilegal. Aceste situații, combinate cu cazurile de deces, arest şi boli ale migranților, fac costurile sociale ale migrației ilegale din Africa să fie semnificative. Cu cât este mai mare riscul la adresa vieții migranților, cu atât costurile sociale sunt mai mari pentru comunitatea lor.

Traficul ilegal de migranți reprezintă o sursă de pericole pentru securitatea națională, prin efectele perturbatoare asupra principalelor domenii ale societății româneşti: demografic, piața locurilor de muncă, întărirea economiei subterane, proliferarea criminalității. Această categorie de persoane prezintă riscul de a deveni un pericol pentru ordinea publică, starea lor precară predispunându-i la comiterea de infracțiuni.

Încercarea de folosire a teritoriului României ca spațiu de manevră pentru migrația ilegală şi traficul ilegal de migranți provoacă nu numai efecte negative în planul climatului social, al ordinii publice şi asupra situației economice, dar şi serioase repercusiuni negative pentru interesele de securitate ale României.

BIBLIOGRAFIE

Dascălu Ioan (coordonator), Negoiță Robert-Sorin, Iacob Adrian, Ştefan Cristian-Eduard, Pelcaru Costel, Țone Cătălin, Spiridon Virgil, Bîrlă Dan, *Criminalitatea organizată: tratat de teorie şi practică judiciară (volumul I),* Editura Sitech, Craiova, 2009.

Scharf Daniel, *For Humane Borders: Two Decades of Death and Illegal Activity in the Sonoran Desert*, 38 Case W. Res. J. Int'l L. 141, 2006.

Ştefan Cristian-Eduard, *Traficul de copii şi crima organizată*, în Revista Poliția Română nr. 12 (822)/2006.

Toolkit to combat smuggling of migrants, UNODC, 2010.

Provocări privind protecția drepturilor omului pentru migranți (sinteză documentară), nr. 3 (38)/2009, Tipografia Ministerului Administrației şi Internelor, Bucureşti, 2009.

MANAGEMENTUL PE BAZĂ DE OBIECTIVE (MPO) ÎN CADRUL MINISTERULUI ADMINISTRAȚIEI ŞI INTERNELOR

Drd. Cristiana Nicoleta MIHĂILĂ*
Academia de Studii Economice, Bucureşti

Managementul prin obiective (MPO) folosit în cadrul instituțiilor publice se bazează pe derularea unei serii de etape bine delimitate: stabilirea obiectivelor, planificarea necesară atingerii acestora, utilizarea sistemului de autocontrol şi revizuire periodică, precum şi evaluarea performanțelor.

În comparație cu organizațiile private, administrația publică trebuie să folosească cât mai bine mijloacele ce îi sunt afectate. Eficacitatea activității sale se apreciază, în primul rând, prin raportarea la gradul de realizare al obiectivelor fixate de către aleşi şi nu în funcție de simpla „rentabilitate” financiară.

Cuvinte cheie: management pe bază de obiective; sector public; obiective SMART; realizări; plan strategic.

Ca orice sistem de planificare, managementul prin obiective (MPO) folosit în cadrul instituțiilor publice se bazează pe derularea unei serii de etape bine delimitate: stabilirea obiectivelor (inclusiv definirea lor), planificarea necesară atingerii acestora, utilizarea sistemului de autocontrol şi revizuire periodică, precum şi evaluarea performanțelor, etape care pot fi structurate cu ajutorul tabloului de bord.

Însă, orice manager trebuie să acorde atenție şi timp de analiză raportului dintre costurile şi eforturile implicate şi beneficiile potențiale înainte de a lua o decizie strategică. Eficiența acestui proces este dată de obiectivele indentificate pe trei nivele organizaționale: înalt, operațional şi individual. Această ultimă etapă reprezintă esența programelor şi constă în stabilirea obiectivelor pe baza colaborării dintre departamente.

Managerul de top al MAI, aflat pe ultimul nivel, primeşte informațiile sintetice, cu o mare încărcătură managerială şi economică, destinate fundamentării şi adoptării de decizii strategice cu impact nemijlocit asupra viitorului ministerului.

* e-mail: *semencristiana@yahoo.com*

Planificarea reprezintă principalul instrument pe care managerii îl pot folosi pentru a face față schimbărilor dese cu care organizația pe care o conduc se confruntă.

Planificarea este conectată spre viitor.

La nivelul unui minister, aşa cum este Ministerul Administraţiei şi Internelor, implementarea, dar mai ales realizarea obiectivelor, necesită o perioadă de timp considerabilă, având în vedere faptul că obiectivele, stabilite prin programul de guvernare, prin documentele de politici publice şi programele bugetare au schimbat atitudinea managerilor implicați. A fost reconsiderată dimensiunea temporală a muncii managerilor de la toate nivelurile, acordându-se o atenție sporită diagnosticării, ca sursă a informațiilor referitoare la punctele forte, punctele slabe şi cauzele care le generează. Sarcinile şi obiectivele individuale, specifice postului, au fost reconsiderate, abordând într-o manieră nouă nevoile informaționale aferente.

Managerii de top din cadrul organizației publice au ca sarcină fixarea unor obiective specifice, măsurabile, accesibile, relevante şi temporalizate (SMART). Acestea trebuie să fie definite corect pentru fiecare nivel al organizației.

Aliniate în raport cu obiectivele ministerului, ale departamentului de ordine publică şi securitate națională şi fişa postului, obiectivele individuale SMART conduc către succesul organizației. În cadrul obiectivului fundamental, „Creşterea capacității instituționale şi operative în domeniul combaterii fenomenului infracțional”, al obiectivului specific „Intensificarea eforturilor de prevenire a infracțiunilor stradale prin identificarea de noi modele acționale şi alocarea resurselor în funcție de zonele de risc identificate”, putem stabili un obiectiv individual al şefului unui birou de ordine publică din cadrul unei secții de poliție, şi anume: „Identifică şi agreează cu fiecare subordonat Planul de supraveghere a punctelor infracționale din raza secției, până la 31.03.2012 şi urmăreşte realizarea sa până la data de 31.12.2012, cu încadrarea în bugetul aprobat”.

Gradele de îndeplinire a obiectivului se evaluează conform tabelului de mai jos:

0%	**Neîntocmirea planului**
20%	Întocmirea şi agrearea cu fiecare subordonat al Planului, cu încadrarea în termenul stabilit şi în bugetul aprobat.
50%	Întocmirea şi agrearea cu fiecare subordonat al Planului, cu încadrarea în termenul stabilit, şi în bugetul aprobat, cu îndeplinirea sa în proporție de 60% până la finele anului.
80%	Întocmirea şi agrearea cu fiecare subordonat al Planului, cu încadrarea în termenul stabilit, şi în bugetul aprobat, cu îndeplinirea sa în proporție de 90% până la finele anului.
100%	Întocmirea şi agrearea cu fiecare subordonat al Planului, cu încadrarea în termenul stabilit, şi în bugetul aprobat, cu îndeplinirea integrală a acestuia până la finele anului.

Pentru a putea realiza integral obiectivul propus, se observă că poliţistul va depune un efort susţinut pentru a trece de la 90% grad de îndeplinire a măsurilor la 100%, sperând că la nivelul secţiei de poliţie şi apoi la nivelul Inspectoratului General al Poliţiei, va contribui la creşterea performanţei manageriale.

Este important ca fiecare poliţist, din cadrul fiecărei secţii de poliţie atât la nivel rural, cât şi urban, să conştientizeze importanţa stabilirii obiectivelor personale relevante, accesibile, împreună cu şeful său direct, precum şi importanţa realizării acestora. În cadrul ministerului, obiectivele personale sunt stabilite exclusiv de către personalul de conducere nefiind implicat deloc în acest proces. Acestuia din urmă îi sunt aduse la cunoştinţă obiectivele personale, prin fişa postului, şi este pus în faţa încercării de realizare a obiectivelor stabilite de către alţii.

Chiar dacă acest sistem funcţionează în această perioadă, ar fi momentul schimbării mentalităţii şefilor, în sensul că şi subordonaţii pot gândi, pot veni cu soluţii de introducere a noi obiective, a noi indicatori, pentru a îmbunătăţi performanţele sistemului în întregul său.

În acelaşi timp, este important ca fiecare manager, pe nivelul său, să asocieze fiecărui obiectiv SMART un sistem de indicatori de măsurare a realizărilor. Fără acest sistem, subiectivitatea în evaluarea obiectivelor creşte, conducând la insatisfacţie şi nemulţumire. Acest lucru este accentuat şi de faptul că, în ultimii ani, în cadrul instituţiilor publice, a fost sistată acordarea de prime pentru îndeplinirea obiectivelor de performanţă, singura motivaţie rămânând realizările personale, evidenţiate pozitiv cu ocazia şedinţelor de analiză din cadrul ministerului.

Plecând de la obiectivul menţionat anterior, se stabileşte o scală de măsurare a realizărilor, după cum urmează:

CONŢINUT OBIECTIV	**SCALĂ DE MĂSURARE A REALIZĂRILOR OBIECTIVULUI**
Identifică şi agreează cu fiecare subordonat Planul de supraveghere a punctelor infracţionale din raza secţiei, până la 31.03.2012 şi urmăreşte realizarea sa până la data de 31.12.2012, cu încadrarea în bugetul aprobat.	• 100% – Însuşirea Planului de supraveghere de către toţi poliţiştii prin teste grilă, până la 31.03.2012. • 80% – Comunicarea către toţi poliţiştii a Planului de supraveghere până pe 15.03.2012. • 50% – Întocmirea programului de pregătire profesională, care cuprinde şi Planul de supraveghere până pe 15.02.2012. • 20% – Obţinerea aprobării Planului de supraveghere de la şeful secţiei, până pe 10.02.2012. • 0% – Întocmirea Planului de supraveghere.

Trebuie subliniat faptul că, pornind de la planul strategic al Ministerului Administraţiei şi Internelor, au fost stabilite obiective strategice, fundamentale pentru minister, coborând apoi spre nivelele inferioare ale organizaţiei, definind ierarhic obiective la nivelul fiecărui membru. Acestea pot fi exemplificate grafic, astfel:

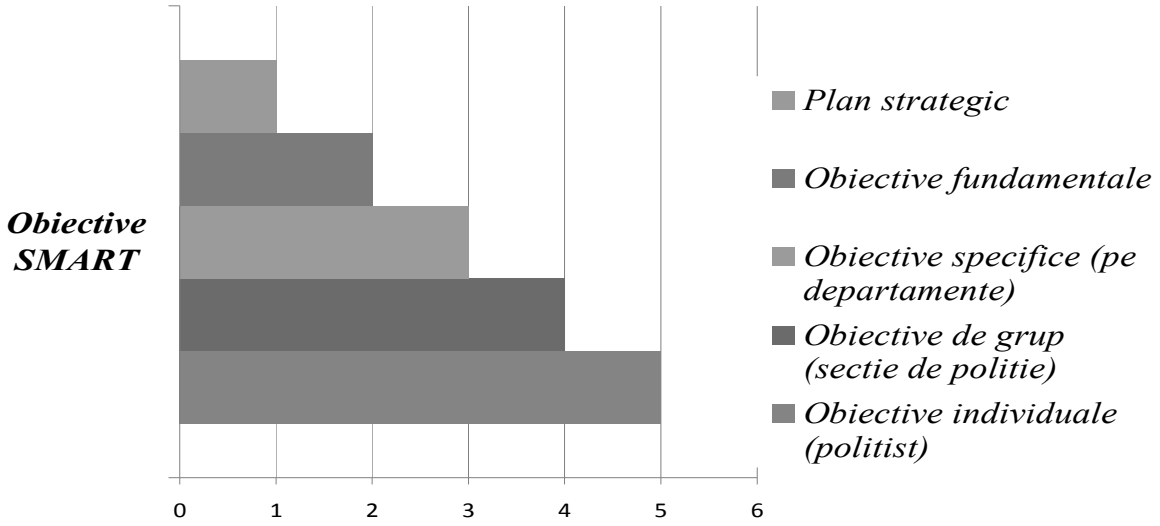

Fig. 1 *Reprezentarea grafică a obiectivelor*

După cum am ilustrat şi în figura de mai sus, dacă obiectivele individuale nu se aliniază la cele fundamentale, riscul de începere a „prăbuşirii scării” devine din ce în ce mai evident. Fiecare treaptă are rolul său bine determinat, devierea uneia dintre acestea ducând către o direcție nedorită de către minister, iar o parte dintre obiective rămân neatinse.

Într-o structură ca cea a Ministerului Administrației şi Internelor, în care s-au mai păstrat reminiscențele ordinelor şi instrucțiunilor militare, a lăsa pe subordonați să se implice în procesul dezvoltării instituției, a creării unei culturi organizaționale bazată pe „democrația creierelor”, este pur şi simplu un act de subminare a „comenzii”, a autorității manageriale. Din acest motiv, Ministerul Administrației şi Internelor nu se ridică la nivelul aşteptat de către angajații săi, aceştia aşteptând o nouă viziune din partea liderilor. Nu este mai puțin adevărat faptul că, în contextul politic actual, nu ne putem aştepta la schimbări majore în gândirea managerilor de vârf, când ei sunt numiți pe perioade scurte de timp şi îşi schimbă strategiile în funcție de politica partidului politic aflat la putere.

H. L. Tosi şi S. Carrol au identificat şase avantaje ale managementului prin obiective MPO:

1. permite indivizilor să ştie ce se aşteaptă de la ei şi le clarifică rolurile;
2. permite identificarea problemelor şi îi încurajează pe manageri să stabilească planuri de acțiune şi date țintă de rezolvare a problemelor;
3. îmbunătățeşte comunicarea dintre manageri şi îi motivează;

4. indivizii ajung să cunoască obiectivele organizaționale şi îşi orientează activitatea spre atingerea lor;
5. oferă criterii de evaluare mai obiective şi asigură echitatea procesului de evaluare;
6. asigură dezvoltarea personalului prin raportarea rezultatelor obținute la cele scontate.

Ca urmare, managementul public vizează să amelioreze calitatea acțiunilor, prin exploatarea a noi mijloace de gestiune, să atenueze anumite rigidități de organizare şi să îmbunătățească sistemul de comunicație cu exteriorul. În comparație cu organizațiile private, administrația publică trebuie să folosească cât mai bine mijloacele ce îi sunt afectate. Eficacitatea sa se apreciază, în primul rând, prin raportarea la gradul de realizare al obiectivelor fixate de către aleşi şi nu în funcție de simpla „rentabilitate” financiară.

În încercarea de a demonstra că MPO reuşeşte să conducă la îmbunătățirea performanțelor, J. N. Kondrasuk a făcut o trecere în revistă a cercetării în acest domeniu. El a descoperit că, din 141 de studii de caz, 123 au avut rezultate pozitive, 8 au avut rezultate indecise, şi doar 10 au avut rezultate negative. Majoritatea studiilor au fost concentrate pe trei aspecte ale MPO: stabilirea obiectivelor, feedback-ul privind rezultatele şi participarea subalternilor la luarea deciziilor.

Cu toate că, în general, MPO este sprijinit de către cercetători, există câteva dezavantaje ale acestei tehnici manageriale. MPO poate necesita prea mult timp şi efort prin completarea multor formulare, iar acestea trebuie adaptate în permanență în funcție de schimbări. Dacă evaluarea performanțelor nu este realizată corespunzător, acest lucru poate crea conflicte între manageri şi angajați. Pentru unele organizații puternic ierarhizate, cum ar fi Ministerul Administrației şi Internelor, stabilirea de relații de colaborare directă între şefi şi subalterni poate fi imposibilă, iar introducerea de programe MPO nu ar putea avea efectele scontate. În cazul unor colaborări având la bază ierarhia funcțională sunt posibile programe MPO, care să ofere soluții avantajoase în anumite cazuri.

BIBLIOGRAFIE

Brooksen Stephen, *Cum să gestionăm bugetele*, Grupul editorial RAO, Bucureşti, 2001.

Capuşneanu Sorinel, *Elemente de management al costurilor*, Editura Economică, Bucureşti, 2008.

Drucker Peter, *The Practice of Management*, 1954.

Horngren T. Charles, Srikant M. Datar, Foster George, *Contabilitatea costurilor, o abordare managerială*, Ediția a 11-a, Editura ARC, 2006.

Moldoveanu George, *Analiză şi comportament organizațional*, Editura Economică, 2005.

Oprea Călin, Man Mariana, Nedelcu Monica-Viorica, *Contabilitate managerială*, Editura Didactică şi Pedagogică, 2008.

Sorici Ion, *Managementul calității în serviciile publice*, Editura Universității Transilvania, Braşov, 2008.

Ordinul ministrului administrației şi internelor nr.270/2010 pentru aprobarea Planului Strategic al Ministerului Administrației şi Internelor pentru perioada 2010-2013.

PROFESORUL CA MODEL DE REFERINȚĂ

Asist.univ. Daniela TRUȚIA*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Lucrarea de față se axează pe o serie de însuşiri indispensabile unui profesor, realmente competent şi responsabil, indiferent de specialitatea sa, însuşiri în absența cărora el rămâne o sursă ternă de informație, nu o personalitate completă şi complexă, capabilă să furnizeze cunoştințe şi totodată să modeleze mintea discipolilor săi, exercitând o multiplă şi benefică influență asupra întregii lor vieți. Concomitent, voi consemna aici şi câteva remarci referitoare la statutul special al profesorului de limbi străine, precum şi la anumite aspecte specifice legate de activitatea de predare/învățare, în cazul studenților adulți.

Cuvinte cheie: profesionalism; competențe; responsabilitate; creativitate; atitudine.

Fiecare dintre noi este produsul strădaniilor conjugate ale unui număr de profesori care şi-au exercitat influența în anumite perioade din viața noastră. Dintre aceştia doar câțiva sau poate numai unul singur iese în evidență ca fiind PROFESORUL (PROFESORII), chiar şi la o vârstă când încă nu aveam capacitatea de a defini ce înseamnă a fi profesor.

Care sunt trăsăturile cu un impact atât de puternic asupra unui elev sau student şi care transformă un anumit profesor într-un simbol, în întruchiparea ideii de dascăl, într-o imagine scumpă nouă, păstrată cu drag şi cu spirit critic, reprezentând un standard în raport cu care judecăm şi etichetăm fără cruțare pe toți ceilalți profesori întâlniți în viață?

Cu alte cuvinte, care sunt şi care ar trebui să fie caracteristicile individuale şi profesionale ale unui profesor, astfel încât acesta să rămână în memoria noastră şi în el să recunoaştem agentul modelator sigur şi competent al cunoaşterii şi personalității unui copil, adolescent sau adult?

Întrebarea este cu atât mai relevantă atunci când se pune problema muncii cu clase de adulți, aceştia având personalități deja formate şi complexe,

* e-mail: *dtrutia@yahoo.com*

astfel încât „intervențiile” didactice riscă să fie socotite drept intruziuni, dacă nu sunt efectuate cu mare atenție, subtilitate şi profesionalism.

În cazul meu, acei (foarte puțini) profesori a căror impresionantă personalitate şi competență mi-au rămas în memorie până în ziua de azi se întâmplă să fi fost toți profesori de limba engleză, fapt ce justifică pe deplin alegerea meseriei pe care o practic de ani de zile. Printr-o stranie coincidență – sau poate nu! – la toți am identificat aceleaşi trăsături, dintre care, în aprecierea mea, merită aduse în discuție cele ce urmează.

Trăsăturile specifice unui model de referință sunt:

Cunoştințe de specialitate

Aceasta este de departe cerința esențială care califică pe cineva pentru meseria de profesor. Nici una dintre celelalte însuşiri, oricât de importantă, nu o poate compensa pe aceasta. Conceptul de cunoştințe de specialitate nu este prea uşor de definit, întrucât el nu se referă doar la ştiința propriu-zisă, ci şi la disponibilitatea pentru studiu permanent, la năzuința continuă spre auto-perfecționare, la ambiția de a fi cel mai bun în domeniul ales, dar nu pentru propria reputație, ci pentru a putea învăța pe alții. Profesorii de care am amintit erau modele de perfecțiune, vastele lor cunoştințe fiind depăşite doar de dorința intensă de a le împărtăşi discipolilor lor, aspect la care este sensibil şi receptiv orice elev sau student.

Competențe didactice

Astfel de competențe nu trebuie în nici un caz ignorate, întrucât fără ele cunoştințele de specialitate devin un teren sterp, total inaccesibil sau chiar interzis, nu un izvor nesecat de înțelepciune destinat discipolilor. Competențele didactice vizează modalitățile de transmitere a cunoştințelor, astfel încât să le facă uşor de asimilat şi înțeles, ba chiar agreabile şi dorite. Fără competențe didactice corespunzătoare – ca să nu spunem excepționale – ştiința de carte şi cunoştințele devin inutile, un scop în sine, fiind mai curând menite să alimenteze ambiția personală a profesorului decât să îndeplinească misiunea sacră de a instrui pe alții.

Creativitatea

S-ar putea crede că, dat fiind volumul extraordinar de material de studiu tipărit sau online din orice domeniu, profesorului îi rămâne foarte puțin de făcut, dar acest lucru este cât se poate de neadevărat. Un profesor competent nu va prelua niciodată materiale fără a le adecva specificului clasei sau grupei cu care lucrează, în baza unei lungi liste de criterii: categorii de vârstă, nivel, studii anterioare, personalități, ca să enumerăm numai o parte dintre ele. Utilizarea nediscriminată a materialelor disponibile echivalează cu

încălcarea sau desconsiderarea unor principii esențiale ale învățării, cu consecințe dezastruoase riscând să afecteze studenții pentru tot restul vieții. De aici şi necesitatea imperioasă ca profesorul să manifeste spirit creator, să fie capabil să producă materiale originale, să conceapă noi activități, adaptate unei anumite categorii de studenți. Un profesor creativ nu se va afla niciodată în dificultate dacă va rătăci un manual sau propriile-i însemnări, întrucât va purta majoritatea materialelor (sau cea mai mare parte dintre ele) în minte, fiind gata să le dea la iveală, ori de câte ori este cazul.

Responsabilitatea

Această însuşire trebuie să fie piatra de temelie a oricărui demers didactic. Un profesor înzestrat cu simțul răspunderii este conştient de faptul că misiunea sa nu se limitează doar la lărgirea orizontului de cunoştințe al studenților. În paralel, dascălul trebuie să ofere discipolilor strategii de învățare, făcându-i conştienți de necesitatea studiului permanent şi auto-perfecționării, şi formându-le caracterul. Un profesor de excepție va deveni un model de referință pe care-l vom păstra în minte toată viața şi care ne va inspira atitudinea față de studiu şi cunoaştere. Fără un solid sentiment al responsabilității, acest transfer spiritual devine imposibil, iar actul didactic eşuează lamentabil.

Capacitatea (sau mai curând abilitatea) de a lucra cu oamenii

Este evident că această abilitate nu apare peste noapte, ea fiind înnăscută sau cultivată în ani îndelungați de experiență. Capacitatea/abilitatea de a lucra cu oamenii implică o serie de trăsături de personalitate, cum ar fi răbdarea, empatia, receptivitatea, dragostea față de oameni şi de meserie, precum şi competențe de comunicare, dorința de a-i învăța pe alții şi aşa mai departe. Nu orice profesor va da dovadă de această abilitate, dar cei care dispun de ea vor face adevărate minuni, chiar şi când se vor confrunta cu personalități dificile sau trăsături negative de caracter, care necesită abordări specifice sau anumite strategii pentru a înregistra rezultatele scontate.

Atitudinea față de elevi sau studenți

O atitudine arogantă, dominatoare şi disprețuitoare nu va câştiga niciodată un discipol. Dimpotrivă, respectul, atitudinea prietenoasă şi încurajatoare vor scoate la iveală tot ce e mai bun într-o persoană. Impunerea unei linii de demarcație între profesorul „atotştiutor” şi studenții considerați incapabili de a ajunge la „atmosfera rarefiată a statutului academic” nu vor da niciodată rezultat, descurajând orice impuls, inițiativă sau disponibilitate de a studia. Un bun profesor trebuie să fie un fin cunoscător al naturii umane şi

înclinațiilor individuale, astfel încât să poată aprecia cu justețe potențialul şi perspectivele studenților săi. Acest lucru este cu atât mai important în cazul studenților adulți, cu personalități deja cristalizate. Aceştia nu vor tolera niciodată o atitudine de superioritate, o remarcă ironică, indiferența şi detaşarea. Dimpotrivă, încrederea în capacitatea studenților de a procesa aportul de cunoştințe şi de a progresa va stimula strădaniile acestora, insuflându-le un scop şi un sentiment de împlinire.

Umorul

Oricât ar părea de bizar, umorul joacă un rol esențial în procesul de predare/învățare. În primul rând, creează o atmosferă relaxată, extrem de propice studiului. Umorul nu trebuie echivalat cu neseriozitatea: dimpotrivă, el este un instrument major de transmitere a cunoştințelor. În al doilea rând, umorul judicios şi bine plasat va face ca informațiile să fie memorate mai uşor, raportându-le la vreun comentariu amuzant şi informal al profesorului. În al treilea rând, umorul va stabili o relație amicală între profesor şi studenți, reducând (în aparență) diferența de statut şi pregătire profesională, în consecință reacțiile de stres şi frustrare, ceea ce nu poate fi decât favorabil exprimării de sine. Departe de a-l coborî pe profesor de pe piedestal, umorul oportun şi de bună calitate va face ca profesorul să fie perceput şi mai puternic drept un om de spirit, fapt care se va adăuga aurei lui de om inteligent.

Când toate aceste deziderate (şi alte câteva) ajung să fie îndeplinite, profesorul va constata cum un grup de persoane complet străine se metamorfozează într-o echipă, condiție esențială pentru îndeplinirea oricărei sarcini sub cele mai bune auspicii. În pofida numeroaselor diferențe, studenții vor reuşi să împletească progresul individual cu spiritul de echipă, ceea ce în continuare va duce la crearea unui extraordinar climat de exemple pozitive demne a fi urmate şi standarde înalte spre care toți vor aspira.

Deşi este posibil ca fiecare să provină dintr-un mediu distinct şi să aibă o motivație personală pentru care acumulează cunoştințe, totuşi toți vor progresa în calitate de echipă, contribuind cu informații şi experiență proprie, în beneficiul întregului grup.

Pe lângă înclinația pentru studiu şi dorința puternică de a-şi îndeplini obiectivele, atunci când sunt ghidați de către un profesor dedicat învățământului toți studenții vor manifesta bunăvoință, admirație incontestabilă față de performanțele colegilor, într-un cuvânt, o atitudine complet lipsită de invidie şi de orice alt sentiment negativ.

Profesorul de limbi străine

Predarea unei limbi străine implică o serie de aspecte specifice, întrucât profesorul acționează în calitate de interfață şi catalizator între două culturi diferite – încă un motiv ca el să aibă cunoştințe extinse despre ambele. Cu cât deosebirile sunt mai mari, cu atât mai subtilă va trebui să fie abordarea studenților care urmează să integreze noi tipare culturale. Astfel de tipare pot conține elemente de noutate uimitoare sau şocante, uneori chiar inacceptabile pentru studenții care studiază o anumită cultură. Profesorul va trebui să acționeze asupra studenților cu răbdare şi atenție, fără a impune nimic, ci explicând anumite lucruri, stimulând procesul de conştientizare a unor noi realități şi inducând treptat o perspectivă empatică în acele persoane care privesc tot ce-i străin cu neîncredere şi teamă.

Există nenumărate strategii de desfăşurare şi supervizare a procesului de predare/învățare a unei limbi străine. Aplicate de către profesor, ele au fără îndoială un impact puternic, dar şi un grad de coerciție, care riscă să submineze întrucâtva eficiența unei astfel de abordări.

În contrast cu asemenea strategii, dacă profesorul va fi capabil să adopte o cale mai subtilă, constând dintr-un control insesizabil asupra unei atmosfere de emulație şi competiție, strădaniile lui vor conduce la rezultate infinit mai bune.

Munca cu studenți adulți

După cum am afirmat anterior, munca cu adulții reprezintă o mult mai mare provocare, dar şi o răsplată pe măsură. Motivația acestei afirmații se bazează pe câteva aspecte cum ar fi: dificultatea de a accesa personalități bine definite, efortul de a învăța lucruri noi la o vârstă când asimilarea cunoştințelor riscă să devină dificilă, necesitatea de a preda noi strategii de învățare unor persoane obişnuite cu metode didactice învechite sau standard etc. Toate aceste obstacole impun modalități didactice specifice, menite să trieze informațiile, să le facă accesibile şi mai ales funcționale, în raport cu necesitățile specifice şi cerințele postului fiecărui student.

Uneori adulții sunt mai reticenți să-şi însuşească noi cunoştințe, mai ales dacă acestea nu sunt (prea strâns) legate de domeniul lor de interes. În plus, ei pot deveni excesiv de circumspecți şi suspicioşi, uneori reacționând disproporționat față de anumite elemente noi, atunci când se confruntă cu strategii didactice complet necunoscute.

Iată de ce profesorul trebuie să fie un fin psiholog şi să dovedească subtilitate şi inteligență în depistarea celei mai adecvate modalități de a le trezi interesul şi de a-i iniția în noile metode de predare/învățare, ajutându-i astfel să depăşească dificultățile inerente învățării la o vârstă adultă.

Concluzii

Rareori stăm să ne gândim că ceea ce suntem în prezent este în mare măsură opera profesorilor noştri.

Puțini dintre noi îşi amintesc cu drag de anumiți profesori fiindcă erau îngăduitori şi mai puțin exigenți sau, dimpotrivă, severi şi intransigenți, în absența unui suport ştiințific şi moral corespunzător. Bineînțeles, din când în când ne vine în minte imaginea unor profesori „slabi de înger”, gata oricând să cedeze în fața unei grupe mai voluntare, sau de profesori inutil de „aspri”, a căror reputație consta exclusiv în severitate, fără prea multe alte merite.

Însă profesorii de care ne vom aminti întotdeauna cu plăcere şi recunoştință sunt cei care au lăsat o urmă în mințile şi în sufletele noastre, împlinindu-şi menirea cu cea mai desăvârşită grijă şi responsabilitate. Iată de ce am simțit nevoia să dedic câteva rânduri tocmai acestui „rar soi” de profesori, care nu merită să fie dați uitării, care-şi iubesc şi-şi fac cu măiestrie meseria.

Iar dacă simțim că suntem oameni de calitate şi buni cetățeni, atunci e cazul ca, din când în când, să îndreptăm un gând recunoscător spre cei cărora le datorăm atât de mult şi ale căror strădanii au sădit în mintea noastră scânteia cunoaşterii, deschizându-ne inimile şi conştiințele către o mai bună înțelegere a lumii.

BIBLIOGRAFIE

Calhoun Florence, *Choosing a Career in Teaching,* Rosen, NY, 2000.

Stronge James H., *Qualities of Effective Teachers*, Association for Supervision and Curriculum Development (ASCD), Alexandria, 2007.

Kozol Jonathan, *On Being a Teacher*, The Continuum Publishing Company, NY, 1981.

EVOLUȚIA GLOBALIZARII ŞI EFECTELE EI

Gl.mr. dr. Gabriel GABOR*
Statul Major General

Globalizarea este un fenomen complex, amplu, care afectează toate aspectele vieții fiecăruia dintre noi, aceasta reprezentând realitatea socio-politică în care ne derulăm existența. Este necesar să cunoaştem fiecare dimensiune societală în care globalizarea îşi face simțită prezența. În această perspectivă, prima întrebare la care voi încerca să răspund în această lucrare este aceea dacă globalizarea accentuează sau nu diferențele socio-economice (în mod special, sărăcia) în țările deja sărace în ciuda scopului său de a asigura calitatea vieții comunităților şi a oamenilor la un nivel decent pe întreaga planetă.

Cuvinte cheie: globalizare; efectele globalizării; procesul globalizării.

Din punct de vedere al percepției comune, obişnuite, globalizarea poate fi comparată cu starea vremii. Parafrazându-l pe marele scriitor şi umorist american Mark Twain, aş spune: „Toată lumea vorbeşte despre globalizare, dar nimeni nu ştie nimic despre ea!”. Stadiul de dezvoltare la care economia mondială a ajuns, în prezent, face ca aproape orice studiu, lucrare sau articol pe teme economice, şi nu numai, să înceapă prin referiri la procesul actual al globalizării. În plus, putem spune că unul dintre cele mai controversate subiecte ale timpului prezent, dacă nu chiar cel mai controversat, este globalizarea. Acest cuvânt se află, mai mult sau mai puțin, pe buzele tuturor, de la factorii politici de la cel mai înalt nivel până la omul de rând, uneori conştient de efectele acestui fenomen dar, de cele mai multe ori, utilizându-l în discuție doar ca pe un alt cuvânt la modă.

Geneza şi impunerea conceptului de globalizare se localizează, prin anii ’60-’70, ascuns sub noțiunea de „internațional”[1], pentru ca ultimele decenii să-l impună prin sintagme ca „economie globală", „guvernare globală” ş.a.m.d., aducându-l, abia după 1990, în sfera globalist-postmodernistă, cu denumirea actuală, atât de intens dezbătută şi mediatizată.

* e-mail: *gaborsmg@yahoo.com*

[1] Edwin A. Seligman (ed.), Alvin Johnson (ed. asociat), *Enciclopedia of the Social Sciences*, the Macmillan Company, MCMLVII, New York.

Proces prin care lumea tinde să devină un spațiu unic, globalizarea este fie contestată (de către conservatori), promovată cu curaj (de către liberali), ca măsură a prosperității universale, păcii şi libertății, fie tratată ca pe un pericol, din unghiul suprateritorialității şi dimensiunii planetare a relațiilor sociale (de către critici)[2].

Hiperglobaliştii plasează globalizarea în domeniul economicului, tratând-o ca proces de „denaționalizare” a economiilor, prin dezvoltarea unei economii fără granițe, cu instituirea unor rețele transnaționale de producție, comerț şi finanțe, mult mai puternice decât statele înseşi. Se consideră chiar că globalizarea economică creează şi va crea noi forme de organizare socială ce vor înlocui, în final, statele-națiune tradiționale[3].

Adepții hiperglobalizării, văzute ca fenomen, în primul rând, economic, preconizează o economie globală tot mai integrată, cu o polarizare crescândă în plan social, cu instituții de guvernare globală şi extensie globală, de fapt o nouă ordine mondială, în care suveranitatea şi autonomia statală se erodează continuu.

Scepticii resping ideea subminării puterii guvernelor naționale sau a suveranității statelor de către internaționalizarea economică sau guvernarea globală, care are o natură iluzorie.

Transformativiştii văd în globalizare o puternică forță transformatoare a societăților, instituțiilor de guvernare şi a ordinii mondiale, un proces istoric de durată, contradictoriu şi modelat de factori conjuncturali[4], care duce la o stratificare globală de societăți şi comunități tot mai angrenate în ordinea globală şi, pe de altă parte, de societăți şi comunități tot mai marginalizate, la ruperea relației dintre suveranitate, teritorialitate şi puterea statală.

Definită ca proces de lărgire, adâncire şi grăbire a interconectării globale, globalizarea este situată într-un continuum spațio-temporal al schimbării, cu „legarea şi extinderea activității umane peste regiuni şi continente”[5].

O diferențiere a acestui proces de cele de localizare, naționalizare, regionalizare şi internaționalizare duce, firesc, la definirea conceptului de globalizare nu ca stare singulară, ci ca proces sau set de procese ateritoriale de structurare şi stratificare globală a relațiilor şi tranzacțiilor sociale[6], generator de fluxuri şi rețele transcontinentale sau interregionale de activitate, interacțiune şi exercitare a puterii.

---

[2] Jan A. Schulte, *Beyond the Buzzard: Toward a Critical Theory of Globalization*, în Koffman Eleonore, Youngs Gillian (eds.), *Globalization. Theory and Practice*, Pinter, London, 1996.

[3] David Held, Anthony McGrew, David Goldblatt, Jonathan Perraton, *Transformări globale. Politică, economie şi cultură*, Editura Polirom, Bucureşti, 2004, p. 27.

[4] *Ibidem*, p. 31.

[5] *Ibidem*, p. 39.

[6] *Ibidem*, pp. 40, 51-52.

Între definirea globalizării, ca fenomen ce exprimă dezvoltarea relațiilor sociale şi economice, care se extind în întreaga lume, potrivit lui Anthony Giddens, deci, ca etapă viitoare a procesului de dezvoltare socială, politico-economică şi culturală a omenirii[7], şi ca „ansamblul fenomenelor ce rezultă din deschiderea crescândă a economiilor spre mărfuri şi capitaluri străine”, după Bernard Guillochon, distingem similitudini privitoare la impactul globalizării asupra dezvoltării şi integrării în structurile mondiale şi la implicațiile sale profunde în toate domeniile de activitate umană. Este vorba aici de o deschidere activă şi necesară a statelor şi a comunităților spre exterior, ca un răspuns util la complexitatea în continuă creştere a proceselor dintr-o lume tot mai interconectată.

Exprimarea cea mai sintetică a acestui proces complex este dată de „Strategia de Securitate Națională a Statelor Unite: O nouă Eră” (2002), care îl defineşte ca un proces „de accelerare a integrării economice, tehnologice, culturale şi politice, alături de guvernare democratică, economie de piață, respectarea drepturilor omului, dinamism economic şi revoluția comunicațiilor”.

În ceea ce priveşte necesitatea globalizării, din punct de vedere al granițelor teritoriale, se constată că suveranitatea, puterea statală şi teritorialitatea sunt, azi, complex interrelaționate, prin apariția de forme noi nonteritoriale de organizare economică şi politică în domeniul global – corporații multinaționale, agenții internaționale, mişcări sociale transnaționale –, ce obligă statul-națiune să fie mult mai dinamic în relațiile sale cu lumea exterioară, să cedeze, cum apreciază transformativistul J. Rosenau, unele dintre atributele sale de centru sau formă principală de guvernare şi autoritate din lume.

În acest sens, după Elmar Altvater, globalizarea este procesul de surmontare a granițelor apărute de-a lungul istoriei, sinonim cu eroziunea suveranității statelor naționale, care se înfățişează ca o „detaşare” a economiei de piață față de normele morale şi legăturile instituționalizate dintre societăți.

Legitimată de nevoia obiectivă de dezvoltare şi democrație, dar şi aceea de justificare „a schimbărilor dorite la nivelul politicii şi economiei”, de „punere în scenă a transformărilor politice”[8], globalizarea sistematizează într-un proces în care interdependența duce la implicații enorme, obligă statele să coopereze pentru a-şi atinge scopurile şi a-şi servi interesele[9].

---

[7] Anthony Giddens, *Sociology*, Cambridge, Plity Press, 1991, p. 727, apud gl.conf.univ.dr. Mircea Mureşan, *Globalizare, integrare, dezvoltare – pilonii unei lumi durabile*, Impact Srategic nr. 1/2005, pp. 7-8.

[8] Ernst-Otto Czempiel, *Regionalisierung und Globalisierung - Herausforder ungen der deutschen Außenpolitik*, în www.dadalos.org/globalisierung-rom/grundkurs-2/regionalisierung.htm

[9] Robert Gilpin, *Economia mondială în secolul XXI. Provocarea capitalismului global*, Editura Polirom, 2004, p. 24.

Privitor la multicauzalitatea globalizării, în cercurile academice americane este cristalizată ideea că mondializarea s-a declanşat pentru că democraţiile au ieşit victorioase, în secolul XX, în lupta lor prelungită cu ideologiile totalitare. Dispariţia ordinii bipolare a războiului rece a deschis calea spre un succes al activităţii internaţionale, într-un climat în care guvernele reprezentative, pieţele libere, dezvoltarea relaţiilor comerciale şi a colaborării multilaterale au devenit etalon al progresului în atâtea locuri. Cauzele globalizării consistă, în mod concret, în opinia lui Robert Gilpin, în progresul tehnologic şi în interacţiunea forţelor pe piaţă, care cresc nivelul integrării economiei mondiale.

Mai direct spus, cauzele globalizării trebuie căutate în barierele vamale, costurile de transport, liberul schimb la nivel regional, GATT/OMC, progresul tehnologic. După R. Gilpin, globalizarea economică a fost determinată de schimbări politice, economice şi tehnologice.

Compresia timpului şi spaţiului, datorită progreselor în comunicaţii şi transporturi, a redus substanţial costurile comerţului internaţional, determinând statele industrializate şi mai puţin industrializate să ia măsuri de reducere a barierelor impuse comerţului şi investiţiilor.

În opinia multor analişti, între cauzele globalizării se situează, în primul rând, progresul tehnic, valoarea globală a informaţiei, caracterul transfrontalier al economiei, al sistemului educaţional, al relaţiilor sociale, în ofensiva frontierei democratice care depăşeşte frontierele politice limitate, sectariste şi, mai ales, totalitare. Politica democratică este cea care exprimă cel mai bine interesele democratice ale populaţiilor, ce devin globale, planetare.

Globalizarea mai rezultă din imperativul combaterii ameninţărilor, care ele însele sunt globale. Nevoia de solidaritate socială este, în acelaşi timp, o cauză ce devine tot mai mult nevoia de solidaritate socială pentru protecţia mediului, a fiinţei umane şi a societăţii umane, în ansamblu.

O cauză esenţială ar fi şi existenţa frontierelor – linii care delimitează şi opun societăţile politice, statele şi imperativul transformării lor în linii ce identifică şi unesc identităţile politice.

Studiul raportului dintre globalizarea şi reconstrucţia sau reconfigurarea identităţilor politice, economice, culturale, militare, de alianţă, multinaţionale şi ale centrelor de putere este extrem de edificator pentru impactul acestui proces atotcuprinzător într-o lume globalizantă. Dezvoltarea reţelelor globale determină o interdependenţă statală în anumite industrii. Pieţele financiare se globalizează. Apar aliaţele strategice globale, dar şi noi actori ce doresc să devină competitori globali[10].

[10] Dan Nica, *Uniunea Europeană în era societăţii informaţionale şi globalizării*, www.mie.ro/media.

Noile identități politice, economice, culturale, conduc la conştientizarea, tot mai mult, a lumii ca un întreg, cum apreciază Roland Robertson, percep la justa dimensiune interdependențele globale. Analiştii acceptă, azi, o lume multicentrică, potrivit concepției lui Huntington, dar se gândesc şi la varianta postmodernistă noncentrică. Ne situăm, în prezent, într-un spațiu universal al umanității, dezvoltat pe nivelurile politic, economic şi sociocultural, prin democratizare în politică, liberalizare în economie şi universalizare în cultură[11].

O cultură globală, însă, ca să ne referim la ultima parte a acestei aserțiuni, va avea o identitate imprecis definită, fiind constituită artificial. Ea va putea fi construită, dar va rămâne, cum vădesc cercetătorii domeniului, „la condiția artificiului"[12], comunitățile însele, state-națiuni sau grupuri etnice, opunându-se, într-un spirit identitar activ, diseminării unei culturi şi identități globale.

La fel, noua identitate economică globală, rezultată din convergența valorilor, instituțiilor şi politicilor economice naționale, practic a sistemelor economice naționale, spre un model unic, dovedeşte, cum arată analişti de marcă[13], o omogenizare semnificativă a instituțiilor economice şi sociale naționale, ceea ce face ca însuşi viitorul economiei globale să apară, la începutul noului secol, destul de incert, prin prisma instabilității previzionate, datorate regionalismului economic, instabilității financiare şi protecționismului comercial, ca şi lipsei fundamentelor politice pentru o economie mondială unificată şi stabilă.

Cât priveşte identitatea politică viitoare a lumii, aceasta s-ar structura – cu aportul SUA, unica superputere post război rece, ce poate reprezenta, potrivit lui Zbigniew Brzezinski[14], „fie catalizatorul pentru o comunitate globală, fie pentru haos global” –, după o evoluție graduală a puterii, ca „o comunitate globală cu interese convergente, formalizată, cu aranjamente supranaționale care să-şi asume prerogativele de securitate ale, până mai ieri, statelor naționale”.

„Ca orice cuvânt dătător de speranțe – Dumnezeu, libertate, comunism, capitalism etc. – şi cuvântul globalizare – spune un analist contemporan[15] – poate fi comparat cu o scrisoare primită prin poştă: nu poți şti dacă, în realitate, conține veşti bune sau proaste, până nu deschizi plicul. Simplul fapt că este promovată de către potentații planetei, că este însoțită de scenarii optimiste şi de promisiuni implicite, nu este suficient pentru a ne face să acceptăm globalizarea ca pe un panaceu”.

---

[11] Daniel Şandru, *Globalizare şi identitate din perspectiva postmodernității*, în www.symposion/Sandru Symposion. I.pdf.
[12] *Ibidem*, p. 35.
[13] Robert Gilpin, *op. cit*., p. 241.
[14] Zbigniew Brzezinski, *The Choice: Global Domination Or Global Leadership*, apud Dan Dungaciu, America la ora opțiunilor majore: dominație sau conducere globală?, revista Politica nr. 45, din 16 dec. 2004.
[15] D. Voiculescu, *Globalizarea din perspectiva doctrinei umaniste*, în „Jurnalul Economic”, Bucureşti, anul II, nr. 4-5, 1999.

Pentru prima dată în istorie a luat naştere un sistem economic unic, răspândit peste tot în lume. Pieţele de pe fiecare continent interacţionează în permanenţă. Comunicaţiile permit capitalului să răspundă instantaneu noilor oportunităţi sau unor aşteptări pesimiste. Instrumente sofisticate de credit generează lichidităţi fără precedent.

Globalizarea a încurajat o explozie a bogăţiei şi un ritm al progresului tehnologic pe care nici o epocă anterioară nu şi le putea imagina. Bazându-se pe interdependenţă, a contribuit la subminarea statului – naţiune ca unic determinant al bunăstării unei naţiuni. Sau, altfel spus, producţia este transfrontalieră, creditul este internaţional, iar piaţa globală.

Acest fenomen nu se produce între state şi nu mai este, aşadar, internaţional (cu alte state), ci pur şi simplu „mondial” (cu toată lumea, cu toate statele).

Atotputernicul stat, despre care atât s-a vorbit, mai ales în ultimele două secole, este unul dintre actori, dar nu mai este actorul principal. Rezultă o evidentă reducere a autonomiei statului, deşi, cel puţin deocamdată, acest lucru nu este foarte evident.

În ceea ce priveşte aspectele vieţii social-economice din zilele noastre, care reflectă existenţa acestui proces, cunoaşterea (sau cel puţin enumerarea) acestor aspecte fiind foarte importantă, sunt de menţionat câteva aspecte printre care:

- *natura globală a ştiinţei şi a tehnologiei*: chiar dacă sursele principale ale progresului tehnic sunt concentrate în lumea dezvoltată, cercetarea ştiinţifică se bazează pe resurse globale, iar punerea în aplicare a tehnologiei vizează scopuri globale;
- *marketingul global*: strategia de marketing a firmelor răspunde cerinţelor globalizării şi promovează acest proces: mărci universale, „coca-colizarea” consumului, cultura publicităţii, care a devenit o adevărată industrie etc.;
- *sistemul financiar mondial*: economia „simbolică” mondială se bazează pe o reţea care implică, la scară globală, instituţiile bancare şi agenţii pieţei de capital, organisme de reglementare naţionale, organisme financiare internaţionale etc.;
- *infrastructura de comunicaţii*: progresul tehnic a permis perfecţionarea sistemelor de comunicaţii materiale (transporturi), realizarea unei acoperiri mass-media la scară mondială (de exemplu, postul american de televiziune CNN, în ultima vreme fiind pe cale de a atinge un statut similar şi Fox, tot american) şi, mai ales, instituirea unei reţele globale de transmitere / recepţie a informaţiilor (de exemplu, INTERNET); CNN-ul, de pildă, este de multă vreme unicul post TV din lume care este prezent în orice colţ al planetei şi care, fără să vrea, îi „modelează” pe toţi cei care îl urmăresc;

• *cadrul instituțional mondial*: o serie de organizații de natură guvernamentală (în primul rând, chiar ONU) sau neguvernamentală (ONG-urile) promovează dezbaterile şi acțiunile care privesc problematica globală: poluarea, criminalitatea, subdezvoltarea etc.

Inevitabilitatea globalizării se regăseşte în răspunsul analistului francez Paul Marc-Henry: „Iată de ce am vorbit despre inevitabilitatea globalizării. E cu noi. Nu putem face nimic. N-o să ne retragem din piața mondială. N-o să tăiem linia de telefon, n-o să ne întrerupem transferul banilor. Nu e posibil. Albania a încercat să facă acest lucru o dată şi n-a mers”[16].

O poziție interesantă are şi Jeronimo Moscardo, fost ambasador al Braziliei, la București: „Majoritatea guvernelor par să fie interesate şi implicate în fenomenul globalizării. Cu toate acestea nu se percepe un entuziasm şi din partea popoarelor, a cetățenilor, bărbați şi femei (...). Cui să atribuim această atitudine a popoarelor? Să fie lipsa de propagandă sau, în realitate, *cetățeanul*, în înțelepciunea sa istorică, înțelege că Guvernele sunt prinse în acest model prin obligație, şi nu prin devoțiune? Se vorbeşte de necesitatea pieței şi nu a națiunii, de consumator şi nu de cetățeni. Nu ne dedicăm, oare, în mod excesiv construcției materiale şi uităm dimensiunea culturală, etnică şi instituțională în arhitectura globalizării?”[17].

„Globalizarea a apărut supranațional în defavoarea naționalului. Este momentul, acum, să dislocăm centrul atenției către persoana umană, către cetățean – şi nu doar către consumator –, ca protagonist central al procesului globalizator. Este necesar, de asemenea, să mutăm atenția de la scenariile în care are loc globalizarea, trecând de la ideile de țară, de stat, către cea de oraş, făcând din acesta din urmă scena principală a dramei globalizaționale. În realitate, statul este o abstracțiune, într-un anume sens nimeni nu trăieşte într-un stat. Persoana trăieşte şi conviețuieşte în oraş, pe stradă, în cartier”[18].

De regulă, criticii globalizării spun că aceasta este un proces pozitiv doar pentru NORDUL puternic şi dezvoltat, şi negativ pentru SUDUL sărac. Mai mult, că aceasta n-ar reprezenta altceva decât o continuare a sistemului imperialist al secolului al XIX-lea şi începutul secolului XX sub o falsă fațadă de democrație liberală şi piețe libere.

Globalizarea poate fi privită ca proces malefic prin prisma următoarelor aspecte: nesiguranța locului de muncă; subminarea sindicatelor; creşterea inegalității veniturilor (persoanele cu un grad foarte ridicat de calificare sunt căutate şi câştigă mult mai bine decât celelalte categorii); contracte de

[16] Paul-Marc Henry, *Reflecții despre globalitate*, în revista „Mileniul III”, Bucureşti, 1999, nr. 1, p. 14.
[17] Jeronimo Moscardo, *Globalizarea: pentru ce? În căutarea unei etici*, în revista „Mileniul III”, Bucureşti, 1999, nr. 1, p. 15.
[18] *Idem*, p. 18.

muncă nesigure datorită relocalizării corporațiilor sau a filialelor acestora; dezastrele ecologice datorate sporirii producției şi localizării ei în țări în dezvoltare; accentuarea traficului cu arme, droguri etc.; se apreciază că cifra de afaceri cu droguri o depăşeşte pe cea din industria petrolului; terorismul.

Poate fi însă şi un proces benefic: SUDUL, sau cel puțin anumită țări din SUD au mult de câştigat din accesul sporit la piețele din NORD; reducerea şomajului, inflației etc. datorită (re)locării industriilor în țări din SUD; desființarea industriilor demodate şi înlocuirea lor cu unele noi, profitabile.

Au apărut chiar mişcări antiglobalizare, care, în ultimii 10-15 ani, s-au manifestat puternic şi chiar violent (Seattle, 1999, Genova, 2002 ş.a.).

Procesul globalizării constituie, de fapt, obiectul unor critici de natură diversă: biserica (religiile) reacționează împotriva unei ideologii universaliste pe care nu o domină, ba chiar mai mult o depăşeşte (să nu uităm că toate religiile vor/tind să fie „universale”, aşadar globale). Naționaliştii se tem de pierderea suveranității statului în favoarea unor entități politice superioare sau oculte. Sindicatele îşi văd amenințată poziția şi flutură spectrul perpetuării şomajului. Mişcările ecologiste consideră globalizarea drept un risc la adresa echilibrului planetei.

Trăim într-o lume în continuă prefacere; încercăm în multitudinea de provocări actuale, societale şi globale, să înțelegem ce se petrece în jurul nostru; am dori în calitate de actori sociali şi politici să conferim lumii sens şi însemnătate, iar traiectoriei noastre o direcție. Şi totuşi, în acest proces complex uităm uneori cât de importante sunt percepțiile noastre asupra lumii, că acestea o pot schimba în moduri nebănuite. În fiecare zi trebuie să învățăm cum să ne orientăm într-o lume aflată în plină eră a globalizării, deşi unii autori, ca de pildă istoricul Harold James, sunt de părere că asistăm la apusul acesteia. În hățişul de direcții oferite de concepte vechi şi noi, adeseori ne este dificil să ne mai dăm seama cum se mai raportează în prezent statul-națiune la societatea civilă, politică, economică, socială globală, dacă avem nevoie de această societate sau dacă nu ar trebui să ne păstrăm suveranitatea statală; care sunt avantajele şi dezavantajele redefinirii suveranității în contextul noii ordini internaționale; unde se mai plasează conceptul de naționalism. Pentru o parte a statelor lumii, globalizarea este considerată un drum către bunăstare şi prosperitate, pentru alte state dimpotrivă.

Din perspectiva țărilor bogate, democratice, globalizarea, acționând ca un imens sistem de legături între piețe economice, state şi idei, reprezintă partea vizibilă a începutului de secol XXI, în care trăim cu toții, în zorii unei ere în care respectarea drepturilor omului va trebui să facă distincția între civilizație şi înapoiere, între dezvoltare şi subdezvoltare. Normele internaționale,

ca şi instituțiile referitoare la drepturile omului se află pe o pantă ascendentă nemaiîntâlnită până acum în istorie.

Consider că globalizarea este un fenomen complex, amplu, care afectează toate aspectele vieții fiecăruia dintre noi, aceasta reprezentând realitatea socio-politică în care ne derulăm existența. Este necesar să cunoaştem fiecare dimensiune societală în care globalizarea îşi face simțită prezența. În această perspectivă, prima întrebare la care voi încerca să răspund în această lucrare este aceea dacă globalizarea accentuează sau nu diferențele socio-economice (în mod special sărăcia) în țările deja sărace în ciuda scopului său de a asigura calitatea vieții comunităților şi a oamenilor la un nivel decent pe întreaga planetă.

Globalizarea are o sumă apreciabilă de efecte, pozitive şi negative. Ca elemente pozitive, se evidențiază: amplificarea şi liberalizarea comerțului, a investițiilor şi fluxurilor financiare, extinderea valorilor democratice, apărarea identității individuale, protecția mediului înconjurător, dar şi „libera circulație” a securității.

Trebuie să fim de acord cu analistul Hans Blommestein, că, pentru prima oară în istorie, azi, o piață tehnologică globală transformă lumea financiară, cea a afacerilor, cea politică şi psihologică, făcându-le de nerecunoscut. Din perspectiva pieței libere[19], globalizarea va genera o prosperitate fără precedent, pe măsură ce tot mai multe națiuni vor participa la economia globală, iar fluxurile tehnologice şi financiare dinspre țările dezvoltate spre cele mai puțin dezvoltate vor determina o egalizare a bogăției şi o dezvoltare a întregii lumi. John Gray accentuează că globalizarea, pe care o vede ca pe o interconectare susținută de tehnologie între evenimente politice, economice, culturale mondiale, are, în acest ultim spațiu, efect de hibridizare a culturilor, păstrare, înnoire şi dezvoltare a identităților culturale.

Globalizarea extinde punțile de comunicare dintre comunități. Deține pentru aceasta suficiente canale, cum ar fi companiile multinaționale, ONG-urile, domeniul educațional, Internetul, care, în era informațională, sunt de un real folos migrației internaționale şi sporirii contactelor umane.

Dar globalizarea are şi efecte negative, cum sunt: scăderea siguranței la toți indicatorii, globalizarea fenomenelor cronice locale şi regionale, mondializarea marii criminalități organizate (traficul de arme, droguri, persoane), radicalizarea fanatismelor etnice şi religioase, a terorismului.

În plan cultural, după Jean-Pierre Warnier, globalizarea fragmentează culturile în „subculturi”: rap, homosexualitate, a vârstei a treia, a fanilor fotbalului etc., sau culturi de „nişă”, care nu oferă soluții de integrare pentru

[19] Lowell Bryan, Diana Farell (Market Unbound: Unleashing Global Capitalism, John Wiley, New York, 1996), la care face referire R. Gilpin, în *op. cit*., p. 221.

indivizii ce le compun. Aspectele negative sunt multiple şi pentru că globalizarea este un proces necontrolat, necondus, neguvernat.

Scăpată de sub controlul politic, globalizarea economică duce, de exemplu, la haos economic şi la devastare ecologică în multe părţi ale lumii[20]. De notat aici şi influența globalizării asupra democrației: aceasta, după Joseph Stiglitz (*La grande desillusion*, Fayard, 2002), pare să înlocuiască dictatura elitelor naționale cu dictatura finanței internaționale. Îngrijorătoare sunt, de exemplu, fenomenele de fragmentare şi slăbire a coeziunii sociale, de localism, pe întinse arii ale globului[21].

Practic, prin globalizare, are loc o deteriorare a distribuției veniturilor, se multiplică crizele financiare şi economice, cu mari efecte asupra vieții sociale şi politice, inclusiv pericolul dezintegrării statale.

Analiştii procesului de globalizare conchid că progresul intens pe care îl aduce în diverse domenii este neuniform. Mai mult, globalizarea face ca structurile economice şi sociale care nu se adaptează rapid să se tensioneze la extrem, putând cauza conflicte majore. Cei frustraţi din punct de vedere economic, social şi de altă natură pot recurge la diverse mijloace de protest, cu sprijinul tehnologiilor moderne. Economiştii români[22] cred, în acest sens, că marea provocare pentru omenire, în epoca globalizării, este de a reduce sursele de slăbire a coeziunii sociale, sentimentul de frustrare al unor grupuri şi comunități, neînțelegerile între civilizații.

Din perspectivă naționalistă[23], globalizarea creşte inegalitatea economică şi şomajul în cadrul economiilor industrializate, produce restrângerea şi chiar prăbuşirea programelor sociale şi a statului bunăstării, în numele competitivității internaționale, distrugerea culturilor naționale şi a autonomiei politice naționale, migrația ilegală, criminalitatea etc.

După 11 septembrie 2001, am constatat cu toții că globalizarea favorizează apariția şi proliferarea unor amenințări şi riscuri asimetrice ale căror efecte negative sunt resimțite în țări de pe toate continentele. Terorismul devine, brusc, o amenințare globală. Dacă globalismul anulează, practic, posibilitatea unui război între marile puteri, terorismul, crima organizată şi proliferarea armelor de distrugere în masă, extremismul etnic şi religios stau la baza conflictelor armate.

---

[20] Vaclav Havel, *Lecțiile comunismului*, în www.ziua.net/display .php?id=31887&data=2004-1 1-16

[21] Daniel Dăianu, *Globalizarea: între elogii şi respingere*, www.cerope.ro/pub/study51ro.htm

[22] *Ibidem*.

[23] R. Gilpin, *op. cit*., p. 221.

Crima organizată transfrontalieră este apreciată ca fenomen rezidual al procesului de globalizare. Din unitatea tensiunilor globalizante şi localizante rezultă glocalizarea, termen aparţinând lui Roland Robertson.

Crima organizată transfrontalieră exprimă foarte bine noul concept al glocalizării: ea speculează oportunitățile oferite de revoluția în domeniul comunicațiilor[24], pentru a creşte abilitatea rețelelor proprii, a prolifera acțiunile acestora şi a le consolida poziția în diferite state. Dacă se porneşte de la faptul că civilizația industrială, extinsă azi în întreaga lume, este originară din Europa, atunci ținta specifică a europenilor trebuie să fie, cum bine arăta Vaclav Havel, ca Europa unită să reprezinte un exemplu pentru restul lumii despre modul în care combate diferitele pericole şi erori ce ne asaltează (din unghiul globalizării, evident), o realizare autentică a responsabilității globale a continentului.

STN-urile – piloni ai globalizării

Se apreciază că principalele procese care mențin tendința globalizării se manifestă în domeniul producției şi serviciilor (în principal financiare), iar forța promotoare fundamentală este societatea multinațională sau transnațională (STN-ul). Transnaționalele reprezintă una dintre principalele forțe ale mondializării vieții economice.

Strategia lor a fost, în ultimele decenii, foarte bună, cel puțin în ceea ce le priveşte: valorificarea superioară a oportunităților oferite de spațiul economic global. Practic, acestea au trecut, încă din anii '60-'70 ai secolului trecut, la strategia de raționalizare a producției, vizând, în principal, exploatarea diferențialului de costuri (manoperă, resurse primare etc.) în zonele de implantare: localizarea producției în țări în dezvoltare cu disponibilități de materii prime şi forță de muncă ieftină sau în țări/zone, care oferă o piață sigură de desfacere a produselor. În plus, începând cu anii '80, strategiile lor s-au diversificat, au apărut strategii globale de afaceri (marile firme – practic STN-uri – se pun de acord şi fac alianțe strategice şi cooperări internaționale).

În ultima vreme, asistăm la supremația companiilor transnaționale. Este semnificativ, în acest sens, faptul că, încă în urmă cu mai bine de cinci ani, mai puțin de 50 de STN-uri controlau peste 40% din comerțul mondial. Astfel de companii controlează în fapt toate aspectele legate de finanțare, cercetare-dezvoltare, producție, marketing, management etc., toate acestea fiind coordonate global, peste puterile şi, uneori, peste interesele statului național.

---

[24] Col.lect.univ.drd. Emil Hedeşiu, *Crima organizată transfrontalieră – sursă de risc cu implicații asupra securității naționale a României*, în vol. *Surse de instabilitate la nivel global şi regional. Implicații pentru România*, Editura Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2004, p. 124.

Alte cifre ne arată că puterea economică, şi nu numai, a STN-urilor este impresionantă: producţia internaţională realizată, în prezent, de cele peste 60.000 de STN-uri (având nu mai puţin de 820.000 de filiale în străinătate) cuprinde toate ţările şi domeniile de activitate; vânzările globale ale STN-urilor reprezintă mai mult decât dublul exporturilor mondiale. Ele controlează circa 40% din totalul activelor sectorului privat existente la nivel mondial şi contabilizează o treime din bunurile produse în întreaga economie mondială; un număr relativ mare de corporaţii au vânzări anuale de bunuri şi servicii care depăşesc 100 miliarde $, cum sunt: Mitsubishi (Japonia), Exxon, General Motors, Ford, IBM, Mobil (SUA), Royal Dutch Shell (Olanda şi Marea Britanie), Daimler-Chrysler (Germania – SUA); volumul cifrei de afaceri al unor corporaţii depăşeşte PIB-ul multor state cu economii avansate. General Motors are vânzări mai mari decât PIB-ul Danemarcei, Ford – decât Norvegia, Exxon – decât R. Africa de Sud, Royal Dutch Shell – decât Turcia; primele 100 de STN-uri, ca cifră de afaceri, îşi au sediul central într-o ţară dezvoltată din punct de vedere economic, 89 dintre acestea aparţinând triadei SUA – Japonia – Uniunea Europeană.

Slăbirea puterii statului – naţiune

Toate studiile cu privire la fenomenul globalizării amintesc de slăbirea puterii statului-naţiune sau de difuziunea autorităţii statului, dar mai niciunul nu explicitează acest lucru.

Slăbirea autorităţii tuturor guvernelor pe care o resimţim în prezent se datorează schimburilor tehnologice şi financiare şi integrării accelerate a economiilor naţionale într-o singură economie de piaţă globală (aceştia fiind factorii fundamentali ai globalizării). Dar, de fapt, înainte de aceasta, tocmai nereuşita guvernelor a fost cauza liberalizării pieţelor. Voit sau nevoit, guvernele care eşuaseră în încercarea de a guverna economia naţională, de a menţine scăzută rata şomajului şi de a susţine creşterea economică, de a reduce deficitul în balanţele de plăţi cu alte state, de a controla rata dobânzii sau cursurile de schimb valutar, şi-au deschis pieţele naţionale, cedând astfel presiunilor făcute de către organismele financiare internaţionale.

Nu întâmplător, unul dintre cei mai buni analişti ai fenomenului globalizării, britanica Susan Strange, şi-a intitulat una dintre ultimele cărţi *Retragerea statului.* Statul, practic, asigură un cadru de drepturi şi îndatoriri legale, înăuntrul cărora, însă, alţii influenţează din ce în ce mai mult rezultatele. Sau, cum foarte plastic şi semnificativ, spune aceeaşi Susan Strange: „Statele pot să fie, foarte bine, arena, scena sau cupola circului sub care se joacă, dar asta nu înseamnă că ele mai sunt şi actori principali”.

În concluzie, statele nu mai sunt singurii „actori” pe scena relațiilor internaționale şi, uneori, nici măcar cei mai importanți. Statele nu mai sunt nici actori omogeni. Ele nu mai reprezintă, de cele mai multe ori, un front unit, bazat pe un consens în cadrul interesului național. Ele negociază cu alte guverne şi, în acelaşi timp sau mai ales, pe plan intern cu constituenții lor sociali, pentru a rămâne la putere. Ca urmare, guvernele care au poziție internă slabă nu pot acționa la fel de decisiv, pe plan extern, precum un guvern solid. Pozițiile statelor în negocierile internaționale pot fi determinate, în mare măsură, de echilibrul forțelor politice din interiorul țării.

Faptul că autoritatea statului trece printr-o perioadă de difuziune nu este nou. Să nu uităm că natura statului a fost supusă schimbării cu ocazia marilor revoluții sociale sau a războaielor, de exemplu. Elementul de noutate este acela că într-o perioadă relativ scurtă de timp (20-30 de ani), majoritatea covârşitoare a statelor trece, în acelaşi timp, prin acelaşi fel de schimbări substanțiale. Mai înainte amintita Susan Strange[25] a identificat patru ipoteze majore care susțin afirmația că STN-urile şi nu statele au ajuns să joace rolul principal în determinarea a *cine-ia-ce* în sistemul mondial. *Who-gets-what* în engleză (*cine-ia-ce*, în română) este echivalentul modului în care se produce şi repartizează / distribuie bogăția.

Prima ipoteză: statele şi-au retras, în mod colectiv, trecuta lor participare la proprietatea şi controlul asupra industriei, serviciilor şi comerțului, şi chiar asupra îndrumării cercetării şi inovației în tehnologie. Decizia în legătură cu ce este produs, cum, de către cine şi unde, se îndepărtează tot mai mult de stat, apropiindu-se de STN (*Notă*: să ne amintim că aceste prerogative erau caracteristice statului comunist, ba chiar exacerbate).

A doua ipoteză, privitor la rolul semnificativ jucat de către companiile transnaționale în structurile de putere, spune că investițiile făcute de ele au contribuit mai mult decât programele organizațiilor internaționale (finanțate de către state) la integrarea economiilor țărilor (în curs) de dezvoltare, în rețeaua economiei mondiale, la dezvoltarea acestor state şi la creşterea nivelului de trai al locuitorilor lor. Şi aceasta grație, în primul rând, ISD-urilor (Investițiilor Străine Directe). Exemplul cel mai grăitor îl constituie spectaculoasa creştere economică a țărilor din Asia de Sud-Est („tigrii” şi „leii” asiatici).

A treia ipoteză: în extrem de importanta zonă a relațiilor management – angajați, STN-urile au ajuns să preia de la guverne rolul principal în rezolvarea sau cel puțin în supravegherea conflictelor de interese.

[25] Susan Strange, *Retragerea statului. Difuziunea puterii în economia mondială*, Editura Trei, Bucureşti, 2002.

A patra ipoteză: firmele transnaţionale, prin internalizarea pieţei, escamotează politicile de impozitare, precum şi de altă natură ale statelor. Or, după cum se ştie, impozitarea este punctul cel mai direct de intervenţie dintre guvern şi cetăţeni, dintre stat şi economie. De altfel, încă din cele mai vechi timpuri, conducătorii (guvernanţii) au căutat modalităţi prin care să-i facă pe cetăţeni să plătească pentru costurile guvernării, iar aceştia, la rândul lor, au încercat – şi nu de puţine ori au şi reuşit! – să evite să fie impozitaţi. La fel şi STN-urile.

Multă vreme puterea companiilor transnaţionale s-a limitat la acţiuni indirecte, informale, discrete.

În ultimul timp, influenţa lor se instituţionalizează prin legitimare oficială sau se exercită, tot mai mult, în sfera acţiunii directe, deschise. Americanii au fost primii care, în delegaţiile guvernamentale pentru negocierile purtate în cadrul GATT (Acordul General pentru Tarife şi Comerţ) şi al succesorului său, OMC (Organizaţia Mondială a Comerţului, 1995), apoi şi în alte cazuri, au inclus reprezentanţi ai marilor corporaţii.

BIBLIOGRAFIE

Alex P. Schmid, Albert J. Jongman, *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, and Literature*, Amsterdam, North-Holland Publishing, 1988.

Andreescu A., Niță D., *Terorismul – analiză psihologică*, Editura Timpolis, Timişoara, 1999.

Antipa M., *Securitatea şi terorismul. Prevenirea şi combaterea acţiunilor teroriste pe teritoriul României*. *Tendinţe şi perspective*, Editura Celsius, Bucureşti, 2004.

Arădăvoaicei Gh., Iliescu Dumitru, *Terorism, Antiterorism, Contraterorism*, Editura Antet, Bucureşti, 1998.

Brzezinski Zbigniew, *The Great Chessboard*, Basic Books, New York, 1997.

Gensher Hans Dietrich, *Respondind to the challenge of globalisation*, The Philip Morris Institute for Public Policy Research, 1997.

Huntington Samuel, *Ciocnirea civilizaţiilor şi refacerea ordinii mondiale*, Editura Antet, Bucureşti, 1998.

www.state.gov/s/ct/rls

ASPECTE ALE PREDĂRII SCRIERII NARATIVE ÎN CLASELE DE NEVORBITORI NATIVI AI LIMBII ENGLEZE

Conf.univ.dr. Ana-Maria CHISEGA-NEGRILĂ[*]
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Andreea IONEL[**]
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Deşi educaţia pune accentul pe cunoştinţe şi abilităţi de scriere, modul în care această abilitate se dezvoltă este deseori trecută cu vederea. Este, bineînţeles, important să stăpâneşti cunoştinţele, structurile şi strategiile în ceea ce priveşte activităţile de scriere; este de asemenea util să ştii cum bagajul de cunoştinţe se schimbă şi se îmbogăţeşte în timp. Acest aspect se aplică deopotrivă vorbitorilor nativi şi celor care învaţă engleza ca limbă străină.

Cuvinte cheie: text narativ; evaluare; rolul profesorului; potențial de comunicare.

Textele narative înfăţişează o poveste imaginară, deşi, uneori, ele se pot baza şi pe fapte reale.

Scopul principal al unei narațiuni este de a înveseli cititorul, de a-l face părtaş unei experienţe imaginare. Termenul de „narațiune” este generic şi este bine cunoscut ca fiecare formă de relatare de fapte, experienţe din trecut, raport asupra unui incident, raport în urma unei misiuni şi alte forme de scrieri militare care includ narațiunea şi sunt testate în cadrul testului STANAG. Tipurile de narațiuni posedă trăsături unice pe lângă structura comună şi pot fi atât formale, cât şi informale. Aici intervine rolul profesorului de a adapta informația la genul de narațiune care urmează să fie predată la clasă.

De ce scriem

De ce se crede că scrierea unui text narativ reprezintă o problemă a studenților? Scrisul nu îți oferă posibilitățile de a te exprima aşa cum o face

[*] e-mail: *ana_maria_negrila@yahoo.com*
[**] e-mail: *andreea_johnson@yahoo.co.uk*

vorbirea în public. Scriitorul este dezavantajat, el nu se poate mişca, este privat de tonul vocii sale. Un vorbitor poate reveni asupra ideilor sale şi le poate clarifica, în timp ce scriitorul îşi abordează lucrarea şi îi dă acesteia o formă în concordanță cu scopul, contextul scrierii şi cititorii ei.

Predând limba engleză, profesorul încearcă să construiască un *potențial de comunicare*, prin care studenții îi înțeleg pe ceilalți, vorbesc cu ei, citesc ceea ce aceştia au scris şi le scriu la rândul lor. În ceea ce îi priveşte pe studenții nevorbitori nativi ai limbii engleze, a învăța să comunice echivalează, într-o anumită măsură, cu plasarea lor într-un context cultural nou, în care trebuie să transmită mesaje către o persoană pe care nu o văd, dar care le ascultă cuvintele şi le vede gesturile. În plus, în opinia lui Karl Attard scrierea narativă a prins avânt, deoarece „folosirea acesteia în cadrul ştiințelor sociale a crescut extrem de mult în ultimele decenii. Scrierea narativă este folosită în principal ca un mod de a aduna informații şi a facilita dezvoltarea profesională.”

Aşadar, putem spune că studenții scriu cu scopul de a comunica cu cititorul, de a-şi exprima ideile nefiind „terorizați” de comunicarea față în față, de a explora un subiect, de a acumula experiență, şi nu în cele din urmă pentru a se familiariza cu convențiile limbii engleze scrise.

Care sunt nevoile studenților nevorbitori nativi ai limbii engleze?

Cât de bine se descurcă studenții noştri cu cerințele pe care noi le avem de la ei în calitate de „scriitori”? Mulți dintre ei au succes şi sunt încrezători şi entuziaşti; mulți alții se simt frustrați, iar succesul le este limitat. Cei din urmă au nevoie de mult sprijin dacă vor să ajungă pe culmile gloriei în învățarea limbii engleze şi a scrisului.

Pentru a deveni scriitori eficienți în limba engleză, studenților trebuie să li se dezvolte abilitățile de a vorbi în limba engleză. Ei trebuie să aibă clar în minte diferențele dintre varianta scrisă şi cea vorbită a limbii. Recunoaştem că există o interdependență între dezvoltarea abilităților de a scrie şi cele de a vorbi într-o limbă străină. Prin implicarea studenților în activități în care aceştia să interacționeze oral în situații concludente, se va îmbunătăți nu doar competența lor orală, dar şi cea de a scrie.

Limba scrisă nu este doar o simplă transcriere a celei vorbite. În cazul limbii vorbite, participanții sunt parte din context. Ei ştiu despre ce vorbesc, pot folosi fraze incomplete şi se pot autocorecta. Textul este construit de către ambii parteneri. În ceea ce priveşte scrisul, autorul îşi construieşte singur textul şi este nevoit să dea detalii despre context pentru a fi înțeles de cititor. Frazele sunt complete, iar autorul trebuie să dea coerență textului pentru ca acesta să fie independent. Textul scris necesită o organizare foarte bună a ideilor şi a informațiilor, o acuratețe desăvârşită astfel încât să nu existe

ambiguitate, şi o alegere bună a vocabularului folosit. Studenţii trebuie să ştie că nu pot scrie cum vorbesc.

Profesorii trebuie să-şi motiveze studenţii să scrie dându-le ocazia să scrie despre lucruri cu care ei sunt familiarizaţi, lucruri reale care să fie relevante pentru interesele şi experienţele lor. Este de mare ajutor ca studenţii să citească diferite tipuri de texte pentru a putea înţelege ce face ca un text să constituie o bucată literară bună.

Pe de altă parte, studenţii trebuie să scrie mult, nu doar ca temă pentru acasă, dar şi în clasă, unde atmosfera trebuie să fie încurajatoare, astfel încât şi cei mai slabi să poată să fie încrezători şi motivaţi.

Rolul profesorului

Predarea abilităţii de a scrie poate fi un proces dificil, depinzând de ce gen se predă. Trebuie adăugat că dificultatea nu apare în aplicarea unei abordări sau a alteia, ci un modul în care studenţii receptează mesajul şi înţeleg ce au de făcut.

O întrebare ce ar putea părea ciudată ar fi: de ce preferă studenţii să scrie despre ei înşişi sau naraţiuni în detrimentul altor genuri? Un răspuns ar putea fi acela al reflectării în acest gen al dezvoltării conceptuale a tânărului, iar altul ar fi faptul că acest gen seamănă mult cu exprimarea orală. De asemenea, vocabularul pe care profesorii îl recomandă spre a fi folosit, cât şi textele pe care le oferă conduc spre genul narativ.

Scrisul este o activitate extrem de complexă. Scriitorul este implicat simultan în dezvoltarea a ceea ce urmează să scrie, în construirea coerenţei şi coeziunii textului, în gramatică, punctuaţie şi ortografie, format, ton şi registru, organizarea şi selectarea contextului potrivit unui anumit tip de audienţă. Este imposibil chiar şi pentru scriitorii talentaţi să controleze simultan toate aspectele scrisului. Studenţii au nevoie de un cadru clar în care să-şi poată exprima ideile, astfel reducând complexitatea lucrării şi cerinţele memoriei de lucru. Ei trebuie să poată fi în stare să se concentreze asupra a două aspecte în acelaşi timp pentru a-şi folosi abilităţile până acestea devin automate. Dacă, de exemplu, studenţii sunt învăţaţi cum să construiască o intrigă, au nevoie de toate ingredientele necesare unui scriitor şi de exerciţii pentru a le folosi. Din acest moment, pe parcursul mai multor seminarii, studenţii se vor concentra asupra structurării unei intrigi.

Profesorul care cere lucrări cu ortografie şi punctuaţie corecte, în timp ce studenţii de abia învaţă cum să se folosească de tehnicile învăţate, riscă să perpetueze redactarea de texte scurte, plictisitoare, scrise de către studenţi care nu sunt interesaţi de mesaj, ci numai de cerinţele profesorului.

Posibilitatea de a interacţiona cu profesorul sau ceilalţi studenţi reprezintă o parte esenţială a învăţării abilităţii scris. Studenţii au nevoie de

încurajare pentru a întreba, compara, modifica şi împărți activitatea cu colegii în timpul procesului de scriere. Discuțiile generate în timpul activităților de tip *problem-solving* oferă informații importante pentru studenți despre procesul de scriere şi dă profesorului o imagine detaliată asupra înțelegerii acestora.

Profesorii sunt responsabili pentru crearea şi întreținerea unei atmosfere pozitive. Clasa trebuie să fie un loc în care studenții să se simtă în largul lor pentru că eforturile le sunt apreciate şi rezolvarea problemelor încurajată. Trebuie să existe suficient timp pentru ca studenții să reflecteze asupra învățării, s-o reprezinte într-un mod care să aibă înțeles pentru alții şi să reproducă altora ceea ce au învățat.

Există câteva întrebări pe care profesorul ar trebui să le aibă în minte şi la care să se gândească pentru a favoriza atmosfera dorită în sala de curs.

- Cred că toți studenții pot învăța să scrie?
- Ofer suficiente activități pentru a le permite studenților să intre într-o fază de dezvoltare?
- Ofer suficiente exemple pentru a ilustra ceea ce fac cititorii şi scriitorii adevărați?
- Ofer suficiente modele de procese şi produse printr-o gamă variată de activități?
- Ofer suficient *feedback*?
- Pot studenții să devină independenți în învățare?
- Îşi stabilesc studenții propriile țeluri şi se implică în evaluarea propriului progress?
- Reuşesc studenții să colaboreze pe parcursul învățării?
- Înțeleg studenții ce învață, de ce învață şi cum realizează acest lucru?

Şase caracteristici ale scrierii narative

Spre deosebire de tipurile de scris informative (introducere, proceduri, explicații, rapoarte) care sunt detaşate de scriitor pentru că nu reprezintă decât faptele „reci”, în lucrările narative importante se aude vocea autorului, o voce în conformitate cu subiectul, scopul şi audiența. Scriitorul pare să fie tributar subiectului şi există un simț excepțional al „scrierii citite”.

Scrisul este antrenant şi sincer şi astfel se poate stabili un nivel anume de apropiere sau depărtare față de public. Scriitorul este conştient de cititor şi de cum să comunice mesajul într-un mod eficient astfel încât cititorul să-l simtă pe scriitor în spatele cuvintelor şi să aibă senzația interacțiunii cu acesta.

Când o lucrare posedă propria voce, cititorul poate auzi ritmul natural şi sintaxa limbii vorbite a naratorului trecând dincolo de cuvintele scrise. Deoarece vocea se naşte din pasiune, înțelegere şi interesul pentru a oferi ceva

publicului pe un anumit subiect, studenții simt nevoia de a selecta propriile lor subiecte de scris şi idei. Dacă profesorii vor continua să dea subiecte prefabricate, scrisul se va transforma într-o temă de casă. Ei vor fi mai interesați să scrie pentru profesori şi pentru a-l mulțumi pe acesta, decât să comunice informații. În aceste situații, vocea narativă a studentului se pierde. Profesorii predau strategii pentru scrisul narativ, dar trebuie să-i lase pe ei să aleagă subiectul pe care îl doresc.

Indiferent de subiectul despre care studenții vor să scrie, întrebarea pe care trebuie s-o aibă în minte este „Scrisul meu este interesant?” Întotdeauna atragem atenția studenților că lucrările lor trebuie să capteze atenția cititorului, dar trebuie să subliniem şi importanța folosirii unor informații care ajută ca scrisul să devină mai veridic şi anume a detaliilor. Folosindu-le, ceea ce scriu studenții devine extraordinar de clar, ideile principale se reliefează, iar cititorul poate vizualiza încadrarea narațiunii. Nimănui nu-i place să citească o lucrare ternă şi neinteresantă. Este uimitor pentru studenții să învețe că folosind numai câteva detalii alese cu grijă pot adăuga un nou înțeles pentru a face lucrarea atrăgătoare cititorului. Folosirea detaliilor nu include numai adjectivele, ci şi verbe sau anumite substantive.

Desigur, toți studenții doresc ca lucrările lor să fie plăcute şi uşor de citit. Pentru a atinge acest scop, trebuie să atingă fluența în scris, adică, acea curgere naturală a limbii. Trebuie, deci, să le insuflăm studenților nevoia de a se întreba când scriu dacă o propoziție decurge din alta. Dacă acest lucru se întâmplă, înseamnă că gândurile lor curg de asemenea în mod logic astfel încât lucrările lor au sens.

Fluența în scris depinde de gradul de dezvoltare lingvistică a studentului, de abilitățile de citit şi de structurile folosite în vorbire. Cu cât cineva este mai fluent în vorbire, cu atât va fi mai fluent în scris; dacă nu citeşte cuvânt cu cuvânt, cu atât scrisul lui va fi mai fluent. Studenții trebuie deci să crească simultan ca vorbitori, ascultători, cititori şi scriitori.

Începând cu prezentarea celor mai importante şase caracteristici ale unei narațiuni reuşite, profesorii trebuie să-şi îndrume studenții în alegerea vocabularului potrivit. Astfel, pe măsură ce avansează cu scrisul, aceştia trebuie să-şi pună întrebarea dacă vocabularul folosit este potrivit pentru creionarea unui anumit tablou. Dacă folosesc un limbaj precis, vor obține imagini clare pe care să le ofere publicului cititor. Studenții îşi vor îmbogăți vocabularul, vor alege cu grijă cuvintele potrivite şi le vor plasa în context pentru a obține un impact cât mai mare. Cuvintele de o anumită factură îmbogățesc narațiunea, fie ele chiar cuvinte obişnuite sau slang, şi sunt foarte eficiente. Pentru a construi o imagine cât mai clară în mintea cititorului, fiecare student trebuie să aibă o listă de instrucțiuni pe care să o consulte. Următoarele puncte trebuie să se regăsească pe această listă:

- să folosească un dicționar pentru a identifica mai multe limbaj specific;
- să construiască o listă de cuvinte care nu construiesc o imagine specifică şi să le evite (ex: nice, stuff, a lot, pretty etc.);
- să citească câte o propoziție din lucrare şi să analizeze dacă cuvintele sunt specifice;
- să folosească între patru şi şase cuvinte specifice în toate lucrările;
- să ceară unui coleg să citească lucrarea şi să identifice două sau trei cuvinte slabe şi generale care ar putea fi îmbunătățite.

Lucrarea studenților trebuie, de asemenea, să indice clar ceea ce se întâmplă. Trebuie să arate publicului ceea ce s-a spus, cum a fost spus, cum s-a deplasat cineva, ce a fost spus. Trebuie să-l ia pe cititor în narațiune pentru a o face să devină veridică. Dacă un text spune ceea ce se întâmplă, îi ține pe cititori la distanță şi nu-i implică. Trebuie, deci, să le atragem atenția studenților că o narațiune reuşită presupune următoarele:

- descrierea acțiunilor personajului, şi nu numai ce simte acesta;
- folosirea de verbe active;
- descrierea unei locații specifice;
- descrierea gândurilor acestuia;
- folosirea celor cinci simțuri pentru a descrie ce se întâmplă;
- eliminarea propozițiilor plicticoase pentru că fiecare cuvânt trebuie să conteze;
- folosirea structurilor care-l fac pe cititor să „audă” ceea ce s-a spus;
- folosirea reacțiilor emoționale care îl fac pe cititor să „simtă” emoția din lucrare.

Controlul deplin asupra convențiilor (ortografie, paragrafe, gramatică şi folosire cuvintelor) este una dintre cele mai importante caracteristici ale unei narațiuni deoarece prin folosirea acestora, comunicarea este potențată. Nu trebuie uitat că studenții sunt în procesul de învățare a limbii engleze şi că este posibil să apară câteva greşeli minore, care însă nu vor influența calitatea citirii. Dacă strategia numită „paragraph breaks” este manipulată cu artă, poate întări structura narațiunii. De asemenea, folosirea corectă a gramaticii şi vocabularului va contribui la îmbunătățirea clarității şi stilului.

Organizarea narațiunii este importantă şi potențează ideile principale şi redactarea în sine. Ordinea şi structura îl fac pe cititor să se deplaseze cu uşurință prin text. Secvențierea trebuie să fie eficientă, creativă, organizarea trebuie să se potrivească subiectului, iar scrierea trebuie să fie uşor de folosit. O narațiune remarcabilă trebuie să fie, deci, atrăgătoare de la bun început.

Concluzie

Dacă noi ca profesori îi inspirăm studenților dorința de a citi şi de a asculta şi de a studia cu atenție diferite lucrări, vor descoperi curând că există anumite fire călăuzitoare, primele cuvinte pe care publicul le citeşte şi care-i atrag să continue lectura. Totuşi, nu trebuie pusă prea mare preț pe primele cuvinte pe care studenții le aştern pe hârtie, ci trebuie să le dăm posibilitatea de a-şi folosi liber cunoştințele şi interesul pentru scris.

Rolul profesorului este deci extreme de important pentru cultivarea gustului pentru citit şi scris. Profesorul îi va ajuta pe studenți să-şi organizeze lucrul, să înțeleagă structura textului, ideile principale şi detaliile specifice pentru a prinde înțelesul textului. Astfel, studenții vor fi în stare să creeze texte organizate folosind structurile şi registrul potrivit.

BIBLIOGRAFIE

Attard K., *The role of narrative writing in improving professional practice?*, Educational Action Research Volume 20, Issue 1, 2012 Special Issue: Narrative Inquiry and Action Research.

O'Malley J.M., Valdez Pierce L., *Authentic Assessment for English Language Learners – Practical Approach for Teachers,* Longman, 1996.

Rolheiser C., Bower B., Stevahn L., *The Portfolio Organizer; Succeeding With Portfolios in your Classroom*, Association For Supervision And Curriculum Development, Alexandria, Virginia USA, 2000.

Fiderer A., *40 Rubrics and Checklists to Assess Reading and Writing*, Scholastic Professional Books.

Jasmine J., *Portfolios and Other Assessments*, Teacher Created Materials, Inc., 1993.

Farr R. C., *Portfolio Assessment, teacher's guide*, Steck-Vaughn Company.

NEGOCIERI DIPLOMATICE PENTRU SOLUȚIONAREA CONFLICTULUI TRANSNISTREAN – STUDIU DE CAZ – Partea a II-a –

Col.drd. Nicolae-Valentin STĂNESCU[*]
Ministerul Apărării Naționale
Dan-Alexandru STĂNESCU[**]
Ministerul Apărării Naționale
Crina DĂNĂILĂ[***]
Ministerul Apărării Naționale

Teritoriul dintre Prut şi Nistru a avut o importanţă geopolitică şi geostrategică pentru planurile Rusiei sau Imperiului Sovietic, rusificarea Basarabiei făcându-se cu cele mai brutale metode (războaie, anexare forţată, dictat, prizonierat, deportări, politic), toate în timpul ocupaţiei ţariste (1812-1918) sau perioadei sovietice (1940-1941, 1944-1990).

După dezintegrarea Uniunii Sovietice şi independenţa fostelor Republici Sovietice (inclusiv Republica Moldovenească), Moscova a intenţionat să-şi menţină şi să-şi restabilească influenţa în acea zonă, prin diferite mijloace, unul dintre acestea fiind conflictele separatiste.

Conflictul Transnistrean a fost desfăşurat după tipicul a ceea ce se numeşte„conflict îngheţat”, având o serie de etape: amplificarea operaţiilor militare, intervenţia străină, încetării focului şi crearea unei zone securizate în care să acţioneze forţele de menţinere a păcii, precum şi trupele ruseşti.

Se poate spune că deşi iniţial conflictul Transnistrean a avut o influenţă determinantă pentru Republica Moldova, a devenit un instrument pentru Moscova pentru a deţine controlul strategic în acea zonă.

Cuvinte cheie: conflict; echilibru strategic; amplificarea operaţiilor militare; federalizare; independenţă; mişcare separatistă; secesiune.

Evoluții recente privind conflictul din Transnistria

Considerăm necesar să subliniem faptul că, în ultimii cinci ani, în formatul „5+2” au avut loc doar consultări informale, la care nu pot fi luate decizii cu caracter obligatoriu.

Se impune, totodată, subliniat însă şi faptul că, deşi în anii 2010 şi 2011 se înregistrează o continuare a blocajului negocierilor în format „5+2”,

[*] e-mail: *valistanescu2005@yahoo.de*
[**] e-mail: *stanescu_dan26@yahoo.com*
[***] e-mail: *ckriniola@yahoo.com*

se constată totuşi schimbări de poziţii ale principalilor actori implicaţi în conflictul transnistrean şi, mai ales, intensificarea eforturilor şi a implicării Uniunii Europene pentru soluţionarea diferendului.

Iunie 2010 – Berlinul intervine în ecuaţia conflictului transnistrean

Astfel, în luna iunie 2010, cancelarul federal german, Angela Merkel, l-a surprins pe preşedintele rus, Dimitri Medvedev, cu o propunere inedită, potrivit căreia Moscova ar trebui să ajute la rezolvarea conflictului din Transnistria, îndeosebi în problemele legate de securitate, dacă este interesată în cooperarea cu Europa. „Europa a uitat de acest conflict îngheţat, chiar dacă se află practic la uşa ei, până când Merkel nu a adus în discuţie acest subiect”, comenta la vremea respectivă publicaţia „New York Times”[1]. Bruxelles-ul a lăsat, în mare parte, în sarcina Organizaţiei pentru Cooperare şi Securitate în Europa (OSCE), încercarea de a media conflictul, dar fără prea mare folos.

La interpelarea cancelarului german, preşedintele rus, Dimitri Medvedev, a anunţat că negocierile privind reglementarea transnistreană ar putea fi reluate după finalizarea procesului electoral din Republica Moldova. În afara celor peste 1.100 de militari ruşi dislocaţi în Transnistria, mişcarea separatistă are propriii militari, care vorbesc rusa şi ale căror uniforme au însemne cu litere chirilice, spre deosebire de restul Moldovei, care utilizează alfabetul latin şi ai cărei cetăţeni vorbesc limba română. Guvernul de la Chişinău nu controlează nici graniţa cu Ucraina, pentru a monitoriza efectiv cine intră şi cine iese din ţară. În Transnistria, orice mişcare de opoziţie este înăbuşită, iar mass-media este serios cenzurată, potrivit organizaţiilor pentru drepturile omului. Limba română este interzisă public în Transnistria, iar profesorii sunt arestaţi dacă sunt prinşi că o predau.

Propunerea lui Merkel viza ca Rusia, împreună cu Ucraina, Republica Moldova, Transnistria, OSCE, Uniunea Europeană şi Statele Unite să relanseze aşa-numitele negocieri în format „5+2”. Aceste negocieri au fost oprite în urmă cu patru ani de către Federaţia Rusă şi Transnistria, întrucât Moscova a preferat negocieri bilaterale, prin care îşi putea exercita o influenţă mai mare. Germania vrea ca Federaţia Rusă să-şi retragă, în cele din urmă, trupele din Transnistria, astfel încât Republica Moldova să poată recâştiga controlul întregului teritoriu al ţării. În acelaşi timp, potrivit propunerii Berlinului, Transnistriei i s-ar putea acorda un anumit grad de autonomie. În schimb, Merkel oferă Moscovei ceva ce aceasta îşi doreşte de mult timp: înfiinţarea unui Comitet politic şi de securitate UE – Federaţia Rusă, unde Europa şi Rusia ar conlucra mai strâns în cadrul operaţiunilor de administrare a crizelor civile şi militare.

[1] http://www.ziare.com/international/stiri-internationale/nyt-comenteaza-conflictul-din-transnistria-1051771**,** accesat la data de 13 august 2011.

După lansarea ofertei de către cancelarul german Merkel, Kremlinul nu şi-a dat încă acordul de reluare a negocierilor în format „5+2” şi, cu atât mai mult, nu a luat în considerare retragerea trupelor sale din Transnistria.

Este de remarcat însă că, în ciuda faptului că Moscova nu a făcut nicio mişcare, cancelarul german Merkel încearcă, de atunci, să menţină o presiune permanentă, vorbind despre formarea noului Comitet politic şi de securitate UE – Federaţia Rusă şi de soluţionarea conflictului transnistrean. În context, analişti politici internaţionali apreciază că un eşec în acest demers ar putea dăuna atât lui Merkel, cât şi ambiţiilor de politică externă ale Uniunii Europene.

Decembrie 2010 – Chişinăul îşi reafirmă disponibilitatea reluării negocierilor

Cu ocazia Summit-ului OSCE de la Astana, Chişinăul îşi exprimă disponibilitatea de a relua negocierile în format „5+2”, privind diferendul transnistrean, blocate din luna februarie 2006, cerând totodată retragerea trupelor ruse din Transnistria.

Martie 2011 – Washingtonul decide să se implice mai mult în soluționarea conflictului transnistrean. Cu sau fără Transnistria? Scenarii de mai bine sau mai rău pentru Republica Moldova

Washingtonul a făcut o surpriză plăcută Chişinăului, anunţând, pentru 11 martie 2011, prima vizită istorică a unui vicepreşedinte american, Joseph Biden, pe teritoriul Republicii Moldova. Vizita lui Biden vine după ce senatorul republican, Richard Lugar, a solicitat Administraţiei Obama, la începutul lunii februarie 2011, să susţină eforturile europene pentru soluţionarea conflictului transnistrean, precum şi aspiraţiile euroatlantice ale Republicii Moldova.

Anterior, conflictul din Transnistria s-a aflat pe agenda discuţiilor dintre Angela Merkel, Sarkozy şi Dimitri Medvedev, la Deauville (octombrie 2010), prilej cu care preşedintele rus afirma: „Cred că avem şanse bune să reluam acest proces şi să obţinem un rezultat. Rusia va contribui la aceasta, dar aş vrea să atrag atenţia că succesul depinde nu numai de Rusia. Succesul depinde şi de poziţia Moldovei, ceea ce este fără îndoială lucrul cel mai important, depinde de poziţia Transnistriei, depinde de poziţia României, depinde de poziţia Uniunii Europene”[2].

Aici, considerăm necesar să subliniem faptul că soluţia menţinerii integrităţii teritoriale a Republicii Moldova şi a retragerii Armatei a XIV-a este promovată de către toţi actorii implicaţi în negocieri (Federaţia Rusă,

[2] http://www.hotnews.ro/stiri-opinii-8367283-sau-fara-transnistria-scenarii-mai-bine-sau-mai-rau-pentru-republica-moldova.htm, accesat la data de 13 august 2011.

Ucraina, Republica Moldova şi OSCE din poziția de negociatori şi UE, SUA cu statut de observatori), cu excepția regimului separatist de la Tiraspol.

De asemenea, apreciem că dacă, pentru prima dată după conflictul din anul 1992, Federația Rusă va dori să soluționeze acest conflict, situația post-conflict din Republica Moldova şi Europa necesită răspunsuri la întrebările: „Ce se va întâmpla în politica internă şi externă a Republicii Moldova după reintegrarea teritorială?”; „Cum ar arăta Republica Moldova fără Transnistria?”; „De ce s-a preferat menținerea integrității statale a Republicii Moldova şi recrearea unei configurații teritoriale inventate de Stalin?”. Răspunsul la aceste întrebări considerăm că este condiționat de o a treia, respectiv: „Ce este, în prezent, Transnistria?”.

De facto, Republica Moldovenească Nistreană (cum este numită Transnistria de regimul Smirnov) funcționează ca un stat: are un teritoriu delimitat, de aproximativ 5.000 km pătrați, o populație nu mai mare decât a unui județ din România (aprox. 500 de mii de locuitori) şi, cel mai important, un ansamblu birocratic şi instituțional construit după structura clasică a statului modern, în cei 20 de ani de la destrămarea URSS. După cum susține istoria oficială a regimului de la Tiraspol, există şi o națiune transnistreană, evident diferită de cea moldovenească, creată pentru a justifica pretențiile de independență ale regimului Smirnov.

Pentru a exista ca stat, Transnistriei îi lipsesc însă două atribuții esențiale: sustenabilitatea economică deplină (adesea bugetul de la Tiraspol a primit fonduri din partea Federației Ruse) şi recunoaşterea din partea altor state.

Transnistria este considerată „gaura neagră a Europei”. La Râbnița şi Tiraspol se află depozite nesecurizate de armament şi muniții ale fostei URSS. Regimul politic semiopac înseamnă corupție, trafic de arme, mandatul lung de aproape 20 ani al preşedintelui şi practicile sovietice adaptate la capitalism.

În prezent, importanța Transnistriei pentru Republica Moldova este mai mult simbolică: realizarea unui mare obiectiv național – reintegrarea statului moldovenesc – anunțat ca atare de fiecare guvernare de după 1991. Economic, chiar dacă în perioada sovietică Transnistria a fost partea industrializată a RSSM (Republica Sovietică Socialistă Moldovenească), în prezent, aceasta nu mai valorează nimic, pentru că Tiraspolul nu a investit, preferând conservarea moştenirii sovietice.

Cum ar arăta Republica Moldova cu Transnistria reintegrată „de facto” în componența sa?

Soluționarea conflictului transnistrean prin menținerea integrității teritoriale a Republicii Moldova ar însemna, în primul rând, consolidarea poziției politice fragile a Alianței pentru Integrare Europeană – 2 (AIE2) (creată după îndelungi negocieri) în raport cu opoziția reprezentată de Partidul

Comuniştilor din Republica Moldova (PCRM). Comuniştii ar fi slăbiți la maxim şi nu ar putea justifica neîndeplinirea obiectivului național în cei opt ani în care s-au aflat la guvernare. În relația actualei guvernări cu electoratul moldovean, o eventuală reuşită nu ar aduce, în mod decisiv, reorientarea voturilor date PCRM, populația sărăcită timp de 20 de ani fiind interesată mai mult de reformele economice şi de creşterea bunăstării, decât de oficializarea relației cu un teritoriu şi mai sărac. Pentru oamenii de rând, cu rude emigrante de nevoie, în Occident, sau cu un salariu mediu de 150 euro, obiectivele naționale ale clasei politice nu contează.

Încă 20 de ani pentru Transnistria?

În plan intern, integrarea Transnistriei ar aduce şi restartarea procesului de construcție a statului moldovean, începută cu 20 ani în urmă şi realizată doar parțial, chiar şi în partea stângă a Nistrului. Chiar dacă are ansamblul instituțional şi birocratic funcțional, Chişinăul nu dispune de consensul societății (situație vizibilă în rezultatele alegerilor).

La nivel identitar, Republica Moldova este în acelaşi timp românească, moldovenească şi rusă, ca de altfel şi Transnistria. Dacă ar fi să judecăm după evoluția sa de după 1991, Chişinăului i-ar trebui 20 de ani doar pentru a construi rețeaua birocratico-instituțională în Transnistria. Modelul autonomiei Găgăuziei, mult vehiculat de clasa politică de la Chişinău pentru a fi implementat şi în Transnistria, este greu aplicabil teritoriului controlat astăzi de Tiraspol, iar succesul acestuia depinde de influența factorului rusesc, care, aşa cum a procedat în mod frecvent în fostele republici sovietice, va fi tentat de încurajarea tendințelor separatiste şi a revendicărilor de orice fel, pentru a slăbi puterea de la Chişinău. În Găgăuzia, minoritatea turcă a beneficiat de sprijin economic de la Istanbul, în schimbul rămânerii în componența teritoriului Republicii Moldova. Prin urmare, chiar dacă Federația Rusă îşi va „lua mâna” de pe Tiraspol, prin soluționarea conflictului înghețat, acest lucru nu înseamnă că Moscova nu va „mângâia” pe viitor pretențiile ridicate de cei 30% ruşi transnistreni către Chişinău. În acest context apare, în mod firesc şi întrebarea: „Dar transnistrenii (31% moldoveni, 30% ruşi, 28% ucraineni) ce vor?”.

De asemenea, apreciem că întrebarea „Cine doreşte unirea de facto cu Republica Moldova?”, adresată populației rusificate de dincolo de Nistru, nu ar găsi un răspuns afirmativ în rândurile transnistrenilor, dovadă fiind programele electorale ale opoziției de la Tiraspol şi declarațiile reprezentanților societății civile.

Integrarea Transnistriei ar agrava situația economică a Republicii Moldova (care este cel mai sărac stat din Europa) şi care va trebui să achite, cel puțin teoretic, uriaşa datorie către „Gazprom”, acumulată de regimul

Smirnov în 20 de ani (aprox. 2 miliarde de dolari). Chişinăul va avea sarcina dificilă de a implementa un sistem economic funcțional (experiment ratat în dreapta Nistrului). Integrarea Transnistriei, profund afectată de criza economică, necesită aplicarea unor reforme economice dure, pe care liderii de la Chişinău vor ezita să le adopte pentru a nu antagoniza populația, care nu susține revenirea în componența teritorială a Republicii Moldova.

Transnistria – obstacol în integrarea europeană a Republicii Moldova

În politica externă, rezolvarea conflictului transnistrean ar fi un atú important pe calea către integrarea europeană a Republica Moldova, Bruxelles-ul ferindu-se, până în prezent, să acorde un parcurs clar al integrării pentru Chişinău, în primul rând pentru că nu poate admite un stat candidat care nu-şi poate controla teritoriul şi traficul de arme, persoane, uraniu (şi alte mărfuri şi substanțe ilegale).

Cum ar arăta Republica Moldova fără Transnistria?

Crearea unui stat după configurația teritorială inventată de către Stalin, în anul 1924, nu este, în mod sigur, o soluție morală pentru Occident. Dar, pentru că politica nu ține cont de regulile moralei, după cum susținea celebrul teoretician al relațiilor internaționale, Hans J. Morgenthau, pentru conflictul din Transnistria a fost aleasă soluția mai avantajoasă în practică.

Ieşirea Transnistriei din componența Republicii Moldova ar însemna, în primul rând, o lovitură puternică pentru orice configurație de putere de la Chişinău şi, în al doilea rând, ar oferi mult-aşteptatul atú pentru comuniști, care ar zdruncina sau ar destrăma AIE.

Pentru aliatul european al Republicii Moldova, Transnistria ar deveni o problemă şi mai mare decât este în prezent: sustenabilitatea unui mic stat independent este pusă sub semnul întrebării fără sprijinul Rusiei, interesată de supraviețuirea regimului Smirnov, doar dacă poate slăbi cu ajutorul Chişinăului. Întoarcerea Transnistriei în componența teritorială a Ucrainei, căreia i-a aparținut până la Stalin, nu ar fi lipsită de probleme, deoarece Kievul nu a revendicat-o, în mod oficial, niciodată după 1991, şi ar crea dificultăți în procesul de asimilare pentru un stat veşnic confruntat cu probleme economice, precum cel ucrainean. Pe de altă parte, menținerea Transnistriei în componența Republicii Moldova poate asigura stabilitatea politică la Chişinău şi un partener de negocieri cordial pentru UE. Înlăturarea regimului Smirnov şi a practicilor politice şi economice obscure perpetuate de acesta ar consolida securitatea la frontierele UE.

Un plan de reintegrare – soluționarea conflictului, după scenariul cel mai favorabil puterii de la Chişinău şi UE nu asigură existența unui stat consolidat la nivel intern, ci mai degrabă un drum lung şi anevoios de

reconstrucție. Odată încheiat conflictul din Transnistria, Chişinăul trebuie să elaboreze, cu sprijinul partenerilor externi, un parcurs clar al reintegrării regiunii de dincolo de Nistru.

4-5 aprilie 2011 – Întâlnirea în formatul „5+2” axată pe reluarea negocierilor oficiale privind reglementarea transnistreană[3]

Reluarea negocierilor oficiale în cadrul procesului de reglementare transnistreană a fost subiectul de bază al întâlnirii neoficiale din 4-5 aprilie 2011 a participanților formatului „5+2” în procesul de reglementare transnistreană, prezidată de către Reprezentantul Special al Preşedintelui în Exercițiu lituanian al OSCE în domeniul conflictelor prelungite, Ambasadorul Giedrius Čekuolis.

În cadrul întâlnirii au fost abordate şi subiecte ce țin de libera circulație între cele două maluri ale râului Nistru, garanțiile în procesul de negocieri şi proiectul de statut privind activitățile grupurilor de lucru în domeniul măsurilor de consolidare a încrederii.

Participanții formatului „5+2” s-au apropiat de decizia privind necesitatea reluării activității „Reuniunii permanente pentru problemele politice în cadrul procesului de negocieri în reglementarea transnistreană”, cu sprijinul comunității internaționale, al cărei scop final îl constituie o reglementare paşnică, justă şi cuprinzătoare a conflictului în toate aspectele sale.

De asemenea, participanții formatului „5+2” au făcut schimb de opinii despre modalități şi forme ale negocierilor, stabilite inclusiv în documentul din 20 februarie 2002, cu privire la organizarea procesului de negocieri în reglementarea transnistreană.

Trebuie subliniat faptul că participanții la discuții nu au convenit asupra unei date concrete la care ar urma să fie reluate negocierile, ci doar „... s-au apropiat de decizia privind necesitatea reluării activității Reuniunii permanente pentru problemele politice în cadrul procesului de negocieri în reglementarea transnistreană, cu sprijinul comunității internaționale”[4].

Pe de altă parte, Departamentul de Externe de la Tiraspol a declarat că, deocamdată, nu ar exista premisele necesare pentru reluarea oficială a tratativelor cu Chişinăul. În acelaşi timp, liderul transnistrean, Igor Smirnov, l-a invitat pe premierul moldovean, Vlad Filat, într-o „vizită oficială” în Transnistria. În replică, premierul Filat a spus că se va întâlni cu Igor Smirnov doar atunci când va exista o agendă foarte clară a discuțiilor, iar această agendă ar urma să aibă drept scop relansarea negocierilor oficiale. De

[3] http://www.osce.org/ro/cio/76463, accesat la data de 13 august 2011.
[4] http://www.rfi.ro/articol/stiri/politica/consultarile-privind-transnistria-un-esec, accesat la 13 august 2011.

asemenea, Vlad Filat a mai declarat că nu poate fi vorba de nici un fel de vizită oficială în Transnistria, subliniind că „eu merg în zona transnistreană la mine acasă. Eu nu mă duc la mine acasă oficial”[5].

Cu toate acestea, se stabileşte că următoarea rundă de negocieri privind reglementarea conflictului moldo-transnistrean va avea loc la Moscova.

Astfel, potrivit Serviciului de presă al Ministerului Afacerilor Externe din Transnistria, o atenție deosebită pentru reprezentanții politici ai părților implicate în conflict şi mediatori în discuțiile de la Viena a fost acordată reglementărilor generale pentru grupurile de experți, convenite cu reprezentantul oficial precedent al Republicii Moldova. În conformitate cu partea transnistreană, normele nu ar trebui să fie „politice“ sau „tehnice“, ci trebuie să fie „... doar un document obligatoriu care să creeze o bază fiabilă juridic şi organizațional pentru grupurile de lucru ale experților“[6].

În cadrul reuniunii, participanții la procesul de negocieri au discutat probleme de cooperare economică între părți, retragerea de bariere artificiale administrative, pentru afirmarea drepturile omului şi dezvoltarea comerțului.

Consultările au permis evaluarea perspectivelor pentru reluarea negocierilor formale în formatul „5+2“, respectiv Moldova şi Transnistria, OSCE (mediator), Rusia şi Ucraina (țările garante), UE şi SUA (observatori).

Partea rusă a inițiat ca următoarea rundă de consultări să aibă loc la Moscova, inițiativă susținută de către toți participanții.

28 aprilie 2011 – Liderul transnistrean Igor Smirnov anunță că Tiraspolul este pregătit pentru procesul de negocieri privind soluționarea conflictului transnistrean

Cu acelaşi prilej, Igor Smirnov a comentat informația apărută în mass-media potrivit căreia Federația Rusă renunță să sprijine conducerea de la Tiraspol şi susține procesul de reintegrare a Republicii Moldova cu centrul la Chişinău. În acest sens, Smirnov preciza că „... am avut discuții la Moscova cu Narâşkin şi Patrushev, pe care i-am întrebat dacă Federația Rusă va continua să ne sprijine. Răspunsul a fost pozitiv. În ceea ce priveşte inițiativa lui Merkel, ea este destul de activă. Este înțeleasă unificarea Germaniei, care a fost implicată în război. Însă în privința noastră, nu va fi nici o integrare cu Republica Moldova. Noi nu am ieşit din URSS. Eu nu pot vorbi despre reluarea întregului proces de negocieri, deşi nu am renunțat la acesta din 2004”[7].

De asemenea, Smirnov a comentat şi întâlnirea anulată cu premierul moldovean, Vlad Filat, precizând: „Pe 28 aprilie, după cum ştiți din presă, era

---

[5] *Ibidem*.

[6] http://newlandoftransnistria.blogspot.com/2011/04/urmatoarea-runda-de-negocieri-privind.html, accesat la 13 august 2011.

[7] http://www.ropress.eu/politic/1153.html, accesat la data de 13 august 2011.

preconizată o întâlnire cu domnul Filat. Nu am primit nici un răspuns oficial şi cred că această întâlnire nu va avea loc. Noi a trebuit să discutăm probleme care ar îmbunătăți viața moldovenilor, ucrainenilor, ruşilor, găgăuzilor, evreilor, tuturor celor care locuiesc pe teritoriul transnistrean”[8]. Potrivit lui Smirnov, piedica principală în calea negocierilor sunt „... alegeri permanente pe malul drept al Nistrului şi nealegerea preşedintelui țării”[9].

26 mai 2011

Autoritățile de la Tiraspol sunt de părere că Moscova ar trebui să mărească numărul de „pacificatori” în regiune, până la 3.200 de persoane, o declarație în acest sens fiind făcută de către şeful delegației transnistrene a Comisiei Unificate de Control, Oleg Beleakov.

10 iunie 2011 – Incident diplomatic la Ambasada Rusiei de la Chişinău

Diplomații moldoveni au părăsit recepția organizată de către Ambasada Federației Ruse de la Chişinău, după ce ambasadorul rus, Valeri Kuzmin, l-a prezentat oficial pe Vladimir Iastrebceak ca fiind şef al diplomației transnistrene.

La evenimentul organizat cu ocazia Zilei Naționale a Federației Ruse au fost invitați mai mulți reprezentanți ai diplomației moldovene, dar şi ambasadorii europeni acreditați la Chişinău.

Este de remarcat faptul că, după ce oficialii moldoveni au părăsit recepția, în semn de protest față de gestul Moscovei, aceştia au fost urmați de către ambasadorii europeni şi americani care s-au retras şi ei de la eveniment.

În context, premierul moldovean, Vlad Filat, a menționat că Ambasadorul Federației Ruse a comis o gafă diplomatică şi a anunțat că va cere explicații pe canale diplomatice. De asemenea, premierul Filat i-a îndemnat pe toți cei care au fost martori la acest incident să păstreze calmul, mai ales în contextul în care se apropie ziua de 21 iunie, în care ar fi trebuit să înceapă negocierile privind reglementarea conflictului transnistrean.

Analiştii politici au o poziție de îngrijorare față de gestul Ambasadorului rus Kuzmin, fiind de părere că acesta este un incident fără precedent în Republica Moldova şi poate fi interpretat ca o provocare din partea Moscovei, ceea ce duce la tensionarea relațiilor dintre aceste două țări. De asemenea, analiştii apreciază că acest gest este exprimarea directă a simpatiei şi a susținerii Kremlinului oferite Transnistriei. Apreciem că trebuie menționat faptul că acest incident vine la câteva zile după ce Moscova a expediat un comunicat diplomației moldovene, prin care îşi exprimă

[8] *Ibidem*.
[9] *Ibidem*.

nemulțumirea față de desfăşurarea alegerilor locale generale de la Chişinău. Totodată, MAE de la Chişinău a solicitat părții ruse să se abțină de la aprecierile şi comentariile care pot fi interpretate ca imixtiune în treburile interne ale altui stat.

12 iunie 2011 – Senatorul american John McCain a apreciat faptul că trupele ruse sunt încă pe teritoriul Transnistriei arătând o încălcare a normelor internaționale

Cu prilejul vizitei efectuate la Chişinău, senatorul american John McCain a apreciat că prezența trupelor ruse pe teritoriul Transnistriei arată o încălcare a normelor internaționale, exprimându-şi speranța că negocierile pe tema Transnistriei, care vor avea loc în scurt timp la Moscova, vor contribui la progresarea în vederea retragerii trupelor ruseşti din regiunea transnistreană. La rândul său, premierul moldovean Vlad Filat a menționat că rolul Washingtonului este foarte important în identificarea unei soluții pentru problema transnistreană. Totodată, senatorul McCain a declarat că regretă refuzul opoziției comuniste moldovene de a-i împărtăşi viziunile despre viitorul Moldovei.

Considerăm necesar că trebuie reamintit faptul că senatorul american John McCain urma să se întâlnească şi cu liderul comunist, Vladimir Voronin, însă acesta a refuzat, motivând că „... vizita d-lui John McCain, în țara noastră, în timpul campaniei electorale este, cu certitudine, o imixtiune gravă în afacerile interne ale Republicii Moldova, în procesul democratic de exprimare a opțiunilor politice”[10].

21 iunie 2011 – Negocierile de la Moscova privind Transnistria au eşuat

Negocierile în formatul „5+2” privind reglementarea conflictului transnistrean, care au avut loc la Moscova, au eşuat, poziția inflexibilă a delegației de la Tiraspol nepermițând adoptarea unei decizii, în acest sens, până la sfârşitul rundei de negocieri.

Participanții au convenit să suspende runda de la Moscova pentru a purta consultări adiționale şi vor reveni la discuții în capitala rusă într-o perioadă apropiată.

Delegația Republicii Moldova a reiterat faptul că obiectivul principal al procesului de negocieri în format oficial îl constituie „... elaborarea statutului juridic special pentru regiunea transnistreană, cu respectarea suveranității şi integrității teritoriale a Republicii Moldova, în cadrul frontierelor recunoscute în plan internațional”[11].

[10] http://unimedia.md/?mod=news&id=35024, accesat la data de 13 august 2011.
[11] http://www.hotnews.ro/stiri-esential-8990257-negocierile-moscova-prinvind-transnistria-esuat.htm , accesat la data de 13 august 2011.

27 iunie 2011 – Moscova îşi schimbă poziția față de Transnistria

Se pare că timpul liderului separatist de la Tiraspol a expirat. În Transnistria a început o adevărată operațiune de înlăturare a acestuia din fruntea „administrației” din stânga Nistrului. „Războiul graffitti” este una dintre metodele cele mai recent folosite de către opoziția separatistă.

Totodată, mass-media rusă semnalează faptul că şi Moscova şi-ar dori schimbarea liderului separatist de la Tiraspol, căruia i-ar fi promis protecție, dacă renunță să participe la alegerile prezidențiale care vor avea loc în regiunea transnistreană. Astfel, este vehiculată ideea că, pentru reluarea procesului de negocieri în formatul „5+2”, liderul Administrației de la Tiraspol trebuie să fie schimbat. Moscova crede că noua conducere ar putea fi mai uşor de convins asupra necesității reglementării conflictului transnistrean.

Alegerile prezidențiale în Transnistria vor avea loc în luna decembrie 2011, iar Smirnov a refuzat, deocamdată, să anunțe dacă va candida sau nu pentru al cincilea mandat. Deocamdată se evidențiază doi candidați la alegerile din regiunea separatistă, unul dintre ei fiind preşedintele Sovietului Suprem de la Tiraspol, Anatol Kaminski, iar celălalt politicianul Evgheni Şevciuk.

5 iulie 2011 – Negocierile dintre Chişinău şi Transnistria în format „5+2” ar putea fi reluate

Şeful misiunii OSCE în Republica Moldova, Philip Remler**,** a afirmat că Chişinăul şi Tiraspolul au şanse mari să reia negocierile în format „5+2” privind rezolvarea conflictului transnistrean. Remler s-a declarat convins că toate problemele pot fi rezolvate prin negociere. În schimb, liderul transnistrean, Igor Smirnov, acuză Chişinăul că împiedică negocierile.

Republica Moldova intenționează să reia presiunea asupra Transnistriei, mai degrabă decât să discute cu Tiraspolul, şeful diplomației moldovene, Iurie Leancă, declarând, la Bucureşti, că „... Tiraspolul trebuie să înțeleagă că, în afara Transnistriei, este o altă modalitate de gândire, că sunt alte realități”[12] şi că „există pârghii şi posibilități pentru a o face să îşi schimbe punctul de vedere”[13]. Potrivit lui Leancă, „... astfel de principii ca suveranitatea Republicii Moldova, integritatea teritorială şi perspectivele sale europene sunt linii roşii care nu pot fi trecute. Iar negocierile privind reglementarea conflictului transnistrean trebuie să înceapă fără condiții prealabile”[14].

[12]http://www.romanialibera.ro/index.php?section=articol&screen=print&id=230271&page=0&order=0&redactie=0, accesat la data de 13 august 2011.

[13] *Ibidem*.

[14] http://www.romanialibera.ro/actualitate/europa/seful-osce-in-r-moldova-negocierile-dintre-chisinau-si-transnistria-in-format-5-2-ar-putea-fi-reluate-230271.html, accesat la data de 13 august 2011.

18 – 19 iulie 2011 – Berlinul se implică din nou în diferendul transnistrean. Variabila transnistreană a dialogului ruso-german de la Hanovra[15]

În perioada 18 – 19 iulie 2011, orașul german Hanovra a găzduit cea de-a treisprezecea rundă de consultări bilaterale ruso-germane, în cadrul căreia au fost supuse dezbaterilor un număr important de subiecte de pe agenda politică, economică şi de securitate ale celor două state, printre care şi soluționarea conflictului transnistrean.

Începând cu luna iunie 2010, când a fost semnat *Memorandumul de la Meseberg* de către cancelarul federal german, Angela Merkel, şi preşedintele rus, Dimitri Medvedev, conflictul transnistrean a urcat în topul agendelor politice a numeroşi actori statali şi nonstatali implicați în procesul de negociere. Deşi părțile incluse în negocieri îşi arată tot mai mult disponibilitatea pentru găsirea unui compromis şi a unei soluții optime pentru rezolvarea diferendului, discuțiile devin din ce în ce mai dificile, iar presiunea politică este din ce în ce mai mare. Apropierea temporală a unor evenimente politice la Moscova (alegeri în Duma de Stat pe 4 decembrie 2011 şi alegeri prezidențiale pe 4 martie 2012), alegeri legislative anticipate în Republica Moldova (cel mai probabil în toamna acestui an, fără a fi încă fixată oficial o dată a scrutinului), alegeri prezidențiale în Autoproclamata Republică Transnistreană (nerecunoscuta republică nistreană), tot în toamna anului 2011, toate acestea cer adoptarea urgentă a unor poziții, mai mult sau mai puțin argumentate, cu privire la modalitatea de soluționare care pare să se contureze.

19 iulie 2011 – Washingtonul tinde spre federalizarea Republicii Moldova

Sunt indicii că Administrația de la Washington ia în calcul o astfel de variantă, subliniind, prin Ambasadorul SUA la Chişinău, Asif Chaudhry, că „... soluționarea conflictului transnistrean prin crearea şi implementarea unui proiect adecvat de federalizare a țării nu poate compromite procesul de apropiere a Republicii Moldova de Uniunea Europeană”[16]. Diplomatul american a precizat, însă, că este foarte important să se respecte două principii esențiale în realizarea unui eventual proiect de federalizare, integritatea teritorială şi suveranitatea națională, restul depinzând de voința populației să stabilească tipul de relații în interiorul statului.

---

[15] Angela Grămadă, *Variabila transnistreană a dialogului ruso-german de la Hanovra*, Centrul de Studii Est-Europene şi Asiatice (CSEEA), http://www.cseea.ro/publicatii/view/brief-analysis/variabila-transnistreana-a-dialogului-ruso-german-de-la-hanovra, accesat la data de 14 august 2011.

[16] http://politicom.moldova.org/news/sua-tinde-spre-federalizarea-republicii-moldova-223051-rom.html, accesat la data de 13 august 2011.

20 iulie 2011 – Tiraspolul consideră că încă nu au fost create condiții pentru desfăşurarea negocierilor privind reglementarea diferendului transnistrean în formatul „5+2”, în timp ce UE este interesată de reluarea negocierilor

În cadrul întrevederii cu şeful delegației Uniunii Europene în Moldova, Dirk Shuebel, liderul transnistrean Igor Smirnov a apreciat că încă nu au fost create condițiile necesare pentru reluarea negocierilor privind reglementarea diferendului transnistrean în formatul „5+2”. Tiraspolul insistă asupra garanțiilor procesului de negocieri şi desfăşurarea acestora pe principii de egalitate, acuzând Chişinăul că este împotriva acestui aspect.

La rândul său, Dirk Shuebel a menționat că „UE este interesată de reluarea negocierilor în formatul „5+2”, exprimându-şi totodată speranța că negocierile vor căpăta un caracter oficial după consultările de la Moscova”[17], preconizate pentru luna septembrie 2011.

4 august 2011 – Rusia susține reluarea negocierilor oficiale în format „5+2”[18]

În cadrul unei întrevederi care a avut loc la Chişinău, între vice-premierul moldovean pentru Reintegrare, Eugen Carpov, şi reprezentantul Federației Ruse în procesul de negocieri pentru reglementarea transnistreană, Serghei Gubarev, au fost abordate subiecte privind stadiul actual al procesului de negocieri şi perspectivele de avansare în acest sens. Părțile au făcut un schimb de opinii privind evenimentele din ultima perioadă care au tangență cu reglementarea transnistreană, fiind discutate, în mod special, aspecte privind acțiunile care urmează a fi întreprinse, în contextul pregătirii celei de-a doua runde de negocieri, care va avea loc la Moscova, în luna septembrie 2011.

Este interesant de remarcat faptul că reprezentantul Kremlinului a ținut să sublinieze că Moscova, ca parte a procesului de negocieri, susține în continuare reluarea negocierilor oficiale în format „5+2”.

Considerăm că se impune să concluzionăm prin a sublinia, în câteva idei, situația „de facto”, la acest moment, a negocierilor pentru soluționarea conflictului transnistrean.

De ce au eşuat negocierile din luna iunie

Reamintim că, pe 21 iunie 2011, la Moscova a avut loc o nouă rundă informală de consultări pentru problema transnistreană, a cărei miză era reluarea formatului de negocieri „5+2”, adică a *Şedinței permanente pentru*

[17] http://www.noi.md/md/news_id/4532/news_cat/60, accesat la data de 13 august 2011.
[18] http://ns1.moldova-suverana.md.moldova-suverana.md/politic/3258-rusia-susine-reluarea-negocierilor-oficiale-in-format-q52q-.html - accesat la data de 13 august 2011.

probleme politice în cadrul procesului de negociere a soluționării problemei transnistrene. Divergențele de opinii dintre Chişinău şi Tiraspol au fost alimentate şi de incidentul din 10 iunie 2011, de la Ambasada Federației Ruse în Republica Moldova, atunci când, în cadrul unei recepții oficiale, Vladimir Iastrebciak, aşa numitul ministru al afacerilor externe al autoproclamatei republici, a fost prezentat de către ambasadorul Valerii Kuzmin drept „şeful diplomației transnistrene”. Ulterior, delegații separatişti transnistreni şi-au manifestat confuzia față de poziția autorităților moldovene, încercând să speculeze că discuțiile din cadrul negocierilor informale care se apropiau s-ar putea solda cu un eşec. Cel puțin declarațiile oficiale ale lui Vladimir Iastrebciak, confirmă faptul că Tiraspolul avea obiecții față de conținutul viitoarelor întruniri şi încerca să găsească o formulă potrivită pentru a se eschiva de la acestea.

În context, dorim să menționăm faptul că, pe 22 iunie 2011, Ministerul Afacerilor Externe al Federației Ruse a emis un comunicat, în care sublinia următoarele: ‚Întrunirea de la Moscova a fost întreruptă după principiul „opririi ceasului”, pentru ca participanții la lucrările acesteia să aibă posibilitatea să se consulte în capitale, după care va fi prelungită la Moscova în termeni prestabiliți”[19].

Ce a urmat? A urmat amânarea discuțiilor pentru o perioadă nelimitată şi refuzul de a relua negocierile într-un format oficial. În plus, Tiraspolul a refuzat, în cadrul acestor întruniri, să semneze orice document elaborat de către Moscova. În opinia noastră, sabotarea reluării procesului de negocieri are şi o explicație, mai mult sau mai puțin plauzibilă: lipsa unui Guvern funcțional la Chişinău, iar în lipsa acestuia, partea transnistreană nu are cu cine să negocieze. Aşadar, criza prelungită de la Chişinău a servit drept motiv pentru amânarea pe termen nelimitat a reluării formatului oficial de negociere „5+2”. În consecință, un guvern nerecunoscut refuză să dialogheze cu un preşedinte interimar.

De ce s-a abținut Moscova de la comentarii după acest eşec

Apreciem că o primă variantă ar fi aceea că oficialii ruşi sunt de acord cu poziția exprimată de către transnistreni, respectiv: atât timp cât la Chişinău criza politică se prelungeşte, este imposibil ca şi negocierile să primească un plus de legitimitate şi este mult mai util ca acest lucru să fie verbalizat de către alții, astfel fiind exclusă acuzația de imixtiune în afacerile interne. În opinia noastră, aceasta este o formă de intimidare subtilă şi indirectă, prin ricoşeu, a guvernării democrate de la Chişinău.

De asemenea, trebuie observat şi faptul că se pune accent pe acel aspect al conflictului, în care mai mulți participanți la procesul de negociere

[19] http://www.cseea.ro/ro/publicatii/printare/brief-analysis/variabila-transnistreana-a-dialogului-ruso-german-de-la-hanovra, accesat la data de 4 august 2011.

îşi argumentează poziția cu privire la menținerea aceluiaşi *status quo*, tocmai din cauza incapacității autorităților Republicii Moldova de a gestiona situația internă, iar acest lucru, în opinia noastră, nu înseamnă altceva decât extinderea acestei incapacități şi dincolo de Nistru. Dacă Chişinăul nu poate să-şi gestioneze criza, atunci partea rusă pare să se ofere în calitate de voluntar pentru acest rol.

De fapt, asistăm la o încercare de a pune sub semnul întrebării legitimitatea demersului forțelor democrate de la Chişinău pentru soluționarea conflictului transnistrean şi la o argumentare a menținerii regiunii sub zona de influență a Moscovei. Iar Transnistria nu este altceva decât un instrument de continuare a „protectoratului” asupra unuia dintre statele ex-sovietice.

Cea de-a doua variantă ține de negocierile bilaterale dintre Federația Rusă şi partenerii săi strategici, printre care se numără şi Germania. Dezbaterile anterioare acestei întruniri neoficiale pentru reluarea negocierilor au indus opiniei publice internaționale ideea că există deja un proiect de federalizare a Republicii Moldova, elaborat de către oficialitățile de la Moscova şi avizat de către cele de la Berlin, sub pretextul existenței unui cadru oficial de negocieri oferit de acelaşi Memorandum de la Meseberg, semnat în iunie 2010. Kremlinul nu neagă, iar şeful diplomației ruse, Serghei Lavrov, chiar vorbeşte despre un statut special care ar trebui să-i fie acordat Transnistriei în cadrul Republicii Moldova, ceea ce pare să confirme ipotezele privind intențiile de federalizare în laboratoarele diplomatice, dar altele decât cele de la Chişinău. Moscova vrea să pară neutră şi corectă şi încearcă să se „occidentalizeze”, dar vorbeşte despre rolul cheie pe care îl dețin Chişinăul şi Tiraspolul în evoluția problemei, susținând în acelaşi timp o serie de lideri locali separatişti.

Revenind, însă, la prima ipoteză, cea care argumentează nereuşita dialogului din iunie 2011, apreciem că este dificil de crezut că acelaşi Kremlin are prea puține pârghii de influențare asupra unor oficiali de la Tiraspol. În opinia noastră, dacă Moscova şi-ar fi dorit cu adevărat ca dialogul să reînceapă, atunci nu i-ar fi recompensat imediat, posteveniment, pe liderii separatişti transnistreni cu resurse financiare, pentru că exact acest lucru s-a întâmplat. Sub pretextul acordării unui ajutor tehnic pentru întreprinderile mici şi mijlocii, Moscova a oferit aproximativ 300 milioane de ruble ruseşti, ceea ce reprezintă echivalentul a aproximativ 7,5 milioane de euro. În sprijinul acestei afirmații stă declarația din 21 iulie 2011 a preşedintelui Comisiei pentru afaceri externe a legislativului ART, Dimitri Soin, potrivit căreia acest sprijin financiar va ajunge la Sovietul Suprem al nerecunoscutei republici nistrene.

Prin deducție, putem concluziona că banii vor fi gestionați nu de către Igor Smirnov, ci de către Anatolii Kaminsky, preşedintele Sovietului Suprem,

care este susținut deschis de partidul „Rusia Unită”, aflat la guvernare la Moscova. Apreciem că acest lucru poate fi considerat drept o intenție a Kremlinului de a oferi credibilitate unui alt lider separatist, decât Igor Smirnov, ipoteză care, în opinia noastră, nu poate fi exclusă din ecuație.

Nu trebuie să excludem, însă, nici o altă ipoteză şi anume aceea că opinia publică asistă la un teatru în care aceeaşi Moscovă încearcă să pară că promovează valori democratice în regiune: schimbarea guvernanților ar fi primul pas. Înlocuirea acestora, însă, nu ar conduce automat şi la soluționarea conflictului.

În plus, liderul separatist de la Tiraspol nu va ceda atât de uşor în fața presiunilor ruseşti. Aflarea la guvernare este echivalentul unor garanții de securitate pentru Igor Smirnov şi pentru familia sa. Pe de altă parte, apreciem că activismul unor lideri politici de la Moscova, membri ai partidului „Rusia Unită” ar putea avea un efect invers: de mobilizare a lui Smirnov şi a susținătorilor acestuia.

A constituit reuniunea de la Hanovra o oportunitate pentru reluarea dialogurilor oficiale?

Conflictul transnistrean a fost unul dintre subiectele incluse pe agenda dialogului bilateral ruso-german de la Hanovra, care a avut loc în perioada 18 – 19 iulie 2011. În principiu, includerea acestui subiect pe ordinea de zi a discuțiilor este singurul lucru sigur şi accesibil, ca şi informație, opiniei publice. Subiectul, însă, a născut multe speculații în presă, iar lideri politici de la Moscova şi Chişinău nu au ezitat să extragă anumite concluzii. Nici chiar rezoluția OSCE, adoptată pe 10 iulie 2011, despre situația din Republica Moldova, prin care se cerea din nou retragerea trupelor ruseşti din regiunea transnistreană nu a avut un impact deosebit asupra conținutului discuțiilor de la Hanovra.

Autoritățile de la Chişinău au mizat foarte mult pe influențarea procesului de negociere în direcția reluării acestuia într-o perioadă de timp cât mai scurtă. Transnistria a fost subiect de discuție în cadrul „Dialogului Petersburg”, din acest an, de la Hanovra, dar apreciem că rezultatele dezbaterilor nu par să influențeze procesul de negociere. Culisele negocierilor nu par să spună altceva decât faptul că se încearcă o tergiversare a reluării dialogului într-un format oficial. În opinia noastră, este posibil ca această situație să aibă o conexiune indirectă şi cu alegerile care se apropie în Federația Rusă, mai ales cele prezidențiale. Subiectul transnistrean, o eventuală deschidere spre soluționarea acestuia în ajunul campaniei electorale, ar putea aduce un avantaj semnificativ candidatului care va fi implicat în acea perioadă în negocieri. Sprijinul german în problema transnistreană părea să fie esențial după eşecul negocierilor neoficiale din luna iunie 2011. Apreciem că, cel mai probabil, s-a dorit influențarea Moscovei în

sensul ca aceasta să facă presiuni asupra liderilor separatişti de la Tiraspol pentru a reveni la masa negocierilor. Din păcate, însă, derularea negocierilor nu a făcut altceva decât să-i oblige pe oficialii de la Chişinău să dea explicaţii pentru procese şi fenomene care nu s-au întâmplat, fără a numi vreun rezultat concret al discuţiilor de la Hanovra. În context, şeful diplomaţiei moldovene, Iurie Leancă, declara, într-un interviu acordat, pe 18 iulie 2011, postului de radio „Europa Liberă” de la Chişinău, că negocierile pentru problema transnistreană nu ocolesc Republica Moldova şi că nici unul dintre actorii implicaţi în procesul de soluţionare a acesteia nu vor putea lua decizii în locul autorităţilor de la Chişinău. Aşadar, ceea ce ne poate sugera oficialul moldovean, în acest moment, este faptul că o eventuală federalizare a Republicii Moldova ar putea avea loc doar cu acordul acesteia. În fond, după părerea noastră, o eventuală federalizare a statului moldovean este temerea cea mai mare a Chişinăului.

Pe de altă parte, observăm că Rusia încearcă să aibă o prezenţă politică europeană din ce în ce mai mare, iar pentru ca acest lucru să devină posibil ea are nevoie de susţinători în cadrul Uniunii Europene. În acest sens, Germania este partenerul strategic care poate să susţină cel mai bine demersul Kremlinului în această direcţie. Însă, nu trebuie să fie neglijată capacitatea de negociere a propriilor interese de către partea germană. În cadrul „Dialogului Petersburg” din acest an, ambele părţi, atât Germania, cât şi Rusia au mizat mai mult pe partea economică a acestora, chiar dacă alte subiecte nu au fost trecute cu vederea. Este de aşteptat că atât Berlinul, cât şi Moscova vor încerca să valorifice potenţialul politic al acestor dialoguri bilaterale.

Dialogurile bilaterale ruso-germane, din acest an 2012, de la Hanovra au fost deosebit de importante pentru evoluţia raporturilor politice şi economice dintre Moscova şi Berlin. În cadrul lor nu se negociază doar contracte şi proiecte economice şi energetice, dar mai ales potenţialul politic, care poate fi valorificat ulterior. Ambele părţi au urmărit să îşi maximizeze prezenţa în cadrul unor procese europene de luare a deciziilor.

Trebuie remarcat faptul că, din păcate, Transnistria este importantă doar ca instrument de presiune. În acest moment, Uniunea Europeană pare să fie mult mai interesată de soluţionarea conflictului transnistrean, decât Rusia, pentru că Moscova nu va accepta decât acea formulă care să-i permită continuarea influenţării proceselor politice de la Chişinău. Dacă este să ne referim strict la variabila transnistreană în dialogul ruso-german de la Hanovra, atunci considerăm că este oportun să recunoaştem că subiectul nu a fost decât retoric. În opinia noastră, miza dialogului ruso-german de la Hanovra nu a fost rezultatul, ci dezbaterea publică şi ridicarea gradului de vizibilitate a diferendului şi nu atât de către părţile care au negociat, ci de

către cele care se simt nemijlocit amenințate de prezența conflictului pe teritoriul lor sau la frontieră.

Dorim să concluzionăm prin a sublinia faptul că apropiata reluare a negocierilor internaționale în chestiunea transnistreană, recenta vizită la Chişinău a senatorului american John McCain şi incidentul de la ambasada rusă, unde a fost prezentat oficial un lider transnistrean, cât mai ales dialogul ruso-german de la Hanovra, au readus în atenție „conflictul înghețat” al Moldovei şi posibilele variante de soluționare a acestuia.

De asemenea, considerăm că este de remarcat şi faptul că printre multiplele teorii vehiculate, multe dintre ele mai degrabă speculative, se numără şi aceea privind reînvierea unui plan rusesc, vechi de opt ani, care propunea federalizarea Moldovei reunite[20].

Implicarea şi rolul UE în soluționarea conflictului transnistrean[21]

Începând cu anul 2005, relațiile dintre Uniunea Europeană şi Republica Moldova au înregistrat succese fără precedent. Menționăm doar câteva dintre realizări: în luna februarie 2005, Republica Moldova şi UE au adoptat „Planul de Acțiuni EU – Moldova” în cadrul „Politicii Europene de Vecinătate” (PEV), iar în luna martie a aceluiaşi an, statele membre UE au desemnat în funcție un Reprezentant Special al Uniunii Europene pentru Republica Moldova; în luna octombrie 2005, a fost inaugurat Sediul Delegației Comisiei Europene în capitala moldavă Chişinău; în luna noiembrie 2005, a fost lansată Misiunea Uniunii Europene de Asistență la frontiera dintre Moldova şi Ucraina (EUBAM), iar în luna ianuarie 2010, UE şi Republica Moldova au lansat negocierile privind Acordul de Asociere.

Deja mai mult de şase ani, UE a operat în calitate de observator în cadrul negocierilor cu privire la soluționarea conflictului în Transnistria, înregistrându-se noi progrese, precum: inaugurarea Centrului Comun de Vize în Chişinău, în luna aprilie 2007; intrarea în vigoare a „Acordului privind facilitarea eliberării vizelor şi readmisiei”, pe 1 ianuarie 2008; adoptarea preferințelor comerciale autonome pentru mărfurile de import din Moldova în UE, care au intrat în vigoare la data de 1 martie 2008; lansarea, în luna iunie 2010, a dialogului privind liberalizarea regimului de vize dintre Republica Moldova şi Uniunea Europeană.

În luna martie 2007, în funcția de Reprezentant Special al Uniunii Europene a fost numit diplomatul maghiar Kálmán Mizsei, care a preluat funcția de la compatriotul său, ambasadorul Adriaan Jacobovits de Szeged.

[20] http://politicom.moldova.org/news/ - accesat la data de 13 august 2011.

[21] Pagina oficială a Reprezentantului Special al Uniunii Europene pentru Republica Moldova, http://www.eusrmoldova.eu/ro/welcome - accesată la data de 13 august 2011.

Una dintre cele mai importante sarcini ale Reprezentantului Special al UE pentru Moldova este aceea de a contribui la o soluționare viabilă, echitabilă şi stabilă a diferendului transnistrean, fiind responsabil de crearea unor precondiții favorabile pentru negocieri împreună cu partenerii de negociere din formatul „5+2”.

Conflictul stagnat din Transnistria există deja de 19 ani. În tot acest timp, situația a împiedicat dezvoltarea economică a ambelor părți ale Nistrului, ceea ce a fost un factor distructiv în regiune, în decursul acestei perioade Republica Moldova devenind cea mai săracă țară de pe continent.

Separarea de-facto a Moldovei este una artificială de fapt, după cum nu există tangențe conflictuale de tip religios sau etnic. Toți participanții internaționali – UE, Rusia, Ucraina, Statele Unite şi Organizația pentru Securitate şi Cooperare în Europa (OSCE) – se angajează, în cadrul convorbirilor reglementorii, spre integritatea teritorială şi suveranitatea Republicii Moldova şi convin asupra unor principii elementare ale stabilizării: un stat moldovenesc viabil, un statut special pentru regiunea Transnistreană şi asigurarea democratizării acesteia, precum şi respectarea principiilor dreptului internațional.

Soluționarea conflictului va necesita o cooperare strânsă şi angajamentul tuturor figuranților regionali cheie. Federația Rusă îndeosebi, partener strategic al UE, reprezintă un partener important în cadrul determinării unei soluții pentru viitorul statut al Transnistriei. Este de interes comun pentru Uniunea Europeană şi Federația Rusă să colaboreze şi să promoveze împreună stabilitatea şi sporirea securității în zona directă de vecinătate. Soluționarea conflictului din Transnistria ar putea deveni un model pentru o cooperare constructivă şi rezultativă între UE şi Federația Rusă.

Misiunea Uniunii Europene de Asistență la Frontieră dintre Moldova şi Ucraina (EUBAM), în frunte cu consilierul politic superior, Generalul Udo Burkholder, a ameliorat controlul la frontieră şi cooperarea dintre Ucraina şi Moldova. EUBAM, alături de Comisia Europeană, a contribuit, de asemenea, la integrarea economiei transnistrene în cea a Moldovei şi, în acest mod, la integrarea în cadrul sistemului de comerț internațional. Misiunea UE de Asistență la Frontieră este un semn al devotamentului Moldovei şi Ucrainei față de valorile europene.

Un alt aspect crucial al misiunii Reprezentantului Special al UE sunt relațiile UE-Moldova. În mod implacabil, acesta continuă să promoveze relații şi mai apropiate între Republica Moldova şi Uniunea Europeană, în cadrul Politicii Europene de Vecinătate (PEV). Aceste relații sunt bazate pe valorile europene comune, cum ar fi democrația, supremația legii şi respectarea drepturilor omului şi libertăților fundamentale. Împreună cu Comisia Europeană, oficiul Reprezentantului Special pentru Moldova depune toate eforturile necesare pentru a contribui la consolidarea acestor valori în Moldova.

La nivelul liderilor UE există convingerea că modelul de dezvoltare al Republicii Moldova trebuie să fie atractiv pentru locuitorii de pe malul stâng al Nistrului. Aceasta scoate în evidență necesitatea unor viitoare reforme economice şi dezvoltarea democrației şi a drepturilor omului în Republica Moldova. Planul de Acțiune UE – Moldova serveşte drept bază excelentă în acest scop, a cărui implementare se dezvoltă în paralel cu eforturile privind soluționarea diferendului transnistrean, reprezentând două procese reciproc mutuale.

Mandatul Reprezentantului Special al UE pentru Republica Moldova[22]

În luna martie 2005, Consiliul Uniunii Europene a adoptat o Acțiune Comună prin care a stabilit înființarea postului de Reprezentant Special al UE pentru Moldova, desemnându-l în această funcție pe Ambasadorul Adriaan Jacobovitz de Szeged. În luna februarie 2007, Consiliul Europei l-a numit pe Kálmán Mizsei, drept succesor al Ambasadorului Jacobovits. Noul mandat al RSUE pentru Moldova expiră în februarie 2011.

Mandatul Reprezentantului Special vizează:

- consolidarea contribuției UE la rezolvarea conflictului transnistrean, în funcție de obiectivele acceptate ale politicii UE, respectând suveranitatea Republicii Moldova în cadrul frontierelor sale recunoscute pe plan internațional, şi în strânsă coordonare cu OSCE;
- asistarea la pregătirea contribuțiilor UE, după caz, în implementarea soluționării conflictului eventual;
- monitorizarea evoluțiilor politice din Republica Moldova, inclusiv din Transnistria, prin dezvoltarea şi menținerea unor contacte strânse cu Guvernul Republicii Moldova şi cu alți actori politici, precum şi furnizarea, după caz, a recomandărilor EU şi a asistenței necesare;
- consolidarea eficienței controalelor vamale şi de frontieră şi a activităților de securitate în Republica Moldova şi Ucraina de-a lungul frontierei lor comune, cu accent pe segmentul transnistrean, în special prin intermediul Misiunii UE de Asistență la Frontieră în Moldova şi Ucraina (EUBAM);
- promovarea dezvoltării viitoare a politicii UE față de Republica Moldova şi față de regiune în ansamblul său, în special în ceea ce priveşte prevenirea şi soluționarea conflictelor.

[22] Denumirea şi mandatul lui Kálmán Mizsei sunt pe deplin stabilite în Acțiunile Comune 2007/107/CFSP, 2008/106/CFSP, 2009/132/CFSP, 2010/108/CFSP şi 2010/448/CFSP, documente care pot fi găsite la rubrica „Documente cheie” a paginii oficiale de web a Reprezentantului Special al UE pentru Moldova (RSUEM) – http://www.eusrmoldova.eu/ro/welcome, accesată la data de 13 august 2011.

Apreciem că Republica Moldova are nevoie de o reglementare transnistreana durabilă, subliniind totodată că dependența excesivă a unei eventuale reglementări de vreunul dintre mediatori vine în contradicție cu necesitatea de a asigura o soluție durabilă a conflictului transnistrean. Cu alte cuvinte, dacă Republica Moldova doreşte ca Transnistria să nu îşi reactiveze tendințele separatiste după o eventuală reunificare, atunci trebuie să existe o balanță a garanților reglementării transnistrene.

După o eventuală reunificare a Moldovei, între Chişinău şi Tiraspol vor exista suficiente probleme şi tensiuni politice, economice, sociale sau culturale. Astfel, este necesară existența unor forțe externe care să fie capabile să aplice suficiente presiuni asupra Transnistriei, pentru ca aceasta să nu recurgă la argumentul „separatist” atunci când îi va conveni. Până la momentul actual, nici Federația Rusă şi nici OSCE sau Ucraina nu au putut demonstra că dețin pârghiile sau voința politică de a presa cu succes Transnistria.

În schimb, apreciem că acest tip de instrumente pot fi aplicate de către UE, inclusiv în cooperare cu SUA, OSCE, Ucraina şi Rusia.

În opinia noastră, un model de reglementare al conflictului transnistrean în care Rusia ar juca un rol dominant, chiar quasi-monopolist, nu ar asigura o soluție durabilă, fără implicarea constantă a actorilor din exterior în afacerile interne ale noului stat. În fond, nici la Chişinău şi nici la Bruxelles, nu se doreşte ca Republica Moldova reunificată să devină un nou protectorat în Europa, cu diferența că ar fi un protectorat al Rusiei şi Ucrainei, fără perspective de integrare europeană. Totodată, situația în care Moscova ar fi principalul garant în reglementarea transnistreană s-ar ignora o serie de factori politico-economici, care sunt indispensabili stabilizării reale a Moldovei. Democratizarea, demilitarizarea şi decriminalizarea Transnistriei nu pot fi atinse prin garanții ruso-ucrainene.

Dorim să subliniem faptul că, în opinia noastră, UE este singurul actor european care poate activa întreg spectrul de instrumente necesare pentru reglementarea conflictului transnistrean – economice, politice şi de securitate. Rusia, Ucraina şi OSCE nu posedă aceste capabilități şi nici nu manifestă un interes clar de a le aplica.

De asemenea, apreciem că trebuie reconsiderat şi rolul OSCE în soluționarea conflictului transnistrean. OSCE va fi foarte utilă în rezolvarea problemei transnistrene, dar nu în calitatea pe care o are acum.

Dacă Republica Moldova doreşte o soluționare durabilă a problemei transnistrene, apreciem că Chişinăul trebuie să susțină o modificare a aranjamentelor de soluționare a conflictului. Este în interesul Chişinăului ca OSCE să se ocupe, în Moldova, de ceea ce face cu succes şi în alte părți, respectiv să se concentreze mai mult pe promovarea normelor democratice,

monitorizarea alegerilor (inclusiv în Transnistria), facilitarea dialogului dintre minoritățile naționale şi populația majoritară, democratizarea Transnistriei, promovarea şi monitorizarea unei eventuale reforme a structurilor de securitate în Transnistria etc. Rolul OSCE în Moldova trebuie să fie determinat de experiența foarte mare şi pozitivă a acestei organizații în Balcani şi să țină cont de segmentele pe care poate contribui pozitiv la atenuarea sau prevenirea, dar nu rezolvarea, unor crize. Un astfel de rol pentru OSCE este larg acceptat atât între oficiali ai organizației, cât şi între cei ruşi şi europeni.

În cadrul politicii pentru o „Europă lărgită”, UE s-a declarat gata de a fi mai activă în soluționarea crizelor de la periferia sa, inclusiv în Transnistria.

În opinia noastră, este clar faptul că implicarea UE în reglementarea conflictului transnistrean va favoriza procesul în sine, dar şi eforturile de integrare europeană a Republicii Moldova.

Astfel, apreciem că o implicare mai activă a UE în reglementarea conflictului transnistrean aduce Republicii Moldova o serie de beneficii, precum: faptul că UE este singurul actor care deține întregul spectru de capabilități economice, politice şi de securitate, pentru a susține o reglementare pe termen lung al conflictului transnistrean; prezența UE în mecanismele de reglementare a conflictului transnistrean (inclusiv in procesul de negocieri), asigurând exigențe politice mai mari față de mediatori şi limitând capacitatea acestora de a declara unele lucruri.

În Transnistria, riscurile nonmilitare la adresa securității sunt mult mai actuale decât cele militare. În acest context, apreciem că UE este singurul actor credibil care este direct interesat să lupte cu crima organizată, respectiv cu traficul de persoane, arme şi droguri, precum şi cu contrabanda din Transnistria, precum şi cu proasta gestionare a frontierei de est. În plus, UE este singurul actor capabil să dezvolte o întreagă strategie de garanții în problema transnistreană, pentru că o astfel de strategie trebuie să cuprindă nu doar elemente politice şi de securitate, dar şi elemente economice. OSCE, Rusia şi Ucraina nu pot activa întregul set de măsuri necesare reintegrării Moldovei.

Apreciem că integrarea europeană a Moldovei este deosebit de importantă în soluționarea conflictului transnistrean. Fără perspective europene pentru Republica Moldova, ar exista pericolul ca problema transnistreană să reapară pe agendă şi după reglementarea formală a conflictului. O soluție definitivă ar trebui să fie construită nu doar pe presiunile externe asupra Transnistriei, ci şi pe interesul economic şi politic al populației şi al agenților economici din stânga Nistrului pentru a face parte din Moldova. Se poate spune că, la momentul actual, Moldova nu este un stat atractiv pentru transnistreni, însă includerea Moldovei în Procesul de Stabilizare şi Asociere cu UE şi accesul preferențial pe piața UE ar favoriza în

Transnistria tipul de procese interne care vor facilita reintegrarea Moldovei. UE joacă în acest proces un rol cheie, întrucât este singurul actor internațional capabil să impulsioneze procesele din Moldova într-o direcţie pozitivă şi să elaboreze o strategie cu adevărat multi-dimensională pentru a susţine reintegrarea Moldovei.

Soluționarea conflictului transnistrean cu participarea UE creează premisele pentru o integrare sectorială a Moldovei în anumite aspecte ale politicilor de Justiție şi Afaceri Interne ale UE, precum şi includerea în Procesul de Stabilizare şi Asociere. Acestea ar urma să fie efectuate nu după reglementarea problemei transnistrene, ci ca parte indispensabilă a procesului de reglementare transnistreană. Menționăm faptul că Procesul de Stabilizare şi Asociere a fost creat anume pentru statele afectate de conflicte de la frontiera UE. Conflictul transnistrean este un impediment pentru integrarea europeană a Moldovei, însă considerăm necesar să subliniem că tot atât de adevărat este că existența acestui conflict constituie principalul argument ca Republica Moldova să facă parte din Procesul de Stabilizare şi Asociere cu UE.

Concluzionând, dorim să subliniem că, în condițiile actuale, este greu de presupus o apropiere perceptibilă între părțile în conflict, pentru a putea vorbi despre un prim pas spre reglementarea conflictului. În primul rând, este vorba despre viziunile diferite ale Chişinăului şi Tiraspolului, despre care am amintit şi care nu reprezintă un element de noutate în evoluția conflictului.

Evoluția evenimentelor, situația din zonă, analiza poziției părților implicate în procesul de negociere arată clar că dacă se va găsi o soluție la conflict ea nu poate fi obținută decât în urma unui îndelungat proces de negociere, cele două obiective cheie care privesc dosarul transnistrean, demilitarizarea şi democratizarea Transnistriei, fiind deziderate de lungă durată.

După părerea noastră, în prezent, în urma derulării mai multor etape de negocieri, conflictul transnistrean poate fi abordat din două puncte de vedere. La nivelul relațiilor dintre Chişinău şi Tiraspol, conflictul a luat forma confruntării intereselor politice şi economice ale elitelor de pe cele două maluri ale Nistrului. Aspectele de ordin istoric, etnic, lingvistic, care împiedică adoptarea unei soluții finale a diferendului, pot fi depăşite prin oferirea unei autonomii largi regiunilor situate în stânga Nistrului. Pe de altă parte, la nivel internațional, conflictul s-a transformat într-o dispută a principalilor actori, SUA, UE şi Federația Rusă. Din această perspectivă, apreciem că soluționarea definitivă a diferendului este posibilă doar în contextul internaționalizării procesului de negocieri, al elaborării statutului juridic al raioanelor Republicii Moldova situate în regiunea din stânga Nistrului şi al emiterii de garanții pentru independența şi viabilitatea statului reintegrat.

Reglementarea conflictului transnistrean necesită efectuarea unui compromis în vederea soluționării finale la masa de negocieri. Cu toate

acestea, durata negocierilor dovedeşte că părţile implicate nu reuşesc să rezolve problema din cauza unor conjuncturi şi speră că, între timp, acestea se vor schimba, înclinând balanța în favoarea uneia dintre ele.

Motivul principal pentru care diferendul rămâne nesoluționat rezidă, în opinia noastră, din faptul că părțile percep, în mod diferit, semnificația reglementării definitive a acestuia. În timp ce autoritățile de la Chişinău doresc reintegrarea țării în cadrul granițelor existente la data de 01.01.1990, oficialitățile transnistrene percep reglementarea diferendului ca pe un proces de recunoaştere a dreptului său deplin la independență.

De asemenea, apreciem că un impact extern esențial asupra evoluției conflictului şi a procesului de negocieri îl are Federația Rusă. Sprijinul acordat, în permanență, de Moscova este convertit într-o campanie propagandistică orientată spre menținerea speranțelor că Autoproclamata Republică Transnistreană va reuşi, totuşi, să se detaşeze definitiv de Republica Moldova, să intre în componența Federației Ruse sau să obțină calitatea de membru asociat al acesteia.

Evoluțiile procesului de negocieri pentru soluționarea conflictului transnistrean pun în evidență susținerea separatismului de către F. Rusă, care are, de fapt, un statut triplu: de stat care a încurajat izbucnirea separatismului şi care controlează, în realitate, regiunea transnistreană sub aspect militar, economic, financiar etc.; de mediator în procesul de negocieri şi de garant al acordurilor încheiate; de parte interesată direct de modalitatea finală a soluționării conflictului.

Estimăm că, în aceste condiții, conflictul transnistrean va rămâne, probabil, „înghețat“ în următoarea perioadă, iar Federația Rusă va continua să utilizeze „precedentul KOSOVO“ în susținerea argumentelor sale. În opinia noastră, aceste argumente sunt slabe şi pot fi exagerate, mai ales după războiul ruso-georgian şi recunoaşterea independenței Osetiei de Sud şi a Abhaziei, când Federația Rusă a trecut printr-o perioadă de izolare internațională şi nu a fost susținută de nicio țară din lume, cu excepția statului Nicaragua.

De asemenea, apreciem că soluționarea conflictului este posibilă doar în contextul negocierilor în formatul „5+2“, deoarece implicarea UE şi SUA poate contracara promovarea intereselor ruseşti în regiune.

Conflictul transnistrean poate avea doar o soluție europeană**,** care poate fi atinsă prin intermediul participării UE, deoarece aceasta se bazează pe valori democratice şi dispune de standarde pentru o soluționare democratică. În contrast, Federația Rusă este preocupată de refacerea statutului său de mare putere, deziderat ce poate fi atins prin susținerea mişcărilor separatiste din statele CSI (Ucraina, Georgia, Republica Moldova etc.).

Din acest punct de vedere, apreciem că Republica Moldova trebuie să sprijine inițiativa UE referitoare la Parteneriatul Estic, care, în opinia noastră, poate deveni principala garanție împotriva realizării planurilor Moscovei de transformare a spațiului CSI într-o zonă exclusivă a intereselor ruseşti.

BIBLIOGRAFIE

Chifu Iulian, *Un sângeros conflict, orchestrat de Moscova, Războiul din Transnistria*, în Dosarele Istoriei, nr. 2 (30) / 1999.

Dungaciu Dan, *Dosarul transnistrean, analize şi perspective*, http://moldinit.com/publ/dan_dungaciu_dosarul_transnistrean_analize_si_perspective/4-1-0-1432 - accesat la 13 iunie 2011.

Solomon Constantin, *Conflictul transnistrean şi procesul de negocieri în formatul „5+2”,* în *Moldoscopie*. *Probleme de analiză politică,* nr.3 *(XLII)*, 2008.

http://www.ziare.com/international/stiri-internationale/nyt-comenteaza-conflictul-din-transnistria-1051771, accesat la data de 13 august 2011

http://www.hotnews.ro/stiri-opinii-8367283-sau-fara-transnistria-scenarii-mai-bine-sau-mai-rau-pentru-republica-moldova.htm, accesat la data de 13 august 2011

http://www.osce.org/ro/cio/76463, accesat la data de 13 august 2011;

http://www.rfi.ro/articol/stiri/politica/consultarile-privind-transnistria-un-esec, accesat la data de 13 august 2011

http://newlandoftransnistria.blogspot.com/2011/04/urmatoarea-runda-de-negocieri-privind.html, accesat la data de 13 august 2011

PSIHOLOGIE ŞI DIPLOMAȚIE: PERSPECTIVE ACTUALE

Col.drd. Nicolae-Valentin STĂNESCU[*]
Ministerul Apărării Naționale
Victor-Costin STĂNESCU[**]
Ministerul Apărării Naționale
Luminița PERA[***]
Ministerul Apărării Naționale

În istoria diplomației, ca activitate practică, ca artă ori ca ştiință, nu sunt menționate în mod expres nume de mari psihologi ori sociologi care să fi influențat sau să fi contribuit efectiv la statuarea unei decizii la nivel de stat, națiune, la nivel internațional. Cu toate acestea, acei lideri care au dispus de cunoştințe solide de psihologie politică, de psihologie socială, ori de psihologia comunicării au fost feriți de grave greşeli, de erori cu implicații nefaste asupra umanității.

Cuvinte cheie: istorie; diplomație; politic; social; psihologice; implicare; umanitate.

De regulă, psihologii s-au enumerat printre umanitariştii atât ca formație ştiințifică, dar şi ca eforturi pe linia unor „câştiguri” în plan psiho-comportamental.

În mod direct, mai rar, dar de cele mai multe ori în manieră indirectă, practicienii-psihologi au găsit soluții şi au rezolvat dificile probleme concrete – de cele mai diferite tipuri. Cei care şi-au dublat permanent abilitățile datorită „câştigurilor” ştiințelor de graniță s-au impus în domenii dintre cele mai delicate – de la neuropsihologie până la diplomație.

În istoria diplomației, ca activitate practică, ca artă ori ca ştiință, nu sunt menționate în mod expres nume de mari psihologi ori sociologi care să fi influențat sau să fi contribuit efectiv la statuarea unei decizii la nivel de stat, națiune, la nivel internațional. Cu toate acestea, acei lideri care au dispus de

[*] e-mail: *valistanescu2005@yahoo.de*
[**] e-mail: *stanescu_costin2005@yahoo.com*
[***] e-mail: *peraluminitza@yahoo.com*

cunoştinţe solide de psihologie politică, de psihologie socială, ori de psihologia comunicării au fost feriți de grave greşeli, de erori cu implicații nefaste asupra umanității. Perceperea şi înțelegerea unui minimum de cunoştinţe – informații de psihologie la nivelul diplomației pare a fi, în prezent, un fenomen indispensabil în formarea celor din domeniu, dar nu trebuie uitat că doar comprehensibilitatea psihosocială nu este suficientă. Negociatorii şi diplomații se preselectează şi selectează datorită unui set de deprinderi, de atitudini, de motivația intrinsecă raportată la acest domeniu – şi se formează cu multe eforturi personale de filtrare în conduită, în gândire, în decizii, în acte voluntare etc.

Negocierile şi diplomația au evoluat de la simple rezolvări practice de probleme, având drept beneficiari eroi anonimi care se pierd în negura timpurilor, până la sofisticate încadrări epistemologice, în prezent.

Observația care se impune este că negocierea înrudită cu diplomația (teoretic şi practic) au deprins şi au impus oamenilor „exercițiul răbdării”, „tactica de a învinge cu armele adversarului”, cu „balanța puterii”, cu „influențe voalate” etc. Ambele (diplomația şi negocierea) presupun de fapt tactici şi strategii care pot influența nu doar domeniul politic internațional, ci, prin politica externă (cu negocieri ample de bază), pot modifica în timp chiar soarta umanității.

În secolul XX, diplomatul suedez Dag Hammarskjold introducea într-un dicționar politic termenul de „diplomație preventivă”, gândind probabil (după sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial) că ar fi cazul ca statele, națiunile, omenirea să prevină conflictele şi nu să aştepte apariția unor neînțelegeri, chiar minore, pentru a declanşa războaie. Poate că în perioada „Războiului Rece”, poate că şi în prezent, când unele transformări socio-politice pot influența decizii şi tratative paşnice, psihologii şi sociologii pot să schimbe şi să influențeze (în bine?) conduite, atitudini individuale, decizii etc.

Cu toate acestea, s-ar putea spune că, pentru mult timp şi pentru multe persoane, conceptul de „diplomație preventivă” a rămas un simplu termen într-un dicționar. Aceasta întrucât multe conflicte s-au agravat, au fost escaladate multe agresiuni între state, între națiuni, iar „balanța puterii” între marile superputeri nu a însemnat un echilibru securizant de forțe, din moment ce războaie precum cel din Suez, Liban, Vietnam, Nigeria, Afganistan, Iran şi Irak nu au fost în nici un plan câştigate pentru omenire, ori pentru politica secolului nostru.

Cooperarea şi conflictele nu sunt studiate doar în cazul diplomației ori a psihologiei politice, ele sunt noțiuni de bază în orice sistem psihologic.

De aceea, apare cu mult mai curios, în prezent, faptul că situațiile anormale din politică, neavând de cele mai multe ori explicații „la vedere”, nu beneficiază de studii şi de aportul psihosocial al experților în domeniu, ele

degenerează în războaie, denumite „noi conflicte” precum cel din Balcani, din fosta Iugoslavie, ori cel din zona Marilor Lacuri din Africa.

Chiar dacă epoca „Războiul Rece” s-a sfârşit şi marile puteri percep prezentul ca o destindere, ca o relaxare necesară mutuală, asistăm la apariția unor forme noi şi sofisticate de percepere a democrației, a sistemelor şi a normelor de raportare între state. În acelaşi sens, se descriu influențe până la degenerarea în războaie a conflictelor datorate înțelegerii nenuanțate a religiilor, a culturilor care creează identități interne de tip transcultural (spre exemplu, Nigeria).

De aceea, au şi apărut „soli” ai diverselor state şi națiuni, care, sub drapelul „ajutoarelor umanitare”, nu pot stinge nemulțumirile naționale (interne), în aria respectivă iscându-se de multe ori noi conflicte, de data aceasta internaționale, ieşind la iveală violențe difuze, dar perceptibile, de multe ori fireşti pentru anumite contexte psiho-socio-culturale şi spirituale.

Începând cu anii 1990 (când Războiul Rece a luat sfârşit), specialiştii au arătat că înmulțirea formelor de democrație în state cu tradiții şi culturi diferite, ca şi formele de economie de piață, pot genera global efecte pozitive pentru sistemul internațional. În acelaşi timp, mult discutata şi disputata globalizare pare să fi contribuit mai degrabă la mobilizarea în alt plan, macro-religios (de exemplu, a musulmanilor) şi la accentuarea exagerată a unor identități spirituale şi culturale, decât să fi determinat apropieri între ele.

Încercările de dezvoltare recentă într-un sistem cosmopolit a unor state de tip „postnațional” la nivel mondial s-au dovedit a fi grave greşeli pentru cei care şi-au „acordat” acest privilegiu al inițiativelor.

Faimoasa viziune privind „The global village” a lui McLuhan pare a fi contrazisă de dezvoltarea unor puternice zone (locale) religioase şi cu identitate etnică în multe regiuni de pe glob.

Acestea, deşi par fenomene de strict interes politic, au la bază înțelegerea sau eludarea unor axiome psihologice, de aceea îşi găsesc rostul în prezentul material.

Există voci (de politicieni) care vorbesc în prezent despre „războiul total” („total war”), pe care îl descriu drept rezultanta prevalenței factorului etnic în strategiile interne care ar contribui (fără îndoială) la apariția acestui fenomen înspăimântător care ar dori – ca o expresie extremă – „purificarea etnică”. Pentru acest „total war” s-ar găsi şi ingredientele necesare: populații civile amestecate, apariția unor actori de tip militarist din nonstate, arii de mari conflicte, precum şi diversificarea şi înmulțirea tuturor tipurilor de arme în mai toate regiunile de pe glob. Din 1990, în astfel de conflicte interne pe planetă au avut de suferit mai mult de 10 milioane de persoane civile.

Cu astfel de schimbări de optică politică şi diplomatică din securitatea internațională, metodele tradiționale care încearcă să estompeze crizele sunt sfidate, vorbindu-se chiar de „crisis management”. Psihologii ar trebui să se

facă mai bine şi clar auziţi în legătură cu prevenirea conflictelor care devine o problemă practică şi nu doar un „puzzle” de rezolvat la şcoală.

Componentă a securităţii generale, securitatea mediului, nemaifiind strict problema politicienilor şi a superputerilor lumii, preocupă din ce în ce mai mulţi şi mai diverşi specialişti. De aceea, s-au şi propus şi statuat o serie de concepte şi de metode relevante în acest sens. În glasul milioanelor de victime şi al posibilelor distrugeri totale a societăţilor umane, în conflictele interne se disting posibile căi de urmat pentru a nu se ajunge la un dezastru general. În opinia noastră, acestea ar putea fi: valorificarea şi îmbunătăţirea timpurie a avertismentelor şi acţiunilor de preîntâmpinare a acestora; dobândirea şi perfecţionarea unor deprinderi de mediere în conflicte pentru instaurarea păcii oriunde pe glob; facilitarea reconcilierilor după conflicte şi negocieri.

Toate acestea nu sunt doar „arme” şi metode strategice ale diplomaţiei, ci ele pot fi şi sunt cunoscute de psihologi, care le pot expune cu succes în condiţiile actuale de permanente şi dinamice schimbări sociale-economice mondiale.

Cu siguranţă vor exista conflicte între state şi pe viitor. În consonanţă cu schimbările din mediul internaţional, ne vom axa pe „noile” conflicte interne. În cele ce urmează, vom expune câteva opinii asupra priorităţilor care trebuie avute în vedere pentru îmbunătăţirea colaborării dintre diplomaţie şi psihologie, în scopul evitării diferendelor şi conflictelor.

Prevenţia violenţei

Orice conducător şi adepţii săi au întotdeauna posibilitatea de a alege înainte de a recurge la violenţă. Dacă se fac presiuni din exterior la locul şi la timpul potrivit, se poate obţine un rezultat pozitiv, chiar decisiv în oprirea escaladării conflictului.

Există diverse ocazii pentru a întreprinde o acţiune preventivă de-a lungul desfăşurării unui conflict. Succesele acţiunilor preventive sunt adesea greu de dovedit, ceea ce ridică obstacole în calea vinderii acestei idei. Totuşi, se pot aminti câteva cazuri din ultimii ani: eforturile intense de instaurare a păcii, în America Centrală, care au culminat la începutul anilor '90, tranziţia politică din Namibia şi, recent, reglementarea pe cale paşnică a drepturilor ruşilor care trăiesc în Statele Baltice.

Odată conflictul izbucnit, escaladarea violenţei este factorul cel mai dificil de controlat. Apar temeri pentru securitate, cursele înarmărilor cresc în intensitate şi se înmulţesc atacurile asupra civililor. În acest moment, există puţine şanse de compromis şi reconciliere, datorită perceperii adversarului ca pe un demon.

Războiul civil nu înseamnă numai suferinţă umană, deoarece atunci când conflictul îşi mai pierde din intensitate sau i se pune capăt, acţiunile de ajutorare şi reabilitare fizică se fac cel mai adesea cu un cost enorm de resurse.

De aceea, prevenţia violenţei este imperios necesară, ceea ce a dus la căutarea unor sisteme care să *identifice semnalele ce apar înaintea declanşării violenţei*, aşa cum se procedează în caz de foamete, inundaţii şi cutremure. Chiar dacă aceste semnale sunt ambigue, ele dau factorilor de decizie posibilitatea de a evita o criză iminentă, de a-i schimba direcţia şi de a o atenua. Guvernele pot apela la organismele ONU şi cele regionale pentru consultări, iar conducătorii din cele două tabere conflictuale pot fi identificaţi şi contactaţi.

Puţine conflicte izbucnesc din senin. Dovezi ale violenţei iminente se adună precum norii de furtuna. Ştim acum că genocidul din Ruanda, din 1994, poate fi considerat orice altceva, numai neprevăzut nu. Agenţiile ONU şi cele nonguvernamentale au tot trimis rapoarte care semnalau starea de tensiune în creştere şi în discursurile extremiste. În această privinţă este important să existe un proces de învăţare. Rapoartele ONU şi cele întocmite de către diferite comisii, care au abordat rolul ONU şi al altor actori externi în catastrofa din Ruanda, precum şi în masacrul din Srebrenica (1995), din fosta Iugoslavie, dintr-o perspectivă critică, trebuie să constituie importante puncte de referinţă pentru viitor.

Există o dilemă fundamentală legată de răspunsul la semnalele de violenţă iminentă pe care trebuie să le înţelegem mai bine. De ce dovezile unui conflict pe cale să izbucnească şi ale unei catastrofe umane iminente sunt adesea respinse?

De ce nu suntem oare pregătiţi să vedem ceea ce ne sare în ochi înainte ca orice acţiune umanitară să se transforme într-o operaţiune militară de mare amploare? Cu alte cuvinte, cum pot fi ajutaţi politicienii să ia decizii mai raţionale, având în vedere că aceste decizii sunt cele mai dificile şi trebuie luate, de regulă, în momente de stres maxim? Întrebările de mai sus ne-au convins că merită să studiem dinamica percepţiei în această privinţă, deoarece, de exemplu, semnele de criză adeseori sunt estompate de alte evenimente mai spectaculoase pe plan mondial.

Descoperirile şi experienţa acumulată în domeniul psihologiei ar putea juca un rol mult mai important şi concret în conştientizarea sporită a mecanismelor relevante. Psihologii ar putea avea o contribuţie deosebită în corelarea semnalelor de criză şi acţiunea preventivă.

Deşi Carta ONU se bazează pe experienţa conflictelor interstatale din cel de-al Doilea Război Mondial, nu face nici o diferenţă între diferitele ameninţări la pace şi securitate. Prin urmare, Carta a dovedit o aplicabilitate surprinzător de largă la conflicte interne. Dag Hammarskjold[1] chiar spunea cândva că ONU reprezintă „...o organizaţie vie, capabilă să-şi adapteze obiceiurile constituţionale în funcţie de diverse nevoi...”.

[1] Dag Hjalmar Agne Carl Hammarskjöld, fost Secretar General al ONU, în perioada 1953 - 1961.

Articolul 33 din Carta ONU reprezintă o *colecție de soluții de pace* şi un catalog de măsuri care pot fi luate. *Negociere, investigație, mediere, conciliere, arbitraj, reglementare pe cale juridică* şi apelul la agenții regionale, toate acestea constituie măsuri care pot fi aplicate cu acelaşi succes în cazul conflictelor interne. Din varii motive, incluzând respectul politic față de statele membre şi lipsa de mijloace, ONU s-a dovedit, până în prezent, incapabilă să-şi îndeplinească *sarcina de mediator al rezolvării conflictelor pe cale paşnică.*

Astfel, toleranța internațională față de suferința pe scară largă a civililor tinde să se diminueze pe zi ce trece. Solidaritatea nu se opreşte în mod automat la granița, ci se extinde şi asupra celor care au nevoie de ea.

Dată fiind cruzimea războaielor civile, la fel ca şi rolul factorului etnic în izbucnirea conflictelor, eforturile de apărare a drepturilor omului au căpătat o importanță tot mai mare. Încă de la început, ONU a adoptat principiul că această protecție trebuie să se realizeze prin respectarea sistemelor universale de norme.

În lumina marii complexități a conflictelor interne din ziua de azi, adoptarea unor măsuri speciale pentru protecția minorităților în timpul desfăşurării conflictelor şi acorduri de pace este pe deplin justificată. În opinia noastră, o problematică importantă o constituie şi medierea şi problema conducerii defectuoase.

Atunci când scapă „spiriduşul din sticlă” şi violența pe scară largă începe să se manifeste, părțile conflictuale sunt forțate să apuce calea negocierii. În acest punct apar iarăşi limitări şi dileme. Caracteristicile războaielor civile le fac mai dificil de rezolvat decât războaiele între state. În primul rând, unii dintre actorii implicați în războaie locale ar putea să obțină un profit de pe urma războiului şi atunci sunt interesați în continuarea acestuia. Exemple în acest sens putem găsi în Europa şi în Africa.

În al doilea rând, este foarte probabil ca părțile angajate într-un conflict să nu renunțe la scopurile lor incompatibile. În aceste condiții, conducerea defectuoasă – numită de către unii „patologică” ținând seama de anumite exemple contemporane binecunoscute, este un factor care îngreunează serios ajungerea la un compromis. Această conducere a ridicat imprevizibilitatea şi suferința la nivele copleşitoare uneori.

Există numeroase obstacole în păstrarea căii paşnice după negocierea unui acord. Discursurile în favoarea războiului şi ideile că duşmanul vrea să pună stăpânire pe țară, pot continua să existe. Distanța dintre frica şi un dram de încredere pare să fie extrem de mare. „Noi” şi „ei” se află uneori la distanțe astronomice.

Democrația este adeseori considerată un mediu favorabil şi un instrument în aplanarea conflictelor. Totuşi, tranziția politică şi economică reprezintă pietre de încercare în calea stabilității. Există numeroase exemple din diferite părți ale lumii, care demonstrează că în stadiile incipiente ale democratizării, considerentele etnice şi religioase sunt cele care au dus la apariția loialității şi mobilizării politice. Un exemplu tipic ar fi fosta Iugoslavie. Atunci când se organizează alegeri, după încheierea unui acord politic, partidele trebuie să fie convinse că învingătorul în alegeri nu se va folosi de victorie pentru a acapara totul.

Conflictele interne mocnesc ani de zile, iar societățile deja devastate de război sunt adesea susceptibile la violență. Viața ne-a demonstrat că, dacă nu se acționează asupra principalelor cauze ale războiului, violența izbucneşte, iar şi iar. De asemenea, dacă nu se procedează la dezarmare pe baza unui acord de pace, armamentul va fi continua să fie ținut la îndemână în caz de noi conflicte.

În perioada de după cel de-al Doilea Război Mondial s-au încheiat o serie de acorduri de pace. Unele dintre ele ar fi putut foarte bine să fie scrise în nisip. UNITA din Angola a pornit, iar războiul după alegerile din 1992, iar Khmerii Roşii au încălcat Acordurile de Pace de la Paris, după ce inițial le semnaseră, în 1992. De asemenea, regimul Habyarimana, înainte de genocidul din Ruanda, a refuzat să implementeze prevederile Acordurilor Arusha.

În lumina acestor experiențe, psihologii pot ajunge la o mai bună înțelegere a modului în care sistemul de recompense şi de pedepse acționează în cazul implementării tratatelor de pace.

În acest context, dorim să subliniem faptul că reconcilierea reprezintă un scop pe termen lung. Durata mare în timp a conflictelor este un motiv suficient pentru a insista în găsirea unor strategii de reconciliere.

Concluzii pentru o cultură a prevenției

A lăsa armele din mâini, a da la o parte diferențele şi a reconstrui sisteme politice şi economice nu este lucru uşor. Prevenirea conflictelor este pe atât de dificilă, pe cât este de necesară.

S-a sugerat că în multe privințe, cum ar fi valul de naționalism şi importanța problemelor minorităților, situația actuală este similară cu cea de după Primul Război Mondial. Ni se aminteşte că un conflict este un fenomen uman fundamental, lucru estompat de caracterul abstract de teorie a jocului al Războiului Rece.

Astăzi, pacea şi securitatea nu mai sunt doar chestiuni reglementate exclusiv între state, ci au devenit o parte a unui context social. Conflictele interne sunt adesea cauzate de nevoi, valori şi aspirații. Identitatea individului şi a grupului intră în scenă, iar miza o constituie consecințele frustrărilor economice şi sociale.

Sfârşitul Războiului Rece şi natura conflictelor interne au făcut ca relația dintre diplomație şi psihologie să fie mai *comprehensivă şi relevantă*. Psihologia şi alte ştiințe sociale sunt necesare nu numai pentru a rafina metode şi practici, ci şi pentru a descrie şi a conceptualiza noul mediu de securitate.

Limbajul este principalul instrument de lucru al diplomatului şi poate fi folosit pentru a da asigurări, a convinge sau a constrânge. Cuvintele pot fi puternice, ambigui sau pline de violență. Nu degeaba zice o vorbă înțeleaptă: „Fără limbaj nu e există nici poezie, nici război”. Într-un context de mediere multicultural, valoarea limbajului nu poate fi considerată ca de la sine înțeleasă. Psihologia poate avea o contribuție majoră în a lămuri modul diferit de interpretare a unei situații de criză în cadrul unei culturi sau a alteia.

Pe scurt, din perspectiva diplomației, am dori să sugerăm patru domenii prioritare pentru a avansa granițele cunoaşterii în arii de interes reciproc pentru psihologie şi diplomație.

În primul rând, din cauza naturii greu de manipulat a conflictelor şi posibilității izbucnirii violenței la scară largă, este nevoie urgentă de găsirea unor metode de prevenire a ei. Abilitatea noastră de a preveni conflicte violente în viitor ține, nu în mică măsură, de îmbunătățirile pe care trebuie să le facem în corelarea semnelor de violență iminentă cu acțiunea întreprinsă din timp. Trebuie să ştim mai multe despre factorii psihologici, şi nu numai, care constrâng deciziile şi opiniile publice pentru a fi capabil să răspundă cât mai pozitiv la semnale de violență iminentă.

În al doilea rând, democrația, drepturile omului şi pluralismul sunt bazele universale pentru o dezvoltare paşnică a societății noastre. Totuşi, aceste valori sunt contestate în multe părți ale lumii. Psihologia a jucat un rol hotărâtor în cunoaşterea fenomenelor care pot duce la conflicte violente. Am dori să sugerăm că ar trebui să se pună accent şi pe nevoia de a ne extinde înțelegerea din perspectiva inversă, cum ar fi condițiile propice rezolvării conflictului şi obținerii unei dezvoltări susținute a păcii şi democrației.

În al treilea rând, în timp ce diplomația prin tradiție s-a preocupat în special de granițele geografice, conflictele din ziua de azi ne obligă să ținem seama de „granițele interioare” ale oamenilor. Într-o lume din ce în ce mai diversă, trebuie să construim o cale a păcii care să pună de acord coexistența etniilor cu un sentiment fundamental de protecție fizică. Conducătorii slabi s-au dovedit foarte abili în a exploata, a crea şi a întreține o atmosferă de nesiguranță. Una dintre cele mai mari provocări ale secolului al XXI-lea va fi, fără îndoială, acceptarea şi absorbirea diversității culturale şi religioase în şi între societățile noastre.

În al patrulea rând, implicarea internațională în prevenție necesită un grad înalt de acțiune transculturală şi abilități. Măsura în care înțelegem modurile şi

condițiile de negociere în diverse contexte culturale trebuie dezvoltată, astfel încât să fie identificate căi de a încuraja părțile să respecte acordurile.

Prevenirea conflictelor este în mod clar în interesul nostru, dar trebuie întărit grupul suporterilor săi. Ideile comune – „mituri pozitive şi edificatoare” sunt benefice şi pot fi chiar necesare în toate comunitățile umane ca bază pentru consens şi supraviețuire. Contribuind la construirea unei imagini pozitive a ONU, singurul forum universal abilitat să aibă grijă de viitorul nostru comun, am reuşi să întărim structurile de cooperare şi susținere a păcii în întreaga lume.

Concluzionând, considerăm că a venit vremea să mergem înainte şi să recurgem la o abordare mai sistematică pentru a preîntâmpina frica de răspândirea violenței şi de a reduce frica în toate regiunile globului. Trebuie să creăm o „cultură a prevenției”. Savanți, politicieni şi diplomați, precum şi cei din mass-media şi afaceri sunt suporteri naturali ai unei asemenea culturi.

BIBLIOGRAFIE

Prof.univ.dr. Maziliu Dumitru, *Diplomația-drept diplomatic şi consular*, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 2003.

Mătăsaru Aurel Preda, *Tratat de drept internațional public*, Ediția a II-a, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2010.

Medar Sergiu T., *Diplomația apărării*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2006.

COMUNICAREA INTERCULTURALĂ ÎN MEDIUL CIVIL-MILITAR

Prof.dr. Elvira Mihaela TUDOR*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Centrul Secundar de Limbi Străine al Statului Major General

Politețea militară este un ansamblu de reguli care facilitează şi armonizează raporturile dintre persoanele din colectivitatea militară şi caracterizează legăturile care îi unesc: curtoazie şi respect reciproc. Regulile politeții militare sunt simple; fiecare militar trebuie să le cunoască şi să le aplice. Militarii sunt obligați să servească, în permanență, drept exemplu de înaltă cultură, modestie şi cumpătare, să-şi apere demnitatea şi să stimeze demnitatea celorlalți. Este necesar să se țină cont de faptul că se emit judecăți nu numai despre militari, dar şi despre onoarea Forțelor Armate în ansamblu, în urma comportamentului personalului militar.

Ni se pare oportună realizarea unui articol privind regulile de bază ale politeții militare. Acestea se adresează tânărului ofițer, subofițer sau cadru militar care face primii paşi, singur sau în cuplu, în lume. Nu vom spune niciodată suficient despre cât de importante sunt primele impresii pentru imagine.

Cuvinte cheie: politețe militară; reguli; salut; comportament; ținută.

În anul 1981, şcolile de la Coëtquidan au emis un ghid intitulat *Manuel de tenue, savoir-vivre et correspondance*, care rămâne valabil şi astăzi, în special capitolul care prezintă normele politeții militare. Articolul 48 din *Règlement de Discipline Générale des Armées* precizează că „Politețea militară reflectă apartenența la aceeaşi comunitate şi exprimă solidaritatea membrilor săi. Observarea normelor sale marchează locul fiecăruia în ierarhie şi reflectă educația şi spiritul militar”.

Dacă se pot accepta unele abateri, ca o consecință a ignoranței, va fi dificil de iertat nerespectarea deliberată a codurilor de bază de bună-cuviință din indolență sau din relaxare. Aceste două stări sunt, prin definiție, incompatibile cu statutul de cadru militar.

* e-mail: *elvamiras@yahoo.fr*

Regulile de politețe militară, de comportament şi de executare a salutului militar sunt obligatorii pentru militarii aflați în rezervă sau în retragere, în cazul portului ținutei militare. Ei sunt obligați să respecte întocmai cerințele regulamentelor militare. În timpul aflării în afara locului de dispunere a unității militare, la odihnă, precum şi la tratament, militarilor li se permite portul îmbrăcămintei civile.

Salutul este una dintre mărcile acestei politeți; nu se realizează în principiu decât o dată pe zi, cu aceeaşi persoană. Trebuie salutați toți superiorii ierarhici, indiferent de armă, toate persoanele, în uniformă sau în civil, care poartă medalii.

Formulele de adresare

În forțele terestre şi aeriene, ofițerii sunt numiți cu gradul lor, precedat de „Mon”, o contracție de la „Monsieur”. Femeile ofițer sunt numite cu gradul lor, fără a fi precedat de „Mon” sau „Madame”. Unele particularități de apelare apar la reprezentanții Marinei, viceamiralul şi contraamiralul vor fi apelați cu „Amiral”. Comandantul de vas, comandantul de fregată şi comandantul de corvetă vor fi apelați cu „Commandant”. Subofițerii care comandă o unitate sunt apelați cu „commandant”, indiferent de grad. În plus, ofițerii ale căror grade au denumiri diferite de cele ale armatelor terestre, aeriene şi marină, sunt apelați cu „Monsieur le...” sau „Madame le ou la.. ”.

Trebuie reținut că, după exemplul celorlalte autorități ierarhice, generalii vor primi „les respects” din partea subordonaților, şi nu „les devoirs”, formulă care nu mai este în uz. Soțiile de militari vor folosi „Général”, „Colonel” şi „Commandant” fără a preceda aceşti termeni de „Mon”. Pentru gradele inferioare acestora se va folosi „Monsieur”. Formula „Mes hommages, madame” este de utilizat sistematic atunci când militarul se adresează soției unui superior. Dacă ea este de acord, se poate utiliza, cu timpul, o formulare mai puțin formală utilizându-se prenumele, dar întotdeauna însoțită de pronumele de politețe.

În sfârşit, este necesar să fie abordată, în mod sistematic, problema tutuirii. Este vorba, bineînțeles, de tutuirea subordonatului. Regulamentele nu autorizează acest lucru, dar folosirea ei, dacă este firească şi binevoitoare (fără demagogie), nu va fi o problemă. Fiecare trebuie să observe formulele de adresare din mediul lui, să ştie care îi este poziția (vechime, grad, experiențe comune etc.) şi să adopte un mod de comunicare adecvat cu subordonații săi.

Salutul militar are o dublă semnificație: pe de o parte este un simbol al apartenenței la forțele armate, pe de altă parte este un semn al respectului reciproc dintre un superior şi un subordonat. În semn de politețe şi de considerație, militarul de grad inferior salută primul pe militarul de grad superior şi va primi acelaşi salut din partea acestuia. Salutul trebuie efectuat la o distanță care să permită primirea răspunsului. Se obişnuieşte ca superiorul să fie salutat, chiar dacă este în ținută civilă, de către subordonatul în ținută militară. În cazul unei întâlniri informale, în afara serviciului, subordonatul îşi salută superiorul fără a exagera cu tonul vocii sau cu poziția de *Garde-à-vous* – *Drepți*. Încercarea de evitare a superiorului ar putea fi considerată o impolitețe.

Salutul nu se aplică numai în cazul persoanelor, ci şi al drapelului, imnului național şi cu ocazia ceremoniilor militare comemorative. Se efectuează în acelaşi mod cu capul acoperit sau descoperit atât în interior, cât şi afară.

O formulă modernă de salut este „Bonjour mon...” adresată unui superior care răspunde propunând o strângere de mână după ce a efectuat salutul regulamentar. Orice altă manifestare (cum ar fi sărutul) este strict interzisă.

Întâlnirile din mediul militar şi din cel civil

Cuvintele adresate şi atitudinile care urmează să fie adoptate la o întâlnire scurtă şi neaşteptată între doi militari, cu grade diferite, vor fi întotdeauna politicoase şi adaptate contextului, locului, şi tipului de activitate pe care o desfăşoară.

Când este în uniformă, militarul trebuie să-şi salute superiorul în modul regulamentar stabilit de regulament şi să-şi prezinte omagiile, numai în cazul în care distanța dintre cele două persoane este suficient de mică. Omagiile nu se prezintă ridicând vocea.

Este strict interzis, deoarece este incorect să salute cu telefonul său mobil la ureche. În acest caz, militarul îşi întrerupe conversația şi adoptă poziția adecvată salutului pe care-l va adresa. Un superior care primeşte salutul unui subordonat trebuie să-i răspundă acestuia. În timpul unei activități sportive, este adesea dificil să saluți un ofițer superior pe care-l întâlneşti alergând. În acest caz, este mai bine să se abțină de la orice mişcare fantezistă (palma pe coapsă, poziția de drepți mobilă) şi să-şi arate respectul printr-un semn de politețe făcut cu capul.

Cadrul militar reprezintă instituția militară şi este întotdeauna supus cerințelor ierarhiei militare. Ar trebui să fie, astfel, deosebit de atent la comportamentul lui. Uneori este mai bine să dea dovadă de rezervă, mai degrabă decât să fie exuberant.

De asemenea, este ciudat să adopte, în ținută civilă şi într-un mediu din afara armatei, aceleaşi gesturi pe care le face în incinta militară când poartă

uniformă. Un simplu gest făcut cu capul poate fi uneori suficient. Trebuie, în orice caz, să aştepte ca superiorul să-i întindă primul mâna. Când este în ținută civilă o atenție specială ar trebui acordată prezenței altor membri ai familiei acestuia în apropiere. În cazul în care un superior este însoțit de soția sa, o salută verbal pe soția acestuia înainte de superior prezentându-i „ses hommages” şi prezentându-se la rândul lui.

Comportamentul în spațiile militare

Într-o incintă militară, dincolo de atitudinile reglementare pe care fiecare militar trebuie să le adopte în mod automat, este imperativ ca acesta să aibă un comportament general respectuos şi reținut. Când se prezintă pentru prima dată la post într-o unitate va ajunge cu 10 minute înainte, se va prezenta în fața ofițerului superior adjunct şi, apoi, la momentul specificat, comandantului corpului. În aceeaşi zi sau în ziua următoare va merge să-i salute, în birourile lor, pe toți ofițerii de grad mai mare sau egal cu al său.

Pentru un tânăr locotenent, se recomandă să facă o vizită de curtoazie la preşedintele subofițerilor. Indiferent de grad, acest gest va fi oricum apreciat. Mai multe atitudini de bun-simț vor fi adoptate în întreaga carieră militară. Printre altele, dacă sunteți chemat de către şeful dumneavoastră, în timp ce sunteți în ținută sport, fie estimați că ați avea timp să vă schimbați, fie vă cereți scuze înainte de ora întâlnirii: „Mon colonel, je suis en tenue de sport, souhaitez-vous que je me change ou dois-je venir dans la tenue du moment ?” „- Domnule colonel, eu sunt în ținută sport, doriți să-mi schimb ținuta sau pot veni în cea actuală? ”. Adesea, vă va accepta în ținuta actuală.

Popota reuneşte la masă pe toți ofițerii sau uneori pe toți militarii din aceeaşi unitate. La sosirea în popotă, persoana nou venită se va prezenta tuturor ofițerilor pe care nu a avut încă ocazia de a-i întâlni. În general, trebuie adoptată ținuta regulamentară şi respectată punctualitatea. Orice întârziere, chiar motivată, trebuie să facă obiectul unei scuze față de ofițerul care prezidează masa.

Se prezintă scuze pentru întârziere în orice împrejurare, la o reuniune, de exemplu. A nu se uita că este *de bon ton* de a cere permisiunea de a se ridica de la masă, mai devreme, ofițerului cu vechimea cea mai mare. La o masă organizată în prezența unor autorități, persoana cea mai tânără ia inițiativa de a-i servi cu apă sau cu vin pe cei din imediata lui vecinătate. Când însoțim, pe jos, un superior, se cere să stăm în stânga acestuia. Când două persoane însoțesc un superior, cea cu grad mai înalt stă în stânga acestuia şi cealaltă în dreapta sa ori la câțiva paşi în spate.

Comportamentul în locurile de cult

În mod evident, toate locurile de cult sunt destinate reculegerii şi liniştii. Trebuie evitate vizitele în timpul slujbei. Ţinuta vestimentară poate varia în funcţie de religie şi este necesar a se informa despre particularităţile acesteia înainte de a frecventa locurile de cult.

De exemplu, un bărbat va intra în biserică cu capul descoperit, pe când într-o sinagogă sau o moschee va intra cu capul acoperit, dar se va descălța. Când asistă la o slujbă, dacă persoana este de aceeaşi religie, trebuie să se conformeze regulilor respective, având o atitudine corespunzătoare momentului. Într-adevăr este necesar a se face diferența între participarea în ținută civilă la o slujbă şi în ținută militară la o slujbă special organizată cu ocazia unui eveniment militar. Nu trebuie uitat că militarii reprezintă statul laic, ceea ce implică atenția şi respectul celorlalți în timpul slujbei.

Comportamentul în mijloacele de transport în public

Caracteristica principală a mijloacelor de transport în public (autobuz, metrou, tren) este promiscuitatea; distanța dintre persoane fiind mică, se cuvine a fi atent la comportamentelor acestora.

În general, regulile de conduită sunt următoarele:

- un bărbat va ceda locul unei femei, cu atât mai mult cu cât aceasta este însărcinată;
- un tânăr va oferi locul unei persoane mai în vârstă;
- o persoană sănătoasă va ceda locul unei persoane cu handicap;
- din respect față de ceilalți, rămâneți discret.

Folosirea telefonului mobil este întotdeauna jenantă pentru celelalte persoane care folosesc aceste mijloace. Portul uniformei nu este interzis, este chiar încurajat atât în tren, cât şi în metrou. În schimb, combinarea ținutelor nu este tolerată.

Militarii trebuie să fie politicoşi față de populația civilă, să manifeste o deosebită atenție fața de persoanele în etate, femei şi copii, să contribuie la apărarea onoarei şi demnității cetățenilor, precum şi să le acorde ajutor în caz de accidente, incendii sau calamități.

Comportamentul pe stradă

Deşi strada este un loc de libertate şi de mişcare, este necesar să fie respectat un anumit număr de reguli pentru a nu-i deranja pe ceilalți. Se cuvine, de asemenea, aplicarea următoarelor principii de conduită (care nu sunt decât gesturi elementare de politețe):

- prezentarea scuzelor unei persoane care este busculată;
- un bărbat care însoțeşte o femeie sau o persoană în vârstă va merge pe marginea străzii;

- dacă trotuarul este prea îngust, se va coborî de pe el;
- un bărbat îşi va oferi ajutorul unei femei sau unei persoane în vârstă pentru a folosi trotuarul sau un pasaj într-o zonă cu lucrări;
- a nu apostrofa o persoană pe care o cunoaştem;
- a începe prin a saluta politicos o persoană căreia dorim să-i cerem o informație;
- a mulțumi, printr-un gest făcut cu mâna, unui automobilist care cedează trecerea;
- a nu se arunca gunoaie pe stradă.

În locurile publice, precum şi în troleibuz, autobuz şi în trenurile interurbane, dacă lipsesc locuri libere, militarul este obligat să-i ofere locul său şefului (superiorului). În cazul întâlnirii cu un şef (superior), când subordonatul (inferiorul) nu poate trece pe lângă acesta din cauza spațiului îngust, subordonatul este obligat, salutându-l, să-i cedeze trecerea.

La adunări, concerte, spectacole şi consfătuiri în cadrul unității (subunității), militarii superiori în grad şi în funcție ocupă locurile în sală, începând cu primele rânduri (dacă nu au fost alte dispoziții).

Comportamentul în magazine

La intrarea într-un magazin, se salută discret dacă persoanele prezente permit acest lucru, ca într-un magazin de cartier. Este imperativ faptul de a nu avea comportamente primare, de a nu încerca să se treacă în fața celorlalți şi de a respecta ordinea de aşteptare la rând. Nimic nu împiedică realizarea cumpărăturilor în ținută militară, dar va trebui, o dată în plus, să se adapteze la situație; un cărucior plin de alcool nu este adecvat statutului de militar.

Organizarea şi participarea la recepții

În mediul militar, recepțiile, formale sau nu, sunt în centrul relațiilor pe care fiecare militar le are cu colegii săi, asigurându-se astfel legătura dintre mediul privat şi cel profesional. Chiar dacă pot părea plictisitoare atunci când sunt organizate la un interval scurt de timp, aceste întâlniri sunt în acelaşi timp o îndatorire socială şi o petrecere plăcută a timpului liber.

Se trimite o invitație la sfârşitul căreia se precizează „RSVP avant le 20 septembre 2010” *(*Répondre, s’il vous plaît, avant le 20 septembre 2010*)* – „Răspundeți, vă rog, înainte de 20 septembrie” – urmat de un număr de telefon. În acest caz trebuie să se răspundă printr-un telefon şi nu printr-o scrisoare sau un mesaj scris. Este foarte nepoliticos să nu se răspundă la o invitație, chiar dacă aceasta nu poate fi onorată.

De asemenea, nu este politicos să se trimită o invitație imprimată unui superior. Pentru un ofițer general sau comandantul unității, se cuvine a se adăuga un text manuscris.

În Franța, masa este momentul privilegiat pentru socializare, permite întărirea legăturilor între participanți şi este, de asemenea, pentru cei invitați, un semn de stimă şi de prietenie. O masă reuşită are nevoie de pregătire dacă gazda doreşte ca totul să iasă exact cum şi-a dorit. Este nevoie să ştie să îmbine formalismul obligatoriu şi mijloacele pe care le are la dispoziție. Subliniem faptul că participanții trebuie să fie punctuali şi nu vor părăsi recepția înaintea celei mai înalte persoane din ierarhia militară.

Primirea invitaților

Micul dejun – poate servi drept început al unei activități de petrecere a timpului liber. Trebuie să fie suficient de bogat şi copios pentru a sugera respectul arătat invitaților. Poate lua forma unui *brunch*, după modelul anglo-saxon, sau alte forme originale, conform particularităților regionale sau ale armatelor respective. Invitația se realizează prin telefon.

Prânzul – exceptând pe cele din timpul serviciului, prânzurile sunt mai degrabă rezervate perioadelor de permisie şi sfârşiturilor de săptămână şi la ele participă un cerc destul de restrâns de militari. Chiar dacă nu se iese din cadrul formal (masa aranjată conform uzanței, planul mesei etc.), acestea reprezintă mai mult nişte momente de socializare şi nu de respect absolut regulilor militare. Şi în acest caz se acceptă invitația prin telefon.

Coktailul – este modalitatea de a reuni cu uşurință un număr mare de participanți. Are loc, de obicei, între orele 18 şi 20 şi permite întâlnirea unor persoane aparținând unor cercuri de discuție foarte diferite, oferind fiecăruia posibilitatea de a-şi alege interlocutorii. Cocktailul este ideal pentru a marca o promovare sau plecarea unei persoane, eventual ieşirea la pensie. Pentru acesta se vor folosi invitații scrise.

Întâlnirea la un pahar – varianta destinsă a cocktailului este mai degrabă rezervată cercului profesional. Acesta permite întâlnirea superiorilor şi a subordonaților în afara serviciului. Ținuta este cea de la serviciu sau mai rar o ținută civilă lejeră. Locul de desfăşurare este la latitudinea organizatorului şi acesta va avea grijă ca participanții să adopte un comportament civilizat. Invitația poate fi făcută verbal.

Grătarul – şi acesta permite reunirea unui număr mare de participanți într-un cadru plăcut şi destins. În mod obligatoriu se va adopta ținuta civilă lejeră. Desfăşurându-se în mod tradițional în aer liber, va fi programat cu destul de mult timp înainte pentru a se asigura retragerea participanților într-un spațiu închis în cazul unor condiții meteo nefavorabile. Invitația prin telefon este agreată, dar se preferă cea scrisă.

Cina – este cea mai manierată formă de organizare de recepții şi de aceea trebuie organizată cu multă grijă. Ora de desfăşurare este fixată între 20

şi 20.30, de preferat joia, vinerea sau sâmbăta. Organizatorii vor fi minuţioşi în alegerea datei, a meniului şi în pregătirea mesei. Invitaţia se face în scris, precizându-se ora şi tipul ţinutei. O cină poate fi înlocuită printr-o servire de tip bufet. În aceste caz regulile sunt aceleaşi doar că participanţii nu sunt aşezaţi la masă.

Reguli de conduită pentru invitaţi

Punctualitatea este esenţială şi respectarea ei va evita unele situaţii jenante pentru gazde. Este nepoliticos să ajungi înainte de ora stabilită, în schimb se acceptă o întârziere de până la 15 minute, dar nu mai mult. În caz de întârziere, prevăzută sau prelungită (o jumătate de oră), este necesară prevenirea gazdelor prin telefon.

În cazul particular al unei recepţii oficiale se impune sosirea cu puţin timp înainte de ora stabilită şi niciodată după autorităţi.

De obicei invitaţii aduc un cadou:

- invitaţii iau legătura înainte şi aduc un cadou comun;
- aceştia pot comanda livrarea de flori, în aceeaşi zi sau a doua zi, însoţite de un mesaj de mulţumire. Invitaţii se pot interesa despre gustul gazdei în materie de flori; a nu se uita faptul că doamna primeşte invitaţii şi va fi mai sensibilă la un buchet de flori decât la o sticlă de vin.

Referitor la ţinută, cea civilă trebuie să respecte regulile de bun gust, decenţă şi să fie adaptată la situaţia respectivă. Invitat la masa de prânz sau la cină, şi cu excepţia cazului în care se face o menţiune pe invitaţie despre ţinută, se obişnuieşte ca militarul să meargă îmbrăcat în costum sau, cel puţin, cu sacou şi cravată. Pantalonii vor fi asortaţi la sacou.

Pentru un cocktail, se merge de obicei:

- în cel mai bun caz, în costum, cămaşă albă şi cravată;
- în cel mai rău caz, în ţinuta corespunzătoare pentru cină.

Purtată, în general, în afara serviciului sau chiar în timpul serviciului în anumite împrejurări, ţinuta civilă[1] nu face parte dintr-un regulament. Fiecare militar în funcţie de obiceiurile şi preferinţele sale este liber să-şi aleagă

[1] *Commandement de la formation de l'armée de terre ENSOA*, Ecole Nationale des sous officiers d'active, *Guide de tenue, de savoir-vivre et de correspondance*, version 2007, ch. 1.3. La tenue civile:
- ţinută de oraş: sacou şi cravată (sau costum);
- ţinută lejeră: cămaşă cu guler descheiat, fără sacou, cu sau fără pulover; se poate purta jean cu ocazia activităţilor în aer liber dar este complet interzis la coktail, chiar dacă pe invitaţie se precizează acest tip de ţinută;
- ţinută lejeră (tenue aérée ou d'hivernage): ţinută rezervată ţărilor tropicale – cămaşă lejeră, eventual cu mânecă scurtă.

hainele numai să dea dovadă de discreție şi de bun gust. O ținută sportivă este adoptată într-un mediu familiar pe când la recepțiile private sau oficiale unde se impune o anumită sobrietate se recomandă a se evita orice excentricitate. Regulamentele specifice popotei interzic ținutele prea lejere (tricou, pantaloni scurți sau lungi, sandale).

Comportamentul adecvat este, din start, un semn al bunei educații. La masă se stă drept, cu mâinile pe masă, prosopul desfăcut aşezat pe genunchi şi se aşteaptă întotdeauna ca gazda (doamna) să înceapă. La rândul ei, aceasta va aştepta ca toți invitații să fie serviți pentru a începe să se servească.

În ceea ce priveşte servirea, se începe cu femeile în ordinea întâietății, apoi bărbații şi gazda (domnul) care se va îngriji de pâine şi de vin.

Se va evita orientarea discuției către subiecte ce țin de serviciu într-un limbaj care conține termeni de jargon sau acronime militare. Nu este oportun a se aborda subiecte foarte polemice. O bună educație presupune ascultarea cu atenție a interlocutorilor, adresarea către vecinii din dreapta şi din stânga, cu atât mai mult cu cât sunt necunoscuți sau puțin cunoscuți. Niciodată ceilalți nu sunt întrerupți din vorbit.

Invitații pleacă la momentul oportun, ei trebuie să fie atenți să nu plece primii (numai dacă au gradul cel mai înalt o pot face). De altfel, este lipsit de curtoazie să întârziați, mai ales relansând discuția. Regulile interzic plecarea imediat după ce ați privit ceasul. Nu există o oră impusă de plecare, ci invitatul se informează despre obiceiurile gazdelor şi este atent la comportamentul acestora în timpul mesei.

Petrecerile cu dans sunt adesea organizate după un coktail sau o cină; la acestea este important să fie invitată la dans soția superiorului. Este stabilit, în general, că inițiativa unei invitații la dans vine din partea bărbatului. În schimb, contextul profesional poate face invitația la dans neobişnuită pentru că vine din partea unui bărbat ofițer față de superioara sau subordonata sa. Nu este stabilită nicio regulă în acest sens, atitudinile vor fi adaptate situației respective.

În cazul în care se precizează, în scris sau verbal, despre participarea în ținută lejeră, invitatul trebuie să se informeze despre ținuta pe care o adoptă de obicei gazda. În general, pantaloni, cămaşă încheiată sau cu guler descheiat, cu sau fără pulover sunt suficiente (cu excepția bermudelor, a tricoului şi a pantofilor prea lejeri).

Mențiunea de ținută de oraş impune purtarea unui costum, sau cel puțin a unui sacou şi a unei cravate. Când se specifică ținută lejeră, se poate purta o cămaşă lejeră, eventual cu mâneci scurte. Ținuta A11 poate înlocui smochingul sau rochia de seară la o cină:

- pentru ofițeri bărbați – sacou scurt Spencer şi pantalon albastru închis, epoleți, cămaşă albă, papion negru, centură de smoking albastru închis, pantofi negri de lac;

- pentru ofițeri femei – sacou scurt Spencer şi rochie albastru închis, epoleți, cămaşă albă de satin, papion alb de satin, poşetă neagră de lac, pantofi negri de lac cu toc, eventual dres de culoarea pielii, fără coafură, colier, brățară sau cercei.

În concluzie, politețea militară se exprimă prin trei moduri de comportament în viața de zi cu zi în calitate de cetățean, militar şi şef:

- modalitatea de a se identifica prin ținută;
- modalitatea de a se identifica prin comportament;
- modalitatea de a se identifica prin exprimarea orală şi în scris.

Fiecare dintre aceste moduri nu este, în cele din urmă, decât o altă exprimare pentru „ne respectăm”.

BIBLIOGRAFIE

Blondel Jacques, *Correspondance militaire et relations publiques*, Lavauzelle, 1995.

Gouesmël Philippe, *Guide pratique de correspondance militaire, communication et relations publiques*, Lavauzelle, 2005.

EAABC, projet de *Guide du comportement à l'usage des militaires sur la politesse, la tenue et le savoir-vivre*, version 2005.

Écoles de Saint-Cyr Coëtquidan, *Manuel de tenue, savoir vivre et correspondance*, édition 1995.

EMAT, *Directive relative aux comportements dans l'armée de terre* n° 4496/DEF/EMAT/CAB/G du 29 juin 1999 (édition reliée, mars 2000).

Commandement de la formation de l'armée de terre ENSOA, Ecole Nationale des sous officiers d'active, *Guide de tenue, de savoir-vivre et de correspondance*, version 2007.

INSTRUCTION N° 10300/DEF/EMAT/LOG/ASH – DEF/DCCAT/ LOG/REG relative aux tenues et uniformes des militaires des armes et services de l'armée de terre, 2005.

GENERAȚIILE OPERAȚIUNILOR DE PACE

Asist.univ.dr. Marian BRABOVEANU*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Evoluția misiunilor de pace sub egida ONU a condus la utilizarea unei noi denumiri în funcție de tipurile misiunilor de pace – generații de operațiuni de pace.

Cuvinte cheie: generații de operațiuni de pace; misiuni de pace; ONU.

Misiunile de pace efectuate de ONU sau organizațiile regionale au evoluat considerabil în ultimii 60 de ani atât în ceea ce priveşte mandatul şi constituirea lor, cât şi conflictele în care ele au fost desfăşurate.

Pentru a se facilita identificarea diferitelor tipuri de misiuni de pace, în prezent, este în mod frecvent utilizată expresia „generații de operațiuni de pace”[1].

Denumirea de „operațiuni din prima generație” face referire la misiunile de menținere a păcii fiind considerate tradiționale sau clasice. Aceste operațiuni sunt, în general, autorizate de către Consiliul de Securitate al ONU şi au drept scop asigurarea respectării acordurilor de încetare a focului convenite de către părțile beligerante. ONU a recurs la acest tip de operațiuni îndeosebi în perioada „războiului rece”.

Operațiunile din prima generație au următoarele caracteristici: sunt create în conformitate cu prevederile Cap. VI al Cartei ONU, de obicei prin decizia Consiliului de Securitate; Căştile Albastre intervin într-un conflict care antrenează două state recunoscute de către comunitatea internațională, fiind excluse războaiele civile şi revoluțiile; părțile interesate au semnat un acord de încetare a focului înainte de crearea misiunii; forțele internaționale au mandatul de a crea o zonă tampon între statele aflate în conflict, cu scopul de a se evita reluarea confruntărilor; efectivele ONU sunt considerate neutre şi imparțiale în ceea ce priveşte conflictul; statele implicate într-un mod sau

* e-mail: braboveanum @yahoo.com

[1] Teodor Frunzeti, *Soluționarea crizelor internaționale. Mijloace militare şi nemilitare*, Iaşi, Institutul European, 2006, p. 80.

altul în criză nu contribuie la operațiunea respectivă pentru a nu se compromite criteriul neutralității şi imparțialității; cei cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate nu participă, de regulă, la aceste misiuni.

Acest acord tacit a fost respectat cu câteva excepții până la sfârşitul războiului rece. Conduita aceasta viza, în principal, evitarea producerii unui conflict între marile puteri. În cazul operațiunilor din prima generație, Căştile Albastre sunt în majoritate militari dotați cu armament uşor. Aceştia nu recurg la forță decât în situații de legitimă apărare şi potrivit principiului neutralității şi imparțialității nu pot deschide focul asupra uneia sau alteia dintre părți. Modelul tip de operațiune din prima generație îl constituie Forța de Urgență a Națiunilor Unite în Orientul Mijlociu I – FUNU I, cu precizarea că ea nu a fost mandatată de către Consiliul de Securitate ci de către Adunarea Generală.

Până în prezent au fost autorizate de către ONU următoarele misiuni de pace din prima generație: Organismul Națiunilor Unite pentru Supravegherea Încetării Focului în Orientul Mijlociu – ONUST (iunie 1948); Grupul de Observatori Militari ai Națiunilor Unite în India şi în Pakistan – UNMOGIP (ianuarie 1949); Forța de Urgență a Națiunilor Unite în Orientul Mijlociu I – FUNU I (noiembrie 1956 - iunie 1967); Grupul de Observare al Națiunilor Unite în Liban – GONUL (iunie 1958 - decembrie 1958); Forța de Securitate a Națiunilor Unite în Noua Guinee Occidentală – UNSF (octombrie 1962 – aprilie 1963); Misiunea de Observare a Națiunilor Unite în Yemen – UNYOM (iulie 1963 – septembrie 1964); Forța Națiunilor Unite pentru Menținerea Păcii în Cipru – UNFICYP (martie 1964); Misiunea Reprezentantului Secretarului General în Republica Dominicană – DOMREP (mai 1965 – octombrie 1966); Misiunea de Observare a Națiunilor Unite pentru India şi Pakistan – MONUIP (septembrie 1965 - martie 1966); Forța de Urgență a Națiunilor Unite în Orientul Mijlociu II – FUNU II (octombrie 1973 – iulie 1979); Forța Națiunilor Unite pentru Observarea Dezangajării – FNOUD (iunie 1974); Forța Interimară a Națiunilor Unite în Liban – FINUL (martie 1978); Misiunea Națiunilor Unite în Etiopia şi Erithreea – MINUEE (decembrie 2000-aprilie 2002)[2].

În ultimii, ani operațiunile de pace din prima generație sunt din ce în ce mai rare. Practic, MINUEE, creată în 2000, este singura misiune ONU de după încheierea războiului rece care întruneşte toate criteriile acestei categorii.

Operațiunile de pace din a doua generație şi-au făcut apariția după căderea Zidului Berlinului. La începutul anilor ’90, comunitatea internațională a asistat la o explozie a numărului de misiuni create de către ONU în cadrul unor conflicte intrastatale de natură religioasă şi etnică.

[2] *Les Casques Bleus. Les operations de maintien de la paix des Nations Unies*, Departement de l’information des Nations Unies, New York, 1996, pp. 4-5.

Invocând posibilitatea ca ONU să desfăşoare acţiuni mai ferme, Agenda pentru Pace din 1992, prin propunerile sale novatoare în această privinţă, a dus la inaugurarea operaţiunilor de pace din a doua generaţie, diferite de cele anterioare. Acestea sunt create în baza prevederilor Cap. VII al Cartei ONU, presupunând intervenţia Căştilor Albastre, deseori, în medii ostile unde nu se exclude deschiderea focului pentru îndeplinirea mandatului acestora. În aceste misiuni, efectivele ONU nu mai sunt imparţiale şi neutre, pot recurge la forţă, inclusiv în cadrul conflictelor interne, şi nu se mai pune problema recunoaşterii ca state a părţilor aflate în conflict.

Declanşarea operaţiunilor de pace din a doua generaţie nu mai presupune acordul părţilor, fapt care poate conduce la două efecte contrare. Pe de o parte, aceasta permite intervenţia mai rapidă, contribuind la stabilizarea regiunii înainte de a se ajunge la apogeul conflictului. Pe de altă parte, acţiunea Căştilor Albastre fără acordul tuturor părţilor, le poate transforma pe acestea în ţinte ale facţiunilor rivale.

Obiectivul unor astfel de misiuni nu mai constă în menţinerea unei păci fragile, ci mai degrabă crearea condiţiilor propice unei păci durabile. Faţă de acest obiectiv de mai mare substanţă, efectivele necesare sunt, în mod firesc, mai mari. În plus, ele sunt constituite atât din militari, cât şi din personal civil

De exemplu, MINAUR nu a fost în măsură să stopeze genocidul care a răvăşit Rwanda şi, în plus, ea s-a soldat cu pierderi în rândul personalului militar şi civil, cu urmări nefaste pentru ONU în ceea ce priveşte credibilitatea Organizaţiei şi disponibilitatea membrilor de a participa la noi misiuni. Pentru remedierea acestor neajunsuri, ONU şi membrii săi au întreprins diverse iniţiative printre care înfiinţarea Brigăzii Internaţionale de Reacţie Rapidă de Forţe în Aşteptare şi dezvoltarea cooperării cu organizaţiile regionale.

Ca urmare a eşecului unor operaţiuni importante din a doua generaţie, ONU a decis revizuirea structurii misiunilor şi mandatelor lor, concomitent cu delegarea operaţiunilor coercitive către alte organizaţii internaţionale mai bine adaptate.

Astfel s-au configurat operaţiuni cu obiective diverse şi complexe, cu angajare pe termen lung în regiunile vizate, realizându-se ceea ce a primit denumirea de consolidarea păcii. Chiar dacă acest concept este embrionar, prima operaţiune de pace din generaţia a treia poate fi identificată în Misiunea de Administrare Interimară a Naţiunilor Unite în Kosovo-MINUK, creată în 1999. Această misiune a fost declanşată după ce NATO a încetat bombardamentele de aviaţie în regiune. Obiectivul principal al MINUK este reconstrucţia în Kosovo şi ajutarea populaţiei în a-şi constitui o administraţie de bază. O operaţiune asemănătoare o reprezintă Administraţia Tranzitorie a

Națiunilor Unite în Timorul Oriental-ATNUTO, din perioada 1999-2002, considerată a fi cea mai mare reuşită a ONU în materie de consolidare a păcii. După gestionarea de către ONU, în perioada menţionată, a aparatului guvernamental al țării, Timorul Oriental a devenit autonom, dispune de instituţii democratice şi a aderat la ONU, în anul 2002.

BIBLIOGRAFIE

Frunzeti Teodor, *Soluționarea crizelor internaționale. Mijloace militare şi nemilitare*, Iaşi, Institutul European, 2006.

Guehenno Jean-Marie, *Operations de maintien de la paix: la nouvelle donne*, „Le Monde”, 18 Decembre, 2002.

Les Casques Bleus, *Les operations de maintien de la paix des Nations Unies*, Departement de l’information des Nations Unies, New York, 1996.

CONSECINȚELE PE PLAN DOCTRINAR ŞI PRACTIC ALE DEZANGAJĂRII/ RENUNȚĂRII LA AGENDA GLOBALĂ DE GESTIONARE A CRIZELOR REGIONALE

Asist.univ.dr. Marian BRABOVEANU*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Revigorarea conceptului de tutelă, după încheierea războiului rece, a fost întâmpinată cu reticență de către marile puteri, din cauza costurilor financiare ridicate şi soluțiilor ineficiente în anumite conflicte.

Cuvinte cheie: agenda pentru pace; misiuni de pace; ONU.

În perioada de activism al Consiliului de Securitate, imediat după încheierea războiului rece, se vorbea despre revigorarea conceptului de tutelă ONU, pentru a se asigura o administrare imparțială, stabilă şi responsabilă în țările care ar fi necesitat o perioadă prelungită de reconstrucție. Deşi era atrăgătoare din punct de vedere intelectual, ideea nu a reuşit să-şi găsească susținători în rândul guvernelor. Marile puteri aveau rețineri cu privire la angajarea în operațiuni ce se anunțau atât costisitoare, cât şi nedeterminate ca durată şi finalitate[1].

Reticența marilor puteri de a susține noi operațiuni de menținere a păcii, în a doua parte a ultimului deceniu reflectă acest punct de vedere. În toată această perioadă, Organizația Națiunilor Unite s-au aflat în criză financiară nu în ultimul rând din cauza arieratelor datorate de Statele Unite ale Americii, care refuzau să plătească pentru programele care nu se bucurau de sprijinul Congresului şi, în acelaşi timp, nu voiau să ia în seamă nici o modificare a sistemului de finanțare al ONU care le-ar fi putut reduce influența.

Declinul activismului Consiliului de Securitate poate fi atribuit în parte acestei situații. Dar, întrucât la sfârşitul anilor ’90 întregul buget alocat de ONU pentru operațiunile de menținere a păcii reprezenta mai puțin decât costul a două zile de luptă în Războiul din Golf, este limpede reticența Occidentului de a aproba noi acțiuni ale ONU – reținere care nu se manifestă

* e-mail: *braboveanum @yahoo.com*

[1] James Mayall, *Politica mondială. Evoluția şi limitele ei*, Editura Antet, 2000, p. 103.

față de NATO – se explica doar parțial prin constrângerile bugetare. Mai degrabă, această atitudine este legată de descoperirea, făcută în cazul conflictelor din Somalia şi Bosnia, că nu există nici o soluție de tip „Capitolul al şaselea şi jumătate”[2].

Operațiunile tradiționale de menținere a păcii necesitau atât consimțământul tuturor părților, cât şi, mai ales atunci când ONU era implicat în construirea activă a păcii, încrederea tuturor taberelor în imparțialitatea organizației. Pe de altă parte, impunerea păcii presupunea parțialitate, cel puțin în momentul intervenției şi până când cei răspunzători pentru declanşarea crizei aveau să fie constrânşi sau convinşi să coopereze[3].

În plan practic, agenda globală a ONU conturată în Agenda pentru pace presupunea, în ultimă instanță, angajarea de resurse umane şi financiare suplimentare pentru puterile occidentale.

Dezangajarea din diferite zone afectate de turbulențe şi de scăderea importanței lor strategice, odată cu sfârşitul războiului rece, pe fondul incapacității regiunilor conflictuale de a-şi gestiona singure situațiile de criză, dă naştere unor situații dramatice. Astfel, genocidul din Ruanda, din l994, este considerat uneori în doctrină drept prima consecință a politicii de dezangajare.

La nivel general, Agenda pentru pace prevedea un cadru de manifestare a rolului global al ONU în domeniul gestionării internaționale a conflictelor. Anumite exerciții derulate pe principiile Agendei pentru pace (Somalia, Bosnia, Haiti, Kosovo) au demonstrat, însă, inabilitatea doctrinei promovate de acest document de a se concretiza într-un sistem instituțional coerent.

Principalele motive ale acestui eşec au fost legate de adoptarea unor strategii neadaptate realității de pe teren, de dificultăți organizaționale sau de lipsa legitimității în fața populației locale. În multe cazuri, intervenția ONU a agravat şi a complicat situația volatilă. Mandatele nu au putut fi duse până la capăt rămânând suspendate în intermediar, rezultatele anticipate nu s-au produs. În ciuda sprijinului inițial de care s-a bucurat lansarea Agendei pentru pace, punerea sa în practică întâmpină rezistența principalilor contributori financiari ai Organizației.

În cele din urmă, resursele financiare reduse şi presiunea politică pentru reforma ONU determină Organizația la o schimbare de discurs, în plan doctrinar, în sensul abordării regionale a gestionării conflictelor, în care ONU îşi rezervă doar un rol complementar.

Agenda pentru pace prefigurase, chiar dacă mai mult teoretic decât practic, rolul cooperării cu organizațiile subregionale. În 1992, Boutros-Boutros Ghali propunea „acțiuni regionale, ca măsuri de descentralizare, delegație şi cooperare cu Națiunile Unite în scopul uşurării răspunderii Consiliului”[4].

---

[2] *Ibidem*, pp. 96-97.
[3] *Ibidem*, p. 97.
[4] Boutros-Boutros Ghali, *Agenda pour la Paix*, Secretariat General des Nations Unies, 1992, p. 12.

Kofy Annan, secretarul general al ONU, a fost cel care a sintetizat formula semnificației abordării regionale a gestionării conflictelor şi necesitatea cooperării dintre ONU şi organizațiile subregionale: „Acordarea de sprijin inițiativelor regionale şi subregionale în Africa este, în acelaşi timp, necesară şi preferabilă. Acest tip de sprijin este necesar pentru că OMI nu are capacitatea, resursele şi expertiza pentru abordarea tuturor problemelor care pot apărea în Africa. Este preferabil pentru că de fiecare dată când este posibil, comunitatea internațională trebuie să încerce să completeze şi nu să înlocuiască eforturile africane de a soluționa problemele Africii”[5].

BIBLIOGRAFIE

Ghali Boutros-Boutros, *Agenda pour la Paix*, Secretariat General des Nations Unies, 1992.

Mayall James, *Politica mondială. Evoluția şi limitele ei*, Editura Antet, 2000.

[5] *Ibidem*, p. 15.

POZIȚIA COMPANIEI VODAFONE PE PIAȚA DIN MAREA BRITANIE

Drd. Cristiana Nicoleta MIHĂILĂ*
Academia de Studii Economice, Bucureşti

Compania Vodafone a constatat că, în anii '90, a fost una dintre cele două companii care au intrat pe piața noilor tehnologii din Marea Britanie. Vrând cu nerăbdare punerea în aplicare a unor noi strategii, Vodafone a dezvoltat noi dispozitive, oferind conexiuni mai rapide decât calculatoarele. Strategia curentă a Vodafone este de a „creşte prin expansiune geografică, achiziția de noi clienți, păstrarea clienților existenți şi creşterea consumului prin inovații în tehnologie”.

Cuvinte cheie: analiză SWOT; strategie; mediu extern; piață; telefonie mobilă.

Compania Vodafone a constatat că, în anii '90, a fost una dintre cele două companii care au intrat pe piața noilor tehnologii din Marea Britanie.

Strategia companiei din trecut a fost axată pe clienții din sectorul de afaceri, unde cererea şi tarifele practicate erau mai mari. Totodată, cu creşterea cotei de piață a concurenței, Vodafone a trebuit să schimbe strategia şi să devină mai orientată spre client. Prin urmare, gigantul de telecomunicații a introdus „Call Low”. Această opțiune a avut costuri mai mici de închiriere, dar taxe de apel mai mari şi a fost orientată către persoane care foloseau telefoanele lor mai puțin frecvent decât clienții de business.

În scopul de a rămâne pe primul loc în această piață competitivă, Grupul Vodafone a venit cu o nouă strategie şi a lansat o serie de filiale care au sprijinit sau au completat activitățile companiei „mamă” – Vodac, Vodapage, Parknet.

Vodafone a fost implicată şi într-o serie de aplicații specializate, fiind parte a noii strategii de remodelare a conceptului Vodafone. Prin urmare, au introdus „SafeLink”, „Call Seif”, „Recall”, „Vodastream”, „Met fax” şi „Vodafax”. Toate filialele menționate mai sus au fost parte a strategiei Vodafone de a cuceri piața.

În 1993, datorită strategiei sale de expansiune, companiei i-a fost acordată o licență în Australia pentru a opera a treia rețea digitală de telefonie

* e-mail: *semencristiana@yahoo.com*

mobilă. În acelaşi an, au primit licenţe similare să opereze în Grecia şi în Germania. Următorul pas în strategia Vodafone a fost de a opera în Franța, Scandinavia, Hong Kong, Fiji, Malta şi Mexic. Deşi costurile de început pentru societățile străine au fost în mod evident mari, decizia a fost foarte profitabilă, iar Vodafone a fost în continuă căutare de noi posibilități. Analiştii au prezis că Vodafone va creşte investițiile sale, cu scopul de a se asocia cu diverse companii şi, în cele din urmă, să creeze filiale.

Din moment ce Vodafone îşi atingea obiectivul de a opera în mai multe țări, pasul următor a fost să introducă un sistem digital care va permite apelurile dintre țări. Global System for Mobile Communications (GSM) a fost folosit, prima dată, de către Vodafone a cărui introducere a EuroDigital, în 1991, permitea clienților să „călătorească” în toată Europa şi în Scandinavia.

Din 1994, Vodafone a înființat una dintre cele mai mari rețele celulare, cu peste un milion de abonați. Mail on Sunday a prezis cu încredere, în 1993: „Suntem pe punctul de a fi martorii unei explozii de comunicații. Până în 2000, aproape toți dintre noi vor avea un telefon în buzunar”. Era foarte probabil că, pentru mulți, acela ar fi un telefon Vodafone.

Începând cu 1 ianuarie 1999, abonații au devenit capabili să păstreze numerele lor de telefon după schimbarea furnizorilor. La aceeaşi dată, 11 țări europene şi-au prezentat unitatea de moneda euro.

Între timp, Vodafone a fuzionat cu firma de telefonie mobilă din SUA, AirTouch, în vara anului 1999, plătind 68 de milioane dolari.

După o campanie susținută în mass-media, în februarie 2000, Vodafone AirTouch Mannesmann AG a achiziționat, în cea mai mare preluare a companiei, depăşind chiar şi fuziunea de AOL şi Time Warner în luna precedentă. De la 180 miliarde dolari, prețul final a fost aproape de două ori oferta inițială. Valoarea sa de piață, de 314 miliarde dolari, a făcut Vodafone cea mai mare companie britanică şi al şaselea cel mai mare din lume. Aceasta a intrat în noul mileniu, de asemenea, ca singura companie cu adevărat globală de telefonie mobilă. Postfuziunea Vodafone a deținut mai mult de 42 de milioane de abonați de telefonie mobilă în 25 de țări.

Vrând cu nerăbdare punerea în aplicare a unor noi strategii, Vodafone a dezvoltat noi dispozitive, oferind conexiuni mai rapide decât calculatoarele. Nu numai analiştii se aşteaptă ca Vodafone să devină cea mai mare companie din lume.

Prima jumătate a anilor 2000 s-a dovedit o dezamăgire pentru piața mondială de telefonie mobilă, deoarece sectorul de telecomunicații şi de piață de înaltă tehnologie, în general, a fost într-o criză prelungită. Potențialul industriei de telefonie mobilă de mare viteză a declanşat un război feroce, care a condus la îndatorarea puternică a companiilor concurente. Cu toate acestea, Vodafone, care a menținut un bilanț relativ pozitiv în comparație cu

concurenții săi puternici îndatorați, a navigat cu succes pe piața dificilă. Într-adevăr, între anii 2000 şi 2005, compania şi-a mărit cu mai mult de cinci ori veniturile sale la nivel mondial şi cu mai mult de patru ori baza de abonați internaționali.

În Japonia, compania a pierdut şansa de a se poziționa în piața 3G. Angajamentul Vodafone de a standardiza telefonul, care a condus la implementarea unor noi designuri pentru operațiunile sale globale, nu a reuşit să ia în considerare caracterul foarte specific al pieței japoneze. În comparație cu telefoane mobile ale concurenților, extrem de elegante, oferind servicii de ultimă oră, telefoanele Vodafone au părut prea simple. În acelaşi timp, rețelele concurenților promovau viteze de *download* de opt ori mai rapide decât rețeaua Vodafone. Rezultatul a fost o scădere a cotei de piață a grupului, până la 17,8% în 2005, şi pierderi în baza sa de abonați.

În acelaşi timp, cu puține perspective de achiziție de mari dimensiuni disponibile, cel puțin pe termen scurt, şansele de creştere ale Vodafone păreau să depindă de dezvoltarea afacerii sale 3G. Compania a lansat o promovare agresivă a noilor sale telefoane mobile 3G, precum şi o gamă de servicii non-voce, cum ar fi fotografie de mesaje, download-uri video şi muzică, precum şi primele transmisii de programare noi de televiziune mobilă. Cu toate acestea, compania s-a confruntat cu o concurență crescută pe piață, inclusiv din partea Hong Kong-ului, Hutchison Whampoa, care a intrat pe piața europeană. În acelaşi timp, o serie de alți jucători, în special Orange, au început să dobândească putere la scară largă, devenind un rival adevărat pentru Vodafone.

Cu 165 de milioane de abonați şi vânzări de peste 31,5 miliarde lire sterline (64 de miliarde dolari), Vodafone a fost lider global pe piața de comunicații mobile de la mijlocul deceniului. Compania a rămas interesată de oportunitățile de achiziții ulterioare. Unii analişti au sugerat că, după ce a eşuat în încercarea sa de a achiziționa AT & T Wireless, Vodafone ar putea depune un efort susținut în preluarea companiilor AT & T şi Cingular. Fiind una dintre cele mai mari companii din lume, Vodafone va continua să stabilească ritmul pe piața industriei de telecomunicații la nivel mondial.

Strategia curentă a Vodafone este de a „creşte prin expansiune geografică, achiziția de noi clienți, păstrarea clienților existenți şi creşterea consumului prin inovații în tehnologie” (Vodafone.co.uk). În mai 2006, societatea a formulat o strategie bazată pe cinci idei. Printre strategii, Vodafone trebuia să mențină şi să îmbunătățească poziția sa pe piață față de concurenți.

Mediul extern al Grupului Vodafone este determinat de:

1. Factorii politici:

- regulamentele – licențele de telefonie mobilă sunt bine controlate şi accesul la spectrul de frecvențe este limitat;

- infrastructura – necesită, de obicei, permisiunea de la guvern şi de la organele statutare, în scopul utilizării terenurile lor;
- problemele de sănătate – nu există încă nici un aviz public definitiv cu privire la efectul de utilizare a telefonului mobil de către oameni şi, de asemenea, posibilele efecte asupra sănătăţii pe care le pot produce stâlpii de telefon de lângă şcoli.

Alți factori politici includ politici fiscale, dreptul muncii, dreptul mediului, restricțiile comerciale, tarife şi stabilitate politică.

2. Factorii economici:

- costul de licențe – costul de achiziționare a licențelor de telefonie mobilă este foarte mare;
- 3G – războiul ofertelor pentru licențele 3G s-a purtat în perioada boom-ului economic şi, prin urmare, prețul plătit pentru ele a fost extrem de mare;
- scăderea costului apelurilor – concurența între furnizori este acerbă, existând foarte puține piețe unde există monopol pe piața de telefonie mobilă. Strategia de stabilire a prețurilor pe care compania o foloseşte în mod normal, este de a oferi consumatorilor un cost justificat, astfel ca toată lumea să poată beneficia sau achiziționa produsele lor.

3. Factorii socioculturali:

- problemele de sănătate – în cazul în care telefoanele mobile se dovedesc a fi dăunătoare, s-ar putea înceta folosirea lor şi interzicerea stâlpilor;
- demografia – telefoanele mobile tind să fie folosite de către membrii mai tineri ai societății;
- tendințele sociale – în cazul în care o tendință de a nu avea un telefon mobil s-ar produce, acest lucru ar putea avea un impact serios asupra utilizării lor, deşi puțin probabil să se întâmple.

4. Factorii tehnologici:

- în industria de telefonie mobilă s-au petrecut numeroase schimbări tehnologice şi se va continua acest lucru;
- introducerea tehnologiei 3G permite furnizarea mai multor servicii. Progresul tehnologic facilitează companiei Vodafone să întărească relațiile cu clienții, din cauza încrederii care îi este acordată, fiind consolidată de-a lungul anilor.

Analiza SWOT prezintă punctele forte şi punctele slabe ale companiei, împreună cu posibilitățile externe şi amenințările cu care se poate confrunta:

Punctele forte:
- experiența globală şi capacitatea de a se stabiliza în multe țări;
- legătura puternică față de client şi valorificarea consumatorului;
- oferă servicii de date pe care un client le poate accesa utilizând o rețea avansată;
- reputația afacerii pe piața locală, din cauza „produsului” pe termen lung.

Punctele slabe:
- explorarea unei noi tehnologii implică costuri de cercetare, dezvoltare şi infrastructură. Dacă rezultatul final nu se ridică la nivelul aşteptărilor, aceste costuri nu vor fi recuperate;
- Vodafone se confruntă cu probleme legale, în termeni de diferențiere în sectorul telecomunicațiilor, care nu este încă pregătit pentru schimbări rapide;
- satisfacerea clienților.

Oportunitățile:
- generația a treia de telefoane mobile se aşteaptă a fi unul dintre principalele produse ale industriei de telecomunicații, deoarece va permite transmiterea de date într-un mod mai rapid şi de calitate, care va facilita videofoane, internet mobil şi mesaje multimedia;
- telefonul mobil a intrat acum în percepția populară ca ceva care „trebuie să-l am”, oferind Vodafone oportunitatea de a continua să crească dimensiunea pieței, precum şi cota lor de piață.

Amenințările:
- companiile de telecomunicații trebuie să accepte deciziile care se pot lua din motive politice sau sociale, fără a lua în considerare efectul asupra lor;
- în cazul în care tendința de utilizare a telefoanelor mobile s-ar inversa din orice motiv, Vodafone ar avea de suferit;
- concurență – O2, Orange, T-Mobile etc., care au oferte şi servicii comparabile.

Viitorul prezintă riscuri, dar se întrevăd, de asemenea, şi oportunități. Dovezile sugerează că societăţile care iau măsuri să îmbrățişeze viitorul şi să-şi asume implicațiile schimbării, sunt mult mai pregătite atât pentru a gestiona riscurile, cât şi pentru a profita de oportunități. Repetiția îmbunătățeşte anticiparea şi viteza de răspuns organizațional. Pentru a avea succes, literatura de specialitate sugerează faptul că o organizație are nevoie de o „memorie a viitorului”.

BIBLIOGRAFIE

Gelder D. & Woodcock. P., *Marketing and Promotional Strategy*, Nelson Thornes, 2003.

Jobber D. & Fahy J., *Foundations of Marketing*, 2nd Edition, McGraw-Hill Education, 2006.

Lynch R., *Corporate Strategy*, 4th Edition, Pearson Education Limited, 2006.

Wootton Simon, Horne Terry, *Strategic Thinking*, 3rd Edition, Kogan Page, 2010.

www.vodafone.co.uk

CONCEPTUL DE EFORT FIZIC

Lect.univ.dr. Andrei ION*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Efortul fizic reprezintă prin definiție o solicitare motrică cu caractere bine definite, în funcție de parametrii lui.

Cuvinte cheie: antrenament sportiv; efort fizic; stimul.

„Efortul reprezintă o conduită conativă de mobilizare, concentrare şi accelerare a forţelor fizice şi psihice în cadrul unui sistem de autoreglaj conştient şi inconştient în vederea depăşirii unui obstacol, a învingerii unei rezistenţe a mediului şi a propriei persoane”. În antrenamentul sportiv, ne interesează în mod deosebit efortul fizic, care prin acțiunea sa implică sistemul muscular, energetic, de transmitere şi prelucrare a informației şi determină un anumit grad de solicitare a organismului, solicitare care prin caracterul său de stres, modifică nivelul homeostaziei[1], fixându-1 pentru moment la un nivel superior.

De-a lungul timpului, mulți autori au încercat să formuleze definiții ale acestei noțiuni. Astfel, E. Avramoff arată că efortul fizic din antrenament se reduce la un proces de creştere a capacității de adaptare a organismului la acțiunea stimulilor fizici. Altfel spus, antrenamentul fizic este o acțiune conştientă şi metodică, având drept scop punerea în valoare şi creşterea posibilităților de adaptare a fiecărei funcții a organismului.

Hollman şi Hettinger consideră efortul ca o repetiție sistematică de acțiuni motrice ce au ca obiectiv ameliorarea performanței fără modificări evidente.

A. Demeter (1994) defineşte antrenamentul fizic ca fiind un proces pedagogic complex, organizat pe o perioadă lungă şi finalizat prin adaptări consecutive, optimale, până la obținerea adaptării maxime, exprimată prin atingerea măiestriei sportive maxime şi menținerea ei în timp.

* e-mail: *ionandreiunap@yahoo.com*

[1] *homeostazia* – stare de echilibru dinamic a funcțiilor şi proceselor biochimice ale organismului, care se traduce printr-o constanță continuă a funcțiilor fiziologice (temperatura corporală, tensiune arterială etc.).

În ştiința sportului, din punct de vedere metodic, efortul este privit ca un proces de elaborare, de continuă învățare, a cărui formă de execuție cuprinde un anumit număr de repetiții efectuate în diverse maniere.

Este de remarcat dubla solicitare a organismului în efort: pe de o parte, *solicitarea fizică,* respectiv a sferei somatice şi vegetative, iar pe de altă parte, *solicitarea psihică* emoțională implicată în efort. Astfel, organismul în efort se află într-o solicitare generalizată.

I. Drăgan (1994) arată că metodica antrenamentului evoluează necontenit, iar baza obiectivă a acestuia este suportul fiziologic. În concepția lui, antrenamentul este privit ca un proces complex, multilateral, psihosocial, morfofuncțional şi metodico-pedagogic, care urmăreşte crearea unui individ cu un înalt nivel de sanogeneză, un grad superior de rezistență la diverşi factori ai mediului ambiant sau endogen, cu o mare capacitate de efort şi un echilibru neuro-cortical şi neuro-endocrino-vegetativ adecvat, toate materializate în posibilitatea obținerii unor performanțe sportive deosebite. El enunță şi câteva principii fiziologice ale antrenamentului, cum ar fi: accesibilitatea (capacitatea de a suporta un efort), multilateralitatea (dezvoltarea complexă, multilaterală a sportivului), individualizarea (corelarea activității cu vârsta, sexul, antecedente heredo-colaterale şi personale, starea de sănătate, capacitatea funcțională), continuitatea (caracterul continuu al antrenamentului), gradarea efortului (creşterea progresivă a efortului), utilizarea eforturilor susținute în antrenament (eforturile mari sunt mijloace eficace pentru creşterea eficienței funcționale a organismului, a stabilității mediului intern – homeostazia), alternarea efortului cu refacerea (efortul este partea ergotropă, refacerea fiind partea trofotropă).

Din punct de vedere biologic, efortul fizic şi în special cel sportiv este un stimul (excitant) biologic adecvat care obligă organismul să răspundă prin manifestări electrice, mecanice, termice. Acest stimul, când este bine dozat şi administrat corespunzător particularităților individului, conduce la acumulări cantitative şi calitative ce vizează obținerea performanței maxime.

Privit astfel, antrenamentul sportiv este alcătuit din încărcături care, prin volum, intensitate, densitate, complexitate, specificitate şi tip, duc la adaptări funcționale sau la realizarea unor obiective coordinative tehnico-tactice, în care sistemele supuse pregătirii sunt solicitate la limita adaptării.

Mărimea efortului poate fi apreciată din două perspective: „din afară” şi „din interior”. Privit „din afară”, el este caracterizat de indicatori ca: specificitate, volum, durată, amplitudine, densitate şi complexitate, care condiționează modificările funcționale morfologice necesare creşterii capacității de performanță. Pentru dezvoltarea acesteia este necesară utilizarea

unor stimuli[2], ale căror caracteristici sunt determinate pe baza unor metodologii care, în mod implicit, organizează şi orientează administrarea acestora.

Specificitatea stimulilor este determinată de caracteristicile lor, de reacţiile provocate sistemelor organismului implicate prioritar, de calităţile psihologice ale sportivului, de vârstă, nivel de pregătire, de poziţia lor în substructurile macrociclului, de condiţiile ambientale etc.

Specificitatea stimului este dată de structura mişcării care selecţionează grupele musculare solicitate, durata acestei solicitări, tipul de acţiune neuro-musculară, metabolică şi de adaptare a structurilor osteo-tendinoase, dar şi de ansamblul de funcţii pe care le activează după o ierarhie şi ordine precisă, efecte care determină implicit alcătuirea programelor de pregătire.

A. Dragnea (1996) relevă faptul că antrenamentul sportiv este un proces de lungă durată, conceput ca un sistem motric-funcţional în vederea realizării unei conduite performante în concurs. Această conduită este rezultatul adaptării superioare a organismului la eforturi fizice şi psihice intense.

Gh. Cârstea (1999) consideră antrenamentul ca pe un proces instructiv-educativ desfăşurat sistematic şi continuu, gradat, de adaptare a organismului uman la eforturile fizice şi psihice intense, în scopul obţinerii de rezultate înalte într-una dintre formele de practicare competitivă a exerciţiilor fizice.

D. Evuleţ-Colibaba şi I. Bota (1997) împărtăşind acest punct de vedere spun că efortul este rezultatul multiplelor solicitări (musculare, cardiorespiratorii, neuro-endocrino-metabolice, psihice etc.) la care este supus organismul uman în timpul prestării unei activităţi de natură diferită. Solicitările (stimulii) sunt *fenomene-cauză* care provoacă *fenomene-efect* (reacţiile organismului).

Efortul fizic este definit ca fiind reprezentat prin totalitatea actelor motrice coordonate în vederea efectuării unui lucru mecanic adecvat, ce are la bază transformarea optimă a energiei chimice în energie mecanică – fenomen ce se întâlneşte numai în sistemele biologice contractile.

BIBLIOGRAFIE

Avramoff E., *Probleme de fiziologie a antrenamentului,* ANEFS, Bucureşti, 1980.

Bota C., *Fiziologia efortului fizic şi sportului*, Editura ANEFS, 1993.

Cârstea Gh., *Educaţia fizică, fundamente teoretice şi metodice,* Casa de Editura Petru Maior, 1999.

[2] *stimul* – orice modificare ce se produce în mediul natural sau social, care provoacă o excitaţie sau o schimbare.

Demeter A., *Fiziologia efortului sportiv în ,,Medicina sportivă aplicată”,* Editura Editis, Bucureşti, 1994.

Dragnea A., *Antrenamentul sportiv*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1996.

Dragnea A., Mate-Teodorescu S., *Teoria Sportului*, Editura FEST, Bucureşti, 2002.

Drăgan I., *Medicina sportivă* în „Medicina sportivă aplicată” Editura Editis, Bucureşti, 1994.

Popescu-Neveanu P., *Dicţionar de psihologie*, Editura Albatros, Bucureşti, 1978.

PRINCIPIILE ANTRENAMENTULUI SPORTIV

Lect.univ.dr. Andrei ION*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Noțiunea de antrenament este sinonimă cu cea de pregătire sportivă. Conceptul de antrenament are în subordine bazele antrenamentului (ansamblul legilor şi principiilor care fundamentează şi condiționează antrenamentul sportiv) stabilite de teoria antrenamentului sportiv (sistem de principii şi metode care compun şi structurează antrenamentul sportiv), conform principiilor antrenamentului (idei de bază, de ordin pedagogic, psihologic, fiziologic, igienic şi altele care structurează efectuarea şi conducerea procesului de antrenament).

Cuvinte cheie: antrenament sportiv, principiile antrenamentului sportiv.

Antrenamentul sportiv: definiție şi componente

Una dintre definițiile date antrenamentului sportiv este cea inclusă în „Dicționarul terminologic”, conform căreia antrenamentul sportiv este un „proces pedagogic desfăşurat sistematic şi continuu gradat de adaptare a organismului omenesc la eforturile fizice, tehnico-tactice şi psihice intense, în scopul obținerii de rezultate înalte într-una dintre formele de practicare competitivă a exercițiilor fizice”.

Antrenamentul sportiv are mai multe componente:

- pedagogică – prin procesul didactic cu care operează;
- biologică – prin efectele obiective în planul dezvoltării funcționale şi al nivelului adaptiv al organismului uman;
- psihologică – prin implicațiile caracteriale, morale, emoționale ale personalității sportivului;
- sociologică – prin raporturile şi modul lui de integrare şi omogenizare în mediul social, economic şi cultural;
- igienică – prin condițiile specifice de alimentație, odihnă şi de mediu ambiant în care sportivul se antrenează şi se reface;

* e-mail: *ionandreiunap@yahoo.com*

- etică – prin idealurile de *fair-play*, de angajare totală şi onestă în pregătire şi în concurs;
- estetică – prin frumusețea şi rafinamentul gestului motric, prin complexitatea şi armonia acțiunilor motrice, prin spectacolul provocat de procesul sportiv.

Principiile antrenamentului sportiv

Pornind de la premisa că antrenamentul sportiv este înainte de toate un proces didactic cu implicații multiple, este necesară diferențierea principiilor antrenamentului sportiv în două categorii:

- principii generale;
- principii specifice.

Principiile generale sunt denumite ca atare, deoarece se întâlnesc în toate genurile de activitate socială, îndeosebi în sfera educațională. Aceste principii surprind şi sintetizează realitatea complexă a antrenamentului sportiv, din punct de vedere al procesului pedagogic prin care se prepară performanța sportivă.

Principiile antrenamentului sportiv pot fi formulate după o anumită taxonomie a criteriilor, care să pornească de la aspectele cele mai generale ale activității sportive şi de la obiectivele ei, pentru a continua cu conținutul, metodele şi strategiile adecvate.

Aşadar, această taxonomie propusă cuprinde patru categorii de principii:

- principii privind orientarea pregătirii şi dezvoltării multilaterale a personalității şi integrarea socio-profesională a sportivului, eficiența maximă şi economicitatea, ca şi complementaritatea teoriei cu practica;
- principii privind obiectivele: maximalizarea capacității de performanță, dezvoltarea aptitudinilor motrice, cognitive, afective şi emoționale, controlul, obiectivarea şi evaluarea activității şi colaborării dintre antrenor, sportiv şi colectivul de asistență ştiințifică;
- principii privind conținutul: interdisciplinaritatea, raționalizarea şi operaționalizarea;
- principii metodico-strategice: individualizarea, conştientizarea, motivația şi efortul voluntar, accesibilitatea, interacțiunea mijloacelor verbale cu cele neverbale, supraînvățarea, modelarea, simularea, specializarea şi autoreglarea sportivului.

În categoria *principiilor specifice* se includ principiile care acționează preponderent în antrenamentul sportiv şi care sunt utilizate şi în alte activități, generatoare de alte tipuri de performanțe (balet, muzică, circ etc.). Principiile specifice sunt de esență biologică pentru că practica antrenamentului implică înainte de toate cunoaşterea şi respectarea legilor care guvernează procesele

de adaptare (a organismelor vii la excitații exterioare repetate care se manifestă sub forma solicitărilor fizice).

Aplicarea legilor generale ale adaptării la aspectele specifice antrenamentului sportiv a permis formularea principiilor lui biologice.

Principiul continuității

Evidențierea acestui principiu s-a impus pe măsura extinderii competițiilor sportive şi mai cu seamă datorită eşalonării lor pe întregul an calendaristic. Astfel, caracterul ciclic al pregătirii a fost înlocuit cu cel continuu. Unii autori evocă, încă, principiul ciclicității în accepțiunea de repetare în timp a concursului şi a pregătirii, dar viața sportivă internațională a impus corelarea între pregătire şi concurs, adică continuitatea pregătirii ce leagă şi condiționează concursul următor.

Mărirea frecvenței concursurilor sportive, sporirea dificultăților acestora au determinat creşterea rolului procesului pedagogic al antrenamentului sportiv, ameliorându-i efectele, îndeosebi pe plan biologic. Altitudinea performanței sportive a depins tot mai mult de nivelul calităților motrice înnăscute şi dobândite ale sportivilor, de numărul deprinderilor motrice, concretizate în elementele şi procedeele tehnico-tactice cele mai eficiente. Acest aspect se urmăreşte în cadrul lecțiilor de antrenament sau, mai bine zis, în suita lecțiilor care compun un ciclu săptămânal, o etapă, o perioadă cu ciclu anual de pregătire. Deci, necesitatea realizării unei succesiuni permanente a lecțiilor de antrenament a izvorât din cunoaşterea legilor bio-psiho-pedagogice de formare a deprinderilor motrice şi de dezvoltare a calităților motrice ale sportivilor. Schimbările complexe survenite în organism sub influența exercițiilor fizice, a mijloacelor antrenamentului au un caracter fizic şi se mențin un timp limitat.

Pornind de la ideea fundamentată ştiințific, conform căreia mecanismul formării şi perfecționării deprinderilor motrice, ca şi dezvoltarea calităților motrice se conduc după regulile temporare reflexe, este indispensabil să se asigure continuitatea antrenamentului sportiv.

Perfecționările morfofuncționale caracteristice sportivilor nu sunt câştigate pentru totdeauna, ci reprezintă modificări reversibile, tocmai datorită capacității organismului de a se adapta mereu la condițiile de mediu în continuă mişcare. Dacă efortul nu se mai repetă se creează o situație diferită de cea precedentă şi organismul va reacționa în conformitate cu noile cerințe. În absența exercițiilor care au determinat şi au întreținut perfecționările caracteristice antrenamentului, organele şi sistemele corpului se adaptează la noile condiții, capacitatea funcțională, structura şi dimensiunile lor reducându-se până la nivelul solicitării noi, mai scăzute, la care sunt supuse.

Practica sportivă şi cercetarea ştiinţifică au demonstrat că perfecţionările dobândite prin antrenament se pierd într-un timp de 3-4 ori mai scurt decât cel necesar obţinerii lor. Involuţia survine chiar şi în cazul în care nu se întrerupe antrenamentul, dar scade intensitatea efortului în raport cu cea din etapa precedentă.

Suprimarea bruscă a eforturilor de către sportivii de performanţă obligă organismul acestora să treacă rapid într-o situaţie complet nouă, care impune o solicitare atât de mare a mecanismelor de adaptare, încât adesea pot surveni tulburări sau îmbolnăviri.

Cercetarea ştiinţifică fundamentală, cea aplicativă, experienţa marilor antrenori demonstrează necesitatea obiectivă a aplicării cu strictețe a principiului continuităţii, ca o condiţie fundamentală a performanţei de talie mondială.

Principiul solicitărilor optime şi a creşterii în trepte a eforturilor

Transpunerea în practică a principiului continuităţii presupune şi instituirea unui regim permanent de activitate a sportivului şi realizarea unui număr suficient de repetări ale mijloacelor de antrenament. În scopul creşterii nivelului de pregătire a sportivului este necesar ca, pe fondul asigurării continuităţii activităţii sale, antrenorul şi sportivul să modifice treptat conţinutul exerciţiilor şi mijloacelor de antrenament.

Dialectica performanţei sportive constă în creşterea treptată a eforturilor în antrenament, până la atingerea nivelurilor maxime, permanent modificabile. Această creştere a eforturilor se bazează pe dezvoltarea capacităţii funcţionale a organismului omenesc, pe puterea lui de adaptare la mediul înconjurător.

Cercetările ştiinţifice au arătat că, în cazul în care organismul este supus unui excitant care creşte dintr-o dată, dincolo de limită, se produce o slăbire a reacţiei, o inhibiţie („inhibiţie supraliminară” sau „inhibiţie de protecţie”). Astfel, la un efort slab de volum, intensitate, durată sau structură (sau toate la un loc), organismul sportivului răspunde corespunzător, cu o cheltuială de energie redusă. Pe măsură ce intensitatea excitantului creşte, adică parametrii efortului din antrenamente îşi măresc valorile, se amplifică şi cantitatea de energie pe care sportivul o cheltuieşte pentru a răspunde adecvat. În momentul în care antrenorul amplifică în mod exagerat efortul şi nu primeşte un răspuns corespunzător din partea sportivului, înseamnă că s-a depăşit gradul de pregătire al acestuia. La efortul nou, supramărit, el nu se mai poate adapta, iar eforturile mari de voinţă depuse pentru a respecta totuşi indicaţiile îl expun la o epuizare sau la supraantrenament.

În cazul în care organismele se adaptează, în mod progresiv, la excitanţi din ce în ce mai puternici, pot suporta o excitaţie anterior supraputernică (o

solicitare neobişnuită pentru organismul sportivului) astfel că excitanţii (antrenamentul) care provocau mai înainte apariţia inhibiţiei supraliminare devin accesibili, aceştia acţionând întocmai ca un excitant puternic sau mediu.

Prin urmare, antrenamentul ideal este cel care înregistrează indici superiori cantitativi şi calitativi, atingând valori şi solicitând organismul până la „refuz”.

O condiţie de bază a perfecţionării organismului la efort o constituie evitarea apariţiei fenomenului de obişnuinţă sau de acomodare. Aceasta se realizează prin respectarea „principiului creşterii în trepte a efortului”. Acest principiu preconizează creşterea gradului de solicitare a organismului prin intensificarea efortului, când se utilizează aceleaşi mijloace sau prin schimbarea acestora, organismul reacţionând mai puternic la excitanţii cu care nu este obişnuit.

Principiul priorităţii efortului specific competiţional

Reacţiile de adaptare la diferite exerciţii mai au încă o caracteristică principală şi anume specificitatea lor. Răspunsul organismului nu este acelaşi la toate solicitările. În funcţie de particularităţile fiecărui excitant, unele organe sunt solicitate mai mult, altele mai puţin.

Faptul că gradul de perfecţionare morfofuncţională a organismului condiţionează nivelul performanţelor sportive şi că aceste perfecţionări depind de efortul depus în antrenamente duc în mod necesar la concluzia că obţinerea celor mai înalte performanţe este posibilă numai dacă solicitările din antrenament respectă specificul efortului competiţional.

Având în vedere faptul că, în practica sportivă rezistenţa, forţa şi viteza nu există ca atare, ci numai ca forme concrete de manifestare şi că specificitatea maximă a acestora este cea din timpul competiţiei, rezultă că unul dintre mijloacele optime de antrenament îl constituie concursul. De altfel, metodica actuală acordă o pondere tot mai mare concursurilor ca mijloc de pregătire pentru performanţe.

Locul pregătirii fizice multilaterale în antrenamentul sportivilor de mare performanţă

Numeroşi autori români şi străini consideră pregătirea fizică multilaterală ca un principiu de bază al antrenamentului sportiv. Potrivit acestui principiu, orice sportiv, indiferent de disciplina practicată, trebuie să acorde o atenţie deosebită dezvoltării celor patru calităţi fizice de bază (forţă, viteză, rezistenţă şi îndemânare), dacă doreşte să obţină performanţe de înalt nivel.

Acest principiu mai poate fi menţinut în antrenamentul actualilor sportivi de mare performanţă numai dacă se constată că sunt încă valabile cele două teze fundamentale, şi anume:

- pregătirea fizică multilaterală este o condiție a obținerii rezultatelor înalte;
- antrenarea unei calități motrice se reflectă pozitiv asupra celorlalte calități.

Verificarea primei teze s-a făcut prin cercetarea particularităților morfofuncționale şi motrice ale campionilor actuali din diferite ramuri de sport. Din astfel de cercetări a reieşit că dezvoltarea fizică multilaterală nu este o condiție a obținerii performanțelor ridicate în sporturile al căror efort competițional necesită o singură cale de eliberare a energiei.

Astfel, problema pregătirii fizice multilaterale în sportul de înaltă performanță actual, trebuie privită într-un mod diferit decât în deceniile anterioare. Pregătirea fizică multilaterală nu mai poate fi considerată ca o condiție a obținerii performanțelor înalte la toate disciplinele sportive, deoarece marii campioni din sporturile ale căror efort competițional impune numai efort aerob sau anaerob nu sunt multilateral, ci unilateral dezvoltați, având perfecționate doar organele, calitățile motrice şi capacitatea de efort specifice cerințelor competiționale.

De asemenea, nu există dovezi ale transferării efectelor pozitive dobândite în organele şi în sistemele solicitate în antrenament şi la organele şi sistemele care nu au fost solicitate în antrenamentul respectiv. Nici progresul obținut într-o calitate motrică nu se reflectă pozitiv asupra altei calități motrice, dacă mişcările acesteia nu angrenează în lucru aceleaşi fibre musculare şi aceleaşi organe ca şi calitatea care a fost antrenată.

Există însă numeroase dovezi că antrenamentul care determină mari perfecționări funcționale, structurale şi dimensionale în organele limitative ale unei căi de eliberare a energiei poate să influențeze negativ organele care condiționează eliberarea de energie pe cealaltă cale. Se poate afirma că pentru sportivii de mare performanță din disciplinele şi probele al căror efort competițional se bazează pe o singură cale de eliberare a energiei, iar din punct de vedere motric rezultatele au ca factor limitativ o singură calitate, pregătirea fizică multilaterală este contraindicată, nefavorizând obținerea performanțelor maxime, putând chiar să frâneze realizarea lor. Când efortul competițional are caracter mixt şi cerințele tehnico-tactice necesită mai multe calități motrice, antrenamentul fizic trebuie să fie multilateral.

În ceea ce priveşte pregătirea fizică multilaterală, în antrenamentul copiilor şi juniorilor, teoretic considerațiile care pledează pentru specificitatea efortului în antrenament nu îşi pierd valabilitatea nici la aceste perioade de vârstă.

Se consideră că înțelegerea şi aplicarea principiilor antrenamentului sportiv au o însemnătate hotărâtoare în obținerea şi în menținerea performanțelor sportive la nivel înalt. Aceste principii alcătuiesc punctul de plecare al teoriei şi practicii antrenamentului sportiv modern.

BIBLIOGRAFIE

Alexe N., *Teoria şi metodica antrenamentului sportiv modern,* Editura Fundației România de Mâine, Bucureşti, 1999.

Todea S., *Metodica educației fizice şi sportive,* Editura Fundației România de Mâine, Universitatea Spiru Haret, Bucureşti, 1998.

Teoria educației fizice şi sportului, Editura Fundației România de Mâine, Universitatea Spiru Haret, Bucureşti, 1999.

TIPUL SOMATIC ŞI ANTRENAMENTUL

Lect.univ.dr. Alin PETRACHE*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Oamenii au fost împărțiți în mai multe categorii, numite tipuri somatice, după unele criterii fizice – masă musculară, înălțime, țesut adipos, grosimea oaselor. Deşi tipul somatic rămâne constant de-a lungul vieții, aspectul corpului se poate modifica în urma antrenamentelor.

Cuvinte cheie: ectomorf; endomorf; mezomorf.

Tipul somatic este un criteriu în clasificarea corpurilor omeneşti, în acest caz, în funcție de câteva caracteristici evidente: grosimea oaselor, masa musculară, stratul adipos. Clasificarea după tipul somatic nu este singura şi nici nu poate încadra perfect pe oricine, de aceea, ea trebuie folosită mai mult orientativ, prin evitarea încercării de a încadra pe cineva forțat într-un anumit tip somatic (majoritatea suntem o combinație a celor trei tipuri). Totodată, tipul somatic trebuie să reflecte anumite caracteristici constante şi evidente.

De exemplu, un mezomorf care s-a îngrăşat din cauza exceselor alimentare, nu este un endomorf. Încadrarea într-unul din cele trei tipuri somatice nu este o condamnare, ci un element de referință în stabilirea obiectivelor şi a planului de antrenament şi alimentație/suplimentație. Există cazuri în care persoane cu o voință deosebită au reuşit să-şi modifice atât de mult corpul, încât pare că şi-au schimbat tipul somatic, adică au devenit din slabi graşi, sau din graşi slabi, de exemplu.

Ectomorful

Slab şi subțire, cu masă musculară şi strat adipos reduse, oase subțiri de obicei, în general longilin. Metabolismul său rapid face ca acumularea de masă musculară să fie foarte dificilă, chiar şi proteinele fiind arse pentru energie. Se pare că şi absorbția nutrienților este deficitară.

Ectomorfii au rate metabolice foarte mari, fiind foarte greu pentru ei să acumuleze masă musculară şi să câştige în forță. Aceasta poate fi o situație

* e-mail: *alin.petrache@frr.ro*

frustrantă pentru multe persoane, care devin complexate de faptul că sunt prea slabi şi sfârşesc prin a avea o imagine de sine foarte proastă. Pentru ectomorfi, efortul de a acumula masă musculară este similar cu cel depus de un obez pentru a slăbi.

Din cauza progreselor lente pe care le va face (trebuie să fim conştienți de la bun început de asta), ectomorful trebuie să se înarmeze cu răbdare, să evite supraantrenamentul, să-şi moduleze cu grijă programele de dietă şi antrenament. Un ectomorf adevărat, considerând că se antrenează corect, se hrăneşte şi se odihneşte în consecință, poate să câştige 0,5 – 1 kg pe săptămână, în perioada cea mai bună.

După primele luni de antrenament, câştigurile vor fi mult mai mici. Se pot realiza şi creşteri în masă mai mari, dar acestea sunt constituite din grăsime (da, grăsime, oricât ar părea de fantastic). Din moment ce principala problemă a ectomorfilor este un mediu hormonal neprielnic, trebuie pus accentul pe acel stil de antrenament care maximizează secreția de hormoni anabolici în organism, menținerea cât mai mult în faza de hipertrofie, cu greutăți medii şi volum mai mare, cu 8-12 repetări pe serie, după părerea unor specialişti.

Alții susțin că trebuie antrenate toate tipurile de fibre musculare, indiferent de tipul somatic. Aceasta presupune perioade de antrenament intense alternate cu perioade mai lejere, sau chiar în timpul aceluiaşi antrenament, după principiul piramidării. O abordare diferită au proponenții sistemului de mare intensitate şi altele înrudite: seturi puține, repetări puține, antrenamente foarte intense şi rare.

Locul unde toată lumea este de acord este antrenamentul aerobic. Se consideră unanim că ectomorfii trebuie să reducă la maxim efortul aerobic, ca intensitate şi durată. Din nou, chiar şi antrenamentele de forță trebuie să fie făcute cu pauze mari între serii şi să fie bazate în principal pe mişcări de bază şi compuse: genuflexiuni, împins culcat, îndreptări, flotări la paralele.

Aceste exerciții provoacă atât o reacție locală în muşchii solicitați, cât şi o reacție sistemică, hormonală. Trebuie totuşi să se efectueze şi exerciții de izolare pentru grupe mai mici – brațe, umeri, gambe. Cheia rămâne totuşi varietatea, trebuie schimbat ceva la fiecare antrenament – exercițiile, ordinea exercițiilor etc.

Cel mai mare duşman este descurajarea, demotivarea în urma absenței progreselor, sau a unor progrese minore. Tocmai de aceea trebuie să se acorde grijă foarte mare stabilirii unor obiective realiste şi a unor planuri flexibile.

Exerciții:

- mişcări compuse şi de bază, efectuate cu greutăți libere;
- evitarea aparatelor sofisticate, cabluri etc., deoarece ele lucrează părți mici ale muşchilor.

Seturi şi repetări:

- maxim 10 seturi pentru grupele mari, 6-8 seturi pentru grupele mici, fără a duce toate seturile pană la epuizare;
- numărul de repetări trebuie variat între 6 şi 10;
- intensitatea trebuie să fie mare, greutăți mari şi număr mic-mediu de repetări;
- perioade de odihnă mărite între seturi, chiar până la 4-5 minute la genoflexiuni;
- se pot încerca repetările forțate, dar în nici un caz la toate seturile, doar la cele „grele”.

Frecvența antrenamentelor:

- folosind o intensitate mare şi având o capacitate de recuperare destul de scăzută, febra musculară o să fie o problemă;
- se antrenează o grupă numai după ce febra a dispărut complet – o medie ar fi să se antreneze o grupă musculară o dată pe săptămână;
- odihna între antrenamente este foarte importantă.

Antrenamentul aerobic mai ales la ectomorfi, sabotează eforturile de creştere a masei musculare, de aceea trebuie ținute la minim atât în sală, cât şi în afara ei; intensitatea trebuie să fie redusă, ca frecvență şi durată.

În privința alimentației, ectomorful este un om fericit pentru că poate mânca orice, fără a fi îngrijorat nici măcar de aportul de lipide. Regimul său alimentar va trebui să devină mai bogat caloric decât era înainte, cu o împărțire procentuală, astfel: 20-25% proteine, 50-55% carbohidrați, 25-30% lipide. Suplimentele de bază sunt concentratele proteice, glutamina, creatina.

Endomorful

Mare, cu oase groase, bazin şi umeri lați, strat mare de grăsime, masă musculară mare, mai ales în partea inferioară a corpului, apetit mare. Pentru aceştia, este uşor să se îngraşe şi să acumuleze grăsime, dar şi masă musculară. Câştigurile de masă musculară sunt însă acoperite de stratul de grăsime.

Datorită structurii osoase foarte mari, de obicei endomorfii au şi o forță deosebită, dar având un metabolism mai încet şi „dând jos” mult mai greu grăsimea, câştigurile musculare (destul de uşoare) nu sunt vizibile. Spre deosebire de ectomorf, endomorful trebuie să-şi concentreze eforturile mai mult pe maximizarea pierderilor de grăsime.

În acest sens trebuie să combine exercițiile aerobice cu cele de forță. Adăugarea de exerciții aerobice ajută şi la prevenirea altor boli şi stări asociate supraponderalității (boli de inimă, atacuri cerebrale, diabet, ateroscleroză etc.) Chiar dacă endomorful câştigă uşor masă musculară, a vedea acei muşchi este cu totul altă problemă. O cale de maximizare a

efectelor exercițiilor aerobice este şi monitorizarea pulsului şi menținerea lui în zona de 60-75% din pulsul maxim, cel puțin 30 de minute pe zi.

Scopul endomorfului este să ardă cât mai multă grăsime, deci trebuie să facă un volum mai mare de antrenament. Atenție: exercițiile pentru abdomen nu reduc grăsimea din acea zonă, deci nu folosiți exercițiile pentru abdomen ca o soluție pentru slăbire şi reducerea taliei. Pentru aceasta programul trebuie să fie mult mai complex.

Exercițiile:

- se includ atât mişcări compuse, cât şi mişcări de izolare;
- schimbarea permanentă e exercițiilor, pentru a nu permite corpului să se plafoneze;
- accentul se pune pe partea superioară a corpului, deoarece endomorfii au, de obicei, o dezvoltare a picioarelor nativă.

Seturile şi repetările:

- se pot face mai multe seturi decât în cazul ectomorfilor, 12 pentru grupele mari şi 8-10 pentru grupele mici; aceasta va ajuta la arderea şi mai multor calorii;
- în anumite perioade trebuie aplicată şi o intensitate mai mare – cu greutăți mari şi repetări puține, dar în majoritatea timpului trebuie să se țintească 12-15 repetări;
- trebuie evitat antrenamentul intens prea frecvent;
- după încălzire, seturile se duc până la epuizare;
- perioadele de odihnă trebuie să fie mici, pentru a menține o rată ridicată a metabolismului;
- este recomandată şi utilizarea repetărilor forțate, a seturilor descrescătoare, repetări parțiale, superseturi;
- antrenamentul în circuit, de asemenea, dă un impuls metabolismului.

Frecvența:

- cum scopul principal este acela de a arde cât mai multe calorii, antrenarea unei grupe musculare de mai multe ori pe săptămână (2 sau 2,5), în funcție şi de recuperare, este o soluție bună;
- programul trebuie schimbat des.

Antrenamentul aerobic:

- este probabil aspectul cel mai important;
- se recomandă cel puțin 30 de minute pe zi;
- trebuie avută grijă la accidentări;
- pulsul trebuie să fie de 60-75% din maxim;
- antrenamentul de tip „interval training” poate fi de folos: alternarea sesiunilor de forță cu cele de aerobic în cadrul aceluiaşi antrenament.

Endomorfii trebuie să aibă grijă la ceea ce mănâncă şi să fie disciplinați în privința regimului alimentar, pentru că excesele calorice sunt transformate rapid în exces ponderal. Regimul bogat în carbohidrați rafinați – zahăr şi făină albă – predispune la îngrăşare pentru că sunt convertiți în cele din urmă în grăsime. Cea mai bună soluție pentru un endomorf este un regim hipocaloric, cu cantitate redusă de lipide, bogat în proteine şi cu procent mai redus de carbohidrați. Procentul, dieta ar putea arăta aşa: 30-35% proteine, 15-20% lipide, 40-45% carbohidrați. Se pot folosi suplimente care accelerează metabolismul.

Mezomorful

Masă musculară mare, umeri lați, şolduri înguste, strat adipos subțire. Câştigă uşor masă musculară, fără a acumula însă şi grăsime. Din această categorie fac parte cei mai mulți culturişti de performanță.

Mezomorful este tipul care nu ştie exact ce face în sală, nu face antrenamente prea lungi, nu prea face antrenament aerobic, nu respectă o dietă echilibrată, şi totuşi obține creşteri în masă musculară şi reducerea stratului de grăsime. Sunt acei binecuvântați genetic; ei au nevoie de un stimul mai mic (antrenament) pentru a obține aceleaşi efecte pe care le obțin ceilalți.

Totuşi, şi pentru ei există sfaturi care îi vor ajuta să-şi maximizeze progresele. Supraantrenamentul este pericolul cel mai mare; datorită efectelor rapide, ei au tendința să mărească volumul antrenamentului, ceea ce nu este întotdeauna cea mai bună soluție.

Altă eroare des întâlnită este repetarea aceluiaşi program la infinit. Se pare că cea mai bună soluție este piramidarea, dar nu neapărat în cadrul aceleiaşi sesiuni de antrenament, ci creşterea şi scăderea alternativă a intensității de la o şedință de antrenament la alta, pentru a solicita toate tipurile de fibre musculare.

Exercițiile:

- se aplică cel mai bine antrenamentul clasic, ce utilizează mişcări compuse urmate de mişcări de izolare.

Seturile şi repetările:

- se utilizează o mare varietate, însă în general în jurul a 10 repetări;
- se ciclizează antrenamentele intense cu cele mai uşoare;
- se fac 3-4 seturi pe exercițiu, 2-4 exerciții pe grupă musculară;
- intensitatea trebuie să fie mare, corpul poate suporta antrenamente dure, cu efecte rapide de creştere, deci trebuie profitat de acest lucru;
- un anumit program se menține o perioadă, şi apoi se schimbă, pentru a nu lăsa muşchii să se plafoneze;
- se alternează zilele „grele” cu cele „uşoare”;

- se variază viteza de execuție pentru a se solicita cât mai multe fibre musculare;
- se folosesc toate tehnicile avansate, dar nu exagerat.

Frecvența:

- se experimentează cu împărțirea corpului în 3-4-5 părți pentru a vedea care este cea mai bună cale.

Antrenamentul aerobic este necesar, dar nu mai mult de 4 şedințe pe săptămână, a 30 de minute, evitându-se activitățile prelungite, care „storc” de energie.

În privința alimentației, mezomorfii au aceleaşi tendințe ca şi ectomorfii, adică să mănânce orice şi oricând, pentru că organismul lor poate face față cu bine acestui tip de alimentație, fără un risc prea mare de îngrăşare. Totuşi, alimentația echilibrată este importantă atât pentru menținerea stării de sănătate, dar mai ales pentru cei ce vor să obțină rezultate în activitatea sportivă.

BIBLIOGRAFIE

http://www.getfit.ro/sanatate/anatomie-fiziologie/tipul-somatic.html
http://www.doctor.info.ro/html/tipuri_somatice.html
http://www.fitness-god.ro/tipuri_somatice.php
http://www.topculturism.ro/tipuri-somatice-de-baza-endomorf/
http://spid3rblog.blogspot.com/2008/02/tipurile-somatice.html

TEORIILE PRODUCERII OBOSELII

Lect.univ.dr. Alin PETRACHE*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Oboseala este o stare fiziologică, reversibilă, a organismului, care apare în urma unui efort solicitant (volum şi intensitate semnificative), manifestat prin diminuarea capacității de a presta efort psiho-fizic.

Cuvinte cheie: oboseala, teorii ale oboselii.

Oboseala se instalează în urma diminuării capacității funcționale generale sau a unor componente de tip somatic sau psihic (Bougoignon). Oboseala este o stare de „natură multifactorială” (Brătilă F., 2002), care provoacă diminuarea capacității de performanță. Fiind o reacție fiziologică neplăcută, de disconfort general sau local, aceasta poate să diminueze şi să dispară prin odihnă.

Starea de oboseală poate să se instaleze, în general, în urma unor activități de mare solicitare fizică şi/sau psihică, pe fondul unor situații speciale, precum:

- stare de sănătate precară;
- condiții grele de viață şi de muncă;
- factori defavorabili ai mediului fizic şi socio-profesional;
- cerințe superioare de prestare a unor eforturi fizice şi/sau psihice (efort sportiv).

Specialiştii domeniului au avut preocupări în definirea conceptului de oboseală. Astfel, starea de oboseală poate fi definită, ca:

- „diminuare reversibilă a capacității de performanță fizică şi/sau psihică, care permite continuarea efortului, cu prețul unui supracost energetic considerabil şi al unei scăderi a preciziei motrice” (Weineck J., 1995);
- „ca stare fiziologică reversibilă, manifestată prin diminuarea capacității de performanță fizică sau psihică, apărută după un efort solicitant şi care dispare prin odihnă” (Bota C., 2000);

* e-mail: *alin.petrache@frr.ro*

- „reacție fiziologică, inhibiție de protecție la nivelul SNC, care urmează legic şi logic unei activități psiho-fiziologice de o anumită durată şi intensitate” (Drăgan I., 2002);
- „proces fiziologic reversibil care protejează organismul de epuizare totală” (Gurău A., 2004).

Teoriile producerii oboselii

Argumentele aduse în sprijinul elucidării cât mai exacte a mecanismelor oboselii sunt multiple, deoarece această stare trebuie abordată multilateral, prin prisma faptului că organismul uman funcționează, se comportă ca un sistem cibernetic, complex, deschis, evolutiv cu capacitate de reglare şi autoreglare. Preocupările legate de mecanismele oboselii au determinat crearea unor teorii.

Teoria epuizării materialului energetic (Schiff)

Schiff susține că oboseala apare atunci când substanțele energetice care susțin contracția musculară sunt consumate, respectiv, muşchiul (ca şi un motor) rămâne fără combustibil. Cantitatea de ATP, fosfogen, glicogen se micşorează treptat şi când s-a epuizat muşchiul nu se mai contractă.

Teoria aceasta s-a dovedit a fi incompletă, deoarece un muşchi care a „lucrat” sub un curent de o anumită intensitate, şi care la instalarea oboselii apare epuizat, îşi poate relua contracția dacă va fi stimulat de un curent mai puternic decât cel inițial. Concluzia este că muşchiul nu s-ar fi contractat din nou, dacă substanțele energetice s-ar fi consumat în totalitate. Se poate aprecia faptul că oboseala apare categoric înainte de consumarea substanțelor care asigură contracția musculară.

Teoria toxinei specifice (Weichardt)

Conform acestui autor, oboseala survine din cauza unei toxine specifice, denumită chenotoxină. Weichardt, care a detectat această toxină, susținea că injectarea ei la animale odihnite a produs semne vizibile de oboseală, fără ca acestea să depună efort fizic. De asemenea, s-a afirmat că, pe baza chenotoxinei, s-au preparat săruri antitoxice, care au dat rezultate vizibile în tratamentul oboselii.

Expunerile şi lucrările despre această toxină, care anunțau perspectivele acestei mari descoperiri, au fost capul de afiş al presei din perioada începutului de secol XX. Sărurile preparate n-au dat rezultate, iar toxina respectivă nu a putut fi obținută şi de alți chimişti, medici, fiziologi sau farmacişti, prin urmare teoria aceasta s-a dovedit, clar, a fi nefondată.

Teoria intoxicării cu produsele metabolismului muscular (Hill şi Pflüger)

Este cunoscut faptul că efortul fizic produce şi substanțe toxice, care nu sunt eliminate în totalitate, astfel că, treptat, aceste substanțe diminuează capacitatea de a susține efortul. Când toxinele ating o cantitate mare, contracția musculară încetează.

Autorii acestei teorii au susținut că dacă un muşchi epuizat este spălat cu ser fiziologic, acesta îşi revine şi se contractă din nou – spălarea a eliminat substanțele toxice. Ei au demonstrat, de asemenea, şi faptul că un muşchi tratat cu acid lactic oboseşte, fără a fi supus efortului (se ştie că în timpul efortului muscular se produce acid lactic). De asemenea, s-a dovedit experimental faptul că muşchiul oboseşte înainte ca substanțele toxice, produse de metabolismul muscular, să se acumuleze în cantități mari. Teoria, deşi acceptată de către mulți specialişti, nu a fundamentat apariția oboselii.

Teoria echilibrului excitație – inhibiție (Pavlov şi Secenov)

O altă teorie apreciază faptul că oboseala este direct legată de activitatea scoarței cerebrale: o activitate musculară intensă, reprezintă şi o activitate intensă la nivelul centrilor motori cerebrali, ceea ce deranjează echilibrul excitație/inhibiție, cu dominanța inhibiției, care tulbură procesele reflexe şi deranjează coordonarea musculară.

Teoria aprovizionării insuficiente cu oxigen (Verwon)

Conform acestei teorii oboseala apare ca urmare a lucrului în lipsă de oxigen sau unei cantități reduse de oxigen; teoria este incompletă, deoarece muşchiul este capabil să lucreze şi în deficit sau în lipsă de oxigen.

Teoria heterocronismului

Heterocronismul apare atunci când între nerv şi muşchi nu mai este un raport normal, depăşindu-se anumite limite; excitația (comanda) venită prin nerv nu mai are loc şi contracția nu se produce. Teoria aceasta susține că oboseala împiedică transmiterea impusului nervos spre muşchi, deteriorând raportul normal (isocronismul) dintre nerv şi muşchi.

Cercetările au demonstrat importanța excitabilității în buna funcționare a sistemului neuromuscular, subliniind, în acelaşi timp, că oboseala are cauză nu doar în relația nerv-muşchi, ci şi în alte sisteme componente ale organismului. Teoriile anterioare nu au ținut seama de acest fenomen al unității organismului şi au lucrat pe muşchi izolați de restul organismului, ignorând organul cel mai important, sistemul nervos.

Progresele realizate în fiziologie, cu deosebire asupra funcțiilor sistemului nervos central, au permis şi explicarea cauzelor care provoacă oboseala.

Acum, acest fenomen este tratat ca o stare fiziologică normală, care scade capacitatea de efort. Momentul apariției oboselii depinde de mai mulți factori, printre care: particularitățile individuale, caracteristica activității, condițiile de mediu, volumul şi intensitatea activității, prestația în timp etc.

La teoria heterocronismului, se adaugă şi faptul că oboseala nu se datorează numai legăturii dintre nerv şi mușchi, deoarece contracțiile musculare produc modificări importante în tot organismul, mușchii angrenând toate funcțiile organismului.

Capacitatea de efort, şi, legat de aceasta, momentul apariției oboselii este dirijată şi condiționată de SNC şi, în special, de scoarța cerebrală.

Teoria termoreglării

Procesul de termoreglare (echilibrul dintre producerea şi pierderea căldurii) este tulburat din cauza încălzirii corpului în efort, fapt ce atrage dereglarea homeostaziei organismului. Teoria nu are suficiente argumente, deoarece nu sunt explicate şi celelalte modificări biologice.

Teoriile prezentate au explicat unilateral starea de oboseală, prin fenomene locale instalate la nivelul neuromuscular.

În abordarea corectă a tuturor stărilor organismului uman, se apreciază legătura strânsă dintre toate componentele corpului, ca elemente ale aceluiaşi sistem deschis, aflate permanent în schimb de substanțe, energie şi informații. Organismul uman, ca sistem cu reglare automată, are o sumă de măsuri, care intră în acțiune pentru a stabili şi a restabili funcționalitatea şi echilibrul său. În cazul instalării oboselii, aceasta se produce treptat, mecanismele organismului intervenind pentru echilibrarea sistemului uman, fapt ce va conduce la întârzierea instalării oboselii.

BIBLIOGRAFIE

Bota C., *Fiziologia educației fizice şi sportului*, Editura MTS, Bucureşti, 1993.

Sabău E., *Refacere – recuperare: kinetoterapie în activitatea sportive*, Ediția a III-a, Editura Fundației România de Mâine, Bucureşti, 2009.

http://narcisnita.150m.com/oboseala.htm

http://www.scritube.com/timp-liber/sport/Oboseala-sisupraantrenamentul34175.php

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE
„CAROL I”

Redactor: ***Laura MÎNDRICAN***
Tehnoredactor: ***Gabriela CHIRCORIAN***
ISSN (on-line) 2065 - 8281

Lucrarea conține 280 de pagini.

Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I”
Şoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, Bucureşti
e-mail: buletin@unap.ro
Tel./Fax 319.59.69; 319.48.80/0215; 0307

B. 672/2012